

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN KAZAKLAR
(KÜLTÜR VE DİL İNCELEMESİ)**

Dametken ABDULLAYEVA

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı

Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

2020

Her Hakkı Saklıdır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANA BİLİM DALI

DAMETKEN ABDULLAYEVA

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN KAZAKLAR
(KÜLTÜR VE DİL İNCELEMESİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

ERZURUM-2020

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “TÜRKİYE'DE YAŞAYAN KAZAKLAR (KÜLTÜR VE DİL İNCELEMESİ)” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.] basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.

28.01.2020

Dametken ABDULLAYEVA

İSTİSNAİ DURUMLAR

Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)*

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)*

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar) *

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU danışmanlığında, Dametken ABDULLAYEVA tarafından hazırlanan bu çalışma 28/01/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hüseyin
BAYDEMİR

İmza :

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Süleyman
EFENDİOĞLU

İmza :

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Uğur
UZUNKAYA

İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 28/01/2020

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Rifat KÜTÜK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	II
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
ÖN SÖZ	VIII
GİRİŞ.....	9
I. KAZAKLAR VE KAZAKİSTAN	11
A. Kazak Adı	11
B. Kazakların Tarihi	14
C. Kazakistan'ın Bağımsızlık Süreci ve Kazakistan Cumhuriyeti	18
1. Aktaban Şubirındı Alkaköl Sulama	19
2. XVIII-XX. Yüzyıllarda Kazak Topraklarında Rus Sömürgecilere Karşı Birkaç Millî Başkaldırı.....	19
3. Kıtık	20
4. Represyon	20
5. İkinci Dünya Savaşı	21
6. Jeltoqsan Olayları (Aralık Olayları).....	21
D. Kazak Türkçesi	23

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE KAZAKLARI	25
1.1. Tarihi, Göç Olayları, Yerleşim Yerleri.....	25
1.1.2. Kazak Göçünün Sebepleri	28
1.2. Sosyal Yapı ve Nüfus	30
1.3. Halk Kültürü Unsurları	32
1.3.1. Geçim Kaynakları	32
1.3.2. Selam Verme	34
1.3.3. Ev ve Ev Düzeni	34
1.3.4. Doğum ve Çocuğa Ad Koyma	35
1.3.4.1. Qırkınan Şıgaruw ve Beşik Toy	37

1.3.5. Evlenme.....	37
1.3.5.1. Quda Tüsüw (Kız İsteme).....	38
1.3.5.2. Sırğa Saluw (Küpe Takma)	38
1.3.5.3. Kız Uzatuw (Kız Uğurlama).....	38
1.3.5.4. Betaşar (Yüz gösterme)	38
1.3.5.5. Toy (Düğün)	39
1.3.6. Giyim Kuşam.....	40
1.3.7. Sofra ve Yemek Kültürü	40
1.3.7.1. Sofra Düzeni	41
1.3.7.2. Yemek Kültürü	41
1.3.7.2.1. Kazak Mutfağındaki Türk Yemekleri.....	41
1.3.7.2.2. Kazak Mutfağındaki Hint-Pakistan Yemekleri	41
1.3.7.2.3. Kazak Mutfağı	42
1.3.7.2.4. Çay Kültürü	42
1.3.7.2.5. Yemek Duası	42
1.3.8. Bayram ve Kutlamalar	43
1.3.8.1. Nevruz.....	43
1.4. İnanç	43
1.5. Dil	44

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ.....	47
2. TÜRKİYE KAZAKLARININ DİLİNİN SES ÖZELLİKLERİ	
BAKIMINDAN İNCELENMESİ	47
2.1. Ünlüler	48
2.1.1. Ünlülerin Özellikleri.....	49
2.1.2. Ünlülerde Meydana Gelen Ses Olayları	58
2.1.2.1. Büyük Ünlü Uyumu (Ünlülerde Kalınlık-İncelik)	58
2.1.2.2. Küçük Ünlü Uyumu (Ünlülerde Düzlük-Yuvarlaklık).....	59
2.1.2.3. Ünlülerde Genişlik-Darlık	60
2.1.2.4. Ünlü Türemesi	61
2.1.2.5. Ünlü Düşmesi	62

2.1.2.6. Ünlü Aşınması	62
2.1.2.7. Ünlü Benzeşmesi	63
2.2. Ünsüzler	64
2.2.1. Ünsüzlerin Teşekkülü	64
2.2.2. Ünsüzlerin Özellikleri	86
2.2.2.1. Ünsüzlerde Kalınlık-İncelik	87
2.2.2.2. Ünsüzlerde Tonluluk-Tonsuzluk	88
2.2.2.3. Ünsüzlerde Süreklilik-Süreksizlik	89
2.2.2.4. Ünsüzlerde Nazallık	91
2.2.2.5. Ünsüz Türemesi	93
2.2.2.6. Ünsüz Benzeşmesi	95
2.3. Türkçe Kelimelerin Kazak Aksanıyla Söylenmesi	98
2.4. Standart Kazak Türkçesine Uymayan Bozuk İfadeler	99
2.5. Yabancı Asıllı Kelimelerin Kullanımı	104
2.6. Türkçeleşmiş Kelimeler	106
2.7. İki Dillilik Gösteren İfadeler veya Karma İfadeler	111
2.8. Metatez (Göçüşme)	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DERLEME METİNLER VE AKTARMA	115
SONUÇ	220
EKLER	223
KAYNAKÇA	235
ÖZGEÇMİŞ	240

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****TÜRKİYE’DE YAŞAYAN KAZAKLAR****(KÜLTÜR VE DİL İNCELEMESİ)****Dametken ABDULLAYEVA****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU****2020, Sayfa: 240****Jüri: Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU****Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR****Dr. Öğr. Üyesi Uğur UZUNKAYA**

Bu çalışma 1954 yılında can güvenliği nedeniyle ülkelerini terk edip Türkiye’ye yerleşen Kazakların dillerini, kültürlerini ve Türkiye’ye adapte olma süreçlerini konu edinmektedir. Türkiye’ye yerleşen Kazaklarla birebir yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen derleme metinler ışığında Türkiye Kazaklarının dili, Türkiye Türkçesi ve standart Kazak Türkçesi ile karşılaştırılmış; özellikle ses bilgisi düzeyinde tespit edilen ortak ve farklı yönler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma Türkiye’deki Kazakların dilini, kültürünü, edebiyatını, Türkiye’ye göç etmelerini ve göç nedenlerini ele almaktadır. Çalışma; “Giriş”, “Kazaklar ve Kazakistan”, “Türkiye Kazakları”, “Türkiye Kazaklarının Dili”, “Derleme Metinler” ve “Sonuç” olmak üzere beş ayrı bölümden oluşmaktadır.

Çalışmamızın “giriş” kısmında Kazak adının oluşması, Kazak tarihi ve Kazak dili hakkında genel bilgiler verilmiştir. “Türkiye Kazakları” bölümünde Türkiye Kazaklarının tarihi, Türkiye’ye göç etmeleri, yerleşim yerleri, nüfusları, sosyal yapıları, yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri, inançları vb. hakkında bilgiler verilmiştir. “Türkiye Kazaklarının Dili” bölümünde, Türkiye’de yaşayan Kazak Türklerinin dili Türkiye Türkçesi ve standart Kazak Türkçesi ile karşılaştırılmış; ses bilgisi açısından tespit edilen birtakım veriler dikkatlere sunulmuştur. “Örnek

Metinler” bölümü, yirmi bir ayrı derleme metninden oluşmaktadır. Bu metinler, Latin alfabesiyle yazıya geçirilmiş ve Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Çalışmanın sonunda faydalanılan eserlerin verildiği bir “kaynakça” yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkiye Kazakları.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**KAZAKHS LIVING IN TURKEY
(CULTURE AND LANGUAGE ANALYSIS)**

Dametken ABDULLAYEVA

Advisor: Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

2020, Page: 240

Jury: Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

Assist. Prof. Dr. Uğur UZUNKAYA

The subject of the study is the language, culture and adaptation process of Kazakhs settled in Turkey in 1954 who left their country because of the safety. Their language given in the texts obtained as a result of interviews with Kazakhs settled in Turkey were compared with Turkish and Kazakh language; especially the differences and similarities of phonetics were determined.

In this study, the language, culture, literature and immigration reasons of Kazakhs were stated. This study is classified into five headings as "Introduction", "Kazakhs and Kazakhstan" and "Kazakhs of Turkey", "The language of Kazakhs in Turkey", "Sample texts" and "Results".

Introduction provides general information on Kazakhs, Kazakh Language and its history. At the part named "Kazakhs of Turkey" the information about their history, immigration, population, social structure, lifestyles, tradition and customs beliefs were provided. At the part "The language of Kazakhs in Turkey" their language were compared with Standard Turkish language and Kazakh language; some data determined in terms of phonetics are presented. Transcription of texts were written in Latin alphabet.

Keywords: Kazakh language, Turkish language, Kazakhs of Turkey.

ÖN SÖZ

Türkiye’deki Kazakların dilini, kültürünü, Türkiye’ye göç etmelerini ve göç nedenlerini tespit etmek amacıyla hazırladığımız bu çalışma; “Giriş”, “Kazaklar ve Kazakistan”, “Türkiye Kazakları”, “Türkiye Kazaklarının Dili”, “Derleme Metinler” ve “Sonuç” olmak üzere beş ayrı kısımdan oluşmaktadır.

Çalışmamızın “giriş” kısmında Kazak adının oluşması, Kazak tarihi ve Kazak Türkçesi hakkında genel bilgiler verilmiştir.

“Türkiye Kazakları” bölümünde Türkiye Kazaklarının tarihi, Türkiye’ye göç etmeleri, yerleşim yerleri, nüfusları, sosyal yapıları, yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri, inançları vb. hakkında bilgiler verilmiştir.

“Türkiye Kazaklarının Dili” bölümünde, Türkiye’de yaşayan Kazak Türklerinin dili, Türkiye Türkçesi ve standart Kazak Türkçesi ile karşılaştırılmış; ses bilgisi açısından tespit edilen birtakım bilimsel veriler dikkatlere sunulmuştur.

“Derleme Metinler” bölümü, yirmi bir farklı derleme metninden oluşmaktadır. Bu metinler Latin alfabesiyle yazılmış, Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Bu çalışmayı yapmama vesile olan ve değerli yardımlarını benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU’na, yaşadığım her türlü sorunda yardımına koşan kıymetli arkadaşım Büşra YEMENOĞLU’na ve derleme metinlerine katkıda bulunan konuşmacılara teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum, Ocak-2020

Dametken ABDULLAYEVA

GİRİŞ

Çin zulmüne maruz kalan Kazaklar ata yurtları olan Doğu Türkistan'ı terk etmek zorunda kaldılar. Doğu Türkistan'dan hareket eden birinci göç 1928-1938 yılları arasında, ikinci göç ise ondan on üç on beş sene sonra hareket edip, Pakistan'ın Kaşmer bölgesinde buluşmuştu. Doğu Türkistan'dan hareket eden Kazak göçü Kaşmer'den Türkiye'ye ulaşana kadar ise beş seneyi bulmuştur.¹

Nüfuslarının 10.000 ile 15.000 arasında olduğu tahmin edilen Türkiye'deki Kazak Türkleri, Türkiye'ye ilk olarak 1952 yılının sonlarına doğru gelmeye başlamışlardır. Çin'in Doğu Türkistan bölgesinden Türkiye'ye yapılan bu göçler birkaç safhada gerçekleşmiştir.

Tezin konusu kapsamında Türkiye'de yaşayan Kazakların yerleri tek tek tespit edilmiş, bu bölgelere bizzat gidilmek suretiyle tezi oluşturan materyaller temin edilmiştir. Buna göre araştırma esasında gidilen bölgeler ve derleme metinlerin kaynak konuşmacı sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

No	Ziyaret Edilen Bölgeler	Konuşmacı Sayısı	Derleme Tarihi
1.	Zeytinburnu, İstanbul	9	04-17.12.2018
2.	İzmir, Merkez	2	31.03-10.04.2019
3.	Kemalpaşa, İzmir	2	07.04.2019
4.	Salihli, Manisa	3	03.04.2019
5.	Konya, Merkez	1	11.04-13.04.2019
6.	Altay Köyü, Niğde	5	14.04.2019

Yaşı 11-96 aralığında olan toplam yirmi bir konuşmacıyla birebir görüşülmüştür. Kaynak kişilerin yaşlarının, eğitim seviyelerinin ve cinsiyetlerinin değişken olmasına dikkat edilmiştir.

Bu çalışmanın esasını bu görüşmelerin neticesinde yaptığımız derlemeler oluşturmaktadır.

¹ B. K. Kaşabayeva, A.K. Beysegulova, *Türkiye Kazakları, Tarihsel ve Etnografik Araştırma*, Kazak Üniversitesi Yayinevi, Almatı 2013, s. 184.

Derleme sırasında pek çok zorlukla karşılaşılmış olup aşağıda bu zorluklara değinilmiştir:

- Ses kayıt cihazı veya kamera açıldığı anda kaynak kişilerin heyecanlanması, mikrofon ve kamera korkusu yaşaması;
- Konuşmaya kendi ana dillerinde yani Kazakça devam etmeleri istendiğinde tedirgin olmaları;
- Konuşurma amaçlı sorular sorulduğunda soruların bazen anlaşılabilmesi;
- Ses kayıtlarından metinler oluştururken çok fazla kopuk cümleye rastlanması;
- Türkçenin Kazakçaya yoğun etkisi;
- Kaynak kişilerin kelime hazinelerinin yetersiz kalması;
- Kamera açılınca standart dile dikkat ederek konuşmaya çalışmaları;
- Afganistan'dan ve Altay bölgesinden göç eden Kazakların Kazakça telâffuzlarının farklı olması;
- Masal veya atasözü sorulduğunda bilmediklerini söylemeleri.

Dil incelemesi kısmında Oğuz Doğan ve Kenan Koç'un "Kazak Türkçesi Grameri" adlı kitabı örnek alınmıştır.

Ekler kısmında derleme esnasında çekilen fotoğraflar da sunulmuştur.

I. KAZAKLAR VE KAZAKİSTAN

A. Kazak Adı

Türk-Kıpçak devrine ait araştırmalar 10. asırda başlamaktadır. Bu zamanda yaşayan yazar Vizanti imparatoru Konstantin Porfirorodnyi, Tamatarahi'den doğuya doğru Kuban nehrine kadar olan yeri Kazak ülkesi olarak adlandırmıştır. N. M. Karamzin Rus takvimine göre 968 yılında prens Svyatoslav'ın Kuban nehrinin kuzeyinde Kosogları öldürdüğünü yazmıştır. Bu tarihten itibaren Kazak-Kosog hakkında tarihi bilgiler ortaya çıkmaya başlamıştır. G. Evers, 956 yılında vefat eden Arap yazarı Mesudi'nin Konstantin'in belirttiği ülkeyi "kaşak jurtı" yani "kaçak yurdu" diye adlandırdığını belirtmiştir. Rus diplomatı, doğu bilimci O. Y. Stenkovskiy 1020 yılında yaşayan Firdevs'inin "Şehname" destanında "Kazaklar ve Kazak Hanları" hakkında bilgiler verdiğini fark etmiş ve bu bilgiler ışığında Kazaklar hakkında ilk bilgilerin 10-11. asırlarda olduğunu öne sürmüştür. Orta Asya tarih araştırmacısı Herman Vambery yukarıdaki bilgileri göz önüne alarak, doğu bilimcilerinin aksine Kazakların daha eski zamanlardan geldiği fikrini savunmuştur. Vambery'nin bu fikrini destekleyen A. N. Bernştam kendi araştırmalarının sonucunda: "Has" (kas) ve "Sak" adlı iki kabile birleşerek "Kassak" yani Kazak kabilesinin oluştuğunu öne sürmüştür.²

Rus dili sözlüğünün dördüncü cildinde Kazak kelimesi şöyle açıklanır: "Rus devletinde 15-17. yüzyıllarda özgür adamlar, köleler ve devletin dışına kaçan gururlu, fakir insanlar".³

Rusça "Kazak", Kazak Türkçesinde "kaşak, kaşkın"⁴, yani Türkçedeki "kaçak" anlamına gelmektedir. Tabii ki, bu Rusların siyasi görüşü olabilir. "kaşak" kelimesinin "kazak" olarak değişiminin sebebi, Rus argolarında iri ve kocaman kedilere *koşak* demeleridir. Yani Kazakları küçük görme, küçümsemek ve dalga geçmek için kullanılmıştır. Bu sebeple *kaşak* kelimesi Kazak kelimesine dönüşmüştür. Buna kanıt olarak Rus dilinin etimoloji sözlüğünde: "Kazak, ukr. kozak, eski Rusçada kozak yani işçi demektir."⁵

² Zardıxan Qinayat, "Qazaq Atawı Tuwralı Köne Boljamdarğa Jaña Közqaras", *Şekaraşı Dergisi*, 1 (10), 2014, 26-33.

³ Nakıpbek Saduwaqasov, "Qazaq Atawı: Derek pen Däyek", *Jalyn Dergisi*, 10,11,12, 2015, 126-130.

⁴ Kazak Dili Anlatım Sözlüğü, 6. Cilt, Gılım Yayınları, Almatı, 1982.

⁵ M. Fasmer, *Rus Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, 4. Cilt, Astrel, Moskova, 2004.

“Kazaçok” kelimesi sözlükte soylu bir evde hizmetkâr olan kazak ya da çerkez çocuk olarak belirtilmiştir. Ancak bu tanım yanlıştır.⁶

İlahiyatçı Tölebek Seyduwillaulı Kazak adının “kaza” kelimesinden geldiğini savunmuştur. Saken Seyfullin “Qazaq Tariyxınan Qısqaşa Mağlumat” adlı eserinde toplumdaki ayrılıp askeri işlerle uğraşanlara Kazak denildiğini belirtmiştir. Şokan Valihanov ise “Kazak” kelimesinin Avrupa’nın “rıtsar” yani şövalye kelimesinden geldiğini söylemiştir. Kazaklar arasında savaşta vefat eden askere “kaza boldı” denilmektedir. Evinde herhangi bir sebeple vefat edenlere ise “kaytıs boldı, baqılıq boldı, dam-tuzı tawsıldı” gibi ifadeleri kullanmaktadırlar. Yani şehit olanlara “kaza boldı, kaza taptı” denilmektedir. Kaza kelimesine “-ak” eki eklendiğinde Kazak kelimesi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Kazak kabilesi bağımsız, serbest, hür, kahraman anlamına gelmektedir.⁷

“Kazakiya” gazetesinde Saylaw Baybosun’un “Qazaq Handığı jane Qazaq Etnonimi Jaylı” makalesinde Bolat sultanının oğlu Kerey ve Barak hanının oğlu Janibek 1465 yılında Abilhayır handan ayrılıp, Şu nehri kıyılarında ilk devletini kurmuştur. Bu devlete “Kazak Hanlığı” adını vermiştir. Kerey ve Janibek sadece yeni bir devlet değil, yeni bir milletin temelini kurmuştur. Eğer yeni krallığa sayıca çok olan bir kabilenin adı verilseydi halk arasında bir husumet kaçınılmaz olurdu. Böyle anlaşmazlıkların olduğu yerde birlik olması mümkün olmazdı. Bu sebepler göz önünde bulundurularak bütün kabileye Kazak adı verilmiştir.

Kazak kelimesinin etimolojisine baktığımızda Rus dili uzmanı Vladimir Dal, Kazak kelimesinin avare, başı boş dolaşmaktan geldiğini savunur. Eski Türk dilinde “kazak boluw”, “kazakça şıgıp ketüw” izafeti şu anki Kazakistan Cumhuriyetini ve Kazak milletin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

S. Malov “Enisey jazuvları” (Yenisey yazıları, 16-20 sayfa, 1952) eserinde: Yenisey nehri kıyılarındaki Uyük Turan’da taşta “qazğaq oğlum” yazılmıştır. Bu yazı birçok asırdan bu zamana kadar kazak kelimesinin kullanıldığının kanıtı niteliğindedir. Sibir halkının eski dilinde kazak kelimesi güçlü, şiddetli, dayanıklı, sert anlamına gelmektedir. “Qazğaq oğlum” ise kahraman balam, alp oğlum anlamında. Bu anlamlar

⁶ *Puşkin Dili Sözlüğü*, 2. Cilt, Yabancı ve Ulusal Sözlükleri Devlet Yayınevi, Moskova, 1957.

⁷ Tolebek Seyduwillaulı, “Qazaq Atawı Qaza Sözinin Şıqqan”, *Añız Adam Dergisi*, Almatı, 2011, s. 19.

göz önüne alındığında kazak kelimesinin serbest, kahraman insanlar anlamına geldiği ortaya çıkmaktadır.⁸

Kazak âlimi, akademisyen Alkey Margulan'a göre: Sak, Hun, Uwsin, Kanglılar Kazak halkının geçmiş kökeni ile bağlı halklardır. ... Kazakistan'ın her tarafında Sak, Hun, Uwsin, Kanglı zamanından kalan kültür izleri oldukça çok...⁹ demektedir.

Almatı şehrindeki Sak prensi Altın adamın heykeli devlet alanında boşuna dikilmemiştir. Sak prensinin Almatı'da bulunması da Kazakların Saklardan geldiğinin kanıtı niteliğindedir.

Tarihçi ve bilim adamı S. G. Klyashtorny ve T. İ. Sultanov "Kazakistan üç yüz yıllık bir "kronik" adlı eserinde. Rus edebiyatında uzun bir süre (20. yüzyıldan başlayarak ve yüzyılımızın 30'una kadar) Kazak kelimesi Kazakistan'ın yerli nüfusu için şu kelimeler kullanılmıştır: Kaysak, Kırgız, Kırgız-Kaysaki, Kazak-Kırgız, Kazak-Burut, Kırgız-Kazaklar.

Araştırmacıların bir grubu halkın yerleşim yerine bakmadan sadece terminoloji olarak Kazak kelimesinin kökenini incelemektedir. Ancak bu araştırmalardan doğru sonuçlar elde edilememiştir.

İkinci grup ise, 1465-1466 yılında Kerey ve Janibek'in kurduğu Kazak hanlığıyla Kazak kelimesinin ortaya çıktığını savunur. Kanıt olarak Muhamed Haydar Dulati'nin yazılarında anlattığı: "O günleri Abilhayır Han Deşt-i Kıpçak'a saldırmıştı. O Joşı sülalesinin Sultanlarına huzur vermediği için Janibek ve Kerey ondan ayrılıp, Moğolistan'a gitmiştir. Esen Buğa onları iyi karşılayarak, ülkesinin batısında yer alan Şu tarafındaki Kozıbasın'ı vermiştir. Onlar rahat ve huzur içinde yaşarken Abilhayır Han ölmüş, halk arasında çatışma çıkmıştır. Halk, Janibek ve Kerey'e doğru ilerledi. Böylece Janibek ve Kerey'in nüfusu iki yüz bine ulaştı, onlara "Özbek-Kazak" adı verildi."¹⁰ sözleri gösterilmektedir.

Yazar Anes Saray kazak kelimesinin "kas-pi", "kas-ki" kabilelerine esas olan "kas" kökeninde aramak gerektiğini savunur. Kazak kelimesi üzerine araştırmalar yapan

⁸ Nakıpbek Saduwaqasov, "Qazaq Atawı: Derek pen Däyek", *Jalyn dergisi*, 10,11,12, 2015, 126-130.

⁹ Alkey Margulan, *Gilimiy zertew maqalalar*, Jazuwşı Yayınevi, Almatı, 1985, s. 22.

¹⁰ Zardıxan Qınayat, "Qazaq Atawı Tuwralı Köne Boljamdarğa Jaña Közqaras", *Şekaraşı dergisi*, 1 (10), 2014, 26-33.

bilim adamı, akademisyen N. YA. Mar “hazar” kelimesinin kökeninin “kas”, “kaz” olarak, tarihteki kas-pi, kas-ki kabileleri ile alakalı olduğunu belirtir. B. Grozni ise “Kasphi bizim zamanımızdan önce Hazar denizinin batısında yaşayan Hun kabilesi. Kasphi kelimesinin kökeni “Kas”, “kaz”. Kasak, kasog kelimelerinin kökeni de ondan geliyor” demektedir. Hatta Türkçede Kaspi denizini Hazar denmesi de bu sebeptedir.¹¹

S. Munjan’ın ortaya koyduğu fikirlere bakacak olursak:

Birinci, Kazak halkı arasında yaygın olan tarihi efsaneye göre Kazak kelimesi “kaz-akku” yani kaz ve kuğu kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur.

İkincisi, eski Türklerdeki anlamı kendi ülkesinden ayrılıp, serbest olanlar.

Üçüncü, Kazak kelimesinin kökeni, eski zamanda Kazak bozkırlarında yaşayan, Kazak halkına dâhil olan kabileler ve halk adları: Sak, Kaspi, Kazar, Az kabilelerinden birleşmiş olmasıdır.¹²

B. Kazakların Tarihi

Günümüzde bağımsız bir millet olarak Orta Asya’da Hazar Denizi’nden Çin sınırına kadar uzanan coğrafyada yaşayan Kazaklar’ın ne zaman tarih sahnesinde yer aldığı konusu tartışılmaya devam etmektedir. Genellikle kabul edilen görüşe göre Kazaklar, Ebulhayır Han’a uymayan bir topluluğun Şu ve Talas nehirleri arasında özgür (başıboş yani belli bir yerde ve yönetim altında olmadan konar-göçer şekilde yaşantı süren) yaşamaya yönelmesiyle ortaya çıkmışlardır.

Şöyle ki, “Tarih-i Raşidi” ve yukarıda belirtilen kaynaklarda, Kazak teriminin Yedisu’ya göçüp yerleşen Janibek ve Kerey’in başkanlığındaki siyasi topluluğu ifade etmek için kullanıldığı belirtilmektedir. Bu topluluk önceleri “Özbek-Kazaklar” sonra “Kazaklar” diye isimlendirildi. 15. yüzyıla gelindiğinde “Özbekler” ve “Kazaklar” denilen terimin etnik önemi kalmadı; sadece Doğu Deşt-i Kıpçak’taki Türk topluluklarının politik grubunu ifade etti. Amanjolov, bu konuda 16. yüzyılın başında İbn Ruzbehan İsfehani’nin şöyle dediğini bildirmektedir: “Özbekler”e üç halk girmektedir; onların birincisi Şeybaniler, ikincisi çalışkanlığı ve kahramanlığı ile

¹¹ Anes Saray, “Qazaq Atawı “kas-pi”, “kas-ki” tayparımen baylanıstı”, *Añız Adam dergisi*, S.19, 2011, s.46.

¹² Nakıpbek Saduwaqasov, “Qazaq Atawı: Derek pen Däyek”, *Jalyn dergisi*, 10,11,12, 2015, 126-130.

dünyaya ün salan Kazaklar, üçüncüsü ise Hacı Tarhan'ın (Astrahan) yöneticisi olduğu Mangıtlar.¹³

“Türk” sözü tarihte ilk olarak Çin yıllıklarında kullanılmıştır. Tarih kaynakları da, VI-VIII. asırlarda Büyük (Ulu) Topraklarda Türk Kağanlığı'nın yaşadığını söylemektedir. Türk Kağanlığı, dili ve dini aynı uluslardan oluşan bir devlet idi. Bu durum, Kazak, Özbek, Kırgız, Uygur, Oğuz, Başkurt, Tatar ve benzeri aslı-dili bir toplulukların “akraba halklar” olduklarını da ortaya koymaktadır.¹⁴

Fars memleketinin tarihçileri ve seyyahları, XII. asrın başında, günümüzdeki Kazakistan'ın yerinde yaşayan toplulukları “Kıpçaklar”, Hazar Denizi'nin sahillerinde yerleşen Kıpçakları ise “Deşt-i Kıpçak” diye adlandırmışlardır.

1200-1212 yıllarında Karadağ ile Sırderya otlaklarını Muhammed Harezmi-şah basıp aldı, böylece Karahanlı devletinin varlığına son verdi. Bu sırada Yedisu bölgesinde yaşayan Karluk Hanlığı da en zayıf dönemini yaşıyordu. Kara İrtiş bölgesi ile Altay havzası ise Nayman Hanlığı'nın hâkimiyetindeydi. Moğol hükümdarı Cengiz Han, 1204-1206 yıllarında Tatar, Kereyt uluslarını ve Nayman Hanını yenerek, Yedisu'yu kendine bağladı.¹⁵

XIV-XVI. asırlarda, Yedisu'da Moğolistan ve Timur Emirliği, Sırderya'da da Şeybaniler egemenlik kurdu.

Bu durumda, “Kazak” adının IX-X. asırlardan itibaren kullanılmaya başladığı; bundan önce ise “Alaş” isminin kullanıldığı söylenebilir.

Gerçekte Kazak halkı, dün dünyaya gelen, tarihi olmayan bir halk değil; eskiden beri devleti, dili, medeniyeti, yurdu ve milli mirası bulunan köklü bir kavimdir. Kazak adı, eski devirlerde, uzak-yakın yurtlarda, yani Kazak Hanlığı kurulduktan çok önceleri bilinmektedir. Bununla birlikte, Kazak halkının varlığını XVI. yüzyıldan, Kazak Hanlığı'nın kuruluşundan çok sonra başlatan tarihçiler de küçünsemeyecek sayıdadır. Onlardan Abdulvahab Kara, “Kazakistan ve Kazaklar” isimli çeviri eserinin arka kapağında şunları söyler: “Kazaklar, XVI. yüzyılda Orta Asya'daki değişik Türk

¹³ K.R. Amanolov, *Türki Halıktarının Tarihi*, 3. cilt, Almatı, 2005, s. 3-13.

¹⁴ Abdulvahab Kara, *En Eski Devirden Günümüze Kadar Kazakistan ve Kazaklar*, ss. 92-93

¹⁵ Amanolov, a.g.e., s. 130.

boylarının karışımıyla tarihçilerin gözleri önünde oluşmuş bir halktır. Türktürler, dilleri de Türkçedir.”¹⁶

MÖ. I. bin yılın başlangıcında, Kazakistan ve Orta Asya dâhil olmak üzere Avrasya'nın büyük bir bölümünde etnik ve ırki etnik gelişmeler yaşandı. Birçok etkenlerle yeni bir etno-kültürel evre oluştu. Sonuçta, bölge kabilelerinin eski kültürel ve tarihi varlığının temelleri köklü değişikliklere uğradı, proto Türk etno-kültürel toplumuna geçiş süreci tamamlandı.¹⁷

Bundan sonraki dönemde göçebe kabilelerin batıya doğru bölgesel göçleri meydana geldi ve Kazakistan topraklarında çeşitli Türk lehçelerini konuşan “Göçebe Federasyonları” kuruldu. Moğol saldırıları sebebiyle İdil-Altay arasındaki bölgeye (Kazakistan) göçüp yerleşen Kazak kabileleri, burada, Türk, Sibir ve Moğol asıllı kavimlerle de karışarak “Kazak Halkı”nı oluşturdular.

Bu halk uzun süre özgür ömür sürdüyse de, bir yarım asır kadar Moğol hâkimiyetinde yaşadılar. Daha sonra varlıklarını Timurlular Devleti bünyesinde devam ettirdiler. XV. yüzyılda, Ebulhayır (1428-1468) idaresindeki Kazak toplulukları, Timur’un oğullarının idaresinden ayrılarak teşkilatlandılar ve Kazak Hanlığı’nı kurdular.

İlk Birleşik Kazak Hanlığı XVI. asırda Kasım Han (1503-1523) tarafından kuruldu. Hızla artan Kazak nüfusu XVII. asrın sonlarına doğru bugünkü Kazakistan’ın sınırlarına kadar yayıldı.

Kazaklar zamanla bu birleşik ve tek otorite merkezli yönetimden “üç otoriteli-merkezli” yönetim sistemine geçtiler. Bir anlamda, yeniden “kabilecilik” idaresine döndüler ve “büyük, orta, küçük cüz-kabile” unvanlarındaki topluluklar (kabileler) olarak varlıklarını sürdüremeyi benimsediler.¹⁸ Kazak Hanlığı’na, zamanla, başka kavimler de katıldı; böylece “Kazak” adı Hazar denizinden Altay’a, Sırderya’dan Ural sahasına kadarki coğrafyada yaşayan göçmen kavimlerin ortak adı oldu. Ancak Kazak halkı da Kazak devleti de bir anda meydana gelmedi. Ulusal sosyal ve ekonomik

¹⁶ Kara, a.g.e., s.132.

¹⁷ Kara, a.g.e., ss. 173-180.

¹⁸ Sabri Hizmetli, “Kazak Ulusu ve Kazak Tarihi Üzerine: Dünü ve Bugünü”, *İstem*, İstanbul, 2011, s. 23-43.

varlığına bağlı olarak önce Ulu, Orta ve Küçük Cüz kavimleri meydana gelecektir. Her bir Cüz'ün yaşayacağı, göçüp konacağı elverişli yerleri (yazlık, kışlık otlaklar, ticaret ve tarım merkezleri gibi) olmalı idi. Nitekim Ulu Cüz, Congar Aladağı'ndan Balkaş Gölü'ne kadar uzanan bölgeyi, Şu nehrinin kuzeyindeki yaylalardan güneybatısına ve Sırderya'nın yukarı kıyısına kadarki bölgeyi kendine mesken tuttu. Ulu Cüz'ün bünyesine Dulat, Alban, Celayir, Şapıraştı, Suan, Kanlı, Sirgeli, Şanışkılı, Islı, Ocaklı, Sarı Üysin toplulukları girdi. Orta Cüz, doğuda Tarbağa dağ otlakları, Balkaş Gölü, Karadağ etekleri, güney ve kuzey Sibir yazlıkları ile Ertiş (İrtiş) nehri arasındaki yerlere yerleşti. Argın, Nayman, Kıpçak, Kerey, Vak, Konırat kavimleri onun içinde yer aldı. Küçük Cüz ise, güneyde Sırderya ile Aral denizinden başlayan, Hazar'ın doğu kısmındaki yaylaları, kuzeyde Irgız, Embi, Tobıl, İdil, Yayık yolu ile Orınbar sahasına, Oral dağı'nın eteğine kadar uzanan toprakları kendisine yurt seçti.¹⁹

Kazaklar, Kasım Han zamanında (1503-1523) merkezi idareyi kurmaya başladılar. Ne var ki onlar, Kasım Han'ın yerine tahta oturan oğlu Tahir Han devrinde (1523-1533), merkezi idare bozularak yeniden “ordalar” veya “cüzler” etrafında birleşmişlerse de, Kasım Han'ın küçük oğlu Aknazar zamanında (1558-1581) tekrar bir araya toplandılar ve “merkezi otorite” altında yaşamaya başladılar.

Tevekkel Han devrinde (1583-1598), bu merkezi idare gelişerek varlığını sürdürdü; Taşkent, Semerkant ve Yesi şehirleri ele geçirilerek devletin sınırları Maverannehir'e kadar uzandı. Tevekkel Han 1598'de, Buhara'da son seferinde mağlup olurken, yeğeni Oras Muhammad Han da, Sibiry'a da Ruslara yenildi, esir düştü. Ruslar, Oras Muhammed'in serbest bırakılması karşılığında Tevekkel Han'ı, Sibiry Müslümanlarının istiklalini savunan Küçüm Han'la savaşmaya mecbur etti. Neticede bu iki Han'ın orduları savaştı ve iki taraf da büyük zayıat verdi; böylece Ruslar amacına ulaşmış oldu. Tevekkel Han'dan sonra tahta oturan İşim Han zamanında da (1598-1628), Tavke Han devrinde de (1680-1718) Rus tehditleri ve saldırıları artarak devam etti.²⁰ Belirtilen devirlerde Kazaklar bir yandan Oyratlar, Kalmuklar ve Cungarlar, öte yandan Ruslar ile savaşmak zorunda kaldılar.

Tavke Han birleşik Kazak Hanlığı'nın son hükümdarı oldu.

¹⁹ Sabri Hizmetli, “Kazak Ulusu ve Kazak Tarihi Üzerine: Dünü ve Bugünü”, *İstem*, İstanbul, 2011, s. 23-43.

²⁰ Amancolov, a.g.e., 1. Cilt, ss. 140-156.

C. Kazakistan'ın Bağımsızlık Süreci ve Kazakistan Cumhuriyeti

1465-1466 yılında Kerey ve Janibek'in kurduğu Kazak hanlığıyla kazak kelimesinin ortaya çıktığı savunulur.

Kurulan Kazak Hanlığı'nın önünde üç önemli hedef vardı:

1. Deşt-i Kıpçak sahasında hayvancılık düzenini önceki gelenek üzere yeniden kurmak;
2. Doğu ile Batı arasındaki Kervan Yolu üstünde, Sırderya boyundaki Sıganak; Sozak, Otırar ve benzeri şehirleri Kazak Hanlığı'na bağlamak;
3. Dağınık haldeki Kazak boylarını bir araya toplamak, bir halk olarak birleştirmek.²¹

Yukarıda belirtilen ve günümüzde de Güney Kazakistan'ın önemli ilçeleri olarak varlığını sürdüren bu şehirler Ak Orda'nın ve Ebulhayır Hanlığı'nın önemli siyasi, idari, ticari ve ekonomik yerleşim merkezleri idi.

Tarih ilmi Kazakların şimdiki sınırlarında eskiden beri yaşadıklarını, buranın onlar için ana yurt olduğunu ispatlamaktadır. Dünya tarihi ilmi ise, bu topraklarda çok erken zamandan beri göçmen-göçebe ve yerleşik bir medeniyetin varlığını kabul etmektedir. Arkeolojik kazılar ve anıtlar, Çin ve Arap yazarların eserleri, Rus ve başka ulustan seyyahların verdikleri bilgiler, asırlar boyu Kazakların günümüzdeki Kazakistan Cumhuriyeti'nin kurulduğu topraklarda yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca, arkeolojik bulgular ve belirtilen kaynaklar Bakır Devrinden itibaren eski Türk kavimlerinin belirtilen yerdeki medeniyetinin varlığını ortaya koymaktadır.

Aslında bu üç cüzün temelini oluşturan Ak Orda'nın, Nogay Ordası'nın Ebulhayır Hanlığı'nın, Özbek Hanlığı'nın sakinleri birbirine akraba topluluklar idi.²²

Kazakistan Cumhuriyeti olmadan önce, bağımsızlık yolunda Kazaklar çok zorluklar çekti.

²¹ Amanolov, a.g.e., 1. Cilt, s. 148; Kara, a.g.e., s. 146-157.

²² Sabri Hizmetli, "Kazak Ulusu ve Kazak Tarihi Üzerine: Dünü ve Bugünü", *İstem*, İstanbul, 2011, s. 23-43.

1. Aktaban Şubırındı Alkaköl Sulama²³

“Aktaban şubırındı Alkaköl sulama”²⁴ olarak adlandırılan Jongar’ların Kazak’larla yaptığı şiddetli savaş, yaklaşık yüz bin kadar Kazak askerinin ve daha da fazla Kazak halklarının kaybedilmesine sebep oldu. Tarihçi Aleksey Levşin: “Jongar Kalmakları, Kazaklarla on binlerce asker, yedi ordu ile savaşmıştır. Onlar Balkaş’tan Karataw’a doğru ilerleyip, Altay’ı aşır, Köktal nehrini geçip, Nura tarafını kana boyamışlardı. Şelek nehrini, Esik gölünü, Şu taraflarını silah gücü ile imha etmişlerdir. Bu yerlere kanaat etmeyen Kalmaklar, Kazakistan’ın güney tarafı olan Türkistan, Sairam, Taşkent şehirlerini de bastırmıştı.”²⁵

Rus Çarlığının Kazaklar yerine çiftçileri yerleşirmesi Kazak halkının örf ve âdetlerini, çiftçilik sistemini değiştirmeye başlamıştı. Sovyet hâkimiyeti Kazak yerlerini talan etmişti. Bu sebeple Kazakların huzuru bozuldu. Yerliler verimli topraklarını bırakıp, başka yerlere göç etti. Verimli topraklar Rus Kazaklarının eline geçmiştir. Rus Kazaklarını sömürge haline getirmek siyaseti sadece maddi değil manevi olarak da ortaya çıkmaya başlamıştı. Onların amacı halklara eğitim vermek değil, Rus dilini iyice öğretmekti, eğitim sisteminin amacı da Kazakların dilini, dinini değiştirmekti.

2. XVIII-XX. Yüzyıllarda Kazak Topraklarında Rus Sömürgecilere Karşı Birkaç Millî Başkaldırı

XVIII-XX yüzyıllarda Kazak topraklarında Rus sömürgecilere karşı birkaç milli başkaldırı olmuştur. Kazak halkının özgürlüğü ve ilerlemesi için Sırım Datulı, İsatay Taymanulı ve Mahambet Otemisulı, Kenesarı Kasymulı’nın önderliğindeki isyanların katkısı büyük idi.

1916 yılı milli başkaldırı zamanında 3 bin Kazak kurban oldu. Bu isyanlar Torgay ve Jetisu’da olmuştu.

²³ Bu bölüm “Jeksenbayeva. E., *Tawelsizdikke Jetiw Jolında Kazak Halkı Kandıy Năwbetterdi Basınan Keşirdi?*, 2016, <https://kaz.nur.kz/1348815-tauelsizdikke-zhetu-zholynda-qazaq-qan.html>. (Erişim tarihi: 15.11.2019)” Kazakça yazılmış internet sayfasından özetlenerek çevrilmiştir.

²⁴ 1723-1725 yıllarda Kazaklar ve Oyratlar arasında meydana gelen savaş. Kazak tarihinde bu felâkete "Aktaban Şubırındı" ismi verilmiştir.

²⁵ Jeksenbayeva. E., *Tawelsizdikke Jetiw Jolında Kazak Halkı Kandıy Năwbetterdi Basınan Keşirdi?*, 2016, <https://kaz.nur.kz/1348815-tauelsizdikke-zhetu-zholynda-qazaq-qan.html>. (Erişim tarihi: 15.11.2019)” Kazakça yazılmış internet sayfasından özetlenerek çevrilmiştir.

Alihan Bokeyhanov, Ahmet Baytursinov, Mirjakıp Dulatov gibi milli aydınlar, bu başkaldırıculara farklı şekilde karşı çıkmak için istiklâli savunan gazete ve kitaplar bastırıp, dağıtmıştır.

Tarihçi Talas Omarbekov, Kazakistan'daki kıtlığın hava durumlarının kötü olduğundan değil, istiklal savaşın çöküşünden, ekonominin yıkımından (Bolşeviklerin tek taraflı politikası) ileri sürdüğünü savunmuştur.

3. Kıtlık

Kazakistan'da Sovyet döneminde iki kez kıtlık yaşadı. Tabii ki, en korkuncu acılarla dolu bu yüzyılın 30'larındaydı. "Büyük kırlangıçlar" "Ulı Jut" olarak bilinen kıtlık döneminde Kazak halkı neredeyse ortadan yok olacaktı. 1919-1922 yıllarında kıtlık akıllardan silinememektedir. Tarihçi Manaş Kozybayev, bu kıtlık hakkında şöyle demiştir: "1921-1922 Kıtlığı, Kazakları demografik felakete getirdi. Mart 1922'de Kazakistan'ın batı ve kuzey bölgelerinde 2 milyon 350 bin kişi açlık sebebiyle hastalığa yakalandı, birçoğu öldü. Hükümetin desteği sadece şehirdekilere ulaşmıştı, o zamanda Kazakların sadece yüzde ikisi orada idi, diğerleri de kırsal alanda bulunuyordu."

1931-1933 yıllarında kıtlık, Kazakistan tarihinin en vahim zamanıydı. 1928'de, Sovyet dönemi davası yasaklandı ve Sovyet hükümeti, zenginlerle birlikte, köylülerin çiftlik hayvanlarını ellerinden aldı. Bu kıtlıktan Kazakların neredeyse üçte biri kurtulmuştu.

1992 yılında Kazakistan Yüksek Konseyi Prezidyumu'nun komisyonu bu konuyu inceledi. "Kazak halkı, tüm Kazakların yüzde 48'ini açlık ve ilgili salgınlar ve yüksek doğal ölüm oranı nedeniyle 2 milyon 200 bin insanı, kaybetti." Bazı araştırmacılar, kıtlığın 3 milyondan fazla insanı öldürdüğünü söylüyor.

Bir buçuk milyondan fazla insan kıtlığa maruz kaldı ve ülke dışına (Çin, Moğolistan, Orta Asya, Afganistan, İran ve Türkiye vb.) göç etme mecburiyetinde kaldı.

"Aktaban şubırındı" ve İkinci Dünya Savaşı sırasında bile aynı şekilde acı çekilmedi ve bu kadar kişi kaybedilmemişti.

4. Represyon

Kazak halkı, özellikle aydınları ve parti liderleri, 1926-1930 yıllarında zulme uğradı. 1937-1938'de 135 bin Kazak entelektüel siyasi baskıya maruz kaldı. Politik

baskılarda ölen şairlerin çoğu, Ekim Devrimi'nden önceki yıllarda görev yapan aydınlardı. Magjan Jumabayev, Beymbet Maylin, A. Baytursınov, Seyfullin, I. Jansugurov, Alihan Bökeyhanov, Dulatov, Sanjar, Kudaibergen Jubanov, Asfendiyarov. Elbette, Jumat Şanin, H. Dosmuhamedov, Eljas Bekenov, Bilyal Suleyev vatan haini iftirasıyla öldürüldü.

1937-1938'de 1 milyon insan vuruldu ve 2 milyon insan tutuklanarak öldürüldü. M. Tätimov "Zulmattıñ Awır Zardabı" adlı eserinde 1937-1938 yıllarında Kazakistanlıların 44 binini cezaevine atıldığını ve onların 22 bininin vurulduğunu yazmıştır. Bu durum Sovyetler Birliği'ndeki Kazakistan gibi ülke için büyük bir darbe idi.

5. İkinci Dünya Savaşı

1941-1945 yy. İkinci Dünya Savaşı'nda öldürülen Kazakistanlıların sayısına dair farklı görüşler vardır. "National Digital History of Kazakhstan" Ulusal İnternet Portalı'na göre, savaştan geri dönmeyen Kazakistanlılar sayısı 601 bine ulaşmış, bunların 350 bini Kazak'tır. Bu savaş alanında öldürülen silahlıların sayısıdır. Eğer toplam nüfus ve savaşta ölenlerin sayısı ile karşılaştırsak, Kazakların kayıpları komşu Özbekler, Tatarlar, Azeriler ve Gürcülere göre daha yüksektir.

6. Jeltoqsan Olayları (Aralık Olayları)

Kazakistan'daki Kazak gençliğinin SSCB'nin komuta-yönetim sistemi üzerindeki protestoları, kurtuluşa giden Kazak halkının tarihinde önemli bir olaydır. Şimdiye kadar, bu olayın sırrı tam olarak çözülememiştir.

1986 yılının aralık ayı, Kazakistan Cumhuriyeti birinci Cumhurbaşkanı N. A. Nazarbayev'in dediği gibi, Kazakistan'ın bağımsızlık ve egemenliğine kavuşmasının başlangıcı olmuştur. 1986 yılının Aralık olayları Kazak gençlerinin milli bilincinin ne kadar yükseldiğinin kanıtıdır. Bu bilinç, yüzyıllarca halkları tutsak yaşamaya mecbur eden, totaliter sistem karşısında korkuyu yenenlerin ilklerindendi. Bu gençler kendi halkları adına, artık her halka özgü olan milli gurur hissini ezilmesine izin verilmeyeceğini açıkça ifade etmiştir. Kazak tarihinde dramatik ve önemli dakikalar, saatler ve günler az olmamıştır. Kazak halkının yeni milli tarihindeki dramatik ağırlık taşıyan önemli anların biri de 1986 Aralığında yaşanan üç gündür. Yeni demokratik

düşüncenin ilk filizi, Sovyet sistemi tarafından “kadife” (aşırı) milliyetçilik göstergesi olarak tanımlandı.

Bütün Kazak halkının üzerindeki bu “aşırı” milliyetçilik damgasının kaldırılması için, bu bulguyu M. S. Gorbaçev’in de içinde bulunduğu birçok kişiye, defalarca anlatmak, inandırmak gerekirdi. Sonuçta, Komünist partisi Merkez Komitesi Politbürosu kendi kararını iptal etmek zorunda kalmıştır.

Aralık olayları sırasında, buna katılanlar politik tepkiye maruz kaldı. 99 kişi mahkûm edildi, 264 öğrenci görevden alındı. Cesur gençler tutuklandı, işten, partiden ve Komsomol’den kovulmuşlardı.

“SSR Kazak Sağlık Bakanlığı”na göre, 83 kişi Aralık olayında, 82’si Kazak ve bir Başkurt vatandaşı yaralandı. Çatışma sırasında 44 kişinin beyin ve baş kemiği yaralandı. Hastanelerde 286 kişiye ayakta tedavi uygulandı. 281 Kazak ve 5 diğer milletvekili yaralandı” demiştir “Jeltoqsan ızğarı” kitabında yazar Toktar Beysekulov.

Ayrıca, 17-18 Aralık 1986 Almatı olaylarının nihai durumunun değerlendirilmesi için özel komisyon da kuruldu.

1 Aralık 1991’de, Kazakistan Cumhurbaşkanı’nın halk seçimi gerçekleştirildi ve seçim sonucu itibarıyla, 10 Aralık tarihinde N. A. Nazarbayev, Kazakistan’ın Cumhurbaşkanı olarak görevine resmen başlamış oldu. Aynı tarihte alınan bir kararla, Kazakistan SSC adı, Kazakistan Cumhuriyeti olarak değiştirildi.

Kazakistan Yüksek Kurulu’nda kabul edilen ve 16 Aralık 1991’de yürürlüğe giren “*Kazakistan Cumhuriyeti’nin Milli Egemenliği*” hakkındaki, Anayasa kanununda şu konulara yer verilmekteydi: “Kazakistan Cumhuriyeti bağımsız, demokratik ve hukuk devletidir. *Kazakistan Cumhuriyeti* kendi milli sınırları içinde tam iktidara sahiptir, iç ve dış siyasetlerini bağımsız olarak tayin eder.”

Böyle zor zamanlar, acılar görmüş olan Kazak halkı bugüne gelmiştir. Böyle savaşlar, zor zamanlar geçiren Kazak halkının kahramanları, cesur gençleri sayesinde bugün de Kazakistan dünya sırasında yüzölçümünde 9 sıradadır. 28 yıl boyunca N. Nazarbayev Cumhurbaşkanı olarak Kazakistan’ı her konuda, her alanda geliştirmektedir.

Nüfusu 18,7 milyon olan Kazakistan bugünlerde üretim, spor, eğitim konusunda iyi bir seviyededir.

D. Kazak Türkçesi

Köken bakımından Altay dil ailesinde yer alan Türkçe dünyadaki en zengin dillerden biri olup yaklaşık 200 milyon insan tarafından konuşulur.²⁶ Türkçe, uzak ve yakın lehçeler olmak üzere iki ana gruptan oluşur. Yakın lehçeler Kıpçak grubu, Karluk grubu, Oğuz grubu ve Sibirya grubu olarak dört gruba ayrılır.²⁷ Kazak Türkçesi Kıpçak grubu dilleri içerisinde bulunan Türk lehçesidir. Bu gruba Radloff ile Benzing Batı Türkçesi olarak adlandırır.²⁸ F. E. Korş'a göre Kazak Türkçesi Kuzey grubuna dâhildir. Altayist G. J. Ramsted ise Radloff gibi Kazak Türkçesini Batı grubu içerisinde değerlendirir. A. N. Samoyloviç, Kazak Türkçesinin yer aldığı gruba hem Kıpçak grubu hem Kuzey-Batı grubu hem de taw grubu adını verir. Talat Tekin Kazak Türkçesini Kıpçak grubu veya tawlı grubuna dâhil eder. Kenan Koç ve Oğuz Doğan, Kazak Türkçesi Grameri adlı kitabında, Kazakçanın Kıpçak Grubu altında olduğundan bahseder.²⁹ Farklı isimlerle adlandırılmasına rağmen Kazak Türkçesi her zaman doğru grupta değerlendirilmiştir.

Kazakların yazı dili süresince birçok alfabe kullanılmıştır:

1. Arap Alfabeti (1929'a kadar)
2. Latin Alfabeti (1929-1940)
3. Kiril Alfabeti (1940-2025)
4. Latin Alfabeti (2025'ten itibaren kullanılacak)

Arap alfabetini esas alarak ilk Kazak alfabetini oluşturan Ahmet Baytursinov'tur.

Kazakistan bağımsız olduktan sonra alfabe değişikliği meselesi gündeme gelmiştir. 27 Ekim 2017'de Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev Kiril alfabetesinden Latin alfabetesine geçiş kararı imzalamıştır. Latin alfabetesine geçiş 2025 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

²⁶ Ahmet Bican Ercilasun, "Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri", *Dil Araştırmaları Dergisi*, 12, Bahar, 2013, ss. 17-22.

²⁷ Ahmet Buran, Ercan Alkaya, *Çağdaş Türk Yazı Dilleri*, 3. cilt, Akçağ Yayınları, Ankara 2014, s. 9.

²⁸ Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, Kapı Yayınları, 4. baskı, İstanbul, 2005, s. 610.

²⁹ Kenan Koç, Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Grameri*, IQ Kültür Sanat Yayınları, 2. baskı, İstanbul 2013, s. 2.

Kazak Türkçesinin söz varlığının temeli Türkçe kökenli kelimelerdir. Fakat Türklerin İslamiyeti kabul etmesiyle beraber, Farsça ve Arapça'nın dil üzerinde etkisi de olmuştur. Bu nedenle Kazak Türkçesinde pek çok sayıda Arapça ve Farsça alıntı kelimeler mevcuttur. Bazı Moğolca kelimeler de yer almaktadır. Fakat bu etki Sovyet döneminde azalma göstermiştir. *Özellikle Ekim devriminden Kazak söz varlığına çok sayıda Rusça kelime girmiştir. Bu kelimeler nispeten yeni olduklarından Kazak ses sistemine aykırı özellikler gösterebilmektedir.*³⁰

S. Amanjolov, Kazak Türkçesinin Tarihi ve Diyalektoloji Meseleleri adlı çalışmasında, Kazak Türkçesinin *güney* diyalekti, *batı* diyalekti ve *kuzeydoğu* diyalekti gibi üç farklı gruba ayrıldığını ileri sürer.³¹ Ona göre, Kazak Türkçesinin edebi dilinin temeli kuzeydoğu diyalektidir. J. Doskarayev ile Sawranbayev, *güney-doğu* ve *kuzey-batı* olarak 2 gruba ayırır, Sarıbayev ise *batı*, *güney*, *doğu* ve *merkezi-kuzey* ağızları olarak 4 gruba ayırır.³² Bazı araştırmacılar, Kazak Türkçesinde ciddi bir anlamda ağız farklılıkları olmadığını düşünür.

Kazakistan'da Kazak Türkçesi devlet dili olarak, Rusça ise resmi dil olarak kabul edilmektedir.

³⁰ Levent Doğan (Ed.), *Çağdaş Türk Lehçeleri El Kitabı*, Kriter Yayınları. 2. baskı, İstanbul 2010, s. 173.

³¹ Sarsen Amanjolov, *Voprosı Diyalektologii i İstorii Kazahskogo Yazıka* (Kazak Türkçesinin Tarihi ve Diyalektoloji Meseleleri), Kazak Devlet Eğitim Yayınevi, Almatı 1959, s. 182.

³² Emine Atmaca, Kazak Türkçesi Ağızlarının Tasnifi Çalışmalarına Bir Bakış, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(5), 2016, s. 589-625.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE KAZAKLARI

1.1. Tarihi, Göç Olayları, Yerleşim Yerleri

Çin zulmüne maruz kalan Kazaklar ata yurtları olan Doğu Türkistan'ı terk etmek zorunda kaldılar. Doğu Türkistan'dan hareket eden birinci göç 1928-1938 yılında, ikinci göç ise on üç, on beş sene sonra, Pakistan'ın Kaşmer bölgesinde buluşmuştu. Doğu Türkistan'dan hareket eden Kazak göçü Türkiye'ye ulaşana kadar beş seneyi buldu.³³

Sayılarının 10.000 ile 15.000 arasında olduğu tahmin edilen Türkiye'deki Kazak Türkleri, Türkiye'ye ilk olarak 1952 yılının sonlarına doğru gelmeye başlamışlardır. Çin'in Doğu Türkistan bölgesinden Türkiye'ye yapılan bu göç birkaç safhada gerçekleşmiştir.

Çin'in Kuomintang Hükümeti'nin Doğu Türkistan Genel Valisi Sheng Shi Tsai'a isyan eden Kazakların bir kısmı 1941 yılında Tibet üzerinden Hindistan'a iltica etti. Bunlara Elishan Elifoğlu ile Zayıf Teyci liderlik etti. Bu grup on yıldan fazla bir zaman Hindistan ve Pakistan'da yaşadı. Kafile, Tibet üzerinden Hindistan'a ulaşmak için yol güzergâhında bulunan dünyanın en yüksek dağlarından olan Himalaya Dağlarını ve yüksek rakımdaki oksijensiz Tibet Yaylalarını geçmek zorunda kalmıştır. *“Kas'tan 50. yılı çıktık. 50'de çıkıp Himalaya Dağı'na yönlendik. Himalaya Dağı'na tırmandık. Çok yüksek bir yer. Orada oksijen az olduğu için çocuk olmaz, hatta koyun verir de at çocuk veremez. İnsanlar orada oturdu. Sapasağlam dursan neyse, orada zaten pirinç, buğday, un, bir şey yok ya, yediğimiz hep et. Et dediğimiz hayvan eti, onu yesen bir şey olmuyor, ama koyun etini yediğinde bitti, işe yaramıyor. Koyun kesip, çorba içip koyun etine doyunca sabaha kabız oluyorsun. Halkın çoğu orada öldü. Himalaya Dağı'na çıktık. Orada da birçok insan ziyan oldu.”*³⁴

³³ B.K. Kalşabayeva, A.K. Beysegulova, *Türkiye Kazakları, Tarihsel ve Etnografik Araştırma*, Kazak Üniversitesi Yayınevi, Almatı, 2013, s.184.

³⁴ Konuşmacı Köksegen EREN (Derleme Yapılan Yer: Salihli, Manisa, Türkiye)

İkinci göç Çin'deki 1949 İhtilali'nden sonra gerçekleşti. Sultan Şerif Zuvkaoğlu, Hüseyin Teyci Tölevbayoğlu, Alibek Hâkim Rahimbekoğlu, Dalelhan Canaltay Canımhan oğlu gibi liderlerin öncülüğünde Hindistan'ın Keşmir bölgesine ulaştı.³⁵

Ancak Keşmir'e ulaşmak zor olmuştur. Zorluklar hakkında Köksegen Eren ve Aklima Hâkim şöyle diyor: *“Ladak'tan Kaşmir'e gelmek çok zordu. İşte o zaman peşimizden düşmanlar kovalıyordu. Düşmanla karşılaştığımızda savaşıyorlardı. Bizim köyün bir evinde bir erkek varsa onun illa tüfeği boynuna asılı asker gibi olur. Bizim kadınlar yükünü sırtlar, kayınpederim gibi biri onlara öncülük ediyordu. Öncülük ettiği halde devam ediyorlar. Bizim arkamızda hazır asker yoktu. Onların askerleri geldiğinde bizim evlerdeki tüfek tutan erkek tüfeğini alıp bizi koruyor. Erkekler o halde kalıyorlar. Ne zaman düşmanı alt ederse o zaman peşimizden geliyor. Hindistan'a ulaşana kadar yedi-sekiz yerde savaş oldu.*

Himalaya Dağında Çin'in sekizinci atlı ordusu var. Sekiz yüz tane atlı asker var. O asker biz Ladak'ın sınırına kadar iki günde zar zor göç ederek geldiğimizde üç gün sonra peşimizden geliyor. O zaman geceleri kıyafet çıkarmak yok. İşte o askerden kaçıp kurtulduk dediğimizde Hindistan sınırında Hint askerleri girmemize izin vermedi. Sihler var ya, sakallı sakallı, işte onlar izin vermedi. Orada sınırda kaldık. Sınırda kaldığımızda mallarımızda çok zarar gördü. İnsanlarımız da zarar gördü. Sonunda Hindistan'a Pakistan'dan elçi gönderdik. Gönderdiğimiz elçi (Dalelhan) kırk günde zor gidip geldi. Onlardan haber alana kadar kırk gün içinde insanlar hayvanlar öldü. Arkamızdan da askerler geldi. Dağa taşta turmanıp çıktığımızda kırk gün sonra Hindistan sınırını açtı. Öylece Kaşmir'e geldik.”³⁶

Hindistan sınırında Hintli askerlerle yaşanan çatışmada kafileden bir kişi esir düşmüştür. Esirin üstünden Kur'an-ı Kerim çıkınca Müslüman oldukları anlaşılıp, Eylül 1941'de Hindistan'a giriş yapmalarına izin verilmiştir. 18.800 kişilik kafileden Hindistan'a 3.039 kişi ulaşmıştır. Akabinde Hindistan'da 12 yıl zorlu kamp hayatı başlamıştır. Muzafferabad'ta kurulan kampta iklim değişikliği, soğuk, aşırı yağmur ve rutubetten kaynaklanan hastalıklar artmıştır. Bu duruma ek olarak kamp yönetimini ve

³⁵ Abdulvahab Kara, *En Mutlu Kazak Diyasporası: Türkiye Kazakları*, 2016,

<http://turkiyekazaklari.blogspot.com/2016/05/en-mutlu-kazak-diyasporasi-turkiye.html>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019)

³⁶ Konuşmacılar Köksegen Eren ve Aklima Hâkim (Derleme Yapılan Yer: Salihli, Manisa, Türkiye)

koordinasyonunu yapan Hindu yetkililerin düşmanca tutumu Kazak Müslümanlar arasında hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Bu durumdan haberdar olan Keşmir Müslümanları lideri Muhammed Abdullah, İngiliz makamlarına müracaat ederek kampın Muzafferabad'tan Pencap'a taşınmasını sağlamıştır. Hastalıklardan dolayı 1 sene içerisinde 2.000 kişi vefat etmiştir. 1941 ile 1946 yılları arasında kadınlarda kısırlaşma meydana gelmiş, hiç doğum olmamıştır. 1942 yılında Muzafferabad, Pencap, Keşmir gibi bölgelerde yaşayan muhacirler Hint Müslümanlarının desteği ve kampanyalarıyla mülteci statüsü alınmıştır.

Kamplardan çıkıp Hindistan'da alıştıkları iklime uygun bölgelere yerleşerek yeni düzen kurulup, bazı muhacirler şehirlere taşınmıştır. Bhopal Bölgesine toplu şekilde yerleşip Kazakabad adıyla mahalle kurulmuştur. Kazak Merkezi adında dil kursu ve mesleki eğitim merkezi açılmıştır. Mesleki eğitim merkezinde deri çanta, kadınlara dikiş-nakiş, çadır imalatı yapımı öğretilmiştir. İmal edilen ürünler şehirlerde satılarak gelir elde edilmiştir.³⁷

Her iki göçün mensupları 13 Mart 1952 günkü Bakanlar Kurulu kararıyla, Türkiye'ye iskânlı göçmen olarak kabul edildiler. Sayıları yaklaşık iki bin kadar olan Kazaklar Eylül 1952'den itibaren Türkiye'ye gruplar halinde gelmeye başladılar.³⁸

İngilizler Hindistan'dan Müslümanlarla Hindular arasına fitne tohumları ekerek ayrılmıştır. Bu süreçte Müslümanlarla Hindular arasında birçok çatışma yaşanmıştır. 14 Ağustos 1947'de Müslümanlar Hindistan'dan ayrılmış, Kazaklar'da dindaşları olan Pakistan halkıyla birlikte yaşamak için Pakistan'a geçmeye başlamıştır. Pakistan Hükümeti, muhacirleri Hinduların terk ettiği evlere yerleştirmiştir. 6 yıl Pakistan'da sosyal hayata uyum sağlayarak yaşayan muhacirler arasındaki birliği ve temsiliyeti sağlamak adına Kazak Muhacirleri Derneği kurulmuştur.

Son grup 1954 yılının ilkbaharında geldi. Bunlar kendi istekleri doğrultusunda Türkiye'nin Kayseri, Manisa, Niğde ve Konya vilayetlerinde çeşitli ilçe ve köylere yerleştirildi.

³⁷ Yaşar, M., *Kazakların Kıtalararası Yolculuğu: Büyük Kazak Göçü*, 2018, <https://www.gzt.com/mecra/kazaklarin-kitalararasi-yolculugu-buyuk-kazak-gocu-3460792>, (Erişim Tarihi: 08.04.2019).

³⁸ Abdulvahab Kara, *En Mutlu Kazak Diyasporası: Türkiye Kazakları*, 2016, <http://turkiyekazaklari.blogspot.com/2016/05/en-mutlu-kazak-diyasporasi-turkiye.html>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

1949 yılında Türkistan Çin kuvvetleri tarafından tamamen işgal edilince muhacirlerin Türkistan'a dönüş ümitleri tamamen bitmiştir. Pakistan'da kurulan Çin elçiliği bilhassa fakir aileleri ziyaret edip türlü vaatlerle kandırıp yanına çekmeye çalışmıştır. Bu sebeplerden dolayı muhacirler Türkiye'ye göç etmek için Türkiye Cumhuriyeti Pakistan Büyükelçiliği ile temasa geçmiştir. Başbakan Adnan Menderes'in başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun 13 Mart 1952 tarihli kararıyla Pakistan, Hindistan ve Keşmir'deki Kazaklar iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye resmen kabul edilmiştir. Eylül 1952'den itibaren 1954 senesine kadar 1.800 Kazak deniz yoluyla Irak'ın Basra kentine, Basra'dan karayoluyla Bağdat'a, Bağdat'tan demir yoluyla Türkiye'ye gelmiştir.

Onların İstanbul'da ilk tercih ettikleri yer Zeytinburnu oldu. Daha sonra Küçükçekmece, Sefaköy, Bağcılar ve Ümraniye gibi semtlere de yerleştiler.

1970'lere gelindiğinde İstanbul gibi pahalı bir şehirde kirada oturmanın zorluğu gözönüne alınarak göç liderlerinden Delilhan Canaltay'ın öncülüğünde bir toplu konut kooperatifi kuruldu. Böylece 300 kadar aile Bağcılar ilçesinde bugün Evren Mahallesi olarak anılan yerde Kazakkent'i inşa ettiler.³⁹

*"Türkiye'ye geldikten sonra bolluk, çalışırsan niye çalışıyorsun diye kimse sormuyor. Sessiz sakın uyuyorsan niye yatıyorsun diye kimse gelmiyor. Bu yemeği nerden aldın, kim getirdi, parasını kim verdi diye kimse sormuyordu. Bundan fazla özgürlük var mı? Gün boyunca akşama kadar başını kaldırmadan secde edip namaz kılıyorsun. Niye böyle oturuyorsun demiyorlar. Namaz kılmadan dışarıda gezersen niye namaz kılmıyorsun demiyorlar. İçki içersen içtiğini de kontrol etmiyorlar, içmesen de niye içmiyorsun diye kimse takılmıyor. Özgürsün. Bundan başka özgürlük var mı? Allah'a çok şükür!"*⁴⁰ diye Aklima Hâkim duygulandı.

1.1.2. Kazak Göçünün Sebepleri

Çin işgali sırasında;

1. Ürünlerin, hayvanların ve toprağın devlet izni olmadan satılması yasaklanmıştır.

³⁹ Abdulvahab Kara, *En Mutlu Kazak Diyasporası: Türkiye Kazakları*, 2016,

<http://turkiyekazaklari.blogspot.com/2016/05/en-mutlu-kazak-diyasporasi-turkiye.html>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

⁴⁰ Konuşmacı Aklima Hâkim (Derleme Yapılan Yer: Salihli, Manisa, Türkiye)

2. Halkın kazancı iş yerlerine gelen banka görevlilerince zorla bankaya yatırılmıştır.
3. Ahlaklı, itibar sahibi ve dindar kişiler katledilip, yerlerine ahlaksız zaaf sahibi insanlar halkın başına getirilmiştir.
4. Herkese üç günde bir polise gidip yaptıkları hakkında rapor verme şartı getirilmiştir.
5. İzin almadan misafirliğe gitmek, başka köy ya da şehre taşınmak yasaklanmıştır.
6. Postanelerde mektuplar denetlenmiştir.
7. Zayıf kişilikli insanlara katillik, cinayet, işkence metotları öğretilmiştir.
8. Doğu Türkistan'ın demografik yapısı değiştirilip Çinli aileler yerleştirilmiştir. Müslüman halkın toprakları zorla ellerinden alınıp Çinli göçmenlere verilmiştir. Müslüman halkı asimile etmek için Çin içerisinde farklı bölgelerde iskân politikası uygulanmıştır.
9. Bu dönemde insanlar keyfi olarak tutuklanıp, valiler tarafından idam edilmiştir.⁴¹

Aklıma Hâkim bu günleri şöyle aktarmıştır: *“Babam Mao'ya gitmeden önce 1947'de evden kendi cenazesini düzenledi. Zaman nasıl olacak, Çin'de ölürsem cenazesiz gitmeyeyim diye, ondan önce ağabeyi hapiste ölmüştü ya, cenazesi, hiçbir şeyi yoktu... Hayattayken cenazesini düzenlediğinde ata binip kibleye dönüp duruyormuş öldü diyen kişi. Ondan sonra başka insanlar bu tarafında durup aynı cenaze çıkarır gibi orada cenaze çıkarıyormuş. O anda annem var, bütün köy hiçkırta hiçkırta ağlamışlar... Babam Mao'ya gittiğinde Mao ona bir görev veriyor. O gece oturan herkese: “on yıllık kanunum dedi. On yıllık kanunu uygulayacağım. Bunu kabul edenler benim can dostlarımdır. Kabul etmeyenler de benim has düşmanlarımdır. Sizin yedi neslinizi kurşuna dizeceğim” demiş. Kendi ağzıyla bu sözleri söyledi. Sonra bütün herkes devlete çalışacak projedeki gibi tek millet olacağız, tek dille konuşacağız... Herkes devlete çalışacak.*

⁴¹ Yaşar, M., *Kazakların Kıtalararası Yolculuğu: Büyük Kazak Göçü*, 2018, <https://www.gzt.com/mecra/kazaklarin-kitalararasi-yolculugu-buyuk-kazak-gocu-3460792>, (Erişim Tarihi: 08.04.2019).

Eve gittiğinde bir mahalleye bir kazan yemek pişirildi. Herkes bir tabakla yemek aldı. “İşte evde kalan, işe gidemeyen, evde kalan yaşlılar ne olacak” diye sordum diyor babam. “Onlar ölsünler, azalsınlar demiş. Ama beni dinlemezseniz demir perdenin diğer tarafında oturacaksınız. Uçan kuşu bile vuracağım” demiş. Bunu dediğinde benim kalbimden: sen Allah’tan güçlü değilsin ki, Allah bizi nereye yönlendirirse kendi bilir, diye geçti.”⁴²

1.2. Sosyal Yapı ve Nüfus

O zamanlardaki Kazak Türkleri Vakfı’nın başkanı Derviş Kılıç’ın verdiği bildiriye 2007 yılındaki nüfus sayımı neticesinde Türkiye’de altı bin aile, iki binden fazla Kazak olduğu tespit edilmiştir.⁴³ 2008 yılındaki nüfus sayımına göre Kazakların en çok yaşadığı yer İstanbul’un Zeytinburnu mahallesinde nüfusun 13.400’den 10.000’e düştüğü görülmüştür. Bunun sebebi Türkiye’den Kazakistan’a her yıl 50 ailenin göç etmesidir.⁴⁴

Türkiye’de yaşayan Kazakların sayısı ile ilgili bilgiler birbirinden çok farklıdır ve 19.000-25.000 arasında değişmektedir. Örneğin, Saylaw Batyrshaoğlu’nun vermiş olduğu bilgilere göre 2003 yılında Türkiye’de diasporada yaşayan Kazakların sayısı yaklaşık 19.000 kişidir. 2005 yılında yapılan araştırmaya göre bu sayı 25.000 kişi olarak kaydedilmiştir.

Kazak topluluğunun büyük bölümü (yaklaşık 2.750 aile) Marmara’da, İstanbul’un Zeytinburnu semtinde yaşamakta, Ege tarafında (İzmir’de) 160 aile, Niğde’de yaklaşık 80 aile, Ankara’da 60 aile, Kayseri, Develide 104 aile, Konyada 72 aile yaşamaktadır. Ayrıca belirttiğimiz gibi Türkiye’ye yerleşen Kazaklar arasında Afganistan’dan ve İran’dan göç eden Kazaklar da mevcuttur.⁴⁵

Demograf M. Tatimov’un istatistik araştırmalarını esas alarak, Kazakistan’ın dışında yaşayan Kazak sayısı:⁴⁶

⁴² Konuşmacı Aklima Hâkim (Derleme Yapılan Yer: Salihli, Manisa, Türkiye)

⁴³ Beybit Böjen’in Derviş Kılıç’la Röportajı, *Sonunda Vatanımıza Döneceğiz*, Ayqın Gazetesi, sayı 25, 12 Şubat, 2008.

⁴⁴ Abdulvahab Kara, *Türkiyede 20 Binden Fazla Kazak Yaşıyor*, Ayqın Gazetesi, sayı 12, 3 Haziran, 2008.

⁴⁵ B. Rakişeva, “Türkiye’de Yaşayan Kazak Diasporası İle İlgili Sosyolojik Arastırmanın Bazı Yönleri”, *Sosyoloji Dergisi* 3. Dizi, 15. Sayı, 2007/2, s.153-159.

⁴⁶ Bu bölüm “*Türkiyedağı qazaqtardñ qazirgi jağdayı men ornalasuı*, 2019,

<https://baribar.kz/student/25277/turkiyadaghy-qazaqtardynh-qazirgi-zhaghdayy-men-ornalasuı/>, (Erişim Tarihi: 06.08.2018)”, Kazakça yazılmış internet sayfasından özetlenerek çevrilmiştir.

№	Ülke adı	Sayı
1	Çin	1.296.000
2	Özbekistan	870.000
3	Rusya	660.000
4	Moğolistan	157.000
5	Türkiye	30.000
6	Ukrayna	15.000
7	İran	15.000
8	ABD	10.000
9	Almanya	7.000
10	Fransa	4.000
	Toplam	3.064.000

Derviş Kılıç, Kazakların net sayısının bilinmemesinin sebebini böyle açıklamıştır: “Şu an Kazakların tam sayısını söylemek çok zor. Çünkü bu ülkedeki nüfus sayısı ırka göre değil vatandaşlık durumuna göre sayılıyor.”⁴⁷

Türkiye’ye gelen Kazakların bazı kavmi ilk zamanlarda ırkını Kazak olarak belirtmeden Tatar ya da Türk olarak yazdırmıştır diyenler de vardır.

Kazakların sayısının azalmasının ilk sebebi 1961 yılında Almanya ve Türkiye arasındaki İşgücü Antlaşması sebebiyle Türkiye’de 1962 yılından itibaren Almanya, Fransa, İngiltere ve İsveç’e göçlerin yaşanması, ikinci bir sebep de Kazakların eski vatanı olan Kazakistan’a dönmeleridir.

Qatıyban Ädilbayqızı Almanya’ya çalışmaya gittiğindeki günler hakkında: “1965 yılında Almanya’ya gittim. Türkiye okuma-yazma istemedi orada çalışacak birilerini arıyoruz dediğinde gidip başvurduğum. Kocamla beraber başvurmuştuk. On iki gün sonra sadece bana davetiye geldi. Sen gel, pasaportunu al, biz gelip seni alacağız, Almanya’ya göndereceğiz dediler... 68 yılının sekizinci ayında ben Almanya’ya gittim. Almanya’nın dört dağının ortasına gittim. Şaşırdım. Köy gibi bir yer. Orada bir yıl çalıştım... Orada çalışıyordum, ağabeyim gelip beni Berlin Şehrine gönderdi. Orada

⁴⁷ Beybit Böjenin Derviş Kılıçla Röportajı, *Sonunda Vatanımıza Döneceğiz*, Ayqın Gazetesi, sayı 25, 12 Şubat, 2008.

*yirmi beş yıl çikolata fabrikasında çalıştım, çağrı merkezinde çalıştım. Böyle böyle Almanya'ya alıştım. Almanca da öğrendim. Konuşacak dereceye geldim. Hala daha konuşuyorum...*⁴⁸

1.3. Halk Kültürü Unsurları

Türkiye’de yaşayan Kazak diasporasının tarihini, âdetlerini, gelenek göreneklerini ilk araştırmacılarından biri İsveçreli bilim adamı İngvar Svanbergin “Kazak Diasporası: Etnik Hayatta Kalma Sorunları” adlı eserinde “Kazak halkıyla diğer Türk boylarını karşılaştırdığımızda Kazaklar asimile olmayan diasporadır. Böyle etnik toplumlarda yaşayan diğer Kazak diasporaların milliyetçiliğini koruması 39 ülkede yaşayan Kazak diasporasına ait bir özelliktir. Yurt dışındaki Kazakların halkına, anayurduna, diline, dinine, gelenek, göreneklerine, milli kültürüne sevgi ve bağlılığının neticesidir.”⁴⁹

Yıllardır başka bir halkın içinde yaşayan, o halkın kültürü, dili, düşüncesi, gelenek, görenekleri oradaki Kazakları etkilememesi kaçınılmazdır. Kazakların Türklerle kanı, dini, dilinin benzerliği onların başka halklarla karşılaştırıldığında Türklerle kaynaşması daha kolay olacaktır.

Şu an Türkiye’deki Kazak diasporasının kanına işlemiş âdetlerinin, gelenek, göreneklerinin etnik zihniyetinin ne kadar değiştiği aşağıda kısaca anlatılmıştır.

1.3.1. Geçim Kaynakları

Onların İstanbul’da tercih ettikleri ilk yer Zeytinburnu olmuştur. Daha sonra Küçükçekmece, Sefaköy, Bağcılar ve Ümraniye gibi semtlere de yerleşmişlerdir. İlk olarak inşaatlarda, yol ve Halkalı–Sirkeci demiryolu inşasında çalışmışlar, daha sonra ata meslekleri olan dericilik sektörüne kaymışlardır. Bu sektörde ilk defa atık deri parçalarının değerlendirilmesinde öncülük yapmışlardır. Bir kısım Kazaklar ise plastik sektörünü kayarak muşamba ve naylon imalinde şirketleşerek fabrikalar işletmişlerdir.⁵⁰

Buraya göç eden Kazaklar büyükbaş hayvan derilerini üretmekle meşgul olmuşlardır. Kazaklar bu işe nasıl başladı diye sorduğumuzda Aklima Hâkim: “*İzmir’de bit pazarında gezerken eski bir kürk bulmuş. Eski deri kaftan alıp getirdi. Bizim memlekette Ruslar dikiyordu onları, çok pahalıydı. Bunu oraya götürüp dikmeyi*

⁴⁸ Konuşmacı Qatıyban Ädilbayqızı (Derleme Yapılan Yer: Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye)

⁴⁹ İngvar Svanberg, *Kazak Diasporası: Etnik Hayatta Kalma Sorunları*, Atamura Yayınevi, Almatı 1997, s. 224.

⁵⁰ Abdulvahab Kara, *En Mutlu Kazak Diyasporası: Türkiye Kazakları*, 2011, <https://www.abdulvahapkara.com/en-mutlu-kazak-dyasporasi-tuerkye-kazaklari/>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

deneyelim dedi. İşte o kaftanı nasıl dikildiğini görmek amacıyla söktü. Kazak kadınlar dikiş makinasını kullanmayı biliyorlar ya, kıyafet dikmeyi biliyorlar. Ondan sonra onu söküp kaftan olarak dikince pazara götürüp satıyor. Aldığı fiyattan iki üç kat pahalıya satıyor. Ondan sonra bu iyi, bu işi başarabiliriz diye deri işiyle uğraşmaya başladık.”⁵¹ diye cevap vermiştir. İlk zamanlarda onlar kendi evlerinde üretim yapmış, sonra da küçük atölyelerde üretime geçmişlerdir. Onlardan gelen parayı biriktirip büyük ilçelere ve şehirlere geçerek fabrikalar açmışlardır. Şu an Türkiye'nin deri mahsulleri dünya pazarında ilk sıradadır. Örneğin, “Altay deri”, “Birlik Dikiş Fabrikaları” Türkiye'nin ünlü markalarıdır. Kazaklar derinin bütün sırlarını çözmüşler, Abılayxan Doğru: *“Deriyi Irak'tan alıyorum, Taraz'dan alıyorum, çoğunlukla İsviçre'den alıyorum, Fransa'dan alıyorum. Havası iyi olan yerlerin derisi de kaliteli oluyor. Kazakistan'daki Taraz Şehrinin derisi çok iyi oluyor. Türkistan'ın derisi de iyi oluyor. Burada da İzmir'in derileri çok iyi. Sıcak, yağmur az yağan yerlerin, temiz havası olan yerlerin derileri de kaliteli oluyor. Soğuk olan yerlerin, mesela Astana'nın derisi kötü oluyor. Pavlodar'ın, Rusya'nın derisi de kötü oluyor.”⁵²* diye paylaşmıştır.

Onun dışında plastikten yapılmış ürünleri hazırlayan “Türkistan”, “Altay”, “Asya” Fabrikaları da bulunmaktadır.

Kazakların genellikle hepsi özel sektörde çalışmaktadır. Deri, dikiş atölyesi her evde vardı. Kazaklar İstanbul'daki Güneşli Mahallesi'ndeki Kazak Kent adlı kendi şehirlerini oluşturmuşlardır. Deri üretim alanının gelişmesi için deriden her türlü kürk, kıyafet, eşya yapıp fabrikalarda çalışan işçilere ekmek kapısı olmuşlardır. Türkiye'nin ticari işlerini geliştirmede Kazaklar büyük bir katkı sağlamıştır.

1970'lere gelindiğinde İstanbul gibi pahalı bir şehirde kirada oturmanın zorluğu gözönüne alınarak göç liderlerinden Delilhan Canaltay'ın öncülüğünde bir toplu konut kooperatifi kurulmuştur. Böylece 300 kadar aile Bağcılar ilçesinde bugün Evren Mahallesi olarak anılan yerde Kazakkent'i inşa etmiştir.⁵³

⁵¹ Konuşmacı Aklıma Hâkim (Derleme Yapılan Yer: Salihli, Manisa, Türkiye)

⁵² Konuşmacı Abılayxan Doğru (Derleme Yapılan Yer: Kemalpaşa, İzmir, Türkiye)

⁵³ Abdulvahab Kara, *En Mutlu Kazak Diyasporası: Türkiye Kazakları*, 2016,

[Ihttp://turkiyekazaklari.blogspot.com/2016/05/en-mutlu-kazak-diyasporasi-turkiye.html](http://turkiyekazaklari.blogspot.com/2016/05/en-mutlu-kazak-diyasporasi-turkiye.html), (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

Türkiye'ye gelen Kazakların medeni beş vakfı bulunmaktadır. Bunlar: Türkiye Kazakları Vakfı, Doğu Türkistan Vakfı, Yesevi Dini Vakfı, Afganistan'dan göçen Kazakların Korkut Ata Vakfı'dır.

İşletme alanında deri üretmek ve örgü örmek dışında farklı alanlarda da faaliyet göstermişlerdir. Gençleri eğitmeye, dini terbiye vermeye önemsemektedirler. İstanbul'da bir grup aydın "Doğu Türkistan Dergisi"ni çıkardı. Onların içinde memurlar, öğretmenler, üniversitede çalışanlar yer almaktadır.

Türkiye'nin gösterdiği misafirperverlik Kazakların Türkiye'yi ana yurtları gibi görmesini sağlamıştır. Ancak kendi sahip oldukları kültüre bir o kadar önem veren Kazaklar geleneklerini ve göreneklerini Türkiye'de de sürdürmüştür. Kültürlerini Türkiye'nin İstanbul, Niğde, Konya ve Manisa illerinde yaşatmaya devam etmişlerdir. Göç eden Kazaklardan biri de ailesiyle Manisa'nın Salihli ilçesine yerleşen Şerizat Doğru'dur.⁵⁴ İzmir'in yanındaki Manisa şehrinde Şerizat Doğru bütün Türkiye'de bilinen Alaş Kırmızı Çiftliğini kurmuştur. Almanya'dan özel tay getirip kırmızı, et ürünlerini hazırlamıştır. Böylece Kazakların kültürünü, gelenek göreneklerini yeni nesile emanet etmektedirler.

1.3.2. Selam Verme

Türkiye'de yaşayan Kazaklar genelde Selamün aleyküm, Sälemetsiz be? (Merhaba!), Amansız ba? (Nasılsınız?) diye selamlaşmaktadır. Türkiye Kazaklarının ailesinde gelinlerin Kazakistan ailelerindeki gibi eğilerek selam verme âdeti yoktur. Türkiye Kazaklarında mevcut olan gelinin selam verme âdeti unutulmuş ve günümüze kadar devam etmemiştir.

Büyüklerin elini öpme âdeti Kazakistan Kazaklarında yoktur. Türkiye Kazakları bu âdeti Türkiye Türklerinden benimsemiştir.

1.3.3. Ev ve Ev Düzeni

Apartman dairesi olsa bile içeriye girdiğinizde Kazak otağının içine girmiş gibi hissedilmektedir. Yuvarlak ve dikdörtgen şeklindeki yer masası, yastıklarda, yorganlarda, kilim ve masa örtülerinde Kazak nakışını görebilirsiniz. Ev duvarlarında asılmış Kazakların milli çalgısı olan dombıra, Kazak kültürüne ait olan şapka, taqiya,

⁵⁴ Melda Öztutgan, *Zor Ama Zorunlu Karar Göç*, 2017, <https://medium.com/@meldazutgan/zor-ama-zorunlu-karar-goc-22f62fe1ec66>

tilki ve kurt postu, Kazak ve Türk bayrakları, tarihlerini, kültürlerini unutturmamak için yapılmış bir rehber gibidir.

İstanbul'daki Kazak Vakfı ve İzmir'deki Alaş Kazak Vadisindeki otağın içinde yer alan Büyük Kazak göçü ve Kazakların yaşam tarzını anlatan özel yaptırılmış göç resimleri vardır. Alaş Kazak Vadisindeki lokantanın yapımı bile Kazak yurdunun içinde otduğunuz hissettirmektedir. Mesela, Kazak otağının duvarını oluşturan kerege ve Kazak otağının tavanı olan şanırak ile keregeyi birleştiren uwık şeklini görüntüleyen pencereler, masa örtüleri ve kapılardaki Kazak desenleri, hepsi kültürü andırmaktadır.

Bütün emekler gelecek nesiller için tarihini ve geleneğini unutturmamak için yapılmış kültürel mirastır.

1.3.4. Doğum ve Çocuğa Ad Koyma

Türkiye'de diasporada yaşayan Kazaklar kendilerini ana vatanı dışında yaşayan Kazaklar olarak görmekte, ana vatanla manevi bir bağlantı içerisinde olduklarını hissetmekte, ana vatanla her geçen gün bağlantıların yoğunlaştırılmasına yönelik çabalar göstermektedirler. Bunun en iyi örneklerden biri diasporada ve Kazakistan'da yaşayan Kazakların arasında son zamanlarda artan evliliklerin sayısıdır. Ayrıca sömestr tatillerinde çocukların Kazakistan'daki akrabalarına ya da Kazakistan'da eğitim almaları için ana vatanına gönderilmesi gibi örnekler, Türkiye'de yaşayan Kazakların ana vatanla olan bağlantıların geliştirilmesini istediklerini göstermektedir.⁵⁵

Burada doğan bebeğine isim verme konusunda da farklılıklar görülmektedir. Türk halkında iki isim verme vardır. Ya da “göbek adı” verilmektedir. Çocuk dünyaya geldiğinde göbeğini kesen kişi o anda göbek adını koymaktadır. Göbek adı olarak Allah'ın sıfatlarından biri, peygamberimizin ismi ve onların yakınlarının adı, Kuran'da geçen isimler ve ulu kişilerin isimlerini verilmektedir. Bu çocuğun ilk ismi olarak sayılmaktadır. Kazak Dili Vakfının Başkanı Kâmil Gezer “Türkiye'de yabancı isimleri Türkçeleştirerek yazma kuralı var” demektedir. Bu isim vermeyle alakalı olarak İslam Jemeney kendi eserinde: “Afganistan'da, İran'dan Türkiye'ye gelen Kazaklar arasında çocuklarına isim vermekte Kazak isimleri yerine yavaş yavaş Farsi isimler veriliyor. Bunun sebebi Kazak isimlerinin Fars dilinde söylenişinde, yazılışındaki zorluklar.

⁵⁵ B. Rakişeva, *Türkiye'de Yaşayan Kazak Diasporası İle İlgili Sosyolojik Arastırmanın Bazı Yönleri*, Sosyoloji Dergisi 3. Dizi, 15. Sayı, 2007/2, s.153-159.

İkincisi bazı Kazak isimlerinin Fars dilinde değişik anlamlara gelmesidir. O yüzden karı koca Öргеşbay ve Dän kendi oğlunun ismini Abdolla ve Morvarid (Merüwert) ismini vermiştir” demektedir.⁵⁶

Şu an Türkiye Kazakların adı soyadı Türkçe ve Farsçadır. Onlar genellikle Kuran’dan alınan Müslüman isimleridir. Örneğin, Aisha Polat’ın çocuklarının isimleri şunlardır: Humeyra, Nasim, Yasin, Haşim, İbrahim, Âmina, Abdulla. Akan Qadarlı’nın çocuklarının isimleri şunlardır: Qaraman, Türkän, Nurten, Ramazan, Nedime. Torunlarının isimleri: Müvfide, Esmâ, Merve, Kevser. Emrah, Eshra, Ushra, Khumra, Anwar, Emma, Emal Kuran’dan alınan isimler diyor. Türkiye’de yaşayanların bazıları Türkçe isim vermezlerse okula gittiklerinde Türk çocukları Kazak isimlerini anlamayacaklarını belirtti. Ayrıca çocuğun doğum belgesini almaya gittiklerinde Kazak isimlerini anlamadan fonetik değişikliklere uğrattığı görülmektedir. Ancak çocuklarına Kazak isimlerini verenler de bulunmaktadır. Örneğin, Merey, Asqar, Arıstan, Mayra, Altay, vb.

Kendilerine Kazak deseler de isimleri soyadları Türkçedir. Resmî belgelerde Kazakların soyadını hükümet vermektedir. 1950 yılında Türk Devleti vatandaşlık verdiği Kazaklara yeni soyadı vermiştir.

Türk kanunlarına göre yabancı isimleri yani Türkçeye aykırı olan kelimeleri nüfus cüzdanlarına yazılmamaktadır. Bununla ilgili İ. Svanderg Türkiye’ye gelen Kazak ailelerini 1934 yılında isimlerle ilgili reform hareketine göre Türkçe soyadı verilmiştir. Bazı durumlarda öz kardeşlerin farklı soyadı almaları yararlı olmuştur. Çünkü soyadına göre onlar Anadolu’dan özel ev ve başka imkanlar edinebiliyorlardı. Onlar genellikle coğrafi ve etnik kökenlerini soyadı olarak seçilmekteydi. Ama çoğu zaman ses açısından Türkçeye yakın olmaları gerekirdi. Örneğin Altay, Altan, Aksakal, Çağatay ya da Türkistan yazıyorlar.⁵⁷ Örneğin Mustafa Öztürk’ün babası Kaben’e bıyıklı, kalın kaşlı olduğu için bu kesin has Türktür diye Öztürk soyadını vermişlerdir.

Bu konulara ilgili de konuşmacımız Sümeyye Hanım da kendi açıklamasında: *“Kitaba bakıp İslam’ı okuduk. Çocukların adı Ahmet, Nurdan, Muhammed Ali, sahabelerin, evliyaların adını koyduk. Soyadımız Qaraqas diye koysaydık keşke. Çünkü*

⁵⁶ İslam Jemeney, *İran Kazakları (Yaşam Tarzı, Gelenek Göreneklere)*, Almaty Yayınevi, Almatı 2007, s.149.

⁵⁷ İngvar Svanberg, *Kazak Diasporası: Etnik Hayatta Kalma Sorunları*, Atamura Yayınevi, Almatı 1997, s. 224.

Qaraqas bizim soyumuzun adı. Dil bilmiyor ya bizim büyükler. Yüzlerine bakıp seninki şöyle olsun, seninki öyle olsun demişler. Benim babamın yüzüne bakıp Göktürk koymuşlar. Babamın gözü mavi, yakışıklıymış. Sen Göktürk ol demişler. Tam hakiki Türksün demişler. Sonra da soyadını Gök diye kısaltmışlar. O zaman hangi soydansa, Qaraqas, Sarbas, Narman dese. Soyadı dediğin odur. Bilmiyordu büyüklerimiz. ⁵⁸ demiştir.

1.3.4.1. Qırkından Şıgaruw ve Beşik Toy

Afgan Kazağı Şerife Öner “Çocuk kırkını çıkardığında kırk kaşık suya dua okuyup yıkıyorlardı. Sonra içine temiz olsun diye altın ya da gümüş yüzük koyuyorlar. Gördüğüm bu işte... Eskiden kırkından çıkmayan yeni doğurmuş kadınlar evden çıkmıyordu. İşte o zamanlar hastalık olur diye davetsiz gitmiyorlardı. Kırkından çıktıktan sonra çocuğu yıkayıp yakın akrabalarının evine götürüyor. Kulağı ağrımazın diye âdet olarak bir şey veriyor, sabun veriyor, gömlek veriyor. Durumları iyi olanlar yakın akrabalarını davet ediyor. Onlar da hayırlı olsun demeye geliyor. Şaşuw şaşuw⁵⁹ âdetini yapıyorlar.”⁶⁰ demektedir.

Altay köylü Sümeyye Hanım: “Eskiden biz beşik düğünü diyorduk. İki üç gün şildexana⁶¹ yapıyorduk. Şarkı söylüyorduk ilk zamanlarda. Şimdi onların hiçbiri yok. Biz kendi torunlarımızı buraya getirdik. Beşiğe saluw düğünü yapıyorduk...”⁶²

Halen Kazakistandaki Kazaklar için beşik ne kadar önemliyse Türkiye Kazakları için de önemlidir. Beşik sağlıklı, hem çocuğun fiziksel olarak düzgün bir şekilde büyümesini etkilemektedir.

1.3.5. Evlenme

Türkiye’de yaşayan Kazakların yedi ecdada kadar kız alıp vermemek Kazak halkının çığnenmeyen kuralıdır. Fakat diğer Türk kökenli halkların temsilcileri ile (Kırım Tatar, Kırgızlar, Uygurlar, Türkler ile) karışık evlilikler de yaygındır.

⁵⁸ Konuşmacı Sümeyye Nayman (Derleme Yapılan Yer: Altay Köyü, Niğde, Türkiye)

⁵⁹ Şaşuw şaşuw: Mutlu günlerde tatlılar, şeker, kurut, kayısı, kuru üzüm ve gümüş paraları saçma âdetidir. Bu âdet yaşlı kadınlar tarafından yapılır.

⁶⁰ Konuşmacı Şerife Öner (Derleme Yapılan Yer: İzmir merkez, Türkiye)

⁶¹ Şildehana: Doğumevinden ayrılan annen ve çocuğun günü yapılır. Akrabalar, arkadaşlar ve komşular doğum gününde bebeği tebrik etmeye gelirler.

⁶² Konuşmacı Sümeyye Nayman (Derleme Yapılan Yer: Altay Köyü, Niğde, Türkiye)

Türkiye’de yaşayan Kazak erkeklerin evlenme yaşı biraz yüksektir. Onlar, maddi temelin oluşturulduğu zaman yani 30 yaşlarında evlenmektedirler. Türkiye genelinde aile geçinme sorumluluğu Kazakistan’daki gibi erkeklerin üzerindedir. Yüksek öğrenim görmeyen bayanlar ergenlik yaşına eriştiklerinde evlenip, eşlerine aile işlerinde yardım etmektedirler.⁶³

1.3.5.1. Quda Tüsüw (Kız İsteme)

Damadın anne babası ve akrabaları kız istemeye gelir. İki aile birbirleriyle tanışır ve birbirlerine koyunun kuyruğundan ve karaciğerden yapılmış yemeği yedirmektedirler. Bu iki ailenin dünür-akraba olduklarını temsil eden antlaşmadır.

1.3.5.2. Sırğa Saluw (Küpe Takma)

Damadın annesi nişanlı anlamda gelecek gelinine küpe takma âdetidir. Kıza altın ya da gümüş, günümüzde altın, pırlanta küpe takmaktadır.

1.3.5.3. Kız Uzatuw (Kız Uğurlama)

Kızın ailesi tarafından yapılmış düğündür. Ancak Türkiye Kazakları kız uğurlama düğünü yerine kına yakmak ya da kına gecesini yapmaktadır. Kına gecesi düğünden önce kızın evinde arkadaşlarının ve akrabalarının bir araya gelip eğlenmesi. Bu törene sadece kadınlar katılmaktadır.

1.3.5.4. Betaşar (Yüz gösterme)

Betaşar düğün günü gerçekleşir ve damat evinde gelinin yüzü misafirlere gösterilir, aynı anda geline damadın akrabaları tanıtılır ve gelin eğilerek damadın akrabalarına selam eder. Bu gelenek dombıra, saz enstrümanı eşliğinde itibarlı, tanınmış ses sanatçısı tarafından gerçekleşir.

Betaşar sırasında gelinin yüzü örtülü olur. Türkiye’deki Kazaklar gelinin yüzünü kırmızı örtüyle, Kazakistan’daki Kazaklar beyaz örtüyle örtmektedir. Türkiye’de gelinin yüz örtüsünü açan ses sanatçısının omuzundaki beze para takmaktadır. Kazakistan’daki Kazaklarda parayı tabağa koyuyorlar.

⁶³ B. Rakişeva, “Türkiye’de Yaşayan Kazak Diasporası İle İlgili Sosyolojik Arastırmanın Bazı Yönleri”, *Sosyoloji Dergisi* 3. Dizi, 15. Sayı, 2007/2, s.153-159.

1.3.5.5. Toy (Düğün)

Yedi ecdeye kadar kız alıp vermemek Kazak halkının çiğnenmeyen kuralı olsa da bazı gelenek görenekleri aynı soydan olduğundan Kazakların evlenme törenleri de Türkiye Türklerinin törenlerine benzemektedir. Bazen Türklerdeki gibi çay ve düğün yemeği olmadan geçebilir. Türkiye Kazaklarında düğün Kuran okutmakla başlarsa, Kazakistan Kazaklarında bu gelenek büyüklerin bata (dua) vermesi ile başlar.

Çin devriminde halkına destek çıkan Zuha Batır'ın nesli Xadjipa Hanım'a göre son zamanlarda Kazak geleneklerinin sönmeye başlaması Türk geleneklerinin üstün görülmesindedir. Mesela, Türk düğünlerinde gelinin beline bağladığı kırmızı kuşağı Kazak kızlarının da beline bağlaması bu âdeti benimsediklerinin göstergesidir. Türkiye Türklerinin damada ve geline para takma âdeti Türkiye Kazaklarına da geçmiştir.

Türkiye Kazaklarının düğün özellikleri:

- Düğün başı olmuyor;
- Dilek sözü söylenmiyor;
- Çok az miktardan kuru pastalar bulunur;
- Paralı dansçı, şarkıcıları çağırıyorlar;
- Davet edilmiş misafirlere davet edilen zamanında gelip, yer seçmeden oturuyorlar;
- Müzik çok sesli, gürültülü olmuyor.

Kazakistan'daki Kazakların ailesinde tek oğlan ya da küçük oğlan evlendikten sonra çoğunlukla anne babası ile oturulur. Fakat Türkiye Kazaklarında bu yoktur. Türkiye Türklerindeki gibi evlendikten sonra erkekler ailesinden ayrı yaşamaktadırlar. Bunun hakkında Cemile YAŞAR: *“Eskiden gelin ve kayınanalar bir oturup kalkıyordu. Şu anki gençler şimdi oturmuyor ya. Kaynananın, kayın pederin yanında. Türkiye'ye alıştıktan sonra gençler oturmuyor. Artık bir oturalım, bir kalalım, bir yaşayalım diye söyleyeceğim inşallah gelinime. Ama gençler kendisi bilir.”*⁶⁴ demektedir.

⁶⁴ Konuşmacı Cemile YAŞAR (Derleme Yapılan Yer: Altay Köyü, Niğde, Türkiye)

Kazakların yaklaşık %90-95'i evlatlarının Kazak birisiyle evlenmelerini isterler. Gelecek dünürlerinin Kazak olarak hayal ettiklerini söyleyenler de bulundu. Yine de çocuklarının seçimlerine saygı duyacaklarını belirtmişlerdir.

Karışık evliliklere karşı tutumları sertti. Ancak son 15-20 yıl boyunca Türkiye Kazakları arasında karışık evliliklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun daha önce hiç olmadığını söyleyen aksakallar vardır.

1.3.6. Giyim Kuşam

Kazaklar Türkiye'ye ilk geldiklerinde kimeşek⁶⁵ giymişler, ancak çok dikkat çektikleri için yavaş yavaş giysi tarzları da yaşadıkları ortama uygun değişmiştir.

Kazak kıyafetlerinin özellikleri tarihte sürekli değişikliğe uğramıştır. Türkiye'de yaşayan Kazaklar Türk, İran, Afgan Müslüman toplumları olduğu için yakalı, uzun kollu, geniş, uzun etek ve elbiseler giyip, başlarını küçük örtüyle örtüp, üzerini beyaz örtüyle kapatmaktadır. Eskiden Kazak kadınları evde başı açık gezmez, beyaz örtüyle örtünürdü. Türkiye'de de orta yaştaki ve ihtiyar kadınlar beyaz ince ipek kumaştan dikilmiş örtüyle örtmektedir. Gelinler ise çiçekli, renkli örtüler kullanmaktadır. Saçları ve boynu gözükmemektedir. Gençlerin giysisleri ise Avrupa'ya benzemektedir. Yaşlı erkeklerin, kadınların kıyafetleri, şapkaları, yaşadıkları ortamın etkisini göstermektedir. Örneğin, Afganistan'dan, İran'dan gelen Kazaklar boğazına kadar düğmeli, uzun giymektedirler. 1964 yılında Afganistan'dan gelen Kazaklar başlarını örtüp üstüne kaftan giymektedirler. Fakat Türkiye'de yaşayan Kazak kadınları genelde Kazak nakışlı kökirekşe (yelek) giyinmektedirler.

Türkiye'deki Kazak ihtiyarlarının azalması geleneğin değişime uğramasına maruz kaldı. Günümüzde Kazak gençlerinin kültür, dil, gelenek ve göreneklerini unutmamasına önem arz etmektedir. Bu sebeple Kazak diasporasının kurduğu vakıflar Kazak gençleri arasındaki kültürel problemleri çözmeyi amaçlamaktadır.

1.3.7. Sofra ve Yemek Kültürü

Genelde Türkiye'deki Kazakların sofrası ve yemek kültürü et, süt ve hamur ürünleri şeklinde üç ana gruptan oluşmaktadır.

⁶⁵ Kimeşek: Yaşlı Kazak kadınlarının milli örtüsü.

1.3.7.1. Sofra Düzeni

Sofrada köşe başında ev sahibi oturur. Ev sahibinin sol tarafında ev sahibinin eşi, ondan aşağıda ailenin gelini yer alır. Sağ tarafında bu ailenin evlatları oturur. Dikkat edilmesi gereken bir husus ailenin kız çocuğu baba ocağında konuk sayıldığından sofrada özel yeri olur, kapı tarafta oturtulmaz.

Türkiye'deki Kazaklar misafir ağırlama, cenaze ve düğün törenlerini yaşam tarzına uygun olarak kolaylaştırmışlar. Mesela, Kazak Vakfındaki düğünlerde, cenazelerde plastik çatal, bıçak, tabaklar kullanılmaktadır. Tek kullanımlık Kazak motifleri olan sofralar da dikkat çekmektedir. Kazakistan Kazaklarının düğünde, cenazede kullandıkları pahalı tabak, çatal ve sofranın üstündeki çeşitli yemekler görülmemektedir.

1.3.7.2. Yemek Kültürü

Türkiye'deki Kazakların sofralarında genellikle görülebilecek başlıca yiyecek ve içecekler şunlardır.

1.3.7.2.1. Kazak Mutfağındaki Türk Yemekleri

Kazak halkında hayvancılık yaygın olduğu için yemeklerinde et ve süt ürünleri yaygın kullanılsa da Türk halkının sebze ve baklagillerle olan yemekleri etkilemiştir. Türk mutfağında yer alan birçok yemeği de yapmaktadırlar. Örneğin pide, poğaç, çorba ve tatlılar.

1.3.7.2.2. Kazak Mutfağındaki Hint-Pakistan Yemekleri

Bu Kazakistan'da da, Türkiye'de de bilinen yemekler değildir. Bunlar göç sırasında uzun süredir kaldıkları Hindistan ve Pakistan ülkelerinin kültürel etkilerinden meydana gelmiştir. Bu yemek kültürünü Türkiye'de de yaşatmaktadır.

Hindistan ve Pakistan'dan gelen Kazaklar et ve süt ürünleriyle yapılan yemekler yerine çoğunlukla sebze ve pirinç kullanmaktadır. Mesela, 1946 yılında Bhopal Şehrinde Hindistan hükümeti Kazak kadınlarına Hint yemekleri yapmayı öğretmiştir. O yüzden bazen Türkiye'deki Kazaklar Hint-Pakistan yemeklerini yapmaktadır. Örneğin tarkari, çapati lavaşı, tirkali ve çutni olarak adlandırılan yaygın yemekleri hazırlamaktadır.

Hint lavaşı olan **Çapati** Geleneksel olarak, kuru bir tavada ve daha sonra açık ateşte pişirilir.

Mung-Dal Tarkari baklagillerden yapılmış ekşi, sebze çorba çeşidi. Hindistan, Pakistan ve Afganistan'da yapılmaktadır.

Çutni ana yemeğin yanında kullanılan geleneksel acı Hint sosu. Bazen sebzelerden, çoğunlukla meyvelerden yapılmaktadır.

1.3.7.2.3. Kazak Mutfağı

Türkiye'deki Kazakların birliğini düğünlerde, cenazelerde görmek mümkündür. Mesela, düğün sahibi Vakıf kirasını, ana yemek yaptırmayı üstleniyor, sofraya için tatlı, sıcak börek çeşitlerini düğüne gelecek her Kazak evinden pişirip getiriyorlar. Böylece birlik olup mutlu ve zor günleri paylaşmaktadır. İlginçtir ki bawırsağı⁶⁶ hâlâ iç yağa pişirmekteler. Çünkü eskiden kalan göçmen pratiğine göre iç yağa pişmiş bawırsaklar uzun süre bozulmadan saklanabilmektedir. Türkiye'deki Kazaklar büyük baş hayvan etini çok tüketiyorlar. Kazakların toplandığı yerlerde et⁶⁷ ve at eti pişirilmektedir.

1.3.7.2.4. Çay Kültürü

Türkiye Türkleri gibi Kazakların da yaşamında çay çok önemlidir. Kazaklar eskiden sütlü çaya tuz katıyorlardı, sonradan da karanfil, karabiber, zencefil katıp içme Pakistan kültüründen gelmiştir. Hint-Pakistan ülkelerinde çeşitli baharatlar katılan sütlü çaya "masala" demektedirler. Kazakların çay kültüründe hava durumundan dolayı sütlü çaydan başka kaymaklı, tuz, buğday unu ve tereyağı katılmış çay çeşitleri de olmuştur. Türkiye Kazakları bardak ve fincanla değil, özellikle çayı kâse ile içmektedirler.

1.3.7.2.5. Yemek Duası

Yemekten sonra bata (dua) geleneği vardır:

Köp bolsın, köl bolsın,

Tawsılmasın mol bolsın,

Esesin Alla bersin,

*Dastarxaŋğa bereket bersin, äwmin!*⁶⁸

Çok olsun, göl olsun,

Tükenmesin, bol olsun.

Nasibini Allah versin,

Sofraya bereket versin, âmin!

⁶⁶ Bawırsağ: Hamurdan yapılmış pişi.

⁶⁷ Et: Et ve hamurdan yapılmış Kazakların milli yemeğidir.

⁶⁸ Konuşmacı Qayırmamet Aday (Derleme Yapılan Yer: Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye)

1.3.8. Bayram ve Kutlamalar

1.3.8.1. Nevruz

Genel Konsoloslüğün desteğiyle son yıllarda Nevruz bayramı kutlanmaktadır. 3-4 yıl önce Nevruz kutlanmaya başlanmıştır. Daha önce Nevruz çok fazla kutlanmamaktaydı. Şu anda Nevruz kutlamalarına Kazakistan'dan gelen sanatçılar katılmaktadır. Kutlamalar saray gibi bir mekânda yapılmaktadır. Mesela İstanbul'da her sene çok büyük bir program hazırlanmakta, her şehirlerden Kazaklar toplanıp, yurt dışından Türk halkları gelmekte, güzel bir kutlama yapılmaktadır.

Kemalpaşa'daki Kırmızı çiftliğinde Abılayhan Doğru Nevruz bayramının kutlanması ile ilgili: *“Bazen İzmir’de, Türkiye’de okuyan öğrencileri davet edip Nevruz çorbası yapıyoruz yılda bir kere. Yılda bir kere burada toplantı oluyor. Kazak çocuklar kökpar⁶⁹ oynuyor. Bazen altıbakan⁷⁰ kuruyoruz.”⁷¹* demektedir.

Afganistan Kazağı Şerife Öner Afganistan'daki Nevruz kutlamaları ile ilgili: *“Bizim Mezar-ı Şerif’te Nevruz çok iyi oluyor. Kırk gün kırk gece... Sahican’a (Hazreti Ali’nin türbesi) çarşamba günü gidiyoruz. Oraya yirmi sekiz vilayetten herkes geliyor. Kör olanların gözü açılmaya başlıyor, şifa oluyor. Dua ediyorlar.”⁷²* demektedir.

1.4. İnanç

Türkiye’de yaşayan Kazaklar İslam dininin Hanefi mezhebindedir. Hepsi Müslümandır. İslam geleneklerine uygun olarak hayatlarını sürdürmektedir. İslamdaki başlıca iki bayramı: Ramazan ve Kurban bayramı coşkulu kutlamaktadır.

Aklima Hâkim: *“Türkiye Kazaklarının dini eğitimi yüksektir. Çocuklarını küçüklüğünden Kuran kursuna veriyorlar. Kadınların çoğu kapalı olsa bile namaz kılmayanlar da var, ancak Gün boyunca akşama kadar başını kaldırmadan secde edip*

⁶⁹ Kökpar: Kokpar, Türk ve Orta Asya halk kültüründe atla oynanan bir tür oyundur. Göçebe savaşçıların çevgan, ciritle birlikte idman oyunu olarak oynadığı buzkaşı, geniş bir düzlükte takımlar halinde veya bireysel olarak oynanır. Amaç, kesik bir oğlağı veya küçükbaş hayvanların derisinin şişirilmesiyle oluşturulmuş bir tulumu, at üstünde taşıyarak belirli mesafeyi aşmaktır. Düzlüğün ortasında bulunan bayrağın etrafında önceden belirlenen sayıda tur atılarak başarı elde edilir. Oğlağı taşıyan atıyla beraber diğer oyuncular da oğlağı kapmak için yarışır. Atlıların birbirine kamçılarıyla vurmaları serbesttir. Böylece taşıyıcı atının direnci kırılır. Oğlağın yere düşmesi durumunda ise süvariler at üstünden eğilerek yerdeki oğlağı almaya çalışırlar. Buzkaşıye izleme güzelliğini veren de zaten süvarinin atı üstünde yaptığı bu çevik hareketlerdir. Atına en çok hâkim olan ve en çevik çopendoz (atlı) sahada da en etkili olandır.

⁷⁰ Altıbakan: Salıncağı andıran Kazak Milli oyunu.

⁷¹ Konuşmacı Abılayhan Doğru (Derleme Yapılan Yer: Kemalpaşa, İzmir, Türkiye)

⁷² Konuşmacı Şerife Öner (Derleme Yapılan Yer: İzmir Merkezi, Türkiye)

namaz kılyorsun. Niye böyle oturuyorsun demiyorlar. Namaz kılmadan dışarıda gezersen niye namaz kılmıyorsun demiyorlar.”⁷³ demektedir.

1.5. Dil

Türk halkının dini, dili, kültürü Kazaklara benzediği için Türkiye’ye göçen Kazaklar Türkçeyi kendi ana dili gibi hemen öğrenip benimsemişlerdir. Bunun için Kazakların ikinci nesli anadillerini Kazak dili yerine Türk diliyle değiştirmeye başlamışlardır. O yüzden şu an Avrupa’daki nesiller Almanca, Fransızca, İngilizce ve diğer Avrupa dilleri yanı sıra Türkçeyi de çok iyi konuşmaktadırlar. Kazak dili gün geçtikçe zayıflamıştır. Her millet başka bir ortama girdiğinde o ortamın dili, dini, kültürüyle harmanlanmaya başlar, Kazakların üçüncü nesli de bu harmanlanma sonucu tamamen Türkçe konuşup Türk gibi düşünmeye başlamıştır. Tamamı değil, bazıları evlerinde Kazak diliyle konuşup diğer ortamlarda Türkçe konuşmaktadır. Yerli halkla haşır neşir olan Kazak halkı kendi dillerini unutmaya başlamış, Türklerle evlilik yapmaları kendi dillerini unutmalarında etkili olmuştur. Çoğunluğu Kazak olduğunun bilincindedir ancak Kazak dilini hiç bilmeyenler de az değildir. Türk-Kazak evliliği yapılan ailelerde Türk gelenekleri daha ağır bastığı görülmektedir. Bu tür etkenler dilin unutulmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de yaşayan Kazakların Kazakçası Türk aksanına sahiptir. Kazak diasporasında iki dil hem Kazakça hem de Türkçe olarak kullanılmaktadır. İletişim dili olarak Türkçe sonra Kazakça gelmektedir. Türk hükümetinin sürdürmekte olduğu politika, Türkçenin Kazakçaya yakın olması, diasporanın Türkiye’de derli toplu yerleşimi, Türkiye’de yaşayan Kazakların her geçen gün ana vatanla artan ilişkilerin olması gibi unsurların bulunması Kazakçanın diasporada muhafaza edilmesine neden olmuştur.

Diasporanın üyeleri ana dili olan Kazakçayı bilmediklerinden dolayı büyük bir rahatsızlık duymadıklarını söylemektedir. Diasporada yaşayan Kazaklar bu iki dilin birbirine çok yakın olmasından dolayı Kazakçanın öğrenilmesinin diaspora üyeleri özellikle onun genç üyeleri için zor olmayacağını düşünmektedirler.⁷⁴

⁷³ Konuşmacı Aklıma Hâkim (Derleme Yapılan Yer: Salihli, Manisa, Türkiye)

⁷⁴ B. Rakişeva, “Türkiye’de Yaşayan Kazak Diasporası İle İlgili Sosyolojik Arastırmanın Bazı Yönleri”, *Sosyoloji Dergisi* 3. Dizi, 15. Sayı, 2007/2, s.153-159.

Türkiye’deki Kazaklar: “Yurt dışında yaşayan Kazakların Kazakça bilmemesinin büyük bir sorun olacağını düşünmüyoruz. Türkiyede yaşayan Kazakçayı bilmeyen genç Kazakların Türkçeyi çok iyi bildikleri için Kazakçayı çok kolay bir şekilde öğrenebileceklerini düşünüyoruz. Çünkü Türkçe ve Kazakça birbirine çok yakın dillerdir. Türkçeyi biliyorsanız Kazakçayı öğrenmek çok kolay olacaktır. Kazakistan’da 6 ay yaşarsanız Kazakçayı çok iyi bir şekilde öğrenebilirsiniz. Fakat Çince, Özbekçe ve Rusça konuşan Kazaklar için Kazakçanın öğrenilmesi seyri 6 aydan daha fazla olacaktır. Bunun için Türkçe konuşan bir Kazak gördüğümde çok büyük bir mutluluk duyduğumu ifade etmeliyim.”⁷⁵ demektedir.

Derleme yaparken konuşmacılar Kazakça konuşmaktan çekinmişlerdir.

29 yaşındaki Abdullah Miraç Bükey Türkiye Kazaklarının üçüncü nesli olarak fikrini: “Ben Kazakçayı aslında üniversitede öğrendim. Çünkü üniversiteden önce hiç konuşamıyordum. Üniversitede Kazakistan’dan gelen, Moğolistan’dan gelen Kazak arkadaşlarımızla Kazakça konuşuyorduk. Evde de azıcık kelimeler biliyordum, anne, baba, dede, ata...”⁷⁶ şeklinde belirtmiştir.

69 yaşındaki Mâden Kral: “Ahmet benden daha iyi konuşuyor. Bana da sen Kazakça hiç konuşamıyorsun diye söylüyor.”⁷⁷ demektedir.

53 yaşındaki Çolpan Gürkan: “Çok fazla Kazakça konuşamıyorum. Ama birazcık tanıtayım.”⁷⁸ demiştir.

59 yaşındaki Aynur Türköz: “Kazakça öğreneceğim diye düşünmüştüm. Çünkü Kazakça bilmiyordum. Şu an yeni yeni, gelen gidenden Kazakça öğreniyoruz.”⁷⁹ demektedir.

47 yaşındaki Oğuz Bilge: “Ailemizde Kazakça konuşuyoruz, Kazakça öğrettim, Kazakça konuşuyoruz. Delikanlılık çağında Kazakça hiç bilmiyorduk. Ben ninemin

⁷⁵ B. Rakışeva, *Türkiye’de Yaşayan Kazak Diasporası İle İlgili Sosyolojik Arastırmanın Bazı Yönleri*, Sosyoloji Dergisi 3. Dizi, 15. Sayı, 2007/2, s.153-159.

⁷⁶ Konuşmacı Abdullah Miraç Bükey (Derleme Yapılan Yer: Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye)

⁷⁷ Konuşmacı Mâden Kral (Derleme Yapılan Yer: Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye)

⁷⁸ Konuşmacı Çolpan Gürkan (Derleme Yapılan Yer: Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye)

⁷⁹ Konuşmacı Aynur Türköz (Derleme Yapılan Yer: Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye)

elinde büyüdüüm. Ninemin dediklerini biliyordum sadece. Ama şu an Allah'a şükür çocuklarımla otururken, çocuklarımla konuşurken hep Kazakça."⁸⁰ demektir.

51 yaşındaki Şükrü Ali Eren: *"Ya ben Kazakçayla Türkçeyi karıştırdım, şimdiden özür dilerim. Kazakça başlayıp Türkçe devam ettim çünkü Kazakların dili Türklerle çok benziyor. Biz Kazakça konuşmadıkça unutuyoruz. Biz bazı Kazak seslerini çıkartırken zorlanıyoruz. Zorlandığımızdan o sesler iyi çıkmıyor, o yüzden hemen Türkçeye geçiyoruz.*"⁸¹ demektir.

40 yaşındaki Erkejan Doğru: *"Kazak çocukları Kazakça öğrenemiyor maalesef. Çünkü biz bilmiyoruz. Annem, babam biliyor. Ben Türkçe konuşuyorum.*"⁸²

Kazakçanın yaşlılar tarafından konuşulduğu bilinmektedir, ancak yukarıdaki yorumlara göre öyle olmadığı, Kazakçayı herkesin farklı durumlarda, ortamlarda, farklı yaşlarda öğrenmiş olduğu görülmektedir.

⁸⁰ Konuşmacı Oğuz Bilge (Derleme Yapılan Yer: Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye)

⁸¹ Konuşmacı Şükrü Ali Eren (Derleme Yapılan Yer: Salihli, Manisa, Türkiye)

⁸² Konuşmacı Erkejan Doğru (Derleme Yapılan Yer: Kemalpaşa, İzmir, Türkiye)

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2. TÜRKİYE KAZAKLARININ DİLİNİN SES ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ses, dilin en küçük ve en işlenmemiş parçasıdır.

Qajım Basımulı “ses” ile ilgili olarak şu yorumları yapıyor:

“Tahtaya yazılan işaretlere veyahut herhangi bir yazıya “ses” adını vermek doğru değildir. Ses diye, göze görünmeksizin ağızdan çıkan üne, sedaya diyoruz. Söz dediğimiz şey de işte bu ünlü, sedalı seslerden oluşturulur. Her halk sesleri bir çıkarmaz. Birinde olmayan ses, ikincisinde olabilir. İki ayrı dilde aynı dediğimiz sesin bile, söz içindeki söylenişine göre değişik türler alması mümkündür”.⁸³

Q. Jubanov, 1966 yılında neşrettiği “Qazag Tili Jönindegi Zerttewler” Kazak dili hakkındaki incelemeler adlı kitabının değişik bölümlerinde ses ve sesin dil için önemi konularında şu gibi açıklamalarda bulunmaktadır:

1) Bir sözün ikinci bir sözden farklı olabilmesi için, birinin yalnız bir tek parçasının farklı seslendirilmesi yeterli olup, tamamının farklı olması şart değildir.

2) Sözcükler; tek bir sesi farklı, tek bir sesi fazla veya eksik olsa da veya bir sesi farklı, fazla yahut eksik olmadığı halde, seslerin sadece diziliş sıraları farklı olsa birbirlerinden farklı olurlar.

3) Bir dilde kullanılan seslerin genel sayıları belli değildir. Yine de dildeki bütün sesler arasındaki özellikler farklar değişkendir; değişik özelliklere sahip seslerin sayısı sınırlı olup, çok değildir.

Dildeki seslerin; yani, ünlülerin ve ünsüzlerin akciğerden pompalanan havanın ses organlarında işlenmesiyle oluşup, olgunlaşmıştır. Sesler, “akciğerden başlayıp ağız ve burunda sona eren teneffüs yolları ile bu yollar üzerinde sıralanmış organlar tarafından meydana getirilir”. Seslerin teşekkülünde görevli ses organları ve ses yolları şunlardır:

⁸³ Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.68.

akciğer, nefes borusu (boğaz), gırtlak (hançere), ses telleri, küçük dil, ön ve arka damak, burun boşluğu, ağız boşluğu, çene, dil, diş ve dudaklar.⁸⁴

Qajım Basımul'na göre, Kazakça'daki seslerin oluşumunda 10 adet ses organı etkili olmaktadır: 1-Okpe men keñirdek (Akciğer ve boğaz), 2-Kömey men jutınşaq (gırtlak ve yutak), 3-Awız ben awızdın işi (Ağız ve ağzın içi), 4-Til men tañday (dil ve damak), 5-Awız (ağız), 6-Murın (burun), 7-Jaq (yan çene), 8-Erin (dudak), 9-Ezüw dayalıdır (ağızların yanı), 10-Tis (diş).

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, Kazak dilinde de sesleri ünlü, ünsüz diye ikiye ayırıyoruz.

2.1. Ünlüler

Kazak dilindeki ünlü seslerin sayısı hakkında çok tartışma vardır. Fakat, bugün kabul gören 12 ünlü vardır: a (a), ä (ə), e (e), iy (и), o (o), ö (ө), u (ұ), ü (ү), w (y), i (і), ı (ы), e (ə).

Ünlü sesler: dilin kabarıp, alçalmasına göre *kalın* ve *ince*, çenenin az ve çok açılmasına göre *geniş* ve *dar*, dudakların yuvarlaklaşp, düzleşmesine göre *düz* ve *yuvarlak* diye ayrılıyor.

Dilin kabarıp, alçalmasına göre	Kalın: a (a), o (o), u (ұ), ı (ы), w (y).
	İnce: ä (ə), ö (ө), ü (ү), i (і), e (e), iy (и), w (y), e (ə).
Çenenin az ve çok açılmasına göre	Geniş: : a (a), ä (ə), e (e), o (o), ö (ө), e (ə).
	Dar: iy (и), u (ұ), ü (ү), w (y), i (і), ı (ы).
Dudakların yuvarlaklaşp, düzleşmesine göre	Düz: o (o), ö (ө), u (ұ), ü (ү), w (y).
	Yuvarlak: a (a), ä (ə), e (e), ı (ы), i (і), iy (и), e (ə).

⁸⁴ Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.68.

--	--

2.1.1. Ünlülerin Özellikleri

a ünlüsü (А а)

(a) ünlüsü, art ünlülerin en önde teşekkül edenidir. (a) kalın, geniş ve düz bir sestir. Açık olarak telâffuz edilir. Telâffuzu sırasında dilin arka kısmı yükselir ve dil ucu arkaya doğru çekilir. (a) ünlüsü kelime başında, kelime ortasında, kelime sonunda kullanılabilir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
atım	atım	adım
adam	adam	insan
başqa	başqa	başka
arman	arman	hayal
ayt-	ayt-	söyle-

(a) ünlüsü, Kazak Türkçesi İmla Kılavuzuna göre, söz başında kullanım sıklığı açısından 3. sırada bulunmaktadır⁸⁵. S. Mirzabekov'un söylediğine göre; (a) ünlüsüyle başlayan sözlerin Eski Türkçede Drevnetyurkskiy Slovar “Eski Türkçe Sözlük” baz alındığında yine 3. sırada bulunduğunu görüyoruz⁸⁶.

ä ünlüsü (Ә ә)

Günümüz Kazak Türkçesinde a ile e arasında olan bu ses, tellâffuzu bakımından a'ya benzer. ä ünlüsü, a'ya göre damağın daha ön kısmında başlangıç noktasında tellâffuz edilmektedir. Geniş ve düz ünlüdür. Açık tellâffuz edilir yani tellâffuzu sırasında dilin arka kısmı yükselir, dil ucu arkaya doğru çekilir. ä ünlüsü kelime başında, kelime ortasında kullanılmaktadır. (ä) ünlüsüne “açık e” ünlüsü de denilebilir.

⁸⁵ Qazaq Tilinin Orfografiyalıq Sözdigi, Ğılım Yay., Almatı, 1978, 480 s.

⁸⁶ Kenan Koç, Oğuz Doğan, Kazak Türkçesi Grameri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 8.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
äkel-	äkel-	getir-
äsirese	äsirese	özellikle
äke	äke	baba
näsil	näsil	nesil
zäbir	zäbir	cefâ

Bu ünlü genellikle Arapçadan Kazak Türkçesine giren alıntı kelimelerde kullanılır. Türkçe kelimelerde kullanım sıklığı azdır. Farsça ve Arapçadan alınan ve kalınlık-incelik uyumuna aykırı olan kelimelerdeki a ünlüsü ä'ye dönüşerek incelmekte, böylece ses uyumu da sağlanmaktadır.

Özbek ve Azeri Türkçelerinde yoğun olarak kullanılmakta olan bu ses, Kazak Türkçesinde en seyrek karşılaşılan ses olup, genellikle birinci hecede bulunur. Kazak Türkçesinin 10 ciltlik büyük sözlüğünde 870 söz bu sesle başlamaktadır ve yaklaşık 2500 sözün de ilk hecesinde bu ünlü yer almaktadır.

Ayrıca Türkolog N. A. Kononov, ince ve açık ä [ə] sesinin Orhun Abidelerinde de bulunduğunu iddia etmiştir⁸⁷

e (ye) ünlüsü (E e)

İnce, geniş ve düz bir sestir. Ön damakta geniş, düz ve kapalı olarak tellâffuz edilir. Telâffuzunda, a ünlüsüne nazaran dil ucu daha öne çekilmekte ve öndeki alt dişlere yaklaşmaktadır. Ses organının arka kısmı biraz daha genişlemekte, çene düşmektedir. (e) ünlüsüne kapalı (e) de denilebilir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
endi	endi	artık
kel-	kel-	gel-
nemere	nemere	torun

⁸⁷ A. N. Kononov, (1980): Grammatika Yazka Tyurskih Runičeskih Pamyatnekov VII-IV vv., Leningrad: s. 60-62.

esik	esik	kapı
eşkim	eşkim	hiçkimse

Örneklere gördüğümüz gibi e ünlüsü kelime başında, ortasında, sonunda kullanılmaktadır.

Kelime içinde “e” olarak tellâffuz edilen “e” sesi, kelime başı ve içinde “ye” olarak söylenir.

M. T. Tomanov, günümüz Türk şivelerinde (ve tabii Kazak Türkçesinde) köken itibariyle iki türlü e ünlüsü bulunduğunu, bunlardan birinin Ana Türkçe sözcüklerdeki e, diğerinin ise Rusça sözcüklerin bünyesinde bulunan e olduğunu belirterek; bunlardan Ana Türkçe e'nin a ünlüsünün eşi olan ses olduğunu hatırlatıyor.

Yalnızca Kazak Türkçesinin bazı ağızlarına mahsus olmak üzere, bu sesin söz başında tellâffuzu sırasında belli belirsiz bir “y” sesi işitilmektedir. Bu Kazak Türkçesi için oldukça orijinal bir durumdur. S. Mirzabekov, Kazak Türkçesindeki bu y türemesini daha ileri bir boyutta ele almakta ve türemenin y'den ibaret olmadığı, söz başındaki e'nin öncesinde y değil, “iy” seslerin tellâffuz edildiğini belirtmektedir: (iy)el-halk, (iy)er-er.⁸⁸

Bu e sesinin yanında bir de Rusça'dan alıntı sözcüklerde karşılaşılan bir e [э] daha vardır. Bu sesin tellâffuzu Türkiye Türkçesindeki e ünlüsüne daha çok benzer ve Kazakça'dakine göre çok daha açıktır.

eto [это] “bu”; elektrik [электрик] “elektrikçi”; ekran [экран] “ekran”; eksport [экспорт] “ihracat”; emal' [эмаль] “mine”.

1940 yılında yayımladığı *Oris Alfavitine Negizdelgen Qazaqtın Jaña Alfaviti men Orfografyası* “Kazak’ın Rus Alfabeti Temelli Yeni Alfabeti ve İmlası” adlı kitabında, S. Amanjolov, bu sesi karşılayan o harfi için şunları söylüyor: “Э” harfi yalnızca Rus dilinden geçen sözcüklerde, çoğunlukla da söz başında kullanılır. Mesela: эпос (epos), эра (era), этика (etika) v.b. (силуэт, дуэт gibi sözler ise oldukça azdır)⁸⁹.

⁸⁸ Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.66.

⁸⁹ Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.68.

Fonetik uzmanı S. Mirzabekov, Rusça sözcüklerdeki bu e sesinin “Kazakça’daki e gibi söz başında belli belirsiz y’leşmeye maruz kalmadığını, daha açık olduğunu, hata bu açıklığın a’ya yaklaştığını, ince yuvarlak ünlülü hecelerden sonra Kazakça’daki e’nin tellâffuzunun zor olmasından dolayı bu sesin böyle durumlarda özellikle gençler arasında Rusça’daki e’ye yakın olarak tellâffuz edildiğini belirterek, bu yanlış tellâffuzlar ile ilgili olarak (ülken [үлкен]>[үлкән] “büyük”; bölek [бөлек]>[бөлэк] “ayrı”) örneklerini vermektedir⁹⁰.

ı ünlüsü (Ы ы)

Kalın, düz ve dar bir sestir. Arka damakta, dar, düz, yarı açıklıkta ve diğer ünlülere göre daha kısa telâffuz edilir. Telâffuzunda çene, dudaklar ve hatta dil pasif haldedir. Dil ise arka tarafı ile küçük dil arasında çok az yükselir. ı’sesi, ses organının arka tarafının daralmasıyla ortaya çıkar. ı ünlüsü kelime başında, ortasında, sonunda kullanılmaktadır.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
ıñğaylı	ıñğaylı	elverişli
ılğы	ılğы	daima
qıyınşılıq	qıyınşılıq	zorluk
qızmet	qızmet	hizmet
balası	balası	oğlu

i ünlüsü (І і)

İnce, düz ve dar bir sestir. Ön damakta dar, düz ve kapalı olarak tellâffuz edilir. Telâffuzunda dilin orta kısmı yukarıya doğru kalkar ve öne doğru gelir, ağız boşluğu tamamen daralır, arkadaki ses oluşturan bölüm genişler, dil ucu ise alt dişlere degecek şekilde durur.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
---------------------------	------------------	------------------

⁹⁰ Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.68

iste-	iste-	yap-
iz	iz	iz
mindetti	mindetti	zorunlu
bilimdi	bilimdi	bilgili
keyin	keyin	sonra

i ünlüsü kelime başında, ortasında ve sonunda kullanılmaktadır.

o ünlüsü (O o)

Kalın, yuvarlak ve geniş bir sestir. Arka damakta, yuvarlak, yarı açık tellâffuz edilir. Telâffuzunda çene ve dudaklar hareketsizdir. Dil arkaya doğru çekilir. Dudaklar “u” sesine göre daha az uzar. Ağız boşluğu, Türkiye Türkçesine göre daha fazla yuvarlaklaşır.

Bu ses, kelime başında o ünlüsü tellâffuz sırasında kendinden önce belirsiz bir v sesi işitilir. Kelime ortasında o ünlüsü kullanılmaktadır. Ancak kelime sonunda o ünlüsü Kazak Türkçesine ait kelimelerde ilk hece dışında “o, ö” ünlüleri bulunmadığı için örneği yoktur. Rusça kelimelerde de seyrek görülür.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
otır-	otır-	otur-
otız	otız	otuz
qoy	qoy	koyun
zavod	zavod	fabrika
radio	radio	radyo

Bu durumu, ne büyük talihsizliktir ki, pek çok araştırmacı bir diftong olarak nitelendirmiştir. İçlerinde M. Tomanov, S. Eker, J. Benzing ve K. H.Menges’in de bulunduğu araştırmacılar, söz başında o ünlüsü önünde belli belirsiz işitilen w sesini u olarak tanımlamış u (o) ve bunun açık bir diftong yarattığını iddia etmişlerdir.

ö ünlüsü (Ө ө)

İnce, yuvarlak ve geniş bir sestir. Ön damakta, yuvarlak, yarı açık olarak tellâffuz edilir. Telâffuzunda çene ve dudaklar hareketsizdir, dil ucu “o” sesine göre daha da geriye çekilir ve dudaklar “o” sesine göre biraz daha büzülür ve uzar. Dudaklardaki bu büzülme ve uzama “u” ve “ü” sesine göre daha azdır.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
ös-	ös-	büyü-
söyle-	söyle-	söyle-
özger-	özger-	değiş-
köp	köp	çok
özen	özen	nehir

Kelime başında, ortasında ö ünlüsü kullanılmaktadır. o ünlüsünde olduğu gibi ö’de de bu ses kelime başında ise tellâffuz sırasında kendinden önce belirsiz bir v sesi işitilir. Kazak Türkçesine ait kelimelerde ilk hece dışında “o, ö” ünlüleri bulunmadığı için kelime sonunda “ö” sesi kullanılan bir örnek yoktur.

u ünlüsü (У у)

Kalın, yuvarlak ve dar bir sestir. Arka damakta dar, yuvarlak ve kapalı olarak telâffuz edilir. Telâffuzunda dudaklar büzüşüp öne doğru uzar, ağız boşluğu genişler ve dilin arka tarafı yumuşak damağa doğru yükselir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
uş-	uş-	uç-
quran	quran	kuran
jumis	jumis	iş
ult	ult	ırk
tur-	tur-	yaş-

y ünlüsü (W w)

Günümüz Kazak Türkçesinde Kiril alfabesinde “y” harfi ile gösterilen ses “-uw, -üw, -w” için kullanılmaktadır. Kazak Türkçesinde “-uw, -üw, -w” mastar eki olarak kullanıldığı için bu ek sayesinde “u” sesi ilk hece dışında da kullanılmaktadır. Bunun dışında u sesi, genellikle ilk hecede yoğun kullanılır. Batı ve Rus kaynaklı alınma kelimelerdeki “u” ise “y” ile verilmekte ve sadece “u” sesinin değerini taşımaktadır. u ünlüsü kelime başında ve ortasında kullanılmaktadır.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Uwatan	Otan	Vatan
uwaqıt	uwaqıt	vakit
sanawlı	sanawlı	sayılı
küyew	küyew	koca
baruw	baruw	git-

ü ünlüsü (Y y)

İnce, yuvarlak ve dar bir sestir. Ön damakta, dar-yuvarlak ve kapalı olarak telâffuz edilir. Telâffuzunda dudaklar öne doğru büzüşür ve bu büzüşme “u” sesine göre daha önce de oluşur. Dil üstünün orta kısmı sert damağa doğru kalkıp öne çekilir ve dil ucu alt dişlere yaklaşırken ağız boşluğu dilin bu hareketleri sonucu daralır.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
ülken	ülken	büyük
şükir	şükir	şükür
jür-	jür-	yürü-
tüs-	tüs-	düş-
üyren-	üyren-	öğren-

Kelime başında, ortasında kullanılmaktadır.

и ünlüsü (Y y)

Kazak Türkçesine Rusça'dan giren ve birçoğu da Kazaklar tarafından orijinalleri gibi okunup yazılan alıntı sözcüklerde mevcut bulunan bir i (y) daha vardır. Bu i (y) Kiril alfabesinde “и” harfiyle gösterilir. Bu sesin telâffuzu, Rusça sözcüklerde neredeyse Türkiye Türkçesindeki i gibidir. Mesela Rusça asıllı olup Kazakça'da da kullanılan institut [институт] “enstitü” sözcüğündeki i sesleri, Türkiye Türkçesindeki gibi söylenmektedir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
jiyırma	jiyırma	yirmi
qasiyetti	qasiyetti	kutsal
çoşıydı	şoşıydı	korkuyor
jiyılıp	jiyılıp	Toplan-
tiyip	tiyip	değ-

M. T. Tomanov bu sesle ilgili olarak; “Bu iki ses [и ve i] arasındaki başlıca farklılık, [и] sesinin dil ucunun yukarı doğru kaldırılmasıyla yapılması ve sözün hafifçe uzun işitilmesi; [i] sesinin ise olabildiğince dar ve kısa seslendirilmesindedir.”⁹¹” diyor.

Ancak bu harfin, ilgili bölümlerimizde değinildiği üzere, Kazakça sözcüklerde “y” ve “iy” ses birliklerini karşılması, Kazakça'da da kullanılan Rusça sözcüklerde ise yalnız ince şekli bulunan bu i sesini ifade ediyor olması karışıklara yol açmaktadır. Rusça institut [институт] “enstitü” sözcüğünde i okunan bu harf; Kazakça kiyim [киім] “giyim” sözcüğünde ty; qıyın [қиын] “zor” sözcüğünde ise iy okunur. Oysa diğer dünya dillerinin hemen hepsinde her bir harfin ancak birer sesi karşıladığı bir gerçektir. Fakat Kazak imlasındaki mantığa göre bu “и” harfi, Rusça sözcüklerde başka, Kazakça sözcüklerde başka okunur. Bu harften vazgeçmenin ise kimsenin aklına gelmediği hatırlayacak olursak, akla ısrarla şu soru gelmektedir: O zaman mesela, Kazakça'yı yeni öğrenen bir kimse [институт] sözcüğünü Kazakça sözcüklerdeki mantığa göre iynstiytuwt mu okumalı, yoksa [киім] kiim, [қиын] qiim olarak mi telâffuz etmelidir? Anlaşılacağı üzere bu sorunun cevabı yoktur. Bu sebepten, “и” sesini anlatırken, “Rusça

⁹¹ Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.73.

sözcüklerde şöyle, Kazakça sözcüklerde böyle tellâffuz edilir” deyip, sözü kısa kesmekten başka çaremiz kalmamaktadır.

Fonetik uzmanı S. Mırzabekov, bu “и” harfinin Kazak gençlerinin konuşma dillerini, tellâffuzlarını olumsuz olarak etkilediğini, Kazakça sözlerde y olarak söylenmesi gereken bazı sözlerin de sırf bu sebepten ince tellâffuz edildiğini belirtir. Buna örnek olarak, doğrusu miyimiz aşıydı [миымыз ашиды] “beynimiz sulanıyor” olan kullanımın miyimiz aşıydi olarak söylenmesini ve жіуна- [жина] “topla-”, бйыл биыл “bu yıl”, сіуа [сия] “mürekkep”, сіуақты [сияқты] “gibi” şeklindeki bazı sözlerin жіна-, бйыл, сіуа, сіуақты olarak tellâffuz edilmesini veren Mırzabekov, bu fonetik bozulmanın gündelik hayata tesiri konusunda aslında çok önemli olan bir konuya değinmektedir.⁹²

Ünlüler, geniş-dar, teşekkül ettikleri yere, ağızdan çıkışları sırasında çenenin açıklık ve kapalılığına, tellâffuzları sırasında dudakların aldığı şekle ve söyleniş sürelerine göre “kalın-ince”, “dar-geniş”, “düz-yuvarlak” olarak sınıflandırılırlar⁹³.

⁹² Kenan Koç, Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Grameri*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s.73.

⁹³ Nergis Biray, Ekrem Ayan, Guljanat Ercilasun, *Çağdaş Kazak Türkçesi*, Bilge Kültür Sanat Yay, İstanbul, 2015, s.21.

2.1.2. Ünlülerde Meydana Gelen Ses Olayları

2.1.2.1. Büyük Ünlü Uyumu (Ünlülerde Kalınlık-İncelik)

Ünlülerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Büyük Ünlü Uyumu (Ünlülerde Kalınlık-İncelik)	<p>Singarmonizm (yunanca συν- birlikte, άρμονία- uyumlu) yani Kazakçada buna “Ündestik zañı” diyor. Ündestik zañı, Türk dillerinin ses sistemindeki en önemli kuraldır. Singarmonizm, dilin tüm fonetik görüntüsünü, ses sisteminin özelliklerini ve eklemlerini, konuşma normalarını tanımlayan bir olgudur. Singarmonizm sözlerin sadece kalın ya da sadece ince veya sadece düz ya da sadece</p>	<p>qızımniñ orıstar qulaqtarı östim kömektesip niyetpenen uymayan: apamdiki qoyşıniki bastıqtiki, kişkentay Päkistan aman-esen jılap-eñirep elim-jurtım</p>	<p>qızımniñ orıstar qulaqtarı östim kömektesip niyetpenen uymayan: apamdiki qoyşıniki bastıqtiki kişkentay Päkistan aman-esen jılap-eñirep elim-jurtım</p>	<p>kızımın Ruslar kulakları büyüdüm yardım edip niyetle uymayan: teyzemin çobanın müdürün küçük Pakistan sağsalım ağlayıp halkım</p>

	<p>yuvarlak söylenmesidir.</p> <p>Köke eklenen ekler de bu kurallara uymaktadır.</p> <p><i>Kalın ünlüler:</i> a, o, u, ı, w</p> <p><i>İnce ünlüler:</i> ä, e, ö, ü, i, iy</p>			
--	---	--	--	--

2.1.2.2. Küçük Ünlü Uyumu (Ünlülerde Düzlük-Yuvarlaklık)

Ünlülerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Küçük Ünlü Uyumu (Ünlülerde Düzlük-Yuvarlaklık)	<p>Bu gruplandırma, ünlülerin tellâffuzları yuvarlak dudakların sırasında aldığı şekillerle ilgilidir. İki dudak bazı ünlüleri çıkarırken düz, bazılarında ise yuvarlak bir şekil arz eder. Yuvarlak ünlülerin tellâffuzunda görülen bu yuvarlaklık, daha ziyade havaya</p>	<p>jiberemiz söylegen kömekşisimin tanıstar dostarımız urısadı</p>	<p>jiberemiz söylegen kömekşisimin tanıstar dostarımız urısadı</p>	<p>göndereceğiz söylemiş yardımcısıyım tanıdıklar arkadaşlarımız kavga ediyorlar</p>

	<p>çıkılmak için açılan deliğin yuvarlak bir kanal olmasından kaynaklanmaktadır.</p> <p><i>düz ünlüler (eziwlik) : a, ä, e, ı, i.</i></p> <p><i>yuvarlak ünlüler (erindik): o, ö, u, ü.</i></p>			
--	---	--	--	--

2.1.2.3. Ünlülerde Genişlik-Darlık

Ünlülerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünlülerde Genişlik-Darlık	<p>Ünlüler, tellâffuzları esnasında çenenin açık (düşük) veya kapalı (çıkık) olmasına göre de ikiye ayrılırlar. Bu bağlamda ünlüler için açık olma durumu, ağızdaki yolun daha yüksek olması, yani çenenin daha aşağıda bulunması demektir. Bunlara <i>geniş ünlü</i> diyoruz.</p> <p>Kapalık</p>	<p>söylegende köbeygennen köp joldas jumıs qağaz</p> <p>Uymayan: Sondıqtan ulttarınıñ dostarımızben</p>	<p>söylegende köbeygennen köp joldas jumıs qağaz</p> <p>Uymayan: Sondıqtan ulttarınıñ dostarımızben</p>	<p>Konuştığında çoğaldığından çok yoldaş iş kağıt</p> <p>Uymayan: o yüzden milletlerinin arkadaşlarımızla</p>

	<p>durumunda tellâffuz edilen ünlüler ise, bunun aksine ağızdaki yolun yüksekliğinin daha az olduğu, yani çenenin daha az bir düşüklükte bulunduğu durumlarda teşekkül ederler. Bu tür ünlülere de <i>dar ünlü</i> adı verilir. <i>geniş ünlüler</i> (<i>aşıq</i>): a, ä, e, o, ö. <i>dar ünlüler</i> (<i>qısañ</i>): ı, i, u, ü.</p>			
--	---	--	--	--

2.1.2.4. Ünlü Türemesi

Ünlülerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünlü Türemesi	Ses özelliklerine veya seslerin birbiriyle bir iletişim şartlarına bağlı bazı sebeplerle kelimenin önüne, ortasına veya	(uw)rus Tür(i)k qır(ı)q Mem(e)leket (uw)ruw (uw)atan uwa(ğ)dalasadı	orıs Türık qırıq memeleket uwruw uwatan üwädelesedi	Rus Türk kırk memleket boy vatan sözleşmek

	sonuna ünlü getirilmesi kuralıdır. Kazak Türkçesinde ünlü türemeleri özellikle alıntı kelimelerde kelime başı, ortası ve sonunda görülmektedir.			
--	---	--	--	--

2.1.2.5. Ünlü Düşmesi

Ünlülerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünlü Düşmesi	Vurgusuz orta hecedeki dar ünlülerin düşmesi Kazak Türkçesinde de sık görülen bir ses olayıdır.	awız>awzı xakim>äkim eşitil>esitüw>estime-	awız>awzı xakim>äkim eşitil- >esitüw>estime-	ağzı hâkim işit-

2.1.2.6. Ünlü Aşınması

Ünlülerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünlü Aşınması	Ünlü birleşmesi, birleşik kelime	jet-e- almay>jetalmay	jete almay	ulaşamadan

	kuruluşlarında yan yana gelen iki ünlünün kaynaşarak tek ünlü durumuna gelmesi olayıdır.	tab-a- almay>tabalmay bil-e- almay>bilalmay dep-edik>dedik al-ıp- ketpekşi>aketpekşi al-ıp-bar-ıp>aparıp	taba almay bile almay dep edik alıp ketpekşi alıp barıp	bulamadan bilemeden dedik götürecek götürüp
--	--	---	---	---

2.1.2.7. Ünlü Benzeşmesi

Ünlülerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünlü Benzeşmesi	e=e ä=a a=ä: e=a u=ı u=w i=iy o=u u=a a=ı	e=e: çet elden ä=a: ayel a=ä: äpte e=a: mektap u=ı: jıldız jetetuğun u=w: uwnadı i=iy: biyledi İzmir o=u: uwatan Oyğur u=a: ordu a=ı: tıstamaydı	Şet elden kadın apta mektep juldız jetetuğun unadı biledi İzmir otın Uyğır orda tastamaydı	yurt dışından kadın hafta okul yıldız yeterli beğendim biledi İzmir vatan Uygur ordu bırakmayacak

2.2. Ünsüzler

Ünsüzler, ses tellerinde şekillerini almalarının ardından, ses yollarında daha belli engellerle karşılaşmak, suretiyle oluşturulan seslerdir.⁹⁴

Kazak dilinde 26 ünsüz vardır: *b (б), v (в), g (г), ğ (ғ), d (д), j (ж), z (з), iy (й), k (к), q (қ), l (л), m (м), n (н), ñ (ң), p (п), r (р), s (с), t (т), w (у), f (ф), x (х), h (һ), ts (тс), ç (ч), ş (ш), şç (шч).*

2.2.1. Ünsüzlerin Teşekkülü

Ünsüzlerin teşekkül ettikleri (boğumlandıkları), yani yaşam buldukları noktalar, gırtlaktan dudaklara değin, ses yollarının çeşitli bölgelerine yayılmış durumdadır. Bu noktalarda ses organları -özellikle de dil- birbirlerine yaklaşmak yahut temas kurmak yoluyla sesleri şekillendirirler.

Teşekkül noktaları bakımından ünsüzler, 7 bölüme ayrılırlar. Buna göre önden arkaya doğru sıralama şöyledir;

1. Dudak ünsüzleri: p, b, m, w
2. Diş-dudak ünsüzleri: v, f, l
3. Diş ünsüzleri: d, t, n, z, s
4. Diş-damak ünsüzleri: c, ç, j, ş
5. Ön damak ünsüzleri: l, r, y, g, k
6. Arka damak ünsüzleri: ğ, q, x, ñ
7. Gırtlak ünsüzü: h

Biz de çalışmamızda ünsüzleri teker teker ele alırken bu gruplandırma sistemini esas alacağız ve ünsüzler hakkındaki özel açıklamaları da bu sırayla sunacağız.

Kazakistan dilbilim mantığına göre teşekkül noktaları itibariyle ünsüzler ana olarak evvela 3 bölüme ayrılırlar: 1. Erin (dudak) fonemleri, 2. Til (dil) fonemleri, 3. Kömey (gırtlak) fonemi. Erin fonemlerine p, b, v, f, m, w ve Rusça v ünsüzleri; til

⁹⁴ Oğuz Doğan, *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.80

fonemlerine t, d, s, z, ŝ, j, k, g, q, ğ, x, ñ, l, r, y ve Rusça ts, ç ünsüzleri dahil edilmekte; kömey fonemi olarak ise h sesi ifade edilmektedir. Bu sisteme göre erin fonemleri kendi içinde erindik (p, b, m, w) ve erin men tis fonemleri (f, v) şeklinde iki ayrı bölüm halinde incelenmekte olup; erindiklerin tellâffuzunda iki dudağın birbirine yapıştığı (p, b, m) yahut yuvarlaklaşarak yaklaştığı (w); erin men tis fonemlerinde ise alt dudağın üst ön dişlere (kürek dişlere) değdiği anlatılmaktadır. Til fonemleri ise kendi aralarında 3 parçaya ayrılmaktadır. Bunlardan t, d, s, z, ŝ, j, n, l, r ile Rusça ts, ç ünsüzleri; 1. Til aldı (dil önü); y ünsüzü 2. Til ortası (dil ortası); g, ğ, k, q, ñ, x ünsüzleri ise 3. Til artı (dil arkası) fonemleri olarak adlandırılır. Yine Kazakistan'da yazılan gramer kitaplarında til Kazak Türkçesinde aslında hiçbir diş-dudak ünsüzü bulunmamaktadır. Bizi böyle bir başlığı açmaya; v, f ünsüzlerinin Kazak yazı dilinde Rusça'dan alıntılanarak kullanılan çok sayıda sözde bulunması ve f ünsüzünün birkaç sözcüğün bünyesinde de olsa eski alıntı Arapça-Farsça kökenli sözcüklerdeki varlığı itmiştir. Ünsüzlerinin til-tis (dil-diş), til uşı (dil ucu) gibi sınıflandırmalara tabi tutulduğunu da görmekle birlikte, bu tarz bir uygulamanın karşımıza oldukça az çıktığını bilhassa söylemeliyiz⁹⁵.

p ünsüzü [п]

Bu ses, tonsuz ve patlayıcı bir ünsüzdür. Çıkarılması sırasında bitişik durumdaki dudaklar içeriden şiddetle üflenen havanın tesiriyle ön tarafta âdeta infilak etmek suretiyle yarılr ve hava bu yarıktan hızla dışarı çıkar.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
payda	payda	fayda
astapıralla	astapıralla	estağfurullah
poyız	poyız	tren
mektep	mektep	okul
apar-	apar-	gönder-

Bu sesin Kazak Türkçesi için en bariz özelliği; söz başlarında, alıntı sözlerin dışında, neredeyse bulunmamasıdır. Bunun yanında, b bahsinde de üstünde duracağımız

⁹⁵ S. Mirzabekov, (1999): s. 58-59.

üzere, yine alıntı sözler için geçerli olmak üzere, b ünsüzüyle başlayan sözlerdeki bu b'lerin konuşma dilinde, hatta yazı dilinde dahi p'ye dönüştüklerini görüyoruz. J. R. Krueger de, Kazak Türkçesinde hiçbir Kazakça sözcüğün p ünsüzüyle başlamadığını belirtmektedir⁹⁶.

Hece başında ise, Kazakça gibi Altay grubu şivelerin tesiri altındaki çağdaş şivelerde de rastladığımız m>b>p değişimi uyarınca bu sesle sık olarak karşılaşılıyor. Ses olayları bahsinde ayrıntılı olarak anlatacağımız üzere, bu değişim daha ilk bakışta ünsüz uyumuna tabi olan -mIn (> -bIn > -pIn); -mIz (> -bIz > -pIz); - men (> -ben > -pen); -mE (> -bE > -pE) eklerinde göze çarpar.

p ünsüzü fiil sonunda çok kullanılmaktadır: kelip, jürip, üyrenip, umıtıp, qayıtp, dep, köşip, vb.

p ünsüzü, söz içlerinde ve sonlarında ise yaygın bir kullanım alanına sahiptir.

b ünsüzü [b]

Bu ünsüz, tonlu ve patlayıcı bir sestir. Geniş olarak birbirine yapışmış olan alt ve üst dudakların, içeriden baskı yapan havayı p'ye nazaran yine daha geniş bir alandan ve daha az bir şiddetle dışarı bırakmasıyla meydana gelmektedir.

Türkiye Dili	Kazakların	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
bar-		bar-	var-
besik		besik	beşik
otbası		otbası	aile
tabıs		tabıs	gelir
qurbı		qurbı	kız arkadaş

Bu konuda R. Sızdıqova; “Rus Dilini iyi bilen bugünün gençlerinin Kazakça konuşma pratikleri sırasında Kazak sözlerindeki b sesini Rusça’daki gibi tellâffuz

⁹⁶ J. R. Krueger, (1980): Introduction to Kazakh, Teaching Aids for The Study of Inner Asia, Indiana University Research Institute for Inner Asian Studies, Bloomington, Indiana: s. 18.

ettikleri, bu sesi iki dudağı birbirine çok sıkı yapıştırarak söyledikleri fark ediliyor. Bu Kazak dilinin seslik normlarına aykırı bir durumdur” demektedir.⁹⁷

b ünsüzü, söz başında kullanım sıklığı açısından 6258 sözcükle q ve t’den sonra üçüncü sırada yer almaktadır.

b sesi, sözcük ortasında da oldukça aktif bir şekilde kullanılmakla birlikte, Türkçe asıllı hiçbir sözcükte söz sonunda gelemmez.

Arab +	ğa >	Arabqa	“Arab’a;
klub +	dıñ >	klubtıñ	“klübün”;
kub +	ben >	kubpen	“küp ile”

Kazak Türkçesinde söz başında da p- > b- ve b- > p- değişimlerine, daha doğrusu nöbetleşmelerine çok sık rastlanmaktadır.

Gabain’in bildirdiğine göre, Kazak Türkçesinin aksine bu ünsüz, Eski Türkçe’de söz başında oldukça seyrek olarak kullanılmaktaydı.⁹⁸

m ünsüzü [m]

Tonlu, geniş geçitli, nazal ve yumuşak bir ünsüzdür. Birbirine yapışmış vaziyette bulunan dudakların açılmasına ihtiyaç duyulmaksızın, içeriden gönderilen havanın burun yolundan rahatça dışarı gönderilmesi suretiyle tellâffuz edilir.

Kazak sözlüğünde m ünsüzü ile başlayan sözcüklerin sayısı 2955 olup, bu sayıyla m sesi ilk 10 arasında yerini almaktadır.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere m ünsüzü, sözcüklerin bütün bölgelerinde de rahatlıkla kullanılabilen bir sestir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
memeleket	memleket	devlet
äskerimen	äskerimen	askeriyle

⁹⁷ R. Sızdıqova, (1995): Söz Sazı, Almatı: s. 117.

⁹⁸ A. Von Gabain, (2000): s. 38

kempir	kempir	yaşlı kadın
sağım	sağım	serap
ãñgime	ãñgime	sohbet

Bu ünsüz, Kazak Türkçesinin aksine, Eski Türkçe’de de söz başında seyrek olarak kullanılmaktaydı.⁹⁹

w ünsüzü [y]

Tonlu, geniş geçitli sürekli ve yumuşak bir ünsüzdür. Tellâffuzu Türkiye Türkçesindeki v gibi diş ve alt dudağın ortaklaşa hareketi sayesinde değil, iki dudak arasında sağlanır. Bu sebepten bu w sesine “çift dudak v’si” de diyoruz.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
qutqaruw	qutqaruw	kurtarmak
uwağdalas-	uwağdalas-	danışma-
jayaw	jayaw	yaya
tawekel	tawekel	risk
otaw	otaw	otağ

J. Aralbayev, Qazaq Fonetikasý Boyınşa Etyudter “Kazak Fonetigi Hakkında Etütler” adlı eserinde, W. W. Radloff’un w ünsüzünün bir ara ses (yarı ünlü) olduğunu söyleyerek bu sesi sonor ünsüzler arasında zikretmemesini doğru bulmadığını belirtir ve w ünsüzünün aynen y gibi, bütün Türk şivelerinde, onun içinde de Kazak Türkçesinde akustik yapısı açısından sonor veya tonlu ünsüzler arasında anılması gerektiğini hatırlatır.¹⁰⁰

Bu ses Kazak Türkçesinde Türkçe asıllı hiçbir sözcüğün başında bulunmaz.

Ses olayları bölümünde de izah edeceğimiz üzere, bu ünsüzün yuvarlaklaştırıcı gücü yuvarlak ünlülerden dahi daha fazladır. Sonrasında gelecek olan dar düz ünlülerin hemen tamamını tellâffuzda yuvarlaklaştırdığı yaygın örneklerdendir:

⁹⁹ A. Von Gabain, (2000): s. 38

¹⁰⁰ J. Aralbayev, (1988): s. 6.

bawır > bawur “böbrek”; dawıs > dawus “ses”; awır > awur “ağır” .

Diş-dudak ünsüzleri: v, f [в, ф]

Alt dudak ile üst ön dişlerin temas etmesi neticesinde hava akımının buradan sızarak geçmesiyle elde edilen ünsüzlerdir. Türk Dili için diş ve dudağın ortaklaşa hareketiyle elde edilen herhangi asli bir sestem bahsetmek doğru olmaz. Dolayısıyla göreceği üzere, bu sesleri içinde bulunduran sözcükler Kazak Türkçesinde daima alıntıdır.

v ünsüzü [в]

Bu ünsüz tonlu ve sızıcı bir sestir. Alt dudağa değdirilmiş olan üst dişlerin arasından gönderilen hava sayesinde tellâffuz edilir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Pavlodar	Pavlodar	Pavlodar
Nazarbayev	Nazarbayev	Nazarbayev
üniversitet	üniversitet	üniversite
zavod	zavod	fabrika
var	bar	var

Örneklerden da anlaşılacağı üzere Kazakça veya Kazakçalaşmış hiçbir sözcükte bulunmayıp, yalnızca Rusça sözlerde mevcuttur. Kazak sözlüğünde bu sesle başlayan ancak 180 sözcük bulunduğunu da belirtmek isteriz.

Kazak Türkçesine bu ses özellikle Kiril alfabesine geçiş sürecinde Rusça sözlerle birlikte girmiştir veya suni bir yavaşlama oluşturmuştur diyebiliriz. Öyle ki, özellikle söz sonunda v bulunan Rusça sözlerdeki (bilhassa soyadlarındaki) bu sesler konuşma dilinde hemen daima p'ye çevrilmektedir:

Berikbolov>Berikbolıp; Asanov>Asanıp; Nazarbayev>Nazarbayıp

Bu ses, söz sonunda Ruslar tarafından ise f olarak tellâffuz edilir. Yukarıdaki örneklerdeki p'ler de bu sebeple f'den dönüşmüş seslerdir.

Ancak İ. Keñesbayev, M. Düysebayeva, Q. Nateliyeva, A. Ayğabilov, M. Serğaliyev gibi pek çok dilci, b ünsüzünün söz içinde iki ünlü arasında, tonlu ünsüz ile ünlüler arasında, tonlu z ünsüzü ile ünlüler arasında kalması durumunda v olarak (yahut v'ye yakın) söylendiğini iddia etmişlerdir.

f ünsüzü [ɸ]

Bu ses tonsuz ve sızıcı bir ünsüzdür. Bu ünsüzün çıkarılması esnasında üst ön dişler alt dudağın, v'nin tellâffuzuna göre daha alt bir mevkiine değdirilir ve içeriden gönderilen hava yine v'ye göre daha şiddetli bir şekilde dışarıya bırakılır.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
pabrika	fabrika	fabrika
Fransiya	Frantsiya	Fransa
profesör	professor	profesör
firma	firma	firma
pırın	peş	fırın

Rusça'dan, Arapça'dan ve Farsça'dan geçmiş müftiy, sofi, fâniy, saf gibi birkaç sözcük dışında Türkçe/Türkçeleşmiş sözcüklerin hiçbirinde yoktur. Arapça ve Farsça'dan dilimize geçen ve içinde f sesini bulunduran sözlerin pek çoğunda Kazak Türkçesi bu sesi p'ye dönüştürmüştür. Ancak Rusça sözcüklerdeki "f"lere çoğu yerde dokunulmamıştır. Bunun da en büyük sebebi Rusların Türk ülkelerinde uzun yıllar boyu hâkim unsur olmaları ve hemen hemen bütün Kazakların Rus dilini iyi düzeyde bilmeleri olmalıdır.

Sözlüklerde bu sesle başlayan, hepsi yabancı asıllı olmak üzere sadece 128 sözcük tespit edilmiştir.

Diş ünsüzleri: d, t, n, z, s [д, т, н, з, с]

Dilin ön bölümünün veya dil ucunun üst ön dişlerin arka tarafına veya diş yuvalarına temas etmesi yahut yaklaşmasıyla elde edilen ünsüzlerdir.

d ünsüzü [ɗ]

Bu ses tonlu, patlayıcı süreksiz bir ünsüzdür. Dil ucunun üst dişlere değdirilmesi ve içeriden yollanan havanın hafif bir patlamayla bu değimi yarmasıyla tellâffuz edilir. Dilin diş, yolu kapatacak derecede bir teması söz konusudur.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
däret	däret	abdest
adam	adam	insan
din	din	din
Quday	Quday, Alla	Allah
qabılda-	qabılda-	kabul et-

Söz sonunda “Muhammed” gibi dini bir anlam çağrıştıran özel bir isim dışında, ayrıca Rusça’dan alınma bazı sözler haricinde Türkçe asıllı sözcüklerde d sesi kullanılmaz. Zaten imlada kullanılanları da tellâffuzda asla canlı olmayıp, bu sesin tonsuzu olan t olarak söylenir. Yabancı dillerden alınan Muxammed, zavod, rekord gibi sözcükler ise orijinallerindeki gibi sonlarındaki d’yi saklatmak suretiyle yazılmakla birlikte, bu d’ler her zaman t şeklinde okunur.

Muxammed + ge > Muxammedke “Muhammed’e”;

zavod + dıñ > zavodtıñ “fabrikanın”;

rekord + ben > rekordpen “rekor ile”

Kazak Türkçesinde söz başında doñız sözü ve de- fiili gibi birkaç Türkçe sözcük ile alıntı sözlerin dışında bulunmaz. Buna rağmen 2234 sözcük d ünsüzü ile başlamaktadır. Türkçe sözcüklerde bile söz başında d kullanımına izin vermeyen Kazak fonetiğinin orijinali t’li olan bazı Arap-Fars sözlerini d’leştirmesi ise oldukça ilginçtir. Bu ses olayını “standarta uydurma” olarak nitelendiriyoruz.

t ünsüzü [t]

Bu ses tonsuz bir ünsüz olup, d gibi patlayıcı süreksiz bir sestir. Tellâffuz edilmesi esnasında d’de olduğu gibi, dil ucu üst dişlere değdirilir; ancak, içeriden yollanan hava

d'ye göre çok daha şiddetli bir patlamayla dışarıya gönderilir. Patlamanın teşekkülü için aynen d'de olduğu gibi, dil ön dişlere ses yolunu kapatacak şekilde temas eder.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
tuwıs	tuwıs	akraba
tarih	tarih	tarih
ket-	ket-	git-
ata	ata	dede
rahmet	rahmet	teşekkür et-

Bu ünsüz, Kazak Türkçesindeki sözcüklerin her pozisyonunda (başında, içinde, sonunda) rahatlıkla kullanılabilir. Bugünkü Kazakça'ya ait yaklaşık 6500 sözcük bu sesle başlamakta olup, t ünsüzü bu sayıyla q'dan sonra ikinci sırayı almaktadır.

Bu ünsüzün Eski Türkçe'de, Kazak Türkçesine göre söz başında daha seyrekçe kullanıldığı ifade edilmektedir.¹⁰¹

Hece başında ise, neredeyse bütün çağdaş şivelerde de rastladığımız d>t değişimi, ayrıca Altay grubu Türk lehçelerinde görülen ve bu suretle Kazakça'ya da geçmiş olan l>d>t ile n>d>t değişimleri sebebiyle bu sesle sık olarak karşılaşırız.

n ünsüzü [н]

Bu ses, tonlu ve geniş geçitli, yumuşak, nazal (burun yollu) bir ünsüzdür. Çıkarılırken d ve t'e olduğu gibi dil ucu ön dişlere değdirilir; ön dil üstü ise diş yuvalarına temas ettirilir. Bu sesin çıkarılması sırasında da uygulanan temas, ses yolunu kapatır; ancak, yumuşak damakta gerçekleşen inme hareketi geniz yolunu açık tutar. Bu ise, havanın bir bölümünün burundan çıkmasına sebep olduğu için ses de genizleşir.

“ne” sorusu ve bu sözden türeyen “närse” gibi sözcüklerin ve “inan-” fiilinin ön ünlüsünü düşürmüş şekli olan “nan-” dışında, Kazak Türkçesinde söz başında çoğunlukla alıntı sözlerde bulunur. Kazak sözlüğünde bu sesle başlayan sadece 788 sözcüğün bulunması da, bunun göstergesi kabul edilmektedir.

¹⁰¹ A. Von Gabain, (2000): s. 38.

n ünsüzü, sözün diğer bölgelerinde (içinde, sonunda) ise rahatlıkla kullanılabilen bir sestir. Hatırlatalım ki bu ünsüz, Eski Türkçe’de de, Kazak Türkçesinde olduğu gibi oldukça seyrek olarak kullanılmaktaydı.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
niyet	niyet	niyet
min-	min-	bin-
tegin	tegin	ücretsiz
tentek	tentek	yaramaz
böten	böten	yabancı

z ünsüzü [3]

Bu ses tonlu ve sızıcı bir ünsüzdür. Havanın, birbirlerine bitleştirilmiş olan ön taraftaki alt ve üst dişlerin arasından sızarak geçmesiyle tellâfuz edilmektedir. Dişlerin teması ve yaklaşması sırasında yol tamamıyla kapalı olmayıp, havanın buradan sızarak geçmesi amacıyla bir açıklık bırakılır; ses tellerinde sedasını kazanan hava da buradan çıkar.

Hiçbir Türkçe asıllı sözcük z ünsüzü ile başlamaz.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
qazaq	qazaq	Kazak
cüz	jüz	Cüz
taza	taza	temiz
qımız	qımız	kımız
toğız	toğız	dokuz

Kazak Türkçesi sözlüğünde bu sesle başlayan ancak 724 sözcük kaydedilmiştir.

s ünsüzü [c]

Bu ses tonsuz olup, z gibi sızıcı bir ünsüzdür. Çıkarılması esnasında ön dişler z ünsüzünde olduğu gibi bitişiktir. Ancak, z'den farklı olarak, içeriden gönderilen hava, dişler arasından sızarak çıkmadan önce, dişlerin iç taraflarına çarpıtılmaktadır.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
sal-	sal-	koy-
sıqıldı	sekildi	gibi
densawlıq	densawlıq	sağlık
dastarxan	dastarxan	sofra
joldas	joldas	yoldaş

Kazakça sözlüklerde 5527 sözcük, yine bu sesle başlamaktadır.

Bu ünsüz Eski Türkçe'de de, Kazak Türkçesinde olduğu gibi söz başında oldukça yaygın olarak kullanılmaktaydı.¹⁰²

Diş-damak ünsüzleri: j, ç, ş [ж, ч, ш]

Dilin ön yarısının veya dil ucunun diş yuvalarına (diş etine) yahut ön damağa (sert damak) temas etmesi suretiyle elde edilen ünsüzlerdir.

Tahsin Banguoğlu'nun dediği gibi, bazı dillerde diş-damak ünsüzlerinden c'nin dj, ç'nin ise tş olarak yazılması ve oluşumlarının da iki sesin kaynaşması neticesinde olduğu yönünde açıklanması.¹⁰³

j ünsüzü [ж] (с [дж])

Bu ünsüz tonlu ve sızıcı bir sestir. Tellâffuzu için dilin, ortası hariç olmak üzere, iki yanı damağın yan bölümlerine yapıştırılır. İçeren yollanan hava bu koridordan sızarak geçer ve çıkarken de dişlerle temas etmek suretiyle bu sesin yaratılma süreci tamamlanmış olur. Teşekkülü sırasında ses yolunda ancak bir yaklaşma vuku bulur. Teşekkül noktası c ve ç'ye göre biraz daha arkadadır.

¹⁰² A. Von Gabain, (2000): s. 38.

¹⁰³ T. Banguoğlu, (1990): s. 45.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
jamağat	jamağat	cemaat
jarlı	jarlı	fakir
jarapazan	jarapazan	Ramazanda söylenecek şiir
jiber-	jiber-	gönder-
joldas	joldas	yoldaş

Ünlü diyalektolog J. Dosqarayev'e göre "Kazakça'nın bazı ağızlarında c'nin j'ye dönüşüm süreci tamamlanmamıştır."¹⁰⁴ G. Kärıbayeva ise, afrikat olarak nitelendirdiği ve dj olarak gösterdiği c sesinin, j ünsüzünün eski şekli olduğunu kabul ederek, bununla daha çok yaşlıların dilinde karşılaşıldığını vurgular. Yine kendisinin iletğine göre "dj (c) sesi, idari bölgeler nazara alındığında Güney Kazakistan, Jambıl (bugün Taraz), Almatı, Taldıqorğan, Doğu Kazakistan oblıslarında yaşayan halkın konuşma dilinde tellâffuz edilir. Bununla birlikte Semey oblısının bazı awdanlarındaki (Kökpekti, Urjar v.b.) Naymanların dilinde de vardır"¹⁰⁵

Sızıcı j ünsüzünün, insanların kendilerini kitabi konuşmaya zorlamadıkları zamanlarda ve bazı kuzey ağızları dışında konuşma dilinde hemen hemen hiç kullanılmadığını, bunun yerine c ünsüzünün tercih edildiğini de özellikle belirtmek yerinde olacaktır.

ç ünsüzü [ɟ]

Hiçbir Kazakça asıllı sözcükte bulunmayan bu ünsüz, tonsuz ve patlayıcı süreksiz bir sestir. Tellâffuzu sırasında c'de olduğu gibi; ön dil, ön damağın dış köklerinin bittiği noktasından itibaren damağa yapıştırılır ve içeriden yollanan hava c'dekinden çok daha sert bir patlamayla bu iki ses organını birbirinden ayırır. Bu ünsüzün de temas noktası j ve ş'ye nazaran biraz öndedir ve temas, ses yolunu kapatmaktadır. Bu ses için belirtilmesi gereken en önemli bilgi; Kazak Türkçesinde, Türkçe asıllı hiçbir sözcüğün hiçbir bölgesinde bulunmamasıdır.

¹⁰⁴ J. Dosqarayev, (1963): "Qazaq Tilindegi Affrikat Dıbıstardıñ Jumsaluwı", Qazaq Tili Tariyxı men Dialektologiyasınıñ Mäseleleri, 5. Baskı, Almatı: s. 139.

¹⁰⁵ G. Kärıbayeva, (1996): "Ç Affrikatınıñ Qazaq Söylenisterindegi Taraluw Şegi", Qazaqstan Respublikasınıñ Ğılım Ministrliğı-Ğılım Akademiyasınıñ Xabarları, Ğılım Basımevi, Almatı: s. 30-31.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
elçi	elşi	elçi
birqança	birqanşa	birkaç
çeşe	şeşe	anne
çoş-	şoş-	kork-
çaruwa	şaruwa	iş

G. Kärıbayeva'ya göre de; “ç sesi, t ile ş seslerinden yapılmış (tş) şeklinde bir çift sestir”¹⁰⁶

ç sesinin Kazak konuşma dilindeki bazı özel durumlar, Doğu ağızları ve Rusça'dan alıntı sözlerin dışında Kazak Türkçesinde bulunmadığını söylemiştik. Doğu Kazak ağızlarında söz ve hece başındaki ş'lerin çoğunun ç şeklinde tellâffuz edildiğini bizzat yaptığımız derlemelerde de tespit etmiş buluyoruz.

İkinci görüşe göre ise; bu durum, Kazaklarla komşu olan yaşayan ve dillerinde ç'yi saklayan Türk halklarının etkisinden ibarettir¹⁰⁷.

Konuşma dilinde t ünsüzünün hemen ardından gelen ş ve j seslerinin ç şeklinde tellâffuz edildiği ve bu şekilde işitildiği görülmektedir.

ş ünsüzü [ɯ]

Tonsuz ş ünsüzü de, sızıcı bir sestir. Tellâffuz sırasında j'de olduğu gibi dilin yan tarafları damağın iki yanına yapıştırılır ve içeriden gelen hava j'ye göre dişlere çok daha az temas ederek, genel manada da çok daha az bir sürtünmeyle aynı koridordan dışarı çıkar. Bu sesin teşekkülünde de ses yolunda yalnız bir yaklaşma oluşur ve teşekkül noktası yine c ve ç'ye nazaran daha arkadadır.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
şal	şal	ihhtıyar adam

¹⁰⁶ G. Karıbayeva, (1996): s. 30.

¹⁰⁷ J. Dosqarayev, (1963): “Keybir Fonetikalıq Qubılıstar Jayında”, Qazaq Tili Tariyxı men Dialektologiyasınıñ Mäseleleri, 5. baskı, Almatı: s. 145-146.

şaş	şaş	saç
iş-	iş-	iç-
bolaşaq	bolaşaq	gelecek
kömekşi	kömekşi	yardımcı

Kazak Türkçesinde şükir, aqşam gibi birkaç sözcük ve Rusça orijinalli sözcükler dışındaki bütün ş'ler, ç sesinden dönüşmüştür.

Ön damak ünsüzleri: l, r, y, g, k [л, р, й, г, к]

Dilin orta bölümünün veya dil ucunun ön damağa (sert damağa) yaklaşması yahut temas etmesiyle elde edilen ünsüzlerdir.

l ünsüzü [л]

Bu ses; tonlu, yumuşak ve akıcı bir ünsüzdür. Bu ünsüzün ince sıradaki tellâffuzuyla, kalın sıradaki tellâffuzu arasında önemli farklar vardır. İnce sırada tellâffuz edilirken, dilin ön bölümü ince ünlülerdeki gibi kabarıp; ucu kalkar; diş yuvalarının bitiminden itibaren olan bölgeye yapışır ve içeriden gönderilen havanın önce dilin yanlarına, sonra avurtlara çarpması neticesinde ortaya çıkar. Ses çıkarken dilin diğer bölümlerinde herhangi bir değişiklik gözlenmez.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
kesel	kesel	hastalık
dala	dala	bozkır
ülken	ülken	büyük
üylen-	üylen-	evlen-
bol-	bol-	ol-

Kazak Türkçesinde, hiçbir Türkçe asıllı sözcüğün l ünsüzü ile başlamadığını, l ünsüzüyle başlayan alıntı sözlerin dahi başlarına “ı-i” dar-düz ünsüzlerini alarak okunduğunu yukarıda söylemiştik. S. Mirzabekov’un hatırlatmasına göre; “söz başında

l'nin önünde söylenen ı, i ünlüleri imla kuralları uyarınca düşürülerek yazılır; ancak, şiirlerde böyle yapılar, tek başına birer hece olarak kabul edilirler.¹⁰⁸

Demek ki, Kazak imlasında zorlama bir ünlü düşmesi söz konusudur.

r ünsüzü [p]

Bu ses tonlu, yumuşak ve titrek bir ünsüzdür. Tellâffuzu esnasında, serbest durumda bulunan dil ucu kalkmak suretiyle içeriden gelen havanın itme kuvvetiyle sert damağa (ön damağa) değerek titrer. Bu titreyiş Türkiye Türkçesine göre çok daha bariz gerçekleşir. Tellâffuzu sırasında y'de olduğu gibi ses yolunda bir açıklık söz konusudur.

Bu ses alıntı sözcüklerin dışında söz başında görülmez. Eski tarihlerde bilhassa Arap-Fars dillerinden alınan sözcüklerdeki söz başı r'lerinin çoğunun başına bir ünlü getirilmiş ve bu daha o zamanlarda imlaya öylece geçmişti. Bunlardan oraza<ruze “oruç”; Orıs<Rus “Rus” gibi sözcükler hemen akla gelen örneklerdir. Bugün Kazak sözlüklerinde r sesiyle başlayan yaklaşık 500 sözcük mevcut olup, bunların çoğunluğunu Rusça sözcükler teşkil etmektedir. r ünsüzü, sözcüklerin diğer bölgelerinde ise, rahatlıkla kullanılabilir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
rızk	riyzıq	rızk
jürek	jürek	kalp
ärine	ärine	tabi
özger-	özger-	değiş-
tamır	tamır	damar

Kazaklar r sesiyle başlayan sözcüklerin bir kısmını orijinal şekilleriyle saklamış olsalar dahi, bunların tellâffuzunda söz başına hemen daima bir dar ünlü getirmektedirler: razı~ırazı “razi”; renji~irenji- “gücen-”; ret~iret “kere”; ruqsat~uruqsat “ruhsat, izin”; Rüstem~Ürüstem “kişi adı”

¹⁰⁸ S. Mirzabekov, (1999): s. 70.

y ünsüzü [j]

Bu ses tonlu, sürekli ve yumuşak bir ünsüzdür. l ve r ünsüzlerine nazaran damağın daha ortasında tellâffuz edilir. Tellâffuz edilirken j’de olduğu gibi dilin yan tarafları damağın iki tarafına yapıştırılır; fakat içeriden yollanan hava, bu sefer dişlerden yardım almaksızın dışarı çıkar. Teşekkülü esnasında dilin orta tarafının kabardığı, ucunun da alt ön dişlerin içeriden diş etleriyle birleştiği noktaya değdiği görülür. Meydana gelen yaklaşma ses yolunu açık tutacak türdendir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
qasiyet	qasiyet	hususiyet
äyel	äyel	kadın
küyew	küyew	koca
süyek	süyek	kemik
ay	ay	ay

Bu harf Rusça alıntısı sözcüklerin dışında söz başında bulunmaz. Bu durum Kazakça, Kırgızca gibi, Kıpçak grubuna bağlı birkaç Türk şivesi için geçerli olan bir durumdur. Bilindiği ve ileride daha da ayrıntılı olarak izah edeceğimiz gibi Kazak Türkçesi, y ünsüzü ile başlayan, Türkçe asıllı olsun, alıntı olsun, bütün sözcüklerin y’lerini c ünsüzüne (imlada j’ye) çevirmiştir. Hece başında ise y ünsüzü, oldukça yaygın olarak kullanılmakla birlikte, bazen hece başında bile c’leşmeyle karşılaşmak mümkün olmaktadır: uyım~ujım “teşkilat”; ayıras->ajıras- “ayrıl-”, yağny “yani”.

g ünsüzü [r]

Tonlu ve patlayıcı bir ünsüzdür. Tellâffuz edilirken dilin ortası, kabarmak suretiyle ön damağın arka damağa en yakın bölümüne değer. İçeriden gönderilen hava, işte bu değme noktasını patlatır ve bu hafif patlama neticesinde hava başka hiçbir yere temas etmeksizin dışarı çıkar.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
göre	göri	göre
egin	egin	ekin
segiz	segiz	sekiz
älgı	älgı	demin
bügin	bügin	bütün

Bu ünsüz, Kazak Türkçesi yazı dilinde, alıntı sözlerin dışında, söz başında bulunmaz. Kazakça, Oğuz Türkçesi gibi k ünsüzü ile başlayan sözcüklerdeki k sesini, birkaçı dışında, tonlulaştırarak g'ye çevirmiş değildir. Bu sebepten sözlüklerde bu sesle başlayan ancak 667 sözcük kaydedilmiştir.

Kazak Türkçesi imla kılavuzunda ise g ünsüzüyle başlayan 421 sözcüğün 361'inin Rusça asıllı sözcükler olduğu, geriye kalan başka dillerden alıntı 60 sözcüğün pek çoğunun ise k harfinde de k'li şekilleriyle tekrarlandığı tespit edilmiştir. Bunlardan bir kısmı, tabiat taklidi sözcükler olmakla birlikte, içlerinde Arapça-Farsça sözcükler de bulunmaktadır. Bu da Kazak Türkçesinin g ile başlayan tabiat taklidi ve Arapça-Farsça sözcüklerdeki g'yi bile k'leştirme eğiliminde olduğunu ispatlayan ilginç bir göstergedir:

güjban-küjban; güj-küj; gür-kür; gümp-kümp.

Bu ses söz ortasında oldukça aktif bir şekilde kullanılmakla birlikte, Türkçe asıllı hiçbir sözcükte söz sonunda gelmez. Yabancı dillerden, özellikle de Rusça'dan alınan pedagog, dialog, univermag gibi sözcükler ise orijinalindeki gibi sonlarındaki g'yi saklatmak suretiyle yazılmakla birlikte, bu g'ler her zaman k şeklinde okunur. Bu durum konuşmada rahatlıkla işitilebilmenin yanında, bu tür sözcüklere eklenen ve tonlu ünsüzle başlayan eklerin bu seslerinin imlada dahi tonsuzlaşmasından da kolayca anlaşılabilir. Bu durumun bir örneği aşağıdaki gibidir:

pedagog +	ğa >	pedagogqa	“pedagoga;
dialog +	dıñ >	dialogtıñ	“diyalogun”;
univermag +	ben >	univermagpen	“mağazayla”

Daha önce de açıkladığımız gibi, bu g ünsüzü, yalnız Kazakça'ya eski devirlerde giren, ince sıradaki sözcüklerde kullanılmaktadır. Durum Türkiye Türkçesindeki gibi olmayıp g ünsüzü inceliği kabul edilmiş, alafon olmaktan azat edilmiş mahsus bir sestir. Buna rağmen gawhar; kânigazı; bundestagı; burlağı; varyağı; verstagı; galstugı gibi birkaç alıntı sözde bu kuralın bozulabildiğini, ünsüzün kalın ünlülerle de kullanılabilirdiğini hemen hatırlatmalıyız.

Eski Türkçe'de yaygın olarak kullanılan bu ünsüz, kalın karşılığı olan ğ gibi pek çok Batı ağzında kaybolmuş, bazılarında ise w, v yahut u'ya dönüşmek suretiyle arkasında bir iz bırakmıştır. Bu durum Kazak Türkçesi için de büyük ölçüde geçerlidir.

k ünsüzü [κ]

k sesi, tonsuz ve patlayıcı bir ünsüzdür. Tellâffuzu esnasında dilin ortası g ve y'de olduğu gibi kabarak, ön damağın arkaya en yakın bölümüne değeri ve içeriden yollanan hava, g'ye göre çok daha şiddetli bir patlamayla bu değeri durumunu infilak ettirir. Bu ünsüz de, yine g gibi, Türkiye Türkçesindeki k'ye göre damağın daha arkasında teşekkül etmektedir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
kel-	kel-	gel-
keşir-	keşir-	affet-
dükân	dükân	dükkân
konak	qonak	misafir
kiygiz	kiyiz	keçe

Oğuz Türkçesinde tonlulaştırılarak g'ye dönüştürülen ve asli olarak k ile başlayan sözcükler Kazak Türkçesinde eski formunu korumaktadır. Dolayısıyla bu ses Kazak sözlüklerinde 5307 sözcüğün başında gelerek, sıralamada önemli bir yer işgal etmektedir.

Bu ünsüz Eski Türkçe’de, Kazak Türkçesine göre söz başında daha seyrekçe kullanılmaktaydı.¹⁰⁹

Daha önce de açıkladığımız gibi, k ünsüzü de yalnız Kazakça’ya eski devirlerde girmiş olan, ince sıradaki sözcüklerde kullanılmaktadır. Durum Türkiye Türkçesindeki gibi olmayıp, k ünsüzü inceliği kabul edilmiş, alafon olmaktan azat edilmiş özel bir sestir. Buna rağmen kaströl; allawakbar; xiykaya; tākappar; künākar gibi birkaç alıntı sözde bu kuralın bozulabildiğini, istisnai olarak dahi olsa sesin kalın ünlülerle birlikte de kullanılabildiğini hemen hatırlatmalıyız.

Arka damak ünsüzleri: ğ, q, x, ŋ [Ғ, Қ, Х, Н]

Bu ünsüzler; dilin arka yarısının, yine arka damağa (yumuşak damağa) yaklaştırılması yahut temas ettirilmesiyle elde edilen seslerdir.

Bu ünsüzler arka damağın boğaza yakın noktalarında teşekkül ettiği için, bunlara arka damak-boğaz ünsüzleri de denilebilmektedir.

ğ (ğ) ünsüzü [Ғ]

Bu ses, tonlu ve sürekli, sızıcı bir ünsüzdür. Tellâffuzu anında küçük dil, dilin arka tarafı ile arka damağın küçük dile en yakın bölgesiyle birleşir. İçeriden gönderilen hava, bu birleşme durumu hırıltılı ve sürtüşmeli bir patlamayla bozar; ses, bu suretle tellâffuz edilmiş olur.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
ğumır	ğumır	hayat
qurğaq	qurğaq	kuru
muğalim	muğalim	öğretmen
sağat	sağat	saat
qoğam	qoğam	vakıf

Bu ünsüz de Kazak Türkçesi yazı dilinde, alıntı sözlerin dışında, söz başında bulunmaz.

¹⁰⁹ A. Von Gabain, (2000): s. 38

ğ ünsüzü, söz sonunda hiçbir surette kullanılmaz. Söz ortasında rahatlıkla kullanılabilen ğ ünsüzü, Kazak sözlükleri nazara alındığında söz başında da 213 âdet alıntı sözcüğün dışında Türkçe asıllı hiçbir sözcükte kullanılmamaktadır.

q ünsüzü [q]

Tonsuz ve patlayıcı bir ünsüzdür. Tellâffuzu esnasında, ğ'da olduğu gibi, küçük dil, dilin arka tarafı ile arka damağın küçük dile en yakın bölgesiyle birleşir. İçeriden gönderilen hava, bu birleşme durumu hafif hırıltılı, ama ğ'ya göre daha az bir sürtüşmeyle patlatır. Patlamanın daha az sürtüşmeli olmasından da anlaşılacağı gibi, bu daha şiddetli patlamadır. Çünkü arka damağa yolu kapatacak bir temas söz konusudur.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
qıyın	qıyın	zor
qatınas	qatınas	ilişki
şuñqır	şuñqır	çukur
qabar	xabar	haber
qılıq	qılıq	davranış

Bu ses Kazak Türkçesindeki en aktif ünsüzlerden biridir. Sözcüklerin bütün pozisyonlarında kullanılır. Söz başında kullanım sıklığı açısından ise, 8402 sözcükle ilk sırada yerini alır. Bu rakama göre, Kazak Türkçesindeki bütün sesler arasında, sözcük başında kullanılma oranı itibariyle q ünsüzü, % 14 gibi önemli bir ona sahiptir.

Bu ünsüz Eski Türkçe'de, Kazak Türkçesine göre söz başında daha seyrekçe kullanılmaktaydı.¹¹⁰

x ünsüzü [x]

x ünsüzü, tonsuz ve sızıcı bir ünsüzdür. Ortaya çıkmasında arka damağa kuvvetli bir sürtünmenin oluşmasına sebep olacak kuvvetli bir yaklaşma vardır. Teşekkül noktası ğ'ya ve özellikle de q'ya çok yakındır. Dilin arka kısmı, küçük dil ve arka damak üçgeni

¹¹⁰ A. Von Gabain, (2000): s. 38.

tellâffuz sırasında tam olarak birleşik değilse de, içeriden gönderilen hava bu üçgenin içerisinden şiddetli bir sürtünme ve hırıltıyla dışarı çıkar. Bu sebepten; bu ünsüze “hırıltılı h” adı da verilmektedir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
xalıq	xalıq	halk
xakim	xakim	hakim
misapirxana	qonaq üy	konuk evi
xat	xat	mektup
ımtıxan	emtıxan	ımtıhan

İçinde x bulunduran alıntı sözcükler, Sovyet dönemine kadar çoğunlukla Arap-Fars asıllıydı. Ancak kızıl ihtilalden sonra Rusça'nın yaygınlaşması, bu oranı Rusça sözcük lehinde geliştirmiştir. Öyle ki, 1938 yılına kadar Arap-Fars sözcüklerinde dahi bu ses çoğunlukla q olarak yazılmaktaydı. Rusça'nın ülkede hakim duruma gelmesi, bilhassa 1940'lardan sonra x ünsüzünün Kazak Türkçesinde belirgin olarak kullanılmaya başlamasının da birinci müsebbibi oldu. Bugünkü Kazak Türkçesinde, çoğu Rusça sözcük olmak üzere, bu sesle başlayan yaklaşık 200 sözcük bulunmaktadır.

Ayrıca Kazak Türkçesinin konuşma dilinde iki ünlü arasında kalan q'ların da süreklileşerek x tellâffuz edilmesi çok yaygındır. Hatta bunların bazıları yazı dilinde dahi x'li şekilleriyle kullanılabilmektedir:

aqın>axın “şair”; jaqın>jaxın “yakın”; aqıl>axıl “akıl”; ıqılas>ıxılas “ihlas”; baqıt>baxıt “baht”.

ñ ünsüzü [ɲ]

Bu ses tonlu, yumuşak ve nazal (burun yollu) bir ünsüzdür. Çıkarılması esnasında dilin arkası arka damağa tamamen yapışıktır. İçeriden gelen hava işte bu engele takılır ve havanın çoğu ağız yoluyla değil, burun yoluyla dışarıya çıkar. Geniz yolu açıktır. Bu sese “nazal n” (burun n'si) denmesinin sebebi de, normal n'ye göre farklı olan bu teşekkül sistemidir. İşıtilişi Türkiye Türkçesi ağızlarındaki ñ ile aynıdır.

Kazak Türkçesinde, diğer Türk şivelerinde olduğu gibi, ñ ünsüzüyle başlayan hiçbir sözcük mevcut değildir. Bununla birlikte bu sesin jaña “yeni”; ataña “dedene” gibi pek çok örnekte hece başında bu ünsüzün kullanılabildiğini görebiliyoruz. ñ ünsüzü, sözcüklerin diğer pozisyonlarda da yaygın bir kullanım alanına sahiptir.

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
tañerteñ	tañerteñ	sabah
jalañaş	jalañaş	çıplak
oñay	oñay	kolay
tuñğış	tuñğış	ilk
miñ	miñ	bin

“Nazal n” (ñ), Kazak Türkçesi için vazgeçilmesi zor, karakteristik bir ünsüzdür. Başta standart Türkiye Türkçesi olmak üzere bazı canlı şivelerde terk edilmiş olmasına rağmen, Kazakça’da hala çok katı kurallarla hayata bağlıdır.

Gırtlak ünsüzü: h [h]

Bu ses, tonsuz ve kapanmalı bir gırtlak ünsüzdür. İçeriden yollanan sesin dil, damak, diş gibi ses organlarıyla münasebet kurmaksızın gırtlaktan çıkarken oluşturduğu tabi bir sestir. Bu gırtlak ünsüzünün işitilişi insanın nefes alıp verirken çıkardığı tabi sese benzemektedir ve Türkiye Türkçesindeki h gibidir. Bu ünsüz, gırtlaktan hemen önce, hançerenin sonunda oluşmaktadır ve bu sırada ses tellerinin yarı açık pozisyonda bulunduğu gözlenir.

Kazak Türkçesinde kullanım alanı zaten çok dar olan h ünsüzünün bulunduğu sözcüklerin tamamı da Arapça-Farsça kökenli sözcüklerdir:

Türkiye Kazaklarının Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
çahar	şahar	şehir
bahadır	batır	bahadır
oñay	oñay	kolay

tuñğış	tuñğış	ilk
miñ	miñ	bin

Rusça Alıntılarda Bulunan Diğer Ünsüzler: ts, şç [ɯ, ɯ]

Latin alfabesiyle ancak iki harf yardımıyla gösterebildiğimiz Rusça'ya mahsus bu iki ses (harf), Sovyet devrinde Rusça asıllı olup Kazakça'da kullanılan sözcükleri orijinaleri gibi yazma yönünde koşulan şart yüzünden Kazak imlasında da hep asıl şekilleriyle yazıya geçmişti. Bu seslerin konuşma dilinde dahi Rusça'da söylendiği gibi tellâffuz ediliyor olması, Kazakça'nın Arapça-Farsça asıllı sözlere uyguladığı "Türkçeleştirme" operasyonlarının Rusça sözcükler üzerinde de gerçekleştirilmesine engel olmaktadır. Her şeye rağmen, bu ünsüzlerin, sayıları az olsa da, bazı kitaplarda ve özellikle Rusça'yı iyi bilmeyen yaşlıların dilinde yerlerini Kazak fonetiğine uygun diğer seslere bıraktığını da görmekteyiz.

Ancak yine de edebi metinlerde bu ses ile karşılaşmak mümkün olabilmektedir:

Aytıñızşı, bolsañız / Zdravomıslıyaşçıy, / Aqıl aytpay ma aǵası? "Söylesenize, olsanız / Akıllı bir adam, / Akıl vermez mi aǵası?" (Abay, 42).

Bu harf; aşşı, tuşşı gibi birkaç sözcükte çift ş (şş) seslerini karşılamak için kullanılmaktadır.

ts [ɯ] sesi, daha doğrusu harfi ise, t ve s seslerinin birleşiminden oluşmakta olup, iştilişinde bu sesler ayrı ayrı hissedilmez, ayrı bir sesmişçesine sezilir. Bu ses tellâffuz edilirken, dilin ucu alt dişlere, ön tarafı (üstü) ise üst dişlere (veya etine) tam olarak değer ve havanın etkisiyle bu birleşim anı olarak ayrılır. Bunun da hiçbir Türkçe asıllı sözcükle ilişkisi bulunmamaktadır.

2.2.2. Ünsüzlerin Özellikleri

Ünsüzlerin teşekkül noktalarının damağın ön veya arka yarısında olmasına göre kalın ve ince ünsüzler, ses tellerinin durumuna (teşekkül sırasında harcanan gülce) göre tonlu ve tonsuz ünsüzler, ses organlarının birbirine değme derecelerine göre sürekli ve süreksiz ünsüzler, hava akımının çıkış yerine göre nazal (burun yollu) ve nazal olmayan (ağız yolluya ünsüzler ve nihayet teşekkül noktalarına (boğumlandıkları yere) göre

dudak, diş-dudak, diş, diş-damak, ön damak, arka damak, gırtlak ünsüzleri olarak ayrı kategorilerde değeriendirilirler. Görüldüğü üzere her bir ünsüzün ana olarak 5 temel özelliğı bulunabilmektedir.¹¹¹

2.2.2.1. Ünsüzlerde Kalınlık-İncelik

Ünsüzlerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünsüzlerde Kalınlık-İncelik	I. Keñesbayev, Kazak Türkçesindeki ünsüzlerin incelik ve kalınlıkları ile ilgili olarak şunları söyler: “Kazak dilinde her ünsüz fonem, hece içindeki ünlülere uygun olmak üzere kalın olarak da, ince olarak da karşımıza çıkabilmektedir.” Ahmet Baytursınulı, q ve ğ seslerinin hiçbir zaman incelmediğini, k ve g seslerinin ise hiçbir zaman	q-ğ: qonaq, tışqan, qızıqtı, alğan, sağat, qajığa, soğıs. g-k: nege, birge, istemegenderge, ülken, kiyim, kelinşek. l: bala, awıl, iñğaylı, demalı, üylenüw, el.	qonaq, tışqan, qızıqtı, alğan, sağat, qajığa, soğıs, nege, birge, istemegenderge, ülken, kiyim, kelinşek, bala, awıl, iñğaylı, demalı, üylenüw, el.	Misafir, fare, ilginç, almış, saat, hacca, savaş, niye, birlikte, yapmamışlara, büyük, giysi, taze gelin, çocuk, köy, uygun, tatil, evlenmek, halk.

¹¹¹ Oğuz Doğan, Kazak Türkçesi Fonetigi, İleri Yayınları, İstanbul, 2015, s.84

	<p>kalınlaşmadığını söylemektedir.</p> <p>Kazak Türkçesinde kalın ünlülerle birlikte kullanılan <i>l</i> ve ince ünlülerle beraber kullanılan <i>l</i> olmak üzere iki ayrı <i>l</i> (kalın <i>l</i>, ince <i>l</i>) bulunmaktadır.</p>			
--	---	--	--	--

2.2.2.2. Ünsüzlerde Tonluluk-Tonsuzluk

Ünsüzlerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünsüzlerde Tonluluk-Tonsuzluk	<p>Ünsüzlerin teşekküllerinin ünlülere göre çok daha fazla güç gerektirdiğini söylemiştik.</p> <p>Çünkü içeriden gönderilen hava, birtakım engelleri aşmak, bazen kapanan yolları patlatarak açmak, bazen de engeller arasından sızarak</p>	<p>Dastarxan, xalıq, seriktes, payda, tüye.</p> <p>Adamdar, moñğol, jük, zaya, jaw.</p>	<p>Dastarxan, xalıq, seriktes, payda, tüye.</p> <p>Adamdar, moñğol, jük, zaya, jaw.</p>	<p>Sofra, halk, yoldaş, fayda, deve, insanlar, Moğol, yük, ısraf, düşman.</p>

	<p>yoluna devam etmek</p> <p>mecburiyetindedir.</p> <p>Oluşturulmaları sırasında harcanan güç ve seda itibariyle ünsüzleri tonsuz ünsüz ve tonlu ünsüz diye iki bölüme ayrılmaktadır.</p> <p><i>Tonsuz ünsüzler:</i> f, h, x, k, q, p, s, ş, t.</p> <p><i>Tonlu ünsüzler:</i> b, d, g, ğ, j (c), l, m, n, ñ, r, w, y, z.</p>			
--	--	--	--	--

2.2.2.3. Ünsüzlerde Süreklilik-Süreksizlik

Ünsüzlerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünsüzlerde Süreklilik-Süreksizlik	Bunlardan süreksiz ünsüzlerin (patlayıcı ünsüzler) teşekkülü sırasında ilgili ses organları, ses	qusuw qastıq bala çaş vekil	qusuw qastıq bala şaş üwäkil	kusmak husumet bala, çocuk saç vekil

	<p>yolunu tamamıyla kapatır; temas dereceleri tamdır ve havanın geçmesi için bir aralık bırakmazlar. İçeriden gelen hava, bu kapanma noktalarını, değişik ünsüzlere göre şiddet dereceleri farklı olmak üzere, bir patlatmayla açar ve kendine yol bulur.</p> <p>İçeriden gönderilen hava akımı bu durumlarda ilgili ses organları arasındaki geçilmesi zor ve dar geçitten âdetâ sızarak geçer. bu tür sürekli ünsüzlere sızıcı ünsüzler adı verilir.</p> <p><i>Süreksiz (patlayıcı)</i></p> <p><i>ünsüzler:</i> b, c, d,</p>			
--	--	--	--	--

	g, k, q, p, t. <i>Sızıcı süreklî ünsüzler:</i> f, ğ, h, x, j, s, ş, v, z, y.			
--	--	--	--	--

2.2.2.4. Ünsüzlerde Nazallık

Ünsüzlerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünsüzlerde Nazallık	Akciğerden gelen hava eğer küçük dilden sonra burun boşluğuna gidiyorsa, burada teşekkül eden ünsüzlere nazal (burun yollu); ağız boşluğuna gidiyorsa burada teşekkül eden ünsüzlere nazal olmayan (ağız yollu) ünsüzler diyoruz. Kazak Türkçesinde nazal (burun yollu) ünsüzlerin sayısı 3'tür: m, n, ñ. Bu ünsüzlerin dışında kalan	qımbat qayın ana tıñda	qımbat qayın ana tıñda	pahalı kayın ana dinle

	<p>bütün ünsüzler nazal olmayan (ağız yolu) ünsüzlerdir: b, p, t, d, j (ç), z, ş, s, r, l, k, g, i, q, ğ, y, f, x.</p> <p>Qajım Basımılı: “Bu “m, n, ñ” seslerine burun yolu sesler diyoruz. Bunlar, söz içinde geldiklerinde başka seslerin etkisiyle birbirlerine veya çıkış noktaları yakın başka seslere dönüşebilirler. Bu değişim noktasından, bunların her birinin belli eşleri vardır” der ve n-ñ, n-m, n-d ve m-b eşlemesini gündeme getirir.</p>			
--	--	--	--	--

2.2.2.5. Ünsüz Türemesi

Ünsüzlerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünsüz Türemesi	Eckmann, ünsüz türemelerini boğumlanma hareketleri arasındaki sinkronizmin bozulması olarak açıklar. Kazak Türkçesinde de düzenli ve kurallı olmayan bazı ünsüz türemeleri bulunmaktadır.	ıġla->yıġla->yıla->jıla-ipek>yipek>jibekip>yip>jip	jıla-jibekjip	aġla-ipekip

2.2.2.6. Ünsüz Düşmesi

Ünsüzlerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi

İ			ç a	si
Ü ns üz D üş m es i	<p>Türk dili, tarihi gelişim sürecinde sözcüklerinin her bölgesinde bu ünsüz düşürme olayını gerçekleştirmiştir. Bu konuda en ileriye giden Türk şivelerinin, Batı grubu dediğimiz lehçe grubu olduğunu belirtmeliyiz. Kazak Türkçesi, bir Kuzey şivesi olarak, Oğuz; yani, Batı grubu Türkçeleri kadar ünsüz düşürmese de, bazı karakteristik ünsüz kayıpları Kazakça'da da takip edilebilmektedir. Ünsüz düşürme olayı, Kazak Türkçesinde alıntı sözcüklerinde bulunan ve Türk hançerisine aykırı seslerde görülebildiği gibi; Eski Türkçe'ye ait birtakım ünsüzler için de geçerli olabilmektedir.</p> <p>M. T. Tomanov, Eski Türkçe'de özellikle söz ortasında kergek "gerek", qulqaq "kulak" gibi sözcüklerde kullanılan q, ğ, k, g ünsüzlerinin bugün çağdaş Türk şivelerinin çoğunda düşürülmüş olduğunu örneklerle hatırlattıktan sonra</p>	[ç] -ğ 'a yb >a yı p 'as ke r> äs ke r 'u mr >ö mi r qal 'a >q ala za yâ '> za ya sar ığ	a yı p ä s k er ö m ir q al a s ar ı u lı t a m a q k iy	a yı p a s k er ö m ü r ş e hi r b o ş, b o ş u n a s

		>s	iz	ar
		arı		ı
		ul		ul
		uğ		u
		>u		b
		lı		o
		ta		ğ
		m		a
		ğa		z
		q>		k
		ta		e
		ma		ç
		q		e
		ki		
		yiz		
		>k		
		iy		
		giz		

2.2.2.6. Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüzlerde Ses Olayları	Açıklama	Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Ünsüz Benzeşmesi	ş=ç ş=s z=s j=c x=q q=k ñ=n f=p p=b t=d l=d f=p b=m	ş=ç: bala-çağamdı çet akça çıqpasın qazaqça qıyınçılıq çoşiydı	bala-şağamdı şet aqşa şıqpasın qazaqşa qıyınşılıq şoşiydı	çocuk çoluğumu dış para çıkmasın Kazakça zorluk korkuyor

	k=g	çiday almaysıñ	şiday almaysıñ	dayanamıyorsun
		çaharğa	şaharğa	şehire
		çaqıruw	şaqıruw	davet
		çeşem	şeşem	annem
		çolpan	şolpan	venüs
		çeşilmegen	şeşilmegen	çözülmemiş
		çay	şay	çay
		kölçi	kölşi	kölşi
		çıqtı	şıqtı	çıktı
		jolçidar	jolşılar	yolcular
		çunaq	şunaq	kulağı kesik
		çamasında	şamasında	yaklaşık
		çöp	şöp	ot
		elçi	elşi	elçi
		çıbınday	şıbınday	sinek gibi
		tapançası	tapanşası	tabanca
		çaldar	şaldar	ihtiyar adamlar
		çoqpar	şoqpar	çomak
		mölşerin	mölşerin	miktar
		çawıp	şawıp	dörtnala
				koşmak
		çuwlap	şuwlap	gürültü yapıp
		üç	üş	üç
		çığaruw	şığaruw	çıkartmak
		çapan	şapan	kaftan
		baqça	baqşa	başka
		çınımen	şınımen	gerçekten
		çare	şara	çare
		çığarmadı	şığarmadı	çıkarmadı
		aqılçısı	aqılşısı	danışmanı
		ş=s:		

		seker	şeker	şeker
		ş=s:		
		oqşaş	uqsas	benziyor
		aştı	astı	aşmak
		z=s:		
		özimiz	özimiz	kendimiz
		qoyamıs	qoyamız	bırakacağız
		soyamıs	soyamız	keseceğiz
		j=c:		
		cılqı	jılqı	at
		catır	jatır	yatıyor
		cüz	jüz	cüz
		caman	jaman	kötü
		castar	jastar	gençler
		x=q:		
		qabar	xabar	haber
		şildeqan	şildexana	şildehana
		qat	xat	mektup
		ñ=n:		
		turiniz	turiñiz	geçin
		deseviz	deseñiz	diyecekseniz
		bäriniz	bäriñiz	gidiniz
		aman bolındar	aman bolıñdar	sağolun
		son	soñ	son
		ölen	öleñ	şarkı
		ananın	ananiñ	annenin
		atanın	ataniñ	dedenin
		köresin	köresiñ	göreceksin
		şanırak	şañıraq	şanırak
		f=p:		
		pabrika	fabrika	fabrika

		xalipa	Xalifa	Halifa
		tilepon	telefon	telefon
		p=b:		
		bışaq	pışaq	bıçak
		beyiş	peyiş	cennet
		t=d:		
		düzü	tüzü	düz
		deñiz	teñiz	deniz
		dursa	tursa	duracaksa
		doksan	toqsan	doksan
		l=d:		
		sodardıñ	solardıñ	onların
		sıbırdap	sıbırlap	fısıldayıp
		jolçidar	jolşılar	yolcular
		qurbıdarım	qurbılarım	kız
		qoydarı	qoyları	arkadaşlarım
		toyardımız	toylarımız	koyunları
		b=m:		toylarımız,
		üyrenmeydi	üyrenbeydi	düğünlerimiz
		k=g:	k=g:	
		güwalik	küwalik	şahitlik
		göredi	köredi	görecek

Aksan bir ülkenin insanlarına veya bir çevreye özgü söyleyiş özelliği. Kazaklar uzun süre Türkiye’de yaşasa bile hâlâ dillerinde Kazakçaya ait sesler bulunmaktadır. Türkçe Kelimelerin Kazak aksanlı söylenmesi derleme metninde be ortaya çıkmaktadır.

2.3. Türkçe Kelimelerin Kazak Aksanıyla Söylenmesi

Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
Añqara	Ankara	Ankara
aqraba	tuwısqan	akraba

ayırımjılıq	şettetüw	ayırımcılık
basqı	qısım	baskı
körüntü	keyip	görüntü
kütüpqana	kitapxana	kütüphane
misapirxana	qonaq üy	misafirhane
murajağat	ötiniş	müracaat
pırın	peş	fırın
qadar	şeyin	kadar
qarita	karta	harita
qasaba	qalaşıq	kasaba
Qonya	Konya	Konya
tamız	taza	temiz

Çağdaş Kazak Türkçesine uymayan yanlış ifadeler derleme sırasında ortaya çıkmaktadır. Sebebi, yabancı kelimelerin etkisi ile Türkiye Türkçesinin etkisidir.

2.4. Standart Kazak Türkçesine Uymayan Bozuk İfadeler

Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
adamdar zaya boldı	adamdar qaza boldı	insanlar vefat etti
ağaşqa çalışadı	ormanda jumıs isteydi	çiftlikte çalışıyor
äkemge	äkeme	babama
äli ajıraspağan rusyadan	äli täwelsiz emes edi	henüz bağımsız değildi
Alixan törege ketip bolıptı	Alixan törege jetipti	Alihan töreye ulaşmış
Allanıñ rızasın oylağandı qaldıq	Alla rızasıñın oylağandı qoydıq	Allah'ın rızasını düşünmeyi bıraktık
atamdar	atalarım	dedelerim
Avrupadakilerin jumısı qattı ğoy	Ewropadağılardıñ jumısı awır ğoy	Avrupa'dakilerin işi zor
awa qarayğannan	kün qarayğannan	hava kararınca

äwes körme	äwestenbe	heveslenme
baladarğa	balalarğa	çocuklara
barıp kelüwge men özim unatam	barıp kelüwdi özim unatam	gitmeyi seviyorum
bastıǵı köp razı bolıp	bastıǵı öte riza bolıp	müdürü çok memnun kalıp
bilimdi dinmen birge jaqsılap aralastırıp	bilimdi dinmen birge uştastırıp	bilimle din birleştirerek
biraq biz osında oqıppız, universitetke osında tüssippiz. osında tuwıppız.	biraq biz osında oqıdıq, universitetke tüstik, osında tuwdıq	ama biz burada okuduk, burada üniversiteyi kazandık, burada doğduk
birew qaytı bop jatsa, sonıñ qatımı boladı	birew qaytı bolganda qatım tüsiredi	birisi vefat ettiğinde hatım ediyor
biz de unadıq qoy endi	biz de unattıq qoy endi	biz de beğendik
biznes jabayın	jumis isteyin	iş yapayım
biznesmen aralasan	jeke käsipkermin	iş adamıyım
çalǵınçıdarı	şoluşılardı	haber alıcıları-istihbaratçı
doktoraǵa bastadım	doktorantuwra oquǵa bastadım	doktoraya başladım
eki-üç jıldır	eki-üş jıl boyınşa	iki-üç yıldır
elimge	elime	ülkeme
emekli boldıq	zeynetke şıqtıq	emekli olduk
Istambuldaǵıdardıñ	Istambuldaǵılardıñ	İstanbuldakilerin
İzmirdan	İzmirde	İzmirde
jañǵız oqıysıñ ba?	jalǵız öziñ oqıysıñ ba?	tek başına mı okuyorsun?
jañǵız qoyǵan joq	jalǵız tastaǵan joq	yalnız bırakmadı
jazda nemisten, Fransadan köp keledi, İngiltereden türkter köp keledi.	jazda germanyadan Frantsiyadan, Angliyadan türkter köp keledi.	yazın almanya'dan, Fransa'dan, İngiltere'den türkter çok geliyor.

jıllarda	jıldarda	yıllarda
jumısımdın	jumısımniñ	işimin
jumısqa bastadım	jumısqa kirdim	işe başladım
jüнди-jünli	jüнди-jüнди	kıllı-kıllı
Kazakistana	Qazaqstanğa	Kazakistan'a
Kazakistanga	Qazaqstanğa	Kazakistan'a
keletin kisiniñ iñğayı da qalmaq	keletin kisiniñ intası da qalmaq	gelen kişiler kalmadı
kelgey oyım bar	keletin oyım bar	gelemeyi düşünüyorum
kerek dārilerdi işletüw gerek	qajetti dārilerdi öndirüw gerek	lazım olan ilaçları üretmek lazım
keşirim tileymin	keşirim suraymın	özür dilerim
köp is jawmaymın	köp jumıs istemedim	çok iş yapmıyorum
köterdiler bizdi	sıyladı qoldadı bizdi	bizi destekledi
mektep tili	oqıtıw tili	eğitim dili
menen Ahmet tağı jaqsı qonışadı, mağan tük qonışa almaysıñ dep urısadı	Ahmet menen jaqsı söyleydi, mağan tük söylese almaysıñ dep urısadı	Ahmet benden daha iyi konuşuyor, bana hiç konuşamıyorsun diye kızıyor
minuwtkе	minuwтqа	dakikaya
Mongolistandan	Moñğoliyadan	Moğolistandan
muz түspey турғанда	muz jarılmay турғанда	buz yarılmadan
nan tabuwğa çuğıldandı	nan tabuwğa eñbektendi	ekmek kazanmaya başladı
ne japamız	ne isteymiz	ne yapacağız
nemiste jumıs istep otır	Germaniya'da jumıs isteydi	Almanya'da çalışıyor
nevruz sorphası	nawrız köje	Nevruz çorbası
olardıñ durumu qanday?	olardıñ jağdayı qalay?	onların durumu nasıl?
on jıl qaldım	on jıl turdım	on sene kaldım
osı jumısımda aynalıp	osı jumıspen aynasilıp	bu işle uğraşıyoruz

oturmız	oturmız	
Ospanın zamanında	Ospanniñ zamanında	Ospan'ın zamanında
öldirmeyen alla	ölmirmegen alla	öldirmeyen allah
özenniñ işin ördey qaşıp	özenniñ boylap örley qaşıp	nehriñ kenarınan yukarı doğru kaçıp
pabrikağa çalışıp kettik	fabrikada jumısqa kirisip kettik	fabrikada çalışmaya başladık
Päkistanlıq	Päkistandıq	Pakistan'lı
parız qılatın edi, kirip barmaydı	şaqıruwsız barmawğa mindetti edi	davetsiz gitmiyorlardı
qalay gostinica kiygiz siyaqtı	kiyiz üy sekildi qonaq üy	otağ gibi konuk ev
qalay ult	qanday ult	nasıl bir millet
qan basımı	qan qısıımı	tansiyon
qaqqa şıqtı	şölge şıqtı	çöle çıktı
qara maşinege çaruwa istedik	qara tigin mäsinesimen jumıs istedik	kara dikiş makinasında dikiş yaptık
qay jerdi isteysiñder	qay jerdi qalaysıñdar	hangi yeri istiyorsunuz
qayda otirasıñ?	qayda turasıñ?	sen nerede yaşıyorsun?
qazaq balasımın deseñ qolın üstine köterip turadı	qazaq balasımın deseñ alağanına köterip turadı	kazağım, desen el üstünde tutuyorlar
Qazaqstan nege unamaymız, unaymız.	Qazaqstandı nege unatpaymız, unatamız	Kazakistan'ı niye sevmiyoruz, seviyoruz
Qazaqstandan	Qazaqstannan	Kazakistan'dan
qazaqşam meniñ öz jastarıma göre biraz tağı jaqsı dep oylaymın.	meniñ qazaqşam qurdastarıma qarağanda jaqsı dep oylaymın	benim kazakçam yaşıtlarıma nazaran biraz daha iyiyidi
qıllı	jüñdi	kıllı
qıyın memnunbuz	öte quwanıştıımız	çok memnunuz

qıyn zor bolatın	öte qıyn bolatın	çok zor oluyordu
qızmet jappadım	jumis istemedim	çalışmadım
qolay emes	oñay emes	kolay değil
rahatsız bolıp	awırıp	rahatsızlanıp
sapa jağından	sapa jağınan	kalite bakımından
säresige	säresine	sahura
sen qayda jüresiñ?	ne istep jürsiñ?	sen ne yapıyorsun?
sonı jawıp jürmiz	Sonı istep jürmiz	bu işlerle uğraşıyoruz
söziñizdi ustay alsanız	söziñizde tura alsañız	sözünüzü tutabilerseniz
suwsızlıktan ketti	suwsızdıqtan öldi	susuzlıktan öldü
şın türk, anıq türük	nağız türük	has türk
şıqtağı niyetimiz	şıqqandağı niyetimiz	çıktığımızdaki niyetimiz
teri işi japsa da	terimen aynalıssa da	deri işini japsa da
teris aytamız	durıs emes aytamız	yanlış söyleriz
tıştırma jawıp	tıştırma jasadı	tıştırma yapıp
toy jabamız	toy jasadımız	düğün yapıyoruz
toydarımız äli buzılğan joq	toylarımız äli özgergen joq	düğünlerimiz hala değişmedi
turizmnen aynalı bar	turizmnen baylanısı bar	turizmle ilişkisi var
türükşe söylep kördik	türükşe söylep kördik	türkçe konuşmayı denedik
türükter bizdi jaqsı sanadı	türükter bizdi jaqsı dep sanadı	Türkler bizi iyi karşıladılar
Türkiyanı başka köremiz	Türkiya biz üşin erekşe	Türkiye bizim için özeldir
Türkiyanıñ adamdarı bizge tağı ıstıq	Türkiyanıñ adamdarı biz üşin ıstığıraq	Türkiyenin insanları bize daha sıcak
Türkiyede yaşağan	Türkiyada ömir sürgen	Türkiye'de yaşamış
ul bawırım	inim	erkek kardeşim
ultşılıq	ultşıldıq	milliyetçilik
urıs	soğıs	savaş
uzaq tursın menen	aulaq bolsın menen	uzak dursun benden
uzatmayalım	uzatpayıq	uzatmayalım

üniversitet tili	oqıtuw tili	eğitim dili
üniversitetde dayındıq kördim	üniversitetde dayındıq kursı oqıdım	üniversitede hazırlık gördüm
üy satıp berdi	üy satıp alıp berdi	ev satın aldı
üy tigip beripti	üy salıp beripti	ev yaptı
üymen uğraşadı	üy tirligimen aynalıadı	ev işleriyle uğraşıyor

Dünya üzerinde başka dillerle etkileşimde bulunmamış, başka dillerle kelime alışverişi yapmamış bir kültür dili bulunmamaktadır.

Toplumların tarihî, sosyolojik, edebî ve felsefi yaşantılarının önemli birer yansımasıdır. Bir toplumun yaşamı, kültürü ve kültürler arası ilişkileri, dillerini ve dolayısıyla o dilin sözlüklerini ciddi anlamda etkiler.

2.5. Yabancı Asıllı Kelimelerin Kullanımı

Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
anekdot	äzil	lâtime
aqrana	küzet	güvenlik
arenda	jal	kira
bolnica	awruwxana	hastane
diagnoz	diagnoz	teşhis
doçernyaya kampaniyasi	enşiles käsiporın	paydaş işletmeci
dublenka	ton	kürk
Egipet	Mısır	Mısır
familiya	tegi	soyadı
firma	firma	firma
germanşa	nemisşe	Almanca
gostinica	qonaq üy	konuk ev
jiletska	jeletki	yelek
koja	teri	deri

krizis	dağdarıs	kriz
kurtka	kürtke	mont
lisa	tülki	tilki
maksimum	barınşa mol	azami
manej	manej	manej
mâşina	tigin maşinası	makina
obiyom	kölem	büyükük, hacim
operasiyon	ota	ameliyat
ottdelno	bölek	ayrı
papa	äke	baba
pensiya, pensyon	zeynet aqı	emeklilik maaşı
poka	äli, äzirşe	hâlâ
port	kemejay	liman
prezident	elbası	cumhurbaşkanı
Rossiya	Resey	Rusya
samalot	uşaq	uçak
semya	otbası	aile
sovetskiy soyuz	Sovet odağı	sovet birliğı
stol	stol	masa
şpion	tıñşı	ajan, casus
tovar	tawar	mal
transport	tasımal	nakliyat
Tursiya	Türkiye	Türkiye
vremya	uwaqıt	vakit

Dilde Türkçe kelimelerin yanı sıra Türkçe olmayan fakat Türkçeleşmiş kelimeler de vardır. Bu kelimeler, Türkçenin yaşadığı tarihi seyir içerisinde meydana gelmiştir, bin senelik bir kullanıma sahiptir. Türkçede bazı kelimeler kök bakımından belki Türkçe değildir, fakat Türkçeleşmiş ve Türkçenin malı olmuştur. Yabancı kelimelerin Türkçede kullanıldığı şekliyle kullanımı yani Türkçeleşmiş kelimeler.

2.6. Türkçeleşmiş Kelimeler

Türkiye Kazakların Dili	Türkiye Türkçesi
âdet	âdet
alhamdulillah	Elhamdulillah
Allahu akbar	Allahü ekber
Almanya	Almanya
ama	ama
Amerikan konsolu	Amerikan konsolosu
aqraba	akraba
atölye	atölye
Avrupa	Avrupa
ayet	ayet
bahadır	bahadır
banka	banka
belediye	belediye
belki	belki
beyaz	beyaz
borç	borç
bütçe	bütçe
camii	camii
cennet	cennet
cerrahi	cerrahi
çağ	çağ
çaresiz hastalık	çaresiz hastalık
çiftlik	çiftlik
çikolat	çikolata
Çin	Çin
davetiye	davetiye
defa	defa
devam et-	devam et-
dikkat et-	dikkat et-

din	din
doktora	doktora
dua	dua
dükkan	dükkân
eczacı	eczacı
eczane	eczane
edebiyat	edebiyat
ejderha	ejderha
ekonomik	ekonomik
eşya	eşya
ezan	ezan
fakülte	fakülte
fark etmez	fark etmez
farklı	farklı
Fransa	Fransa
grafik elektrot	grafik elektrot
grand bazar	kapalı çarşı
hastane	hastane
hatta	hatta
hayat	hayat
hayvan	hayvan
hem	hem
hiç	hiç
Hindistan	Hindistan
hizmet	hizmet
hostes	hostes
idare	idare
iktidar	iktidar
iktisat	iktisat
imtixan	imtihan
inanç	inanç

insan	insan
inşallah	inşallah
islami	islami
İstanbul	İstanbul
kapüşon	kapüşon
kare	kare
Kazakistan	Kazakistan
kısmet	kısmet
kilometre	kilometre
kira	kira
kolesteron	kolesterol
kontrol	kontrol
köy	köy
kriz	kriz
kütüpqana	kütüphane
lazım	lazım
lisans	lisans
lise	lise
Londra	Londra
maddiyat	maddiyat
mahalle	mahalle
maliye baqanı	maliye bakanı
masraf	masraf
master	master
mecbur	mecbur
medikal turizm	medikal turizm
meğer	meğer
metre	metre
millet	millet
milliyet	milliyet
misapirxana	misafirhane

mont	mont
murajağat	müracaat
müdür	müdür
müsteşar	müsteşar
müsülman	müsülman
nüfus	nüfus
ötel	otel
Pakistan	Pakistan
panik atağı	panik atak
para	para
parça-parça	parça-parça
park	park
partner	partner
pasaport	pasaport
patik	patik
peçete	peçete
pembe	pembe
pırın	fırın
politika	politika
poz	poz
proje	proje
qadar	kadar
qarita	harita
qasaba	kasaba
rahatsız	rahatsız
rehber	rehber
rızk	rızk
romatizma	romatizma
Rus	Rus
rüya	rüya
sahta	sahte

sene	sene
sohbet	sohbet
spesial	özel
subay	subay
sülale	sülale
şikayet	şikayet
şükür	şükür
tamız	temiz
tane	tane
tarih doktoru	tarih doktoru
tecrübe	tecrübe
tekstil	tekstil
televizyon	televizyon
terzi	terzi
tren	tren
turist	turist
üniversite	üniversite
üye	üye
vakıf	vakıf
vefat et-	vefat et-
vekil	vekil
yahut	yahut
yani	yani
zaman	zaman
zaten	zaten
zengin	zengin
zevk	zevk
zeytin	zeytin
zig	zig
ziyarat	ziyaret
zor	zor

İki dillilik (bilingualism), iki farklı dilde iletişim kurabilme becerisi anlamına gelmektedir. Doğdukları andan itibaren iki farklı dil konuşulan ortamda büyüyen insanlar doğal bir şekilde iki dili de edinebilmektedirler ve onları karıştırabilmektedirler.

2.7. İki Dillilik Gösteren İfadeler veya Karma İfadeler

Türkiye Kazakların Dili	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
âdetimizge	âdetimizge	âdetimize
anlaşa almay	tüsinise almay	anlaşmadan
aqrabanı	tuwıstardı	akrabayı
atamdar	atalarım	dedelerim
ayırımjılıq	şettetüw	ayırımcılık
aylasımen	otbasımen	ailesiyle
bağımsızdığım qazanğan	täwelsizdigimizdi alğan	bağımsızlığımızı kazanmış
bağlı	baylanıstı, täweldi	bağlı
bağzı	keybir (bağzı)	bazı
baq	qara	bak
baqan	ministr	bakan
baqqanda	qarağanda	baktığında
basqı	qısım	baskı
bayanadı	unatadı	beğenedi
bekleyimiz	kütemiz	bekleyeceğiz
beyazben	aqpen	beyazla
biyiksıñ	ulıqsıñ	büyüksün
büyügenbiz	öskenbiz	büyümüşüz
büyükelçiğe	elşiğe	büyükelçiye
çalışacaq	jumıs isteydi	çalışacak
çalışıp kettik	jumıs istep kettik	çalışmaya başladık
çıqıyor	şığıp jatır	çıkıyor

çiptlikke	şaruwaşılıqqa	çiftliğe
doğumlumun	tuwğanmın	doğumluyum
doktorağa bastadım	doktorantuwra oquğa bastadım	doktoraya başladım
eksigimiz	kemşiligimiz	eksiğimiz
eşkimsege	eşkimge	hiçkimseye
geleneklerimizge	dästürlerimizge	geleneklerimize
gezedi	qıdıradı	gezecek
göğüsteriñniñ	kökirekteriñniñ	göğüslerinin
gösteredi	körsetedi	gösterecek
Istambuldağıdardıñ	Istambuldağılardıñ	İstanbuldakilerin
idare etkenbiz	eptep kün köretinbiz	idare ediyorduk
işletken	jumıstatqan	işletmiş
jardımcı	kömekşi, järdemşi	yardımcı
jardımda bulunamız	kömektesemiz	yardımda buluncağız
jetissek	ülgersek	yetiştirsek
jetistik	ülgerdik	yetiştik
jetiştiriyor	jetkizdi, ulastırdı	yetiştiriyor
jutılmıyor	jutılmaydı	yutulmuyor
jüнди-jüнди	jüнди-jüнди	kıllı-kıllı
Kazakistanga	Qazaqstañğa	Kazakistan'a
elinen keldiği kadar	qolınan kelgenşe	geldiği kadar
ketejeksiñ	ketesiñ	gideceksin
körinmişler	körinipti	gözükmüşler
körintimiz	keypimiz	görüntümüz
köterdiler	köterdi	kaldırdılar
köyge	awılğa	köye
köyimizge	awılımızğa	köyümüze
kütüpqanadıñ	kitapxananiñ	kütüphanenin
müzika	äwen, muzıyka	muzik
olmaydı	bolmaydı	olmuyor

orisça	orisça	rusça
önem bermeymiz	män, mañızdı bermeymiz	önem vermiyoruz
baş örtülerindi	bas oramaldarıñdı	baş örtülerinizi
Pakistañğa	Päkistañğa	Pakistan'a
Päkistanlıq	Päkistandıq	Pakistan'lı
pardaqpen, pardağın	stakan, şını, piyala	bardakla, bardağın
parmaqtardıñ	barmaqardıñ	parmakların
qaritasınan	kartadan	haritasından
qarsılandıq	olar qarsı aldı	karşılandık
qaşırıp	qaşıp ketip	kaçırıp
qatta	tipti	hatta
qıllı	qıldı	kıllı
qonışa almaysıñ	söylese almaysıñ	konuşamıyorsun
qonışadı	söyleydi	konuşuyor
qonışqandı bilmeymin	söyleskendi bilmeymin	konuşmayı bilmiyorum
Rusyağa	Reseyge	Rusya'ya
sahtaları	jasandı	sahteleri
sawaş	soğıs	savaş
sıqıntısımın	maselemen, qıyındıkpen	sıkıntı
şeylerge	närselerge	şeylere
şıqtıgımızda	şıqqanda	çıktığımızda
tamız	taza	temiz
tırmenen	jük köligimen	tırla
uğraşadı	aynalıladı	uğraşıyor
üyderi	üyleri	evleri
üzülemın	qamığamın	üzülüyorum
vilayattıñ	üwälayattıñ	vilayatın
yasaq	tıyım salınğan	yasak
yaşağan	ömir sürgen	yaşamış
ziyaretke	kirip-şığuw	ziyarete
ziyaretlerimiz	kirip-şığatın jerlerimiz	ziyaretlerimiz

Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz, yer değiştirme olayının sebeplerinden söz ederken ‘‘Türkçe’nin bilinen tarihi içinde uygun düştükçe karşılaşan konsonantlardan (ünsüzlerden) sızıcı özellikle akıcı olanlarını patlayıcı ve katı konsonantlardan önce getirmek için göçüşmelere (yer değiştirmelere) yer vermiř¹¹²’’ olduğunu ifade ediyor.

Yer Deęiřtirme (méthathèse) söz içinde bazı seslerin yer değiştirebildiği örnekler bütün Türk şivelerinde olduğu gibi, Kazak Türkçesi için de mevcuttur.

Kazak Türkçesinde görülen yer değiştirme olaylarını yakın yer değiştirme ve uzak yer değiştirme olarak iki bölüme ayırılıyor.

2.8. Metatez (Göçüşme)

Metatez (Göçüşme) sözcüklerde seslerin yer değiştirmesi olayı Türkiye Kazaklarının dilinde fark edilmiştir.

Türkiye dili	Kazakların	Standart Kazakça	Türkiye Türkçesi
jañğız		jalğız	yalnız
aylan-		aynal-	uğraşıyor
jañalař		jalañař	çıplak

¹¹² E. Gemalmaz, (1995): s. 171.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DERLEME METİNLER VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARMA

ÇEVİRİ YAZILI METİN	TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARMA
<p><u>Derleme 1</u></p> <p>Anlatan: Ahmet KRAL</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 48, Erkek, İş adamı</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.12.2018</p>	<p><u>Derleme 1</u></p> <p>Anlatan: Ahmet KRAL</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 48, Erkek, İş adamı</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.12.2018</p>
<p>Atım Ahmet, familiyam Kral. Tursiya qazağı bolam. Qırıq segiz jasımdamın. Mina jerde tuwılıp östim. Eki balam bar. Birewi Atabay, qızımniñ atı Mayra. Ata-babalarımız miñ toğız jüz qırıq toğızda kelgen. Jetpis jıl boldı Türkiyağa kelgeli. Özim biznesmen aralasan. Bes jıl burın bir jerde jumıs istep otr edim, toqtay almadım, endi men biznes jabayın dep, bes jıldan beri biznes jawıp jürmin äytewir. Nanımdı söytip tawıp jürmin. Bala-çağamdı söytip asırıp jürmin.</p> <p>Aslında, Türkiyada İstanbul degen qalada jiyırma eki million sanawlı adam bar. Kelgen ketken</p>	<p>Benim adım Ahmet, soyadım Kral. Türkiye Kazağıyım. 48 yaşındayım. Burada doğdum, büyüdüm. İki çocuğum var. Birisi Atabay, kızımın adı Mayra. Ata babamız 1949'da gelmiş. Yetmiş yıl oldu Türkiye'ye geleli. İş adamıyım. Ben beş yıl önce bir yerde çalışıyordum. Sonra devam edemedim. Beş yıldan beri iş adamıyım. Ekmeğimi öyle kazanıyorum. Çoluk çocuğuma öyle bakıyorum.</p> <p>Türkiye'nin İstanbul Şehrinde yirmi iki milyon insan var. Gelen giden misafirlerle otuz beş milyon insan yapıyor. Onların çoğu yurt dışından gelen Ruslar, Kazaklar, onlar, bunlar. Ben</p>

qonaqpen otız bes million adam bar. Mınanıñ köbi çet elden kelgen, orıstar, qazaqtar pälän-tugender. Men köbinde qazaqtar men araptarğa kaşmir şaldardı çet jağalarına lisa jasaymın. Sonı grand bazar degen jer bar, Egipet bazar degen sol jerde onı satadı. Men mısalı alğan jüz dollarlıq tovardı adamdar satadı üş jüz dollarğa. Onıñ arendası köp bolğannan eki ese artığımın satadı. Onıñ sırtında da basqa jumıstarımız bar. Qazaqstannan tanıstar bar olardıñ zattarın jiberemiz. Kelgen ketken akça çıqpasın dep, olardıñ jumıstarın kömektesip otırmız. Ondan da paydamızdı körip otırmız. Allağa şükür.

Türkterdiñ qasiyetti jeri musılman adamdar boluwı. Är adamnıñ jamanı bar, jaqsısı bar. Astapıralla “Adam jaman, memleket jaman emes” degen söz bar. Barlıq jerde jamandar bar, jaqsılar bar. Ömir solay ğoy, endi jamandar men jaqsılar kezdesse beredi.

Ulım jıyırma jasında. Qazaqça túsinedi, qızım da túsinedi. Jañğız türiktiñ mektebinde oqığannan, qazaqça üyrene almay jürmiz. Üyde söylegen kezde qazaqça söyleymiz. Ol jerde uğatındar, kel, ket, keldim, kettim, ananı äkel, mınanı äkel dep, qulaqtarı qazaqçağa tolıp otır da, söylegende

genelde Kazaklar ve Araplara kaşmir şallara tilki kürkünden yakalıklar yapıyorum. Bunları Grand Pazar diye bir yer var, Mısır çarşısı var oralarda onlara satıyorum. Ben mesela aldığım yüz dolarlık malı insanlar satıyor üç yüz dolara. Çünkü onun kirası pahalı olduğu için iki katı fazlasına satıyorlar. Onun dışında başka işlerimiz de var. Kazakistan’da tanıdıklarımız var. Onların eşyalarını gönderiyoruz. Gelip gitmek için para harcamamaları için. Onların eşyalarını Kazakistan’a gönderiyoruz. Onların işlerine yardım ediyoruz. Ondan da kendi kârımızı alıyoruz. Allah’a şükür.

Türklerin güzel bir huyu var. Müslüman olması. Her insanın iyisi var, kötüsü var. Estağfurullah “İnsan kötü, ama ülke kötü değildir” diye bir söz var. Bütün yerlerde kötüler var, iyiler var. Hayat böyle, kötülerle, iyilerle buluşuyoruz.

Oğlum yirmi yaşında. Kazakça anlıyor, kızım da anlıyor, ama Türk okulunda okudukları için Kazakça öğrenemiyorlar. Evde konuşurken Kazakça konuşuyoruz. Basit kelimeleri tabi. Gel, git, geldim, gittim, onu getir, bunu getir diye, kulakları Kazakçaya aşına, ama konuşurken sıkıntıları var. Oğlum yirmi yaşında üniversiteyi

qıyınçılıq körüp otırdar, o jigitter. Balam üniversitege kirdi jıyırma jasında. Quday buyırtsa öz qazağımnan alğay kelin oyımda, bar Qazaqstannan. Bir inimdi küyew bala bolıp, Almatığa bergen edik, endi balamdı da qazaqpen üylendirem dep armanım bar.

Men özim Qazaqstanğa bara almadım. Bir adam itten çoşıydı, bir adam tısqannan çoşıydı. Men samalottan çoşım. On bes ret samalotqa mindim, qırıq bes minuttan uştım. Almatı degen jerge baruw äzir altı sağıat, altı sağıat çıday almaysıñ. Mende kittey panik atağı degen awruw bar. Quday bурса poyızben barğay oyım bar. Sonda da bir jıl qıdıruwğa oyım bar. Ekinşisi menin aғam mına jerde qoғam bastıǵı bolıp otır. Elbasımızǵa Ankara Qazaqstan büyükelçiliǵinen aytqan edi qazaqtar qajıǵa bara almay jatırmız. Seksen bes millionnan eki million adam barğay oyı bar, seksen miñda bir qazaq ketip otır dep Qazaqstan ükimetiniñ bastıǵına aytqan, büyükelçige. Sol kisiler qabıldadı, elbası da qabıldadı. Alla razı bolsın! Endi bir eki jüz qazaq Qazaqstan arqılı qajıǵa baradı. Odan keyin ekinçi, mına jerdegi jıyırma bes miñ qazaqqa tört jetige Qazaqstanda otıruwǵa ruqsat bar. Sonı sozayıq dep, altı ay bolsın,

kazandı. İnşallah ona Kazaklardan gelin almayı düşünüyöruz. Kardeşimi damat olarak Kazakistan'a, Almatı'ya gönderdik. Şimdi oğlum da Kazakistan'da evlendireceğim diye hayalim var.

Ben Kazakistan'a gidemedim. Bir insan köpekten korkar, bir insan fareden korkar. Ben ise uçaktan korkuyorum. On beş kere uçaǵa bindim. Beş dakikalık uçuş oldu, ama zor dayandım. Mesela Almatı Şehrine gitmem için en az altı saat uçmam lazım, altı saat dayanmam. Bende panik atak hastalığı olduǵu için gidemiyorum. İnşallah trenle gitmeyi düşünüyöruz. Ama yine de bir yıl oraya gidip gezmeyi düşünüyöruz. Benim aғabeyim de burada vakıf başkanı. Cumhurbaşkanımıza Ankara Kazakistan Büyük Elçiliǵi söylemişti. Hacca gidemiyöruz. Seksen beş milyondan iki milyon insanın ayrılacağı düşünösesi var. Böyle söylemişti büyükelçiye. Onlar da kabul ettiler Allah razı olsun! Şu an bir iki yüz Kazak Kazakistan'dan hacca gidecek. Ondan sonra burada yine beş bin Kazak bir ay Kazakistan'da kalma izni var. Onu uzatmak istiyöruz altı aya, olmazsa da üç ay. Şehir şehir ata mekanımızı dolaşıp gezmö isteǵimiz var. Ona da güzel bir cevap bekliyöruz. İnşallah, olacak diye düşünüyöruz. O

bolmasa üş ay. Kentteş-kentteş atamekendi qıdırsın dep solay bir surağımız boldı. Oğan jaqsı bir jawap kütip otırmız. İnşalla boladı dep otırmız. Sol kezde bir jılğa kelgey oyım bar. Qırırq segiz jasıma kadar mına jerde ömir sürdim. Ärkimniñ bir armanı bar. Menin de bir armanım bar. Qazaqstanğa barğay oyım bar. Äsirese Mañğıstaw jaqtı köñil tartıp otır. Mañğıstawdan köp tanıstar bar. Almatıda da tanıstar bar. Endi ultşılıq qarağanda Mañğıstaw jağı tağı biraz jaqın kelip otır. Sonı anıq qaraw üşin Qazaqstanğa baruw kerek. Sol...

Sizge bir qızıqtı anekdot aytayın sizge. Bir küni bar qonaq keldi Qazaqstannan kişi jüz, Aqtöbeden. Ol kisi ayttı: “Ahmet qaydasın?”, “Pälendey jerde tosıp otırmın”-dep. “Oy, tosıp otırmın dep ayılmaydı, bizde kütip otırmın dep ayıladı. Tosqan degen balanı tostırğan degen söz”-degen. Ol kezde men özimdi bildim, äää qazaqşam jetpeydi eken. Men endi elimge de barıp, atamekenge barıp mınanı da körüw kerek. Jas qırırq sekiz, qanşa vremya ötkizemiz mına jerde.

Sizge rahmet. Qayda jürseniz aman bolınız!

zaman bir yıllık gitmeyi düşünüyorum. 48 yaşına kadar burada yaşadım. Herkesin bir hayali var. Benim de var. Kazakistan’a gitmek benim hayalim. Özellikle Mañğıstaw tarafına gitmek istiyorum. Mañğıstaw’da çok tanıdık var. Almatı’da da tanıdıklar var. Bu milliyetçilik açısından Mañğıstaw daha iyi diyorlar. Onu öğrenmek için Kazakistan’a gitmek lazım. Öyle...

Size ilginç bir şey söyleyeyim. Bir gün bir misafir geldi Kazakistan’dan. Küçük cüz, Aktöbe’den. O adam “Ahmet neredesin?” dedi. Ben de “Sizi şurada bekliyorum (tosıp otırmın)” dedim. “Eyvah bizde tosıp otırmın değil, bizde bekliyorum (kütip otırmın) diye söyleniyor, tosıp otıruw¹¹³ bizde çocuğu iştirmek” anlamındaydı. Ben de o an Kazakçamın çok da iyi olmadığını anladım. Ülkeme gidip ata yurdumu görmem lazım dedim. Yaşım 48. Ne kadar zaman yaşayacağız belli değil.

Size teşekkür ederim. Var olun. Allah’a emanet olun.

¹¹³ Tosıp otıruw: beklemek

<p><u>Derleme 2</u></p> <p>Anlatan: Abdullah Miraç BÜKEY</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 29, Erkek, Araştırma Görevlisi</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.12.2018</p>	<p><u>Derleme 2</u></p> <p>Anlatan: Abdullah Miraç BÜKEY</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 29, Erkek, Araştırma Görevlisi</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.12.2018</p>
<p>Salem! Menim atım Abdullah Miraç Bükey. İstanbul Zeytinburnunda turmin. Yirmi dokuz jastamin. Mamandıgım İstanbul üniversitetinde profesordıñ kömekşisimin. Ekonomika fakültesinde ekonomika bölümindemin. Kâzir doktora tez jazıp turmin. Sonın dayındıqtarı bar.</p> <p>Atamdar bir mın dokuz jüz elüw üş, elüw tört jılında Altaydan köşip kelipti Türkiyağa. Sondıqtan benim jastarım, biz üşinşi näsilmiz, Türkiyada. Bizdin balalıq şaq qazaq pen türk ulttarınıñ arasında ötti. Üyde atamdar köbinde qazaqşa söylegende, äke-şeşem biraz daha az qazaqşa söyleydi. Biraq dalada dostarımızben mektepte türükşe söylep kördik, sondıqtan qazaqşamız küşti emes, biz üşinşi näsildiñ. Ol benim oyımşa, üşinşi näsilden keyin bir til, mektep tili, üniversitet tili bolmasa umıtılıp qaladı eken. Sonda ilk</p>	<p>Merhaba! Benim adım Abdullah Miraç Bükey. İstanbul Zeytinburnu'nda oturuyorum. 29 yaşındayım. Ben İstanbul Üniversitesi'nde araştırma görevlisiyim. Ekonomi Bölümü'ndeayım. Şu an doktora tezimi yazıyorum. Onun hazırlıklarındayım.</p> <p>Dedelerim 1953-54 yılında Altay'dan Türkiye'ye göç etmişler. Onun için benimle aynı yaştakiler, benim yaşlıtlarım Türkiye'de yaşıyoruz. Bizim çocukluğumuz Kazak ve Türk halklarının arasında geçti. Evde dedelerim genellikle Kazakça konuşurdu, anne ve babam Kazakçayı daha iyi konuşuyor. Ama dışarıda arkadaşlarla, lisede Türkçe konuşuyorduk, o yüzden biz üçüncü neslin Kazakçası iyi değil. Bence üçüncü nesilden sonra bir dil lisede ve üniversitede konuşulmayınca unutuluyor. Liseye başladığım ilk zamanlar Kazak olduğumu biliyordum, ama beş altı</p>

<p>mektepke baştağan kezde, özimniñ qazaq bolğanımdı bilemin, biraq bes, altı jastarda tek qana türk men qazaq, basqa ulttar joq dep oylaytınmın. Sosın öskende üyrendik. Qazaqşam meniñ öz jastarıma göre biraz tağı jaqsı dep oylaymın. Qazaq dostarım solay aytadı. Men biraz kazakşanı üniversitede üyrendim. Üniversiteden burın eş söylese almaytınmın. Üniversitege Kazakistannan kelgen, Mongolistandan kelgen kazak dostarımnın solarmın kazakşa söylesip-söylesip solay üyrendim. Üyde az sözder, az kelimeler biletin edim: <i>papa, mama, äje, ata</i> dep.</p> <p>Üniversitede eki mın on üç jılında bitirgende lisanstı. Sonda masterge bastadım. Birak bizde profesordıñ kömekşisi boluw üşin masterge bastaw kerek. Sosın kutüwim kerek edi. Ağılşınşa tilderine, sosın ALES degen bizde imtixandardı ötüw kerek edi. Solardı öte almadıq. Sodan biraz küttik. Eki bin on jeti jılında mamandıqqa bastadım. Eki bin on üstin on jetige deyin tört jıl küttim. Biraq sol kezde masterdi bitirdim, doktorağa bastadım. Doktoranın ekinşi jılında basında profesordın kömekşisi boldım. Ötken jıldan beri, bir jarım jıldan beri Ekonomika bölümünde.</p>	<p>yaşarımda sadece Türk ve Kazak milletinin olduğunu, başka milletin olmadığını düşünürdüm. Sonra büyüyünce öğrendik. Kazak arkadaşlarım Kazakçamın kendi yaşatlarıma göre biraz daha iyi olduğunu söylüyor. Ben Kazakçayı aslında üniversitede öğrendim. Çünkü üniversiteden önce hiç konuşamıyordum. Üniversitede Kazakistan'dan gelen, Moğolistan'dan gelen Kazak arkadaşlarımızla Kazakça konuşuyorduk. Evde de azıcık kelimeler biliyordum, <i>anne, baba, dede, ata...</i></p> <p>2013 yılında üniversiteyi bitirdim. Sonra yüksek lisansa başladım. Ama araştırma görevlisi olmak için yüksek lisans yapmak lazım. Sonra İngilizce ve ALES imtihanlarını geçmek lazımdı. Onları geçemedim. Biraz bekledim, hazırlandım. 2017 yılında doktora başladım. 2013 yılından 2017 yılına kadar dört sene bekledim. Ama o zaman yüksek lisansı bitirip, doktora başlamıştım. Doktoranın ikinci yılında araştırma görevlisi oldum. Geçen yıldan beri çalışıyorum. Bir buçuk yıldır Ekonomi Bölümünde araştırma görevlisiyim.</p> <p>Yüzümüzün farklı olduğunu biliyoruz. Çünkü yanımızdan geçenler bize bakıyordu. Ama Kazak olduğumuzu</p>
--	---

<p>Türimiz farklı bolğanğa ekinşi kişi qaraydı. Biraq qazaqpın dep aytqanda o bul şın türk mınaw dep köterdiler bizdi. Eş jaman narse körmedik.</p> <p>Bolaşaqta üniversitette muğalım bolıp, profesorge deyin baruw, plan solay. Biraq bir planım da doktora bitkennen keyin, bir, eki, üç jıl bilmeymin Qazaqstan üniversitette sabaq bergim keledi. Solay planda bar, biraq qalay boladı bilmeymin, köremiz endi. Doktora tezim, projelerim bitkennen keyin köremiz.</p> <p>Bolaşaqta qazaq birewmen üylenemin dep oylaymın, nasip, köremiz. Balalarım da şala qazaq emes nağız qazaq boladı dep oylaymın.</p>	<p>söyleyince “Asil Türkler” diye bizi övüp seviyorlardı. Hiçbir zaman Türkler tarafından kötülük görmedik.</p> <p>Gelecekte üniversitede öğretmenlik yapıp profesörlüğe kadar ilerlemek istiyorum. Ama bir planım daha var. Doktorayı tamamladıktan sonra birkaç yıl nasip olursa Kazakistan’da üniversitede ders vermek istiyorum. Böyle bir planım da var, ama nasıl olur bilmiyorum. Doktora tezim ve projelerim bittikten sonra bakacağım.</p> <p>Gelecekte Kazak biriyle evlenmeyi düşünüyorum. Nasip olursa. Çocuklarım yarı Kazak olmasını istemiyorum. Gerçek Kazak olsun diye düşünüyorum.</p>
<p><u>Derleme 3</u></p> <p>Anlatan: Qatıyban ÄDİLBAYQIZI</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 72, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>	<p><u>Derleme 3</u></p> <p>Anlatan: Qatıyban ÄDİLBAYQIZI</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 72, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>
<p>Atım Qatıyban Ädilbayqızı, süyegim İteli, kelgen jerim Molqu. Qazaqtıñ basınan ötken zäbirleriniñ</p>	<p>Adım Qatıyban Adilbaykızı, boyum İteli-Molqu. Kazakların başından geçen zulümlerin hepsini tam olarak</p>

<p>bärin jaqsı bilmeymin. Bilgenimşe ğana birdeñkeler aytamın. Artıq awız söylegen bolsam keşirim tileymin, qazaq balasınan osını tıñdaytındardan, jazuwşılardan keşirim tileymin. Endi renjimeysizder. Miñ toğız jüz qırq altı jılı tuwıppın. Qırq segiz jılında Päkistanğa kelip, Qıtaydıñ soğısınann qaşıp kelip, Päkistandağılar, Ündistandağılar soğısqannan keyin Türkiyanıñ дәwleti osınday qazaq musılman balası bar eken, osı Türkiyağa alamız dep, miñ toğız jüz elüw bir, elüw eki jılında Türkiyağa köşip kelgen eken. Turkiyanıñ дәwletinen Alla razı bolsın! Osı jerge ülkenderimiz kelip, osı jerge ornıǵıp, osı jerden üy berip, jer berip, ärbir çaharğa ornıqtıramız degende biz awılğa uqsağan jerde turamız degende, İzmirdegi izmip bir awıl, Qonya degen bir awıl, Altay degen bir awıldarğa ornıqtırğan eken qazaq balasın. Aqsaray, Sultanaltı degen. Sol jerge ornıqtırıp, ükimet üy berip, jer berip, jandarın saqtap, egin egip, mal baǵıp, jaqsı bolıp, odan keyin öse kele, qazaq köbeygennen keyin, al endi oybay qalada turamız dep, köbi osı qalağa kelip alğan. Qazir Istanbul qalasındamız. Miñ toğız jüz alpıs bes jılında osı jerge kelin bop keldim. Tört</p>	<p>bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla bir şeyler söyleyeyim. Yanlışım olursa şimdiden özür diliyorum, Kazaklardan bunları dinleyecek olanlardan, yazarlardan özür diliyorum. Kusura bakmayın. 1946 yılında doğdum. 48 yılında Pakistan'a gelip, Çin'in zulmünden kaçıp geldik. Pakistan'dakiler, Hindistan'dakiler savaştıktan sonra Türkiye Devleti orada Kazak Müslüman çocuğu varmış, Türkiye'ye alacağız diye 1951-52'de Türkiye'ye göçmüşüz. Türkiye'den Allah razı olsun! Buraya büyüklerimiz gelip, yerleştik, buradan ev verdiler, yer verdiler. Her bir şehre yerleştirelim dediklerinde biz köy gibi yerlerde yaşamayı tercih ettik. Türkiye'ye İzmir'deki bir köy, Konya'daki bir köy, Altay'daki köylere yerleşti Kazaklar. Aksaray, Sultanaltı diye yerlere yerleştik, devlet ev verdi, yer verdi, tarla verdi, bir şeyler ekelim diye. Mala bakıp Kazakların durumu iyileşip gelişince, artık onlar şehirde yaşamayı tercih etti. Çoğu şehre gitti. Şimdi de İstanbul Şehrindeyiz. 1965 yılında bu şehre gelin olarak geldim. Dört çocuğum var, iki kız, iki oğlan. Dördü de evlendi, torunlarım var. Oğlumdan iki torunum var, bir kızımдан üç torunum var, diğerkızımдан da üç torunum var. Toplam sekiz torunum var. Allah onlara uzun ömür</p>
--	--

balam bar, ekewi qız, ekewi ul. Törtewi de üylenip, nemerem bar. Ulımnan eki nemerem bar, bir qızımnan üş nemerem bar, bir qızımnan üş nemerem bar, segiz nemerem bar. Alla solarğa ğumır bersin! Solardın arqasında oturmın. Alla senderge de joldarıñdı, baqtarıñdı aşıq qılsın, oqip jürgen sabaqtarıña Alla kömektessin! Endi sen kelem dep, bölemniñ balası telefon soqqannan keyin, bolmaydı dep, qazaq balası ğoy kelsin dep, qurğaq şay işip, bizdi körıp ketsin dedim.

Almatığa eki jıl burın barıp, äkemniñ bawırınıñ balası bar edi, Almatıda jürdim. Rayımbekte Zulqa qajı meşiti bar, bir ay jürdim. Odan keyin Astanağa bardım. Astanada qayın siñilimniñ balaları bar, ol jerde bir siñilim bar, bawırım bar. Bes, altı kün ol jerde jürüp, Taldıqorğanğa bardım. Taldıqorğanda bir qaynımız bar, Turısbek degen. Ol jerde bir aptaday jürüp, sodan qayta Almatığa kelip, Almatıdan qaytadan bir ayımdı toltırğanda Türkiyağa keldim.

Almatıda Üşqoñırda köp jürdim. Nazarbaydıñ (Nazarbayevtiñ) atası men anasının qamırın bolğan jerinde. Almatı unadı. Ülkenderimizdiñ kindik kesip tuwğan jeri ğoy. Özimizdiñ

versin! Onların sayesinde böyle oturuyorum. Allah sizin yolunuzu açık etsin. Çalıştığımız derslerde Allah yardımcınız olsun! Geleyim diye aradığımda Kazak çocuğu geliyor diye kapımı açtım. Sadece çay ikram etsek bile sen bizi gör, biz seni görelim dedim.

Almatı'ya iki yıl önce gittim. Babamın kardeşinin oğlu vardı, Almatı'da yaşıyordu. Rayımbek'te Haccı Zulqa camisi var, bir ay oralardaydım. Ondan sonra Astana'ya gittim. Astana'da görüşmelerimin çocukları var, orada kız kardeşim var, erkek kardeşim var. Beş altı gün oralarda gezip, Taldıqorğan'a gittim. Taldıqorğan'da bir kaynım var Turısbek adlı. Orada da bir hafta gezdik. Sonra Almatı'ya geldik. Almatı'da bir ay kaldıktan sonra Türkiye'ye geldim.

Almatı'da Üşqoñır'da daha çok kaldım. Nazarbayev'in annesinin, babasının ve kendisinin doğduğu yer orası. Almatı'yı çok beğendim. Büyüklerimizin doğduğu, kanının aktığı yer. Kendi memleketimiz. Kazakistan'ı çok beğendim. Bir yıl sonra görüşcem ve eniştemize tekrar gittik. Astana'da bir görüşmemizin torununun kızı evlendi. Onu evden uğurlama merasimi yaptılar. Oraya gittik. Her yeri gördük. Oradan sonra Almatı'ya geldik. Taldıqorğan'a

mämleketimiz. Qazaqstan nege unamaymız, unaymız. Odan keyin bir jıldan keyin, bir qayın siñilim menen küyew balamızben qayta bardıq. Astanada bir qayın siñilimiz nemesiniñ qızın uzattı. Nemesi qız uzatıp sonıñ toyına bardıq. Ąrbir jerlerin kördik. Odan qayıp Almatıǵa kelip, Taldıqorǵanǵa barıp, Qazaqstandı aralap keldik. Qazaqstan unadı, jaqsı. Endi osı jazda bala-şaǵam baram dep otr. Barsa solardan qalmaq men de baram. Sol janım aytatınım?

Bir qızım Myunxen qalasında turadı, bir qızım Berlin qalasında turadı. Germaniyada ulım Berlin qalasında, ülken ulım da Germaniyanıñ bir jerinde. Bizdñ ömirimiz söytip ötip jatır, qalqam. Qazır jañǵız özim turam, men özi esigim bos turmaydı. Mınaw meniñ qayın siñilim, mınann siñilisi bar ol da meniñ qayın sinilim. Osı mına operasyon bolǵalı, Alla razı bolsın, jañǵız qoyǵan joq. Mınaw meniñ bölem, äkelerimiz ben äkelerimiz bir tuwıadı eken. Jaqsımız, osılay kün ötkizip, bir-birimizge baramız, qıdıramız, toy-tomalaǵımız boladı, birew qaytı bop jatsa, sonıñ qatımı boladı soǵan baramız. Qazaq balası qayda jürse de bir-birinen jiyılıp, bir-birimen amandasıp, bir-birimen barıp

geçtik. Kazakistan'ı gezdik. Ben Kazakistan'ı çok beğendim. İnşallah bu yazın da çocuklarımla gitmeyi düşünüyörüz. Çocuklarım da gitmek isterse burada kalmayacağım, gezmeyi düşünüyörüm. Öyle canım benim, başka ne diyeyim?

Bir kızım Münih Şehrinde, bir kızım Berlin Şehrinde yaşıyor. Oğlum Almanya'da, Berlin Şehrinde, büyük oğlum da Almanya'nın bir yerinde. Bizim hayatımız da böyle geçiyor, canım benim. Şu an yalnız yaşıyorım. Kapım hiç susmaz. Burada oturan görümcem, onun kız kardeşi var, o da benim görümcem. Burada ameliyat oldum, Allah razı olsun, beni yalnız bırakmadılar. Bu da benim kardeşimin çocuğu, babalarımız kardeş. Böyle yaşıyoruz. Birbirimize gidip geliyoruz. Birbirimizi misafir ediyoruz. Düğünlerde beraber oluyoruz. Birisi ölürse cenazelerde beraber oluyoruz. Güzel günleri, kötü günleri beraber geçiriyoruz. Kazaklar nerede olsa da birbiriyle toplanır, birbiriyle selamlaşır, ayrımcılık olmaz bizde. Öyle canım benim!

Biz küçükken Türkiye'ye geldik. Biz Türkiye'yi çok farklı görüyoruz. 1951-52 yılından beri Türkiye'de yaşayan insanlarız. Çocuklarımız

kelip, ayırımjılıq bolmaydı bizde. Sol qalqam!

Biz kişkene künimizde Türkiyağa keldik, biz endi Türkiyanı başqa köremiz. Biz miñ toğız jüz elüw bir, elüw eki jıldan beri Türkiyağa ornıgıp qalğan kisimiz. Balalarım Germaniyada tuwğan. Men özim sırta Germaniyada jıyırma bes jıl jumıstağam. Seksen bes jılı joldasım qaytı bolğan. Türkiya men Qazaqstan ekewin birdey körem. Ayırmaşılıq jappaymın. Türkiyanıñ adamdarı bizge tağı ıstıq. Jasım jetpis ekige keldi. Men bes jasımda Türkiyağa keldim, közimizdi aşqalı osı Türkiyada jürgendikten Türkiyanıñ adamdarın tağı ıstıq köremiz.

Miñ toğız jüz alpıs segiz jılında Germaniyağa bardım. Türkiya ökimetinde oquw, jazuw suramay, barıp sol jumıs beretin, Germaniyağa jumıs isteytinderdi alamız degen jerge barıp, joldasımın birge jazılğanbız. Bir on künnen keyin mağan qağaz jetip keldi. Sen derew kele ğoy, pasportıñdı alıp, seni biz alamız, Germaniyağa jiberemiz dedi. Oybay, men joldasım barmasa barmaymın. Joldasıñ oquw jazarı köp joq eken, äsker istemegen eken, sondıqtan onı keyin çaqıruw qağazben alğızasıñ dep, alpıs segizinşi jıldıñ

Almanya'da doğdu. Ben Almanya'da yirmi beş yıl çalıştım. 85 yılında eşim vefat etti. Türkiye'yle Kazakistan'ı ayıramam. İkisi de çok sıcak. Türkiye'nin insanları bize daha sıcak. Yaşım yetmiş iki. Ben beş yaşında Türkiye'ye geldim. Gözümüzü açtığımızdan beri Türkiye'de yaşadığımız için Türkiye'nin insanlarını daha sıcak görüyoruz, daha çok seviyoruz.

1965 yılında Almanya'ya gittim. Türkiye okuma-yazma istemeden orada çalışacak birilerini arıyoruz dediğinde gidip başvurduğum. Kocamla beraber başvurmuştuğum. On iki gün sonra sadece bana davetiye geldi. Sen gel, pasaportunu al, biz gelip seni alacağız, Almanya'ya göndereceğiz dediler. Ben "kocam olmadan gidemem" dedim. Kocamın okuma yazması iyi değilmiş. Askerlik yapmamış. O yüzden onu sonra davet edeceğimiz dediler. 68 yılının sekizinci ayında ben Almanya'ya gittim. Almanya'nın dört dağımın ortasına gittim. Şaşırıldım. Köy gibi bir yer. Orada bir yıl çalıştım. Köyde bir yıl kalacağız diye kâğıt imzaladığımız anlaşmada. Ağlaya ağlaya "ben buradan gideceğim. Dört dağımın ortasında yaşamaya dayanamayacağım" dedim. Kimse yok ki. Hep yerliler. Ben Kazak'ım ya çalışan yerli kadınların arasında. Benim bir

<p>segizinci ayında men Germaniyağa kettim. Germaniyanıñ tört tawınıñ ortasına barıp tüstim. Awılğa uqsağan jerge. Sol jerde bir jil jumıstap, endi älgi qağazğa qol qoyğanbız ğoy, qalada bir jil jumıs isteydi dep. Ol jerde jılap-eñirep jürüp, Oybay qaytam, tört tawdıñ ortasında adamşılıq qura almaydı ekenmin. Eşkim joq, ilgi jerlikter. Endi özim qazaqın ğoy, jerli äyelderdiñ arasında. Sodan keyin bizdin bir aǵamız bar edi Myunxen qalasında qazaq radiosında jumıstaytın, sonıñ bir adresin berip edi osı jerdegi bir bawırımız. Soǵan xat jazdım. Tuwmaǵan aǵam bolmasa da tuwısqan aǵam, oybay men ketem dep edim. Ol meni köp tanımay, äkem atın, çeşem atın aytıp edim, ol Arıstan degen aǵam bar, ol äzir Rayımbekte, Qazaqstanda turadı soǵan qat jazıptı. “Osınday bir qarındasımız kelgen eken, jılap-eñirep jatır, men köp tanımaymın, sen bir qabarlas”-depti. Sodan Arıstan degen aǵamnan qat keldi. Oybay men seni kelip, alamin dep. Sol jerde jumıstap jürdim, odan keyin kelip, aǵamız alıp meni Berlin qalasına aparıp, sol Berlin qalasında jıyırma bes jil jumıstadım. Çikolat fabrikasında jumıstadım, mına daladağı söylesetin tilepondardıñ nesinde jumıstadım, söytip jürüp germanşa da</p>	<p>aǵabeyim var Münih’te radyoda çalısan. Onun adresini vermişti. Oradaki bir kardeşimiz. Ona bir mektup yazdım. Öz aǵabeyim deǵıl ama tanıdıǵım bir aǵabeyimiz. Ben gideceǵım dedim. O da beni çok iyi tanımay. Sadece annemin babamın adını söylemiştım. O Arıstan diye aǵabeyim var o şimdi Rayımbek’te, Kazakistan’da yaşıyor. Ona mektup yazmış. “Böyle bir kardeşimiz gelmiş, ağlıyor şu an. Biraz zor durumda. Ben iyi tanımayorum. Sen onunla ilgilen” diye. Ondan sonra Arıstan aǵabeyimden mektup geldi. Ben seni alıp götürceǵım diye. Orada çalışıyordum, aǵabeyim gelip beni Berlin Şehrine gönderdi. Orada yirmi beş yıl çikolata fabrikasında çalıştım. Burada çağrı merkezinde çalıştım. Böyle böyle Almanya’ya alıştım. Almanca da öğrendim. Konuşacak dereceye geldim. Hala daha konuşuyorum. Bazıları kelimeleri unutsam da biri gelip konuşursa ben cevap verebilirim. Almanca konuşabiliyorum. Hala aklımda. Yirmi beş sene çalıştım. Kocam 85 yılında hastalanıp vefat etti. Sonra 1992 yılında tekrar Türkiye’ye döndüm. Önce Allah, sonra da çocuklarım sayesinde böyle güzel zaman geçiriyorum. Akralarımın, görümcelerimin arasında, aǵabey, kardeşlerimin arasında güzel zaman</p>
---	---

<p>üyrenip kettim. Nemisşe de söyleytin boldım. Äli de söyleymin. Keybirewlerin umıtıp qalsam da, qasıma birew kelip, birdeme aytıp jatsa aytam, jawabın berem, nemisşe de söyleymin. Söytip jürip jıyırma bes jıl jumıstadım, adamım seksen bes jılında nawqastanıp jürip, qaytı boldı. Odan keyin miñ toğıs jüz toqsan ekide özüm qaytıp kelip aldım osı jerge.</p> <p>Äweli Alla, balalarımniñ arqasında şalqaqtap jürip jürmin. Elim-jurtım işinde qayın siñilderimniñ arasında, tuwğan-tuwıs, ağayındarımniñ arasında jürip jürmin. Rahmet janım saw bol!</p>	<p>geçiriyorum. Teşekkür ederim, canım benim. Kendine dikkat et!</p>
<p><u>Derleme 4</u></p> <p>Anlatan: Mäden KRAL</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 69, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>	<p><u>Derleme 4</u></p> <p>Anlatan: Mäden KRAL</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 69, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>
<p>Atım Mäden, ruwım Qaraqas. Jasım altmış toğız. Kelgen jerim Bazarqul. Köşip kele jatqanda, çeşem emizip otırğanda oq tiyip közime, öldirmeyen Alla, öldirmedi işte. Qıyınşılıq boldı ğoy köşip kele</p>	<p>Benim adım Mäden, soyum Qaraqas. Yaşım altmış dokuz. Geldiğim yer Bazarqul. Göç edip gelirken annem beni emzirirken gözümek gelmiş. Öldürmeyen Allah öldürmedi çok şükür. Çok zorluklar oldu göç ederken,</p>

jatqanda. Jawdan qaşıp kele jatqanda. Men eşqanday qızmet jappadım. Äke-çeşem, eki ağam öldi. Onıñ bala-şağadarı bar, jeñgem bar. Äkem altmış yaşta qaytı boldı, çeşem seksen yaşta qaytı boldı. Ahmet, Mämet, Murat degen üş ulım bar, eki kelinim bar, tört nemerem bar.

Äke-çeşem berdi turmısqa, bizde sevme mevme yoktu. Bere salatuğın, kete beretinbiz ündemey. Menen Ahmet tağı jaqsı qonışadı, mağan tük qonışa almaysıñ dep urısadı.

Joq yav ben tük bilmeymin.

Biz Qıtaydan köşip keldik. Türkiyağa jerleştik. Qazaqstanğa barmadım, barğım keledi. Balam sol jerde, qudam sol jerde. Qırğızstanda bir qudam bar. Barğım kelip turadı. Alla nasip etken küni baram ğoy. Bugün bir qudaşam kelipti, Sawleniñ ablası. Tört kündigine kelipti. Onı da barıp körgem joq äli. Otelde jatır deydi. Ahmet barıp kelipti amandasıp. Qurbıdarım Qatıpan, Külparan, Ayşe siñilim. Bir jüremiz, bir turamız. Bir-birimizge qıdırıp, çayımızı işip, söytip oynap-külip, toyğa bir baramız, ölimge bir baramız. Basqa aytarım joq!

düşmandan kaçarken. Ben hiçbir iş yapmadım. Annem babam, iki tane ağabeyim vardı, hepsi öldü. Onların çocukları var, yengelerim var. Babam altmış yaşında, annem ise seksen yaşında vefat etti. Ahmet, Mämet, Murat diye üç oğlum var, iki gelinim var, dört torunum var.

Anne babam beni evlendirdi. Bizde sevme filan yoktu. Veriyordu, biz de bir şey demeden evleniyorduk. Ahmet benden daha iyi konuşuyor. Bana da sen Kazakça hiç konuşamıyorsun diye söylüyor.

Hayır, yav ben hiçbir şey bilmiyorum.

Biz Çin'den göç ettik. Kazakistan'a gitmedim. Gitmek istiyorum tabi. Oğlum orada. Dünürlerim de orada. Kırgızistan'da bir dünürüm var. Gitmek istiyorum tabi. Allah nasip ederse gideriz. Bugün bir görümcem geldi, Sävle'nin ablası. Dört günlüğüne gelmiş. Onu da gidip görmedim. Otelde kalıyormuş. Ahmet gidip selamlaşmış. Arkadaşlarım Qatıpan, Külparan, Ayşe kız kardeşim. Biz beraber yaşıyoruz, birbirimize misafir oluyoruz, çay içiyoruz. Düğünlere gidiyoruz. Cenazeye gidiyoruz. Böyle. Diyecek başka bir şeyim yok.

<p><u>Derleme 5</u></p> <p>Anlatan: Külparan SEVİNÇ</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 72, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>	<p><u>Derleme 5</u></p> <p>Anlatan: Külparan SEVİNÇ</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 72, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>
<p>Atım Külparan Sevinç, jasım jetpis ekide. Xikaye bilmeyimiz Mäden uqsap. Qatipan bärin bileidi, biz bilmeyimiz. Yerleşken köyde bir otıramız, äke-şeşemiz bizdi bergennen keyin biz de unadıq qoy endi. Qabil ettik. Bizdi jastay berdi. Küyewim jaqsı edi, jaqsı baqtı. Jañgız erte ketip qaldı. Alla razı bolsın, küyewim jaqsı baqtı. Balam bar tört tane. Eki ul, eki qızım bar. Ekewi sırtta, ekewi osı jerde. Birewi Hollandada, birewi Australiyada eki qızım sol jaqta. Birewi sol jaqpen evlendi, uzatıldı. Birewi uzaq Australiyada, qazaqtarğa turmışqa şıqtı. Bala-şağadarı bar, özderi bir üy bop sol jaqta otıradı. Anda-sanda barıp turamız. Olar da kelip turadı jazda. Baladarım jaqsı!</p> <p>Türkiyege men kelem. Bir ay qalıp, ketem. Osı eki, üş jıl boldı altı ay qalamın. Hollandada elüw semya</p>	<p>İsmim Külparan Sevinç. Yaşım yetmiş iki. Hikâye bilmiyorum Mäden gibi. Qatipan hepsini biliyor, biz bilmiyoruz. Yerleştiğimiz köyde biz oturuyoruz şu an. Anne babamız bizi birine vermek istedi evlendirmek için. Biz de kabul ettik. Biz çok genç evlendik. Kocam çok iyi biriydi, iyi bakıyordu. Ama çok erken vefat etti. Allah razı olsun, kocam bana çok iyi baktı. Dört tane çocuğum var. İki kızım, iki oğlum var. İkisi yurt dışında, ikisi de burada. Birisi Hollanda'da, birisi Avustralya'da. İki kızım o taraflarda. Birisi orada evlendi. Birisi de uzak, Avustralya'da. Kazakla evlendi. Çocukları var, ev kurup güzelce yaşıyorlar. Ara sıra gidiyoruz. Yazın onlar da geliyorlar. Çocuklarımız iyi çok şükür.</p> <p>Türkiye'ye ben de geliyorum. Bir ay kalıp tekrar gidiyorum. İki üç yıldır altı ay Türkiye'de, altı ay Hollanda'da</p>

<p>barmız. Köp barıp kelmeymiz, endi bir toy-tomalaq, ölim-jitim bolsa, besik toy bolsa sonda baramız. Sonda kelemiz. Eki qızım bar, ekewi de Hollandada. Amsterdamda otıramız. Jumıs istegender isteydi, istemegenderge özderi pul beredi. Menim äzir otız üş jasındağı qızım bar, oqıp, doktordıñ janında jumıs isteydi. Ülken, jaqsı jumısı. Men jumıs istemedim, jattım. Menim küyewim terzi, kiyim tigetuğın, spesial. Qazir pensyonğa çıqtı. Öziñe jetetuğın beredi. Ne aştan ölmeysiñ, ne köşten qalmaysıñ. Astanağa bardım, elüw kün turdım. Ul bawırım sol jerde. Sämiyesimen köşip barğan. Qostanaydan kelin aldı ul bawırım. Qostanayğa bardıq, kelin äkeldik. Almatığa bardım, Kökşetawğa bardım, Burabayğa bardım, Ereymentawğa bardım. Bawırım toqsan jılınan beri sol jerde. Bawırım quran oqığan bala, kelinşegimen sol jerde jumıs isteydi. Qazaq balası qayda jürse de aman jüreyik. Bir bolayıq, iri bolayıq, tiri bolayıq. Tuwğan-tuwıstıñ bärine sälem!</p>	<p>kalıyorum. Genelde Hollanda'da elli aile var Kazaklardan. Çok fazla gidip gelmiyoruz. Genellikle düğünlerde, cenazelerde, beşik toylarında gelip gidiyoruz. İki kızım var. İkisi de Hollanda'da. Amsterdam'da oturuyoruz. Çalışanlar çalışıyor, çalışmayanlara da devlet para veriyor. Benim kızım şu an otuz üç yaşında, okuyor. Doktorun yanında çalışıyor. Güzel bir işi var. Ben çalışmadım. Benim kocam terzi. Özel kıyafetler dikeyor. Şu an emekli oldu. Kendisine yetecek kadar para veriyorlar. Açlıktan da ölmüyorsun, göçten de kalmıyorsun. Astana'ya gittim, elli gün orada kaldım. Erkek kardeşim orada. Ailesiyle oraya göçtü. Qostanay'dan gelin aldı. Qostanay'ya gittik. Gelin getirdik. Almatı'ya gittik. Kökşetaw'a gittim. Burabay'a gittim. Ereymentaw'a gittim. Kardeşim doksan yılından beri orada. Kardeşim Kuran okumuş biridir. Eşi de orada çalışıyor. Kazaklar nerede olursa olsun iyi olsunlar. İyi yaşayalım, güçlü yaşayalım. Akrabalara, bütün Kazaklara selamlar.</p>
<p><u>Derleme 6</u></p> <p>Anlatan: Çolpan GÜRKAN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 52, Kadın, Dükkân işletiyor</p>	<p><u>Derleme 6</u></p> <p>Anlatan: Çolpan GÜRKAN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 52, Kadın, Dükkân işletiyor</p>

<p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>	<p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>
<p>Öte köp jaqsı qazaqşa söyley almaymın, biraq tanıtayın. Bin dokuz yüz altmış altı İzmirde tuwdım. Elli üç yaşındayım. Çolpan ismim, kazakta çolpan yıldız deydi. İstanbulda jumıs qılam, osı jerge turmısqa çıǵıp keldim. Atalarımız Altay tawınıñ kazaǵı.</p> <p>İzmirde daha rahatpız, İstanbulda daha köp kisi bar. Biz Karakas oluyoruz kendimiz. Karakas awılında da ülken kisiler köp bar. Osı jerdegi jumıs daha kıyın İzmirdan, her türlü jumıs, hem kelin bolǵan, hem dükkanı işletken, hem äyel bolgan kıyın. Bir awılda belirli kisiler var bärin köresin. Üç yüz, üç yüz elli tane üy bar. Ama bəri bir jerde bir mahalle deydi. Benim doğup, büyüdüğüm yerde hiçkimse joq. Tek kana öz kazaktarımız bar. Meniñ kelgen jerimniñ tuwıstarı köp Avrupada, yaǵni jazda hiç demalıs joq bizge. Konak bitpeydi eken. Allah bitirmesin, konak jaqsı ğoy, kuwanışka kele bersin.</p> <p>Osı jer bizge daha iñǵaylı, daha jaqsı. Avrupadakilerin jumısı qattı ğoy. Tuwıstarım bar Hollandada var, Fransada var, Kazakistanda köp bar.</p>	<p>Çok fazla Kazakça konuşamıyorum. Ama birazcık tanıtayım. 1966 yılında İzmir’de doğdum. 53 yaşındayım. İsmim Çolpan. Kazaklar Çolpan Yıldız diyorlar. İstanbul’da çalışıyorum, buraya gelin geldim. Atalarımız Altay Dağının Kazakları.</p> <p>İzmir’de daha rahatız. İstanbul’da daha fazla iş var. Biz Qaraqas boyundanız. Qaraqas’tan çok kişi var. Burada İzmir’e göre çalışmak daha zor. Herhangi bir iş yapmak hem gelin olmak, iş yapmak, kadın olmak çok zor. Bir köyde belli kişiler var, hepsini görüyorsunuz. Üç yüz elli tane ev var. Ama hepsi bir mahallede. Benim doğup büyüdüğüm yerde kimse yok. Sadece kendi Kazaklarımız var. Benim geldiğim yerdeki akrabalarımızın çoğu Avrupa’da. Yazın bize hiç tatil yok. Çünkü yurt dışından misafirlerimiz geliyor. Allah misafirlerimizi eksik etmesin. Misafir iyidir. Mutluluğumuzu arttırsınlar.</p> <p>Burası bize daha rahat. Avrupa’dakilerin işi zor. Akrabalar var Hollanda’da, Fransa’da var, Kazakistan’da çok. Ablalarım var,</p>

<p>Äpekelerim bar, äpekelerimniñ balaları bar Kazakistanda. Germaniyada köp bar. Kazakistanga hiç ketpedim. Äkem Kazakistanga barıp kelgennen keyin köp awırdı. Kardeşlerini, kız kardeşlerini köp oylanıp ketti. Sodan keyin onların bärin köşirip Kazakistana äkeldi. Jumıs berdi, üy satıp berdi. Bäriniñ şimdi jumıstarı bar, jaqsı. Almatıda turadı.</p> <p>Allağa çok şükür iyi ki kazakpın, iyi ki kazaktın kızıyım, iyi ki kazaktın ayeliyim.</p>	<p>ablalarımın çocukları var Kazakistan'da. Almanya'da çok var. Kazakistan'a hiç gitmedim. Babam Kazakistan'a gidip geldikten sonra çok hastalandı. Kardeşlerimi, kız kardeşlerimi çok düşünmeye başladı. Ondan sonra onların hepsini Kazakistan'a göç ettirdi. Onlara ev verdi, iş verdi. İşleri var hepsinin, durumları iyi. Almatı'da yaşıyorlar.</p> <p>Allah'a şükür iyi ki Kazak'ım, iyi ki Kazak kızıyım, iyi ki Kazak kadınıyım.</p>
<p><u>Derleme 7</u></p> <p>Anlatan: Qayırmamet ADAY</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 64, Erkek, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 09.12.2018</p>	<p><u>Derleme 7</u></p> <p>Anlatan: Qayırmamet ADAY</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 64, Erkek, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 09.12.2018</p>
<p>Meniñ atım Qayırmamet. Sahaniyazdıñ balası bolam. Kişi jüz, aday, şerkeş bolam. Alpıs törttemin. Bin toğız jüz yetmiş birde Türkiyağa keldik, Awğanıstannan keldik köşip. Üyde otbasım, jeti balam bar. Bärin üylendirdim de ekewi qaldı. On tane torun bar. Pasaportpen turist olarak keldik, qaldıq osı jerde. Öz jumısımızdı</p>	<p>Benim adım Qayırmamet. Sahanyaz'ın oğluyum. Küçük Cüz, Aday, Şerkeş. Altmış dört yaşındayım. 1971'de Türkiye'ye geldik. Afganistan'dan geldik. Evde ailem, yedi çocuğum var. Hepsini evlendirdim, iki tane kaldı sadece. On tane torunum var. Pasaportla turist olarak geldik, kaldık burada. Kendi işimizi yapıyoruz. Çocuklar büyüdü.</p>

özimiz isteymiş. Baldar erjetti, bəri istep jadır. Tört balam, törtewi de Qazaqstanda. Özüm pazarda töseme satamın. Burın atölyemiz bar edi, deri mont tıgetin edik onı qoyğanbız. Qazaqstanğa jeti qaytara barıp körip keldim bärin. Bir kelinim sol jaqta, altı nemerem bar, tört balam bar ol jaqta, barıp kelip jürmin. Ağayınnıñ köbisi Qazaqstanda meniñ. Türkistanda bar, Jetisayda bar, Şardarada bar. Toqsan beste bardım Qazaqstanğa. Alğaş barğanda qızıq boladı eken da, eş körmegem öz elimdi, qazağımı, barğanda jay ğana toprağın süygim keldi kädimgidey. Ata-babamnıñ jurtı bolğan soñ, özimniñ otanım bolğan soñ Qazaqstannıñ toprağın süygim keldi. Türkmenstannan kelip edim Qazaqstanğa ilk defa. Türkistanğa bardım, Almatığa bardım, Aqtawğa bardım bärine bardım. Almatı jaqsı jer.

Qazaq öziniñ urpağın joğaltpağanı jaqsı.

Köp bolsın, köl bolsın,

Tawsılmasın mol bolsın,

Esesin Alla bersin,

Dastarxañğa bereket bersin,
Allahuw akbar!

Hepsi de çalışıyor. Çocuklarımın dördü de Kazakistan'da. Ben pazarda döşeme satıyorum. Eskiden atölyemiz vardı, deri mont dikiyorduk. Ama artık onu bıraktık. Kazakistan'a yedi kere gittim. Gördüm, gezdim her yeri. Bir gelinim orada. Altı torunum var, dört oğlum var orada. Oraya gidip geliyorum. Akrabalarımın çoğu Kazakistan'da. Türkistan'da var, Jetisay'da var, Şardara'da da var. Doksan beşte gittim Kazakistan'a. İlk gittiğimde çok ilginçti. Hiç görmediğim kendi halkımı, Kazağımı, sadece toprağımı öpesim geldi. Gerçekten. Atamın yurdu sonuçta. Kendi vatanım olduğu için Kazakistan toprağını öpmek istedim. Türkmenistan'dan gelmiştim Kazakistan'a ilk defa. Türkistan'a gittim, Almatı'ya gittim, Aqtaw'a gittim, her yere gittim. Almatı güzel bir yer.

Kazak kendi ırkını, neslini kaybetmese iyi olurdu.

Çok olsun, göl olsun,

Tükenmesin, bol olsun.

Nasibini Allah versin,

Sofraya bereket versin. Allahu Akbar!

<p><u>Derleme 8</u></p> <p>Anlatan: Aynur Sevinç TÜRKÖZ</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 59, Kadın, Eczacı</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 16.11.2018</p>	<p><u>Derleme 8</u></p> <p>Anlatan: Aynur Sevinç TÜRKÖZ</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 59, Kadın, Eczacı</p> <p>Derleme Yeri: Zeytinburnu, İstanbul</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 16.11.2018</p>
<p>Men Aynur Sevinç Türköz. Kerey, Molqu. Bir miñ dokuz yüz elüw toğız jılında tuwılğan. Salihli, Manisa degen qalasında tuwıldım. Odan keyin eki jasımda mına Zeytinburnuna keldik. Sodan beri Zeytinburnunda turamız. Mına jerde ilk okul, orta okul, lise deydi onı Zeytinburnunda oqıdıq. Üniversiteyi Ankarada Gazi üniversitesi, Eczacılık fakültesinde okudum. Odan keyin seksen eki jılı okudı bitirip. Odan beri Zeytinburnunda eczane aşp otırmın. Osı jumısında aynalıp otırmız. Eki balam bar, üniversitette oqıydı. Birewi injener, birewi arkitektor. Küyewim qaytı bolğan, ol muğalim bolatın, tarih doktoru, on jıl boldı qaytı boldı. O İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesinde okudu.</p> <p>Manisada Kurtuluş mahallesi degen awıl bar, sol jerde qazaqtar bar,</p>	<p>Ben Aynur Sevinç Türköz. Soyum Kerey, Molqu. 1959 yılında doğdum. Salihli-Manisa'da doğdum. İki yaşında Zeytinburnu'na geldik. O zamandan beri Zeytinburnu'nda yaşıyoruz. İlk ve orta okulu Zeytinburnu'nda okuduk. Ankara Gazi Üniversitesi'nde Eczacılık okudum. 82 yılında mezun oldum. O zamandan beri Zeytinburnu'nda eczane işletiyorum. İki çocuğum var, üniversite okuyorlar. Biri mühendis, biri mimar. Eşim vefat etti, o tarih öğretmeniydi. Onun vefat ettiği on sene oldu. O İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okudu.</p> <p>Manisa'da Kurtuluş Mahallesinde Kazaklar var. Birçok köyden İstanbul'a göç ettiler. Şu an orada azaldılar. Kazakistan'a 91 yılında gittim. İkinci kez 93 yılında gittim. Ondan sonra tekrar gidemedim. Bir kadın doktorla tanıştım, Kazakistanlıydı. O zaman Kazakistan</p>

köbisi köyden mına İstanbulğa köşip ketti. Endi azırağ bar. Qazaqstanğa toqsan bir jılında bir bardım. Toksan üş jılında bir bardım. Odan keyin qayıp aynalıp bara almadım. Bir ayel doktormen tanış boldım sol jerde, onda äli ajıraspağan Rusyadan. Tävelsizdigin almağan. Sonda bir ayel kelgende men ol kisige balalarğa dep arnap, dawaylar bergenmin. Sıylıq dep jibergenmin. Odan keyin onıñ bastığı köp razı bolıp, biz bul kisini çağırtayıq özimiz dep mına jaqa bir kelip ketsin degen davetiye deymiz ğoy, jiberip, toqsan bir jılı, eki jıldan keyin qayta endi özim körmegen jerlerdi körip keleyin dep bardım. Odan keyin bara almadım.

Ol jerde älgi taza qazaqça söyleytin qazaqtardı körip, men özim de qazaqça söyleymin ğoy, özim qazaqça bilmeytinmin. Endi-endi kelgen ketkenderden üyrenip otırmız. Endi üyrenemin ğoy dep barğanmın. Qarasam bäre orısça söyleydi. Men odan orısça üyrenip keldim birqañça sözderdi. Oyımda tüye körem, qazaq üy körem dep bardım. Olardıñ bäre awılada boladı eken. Sol oymen barğam, ama jaqsı boldı, uwnadı. Endi öz tuwğan jerlerimiz.

bağımsızlığını hala almamıştı. Kazakistan'dan gelen kadın, onun çocuklarına ücretsiz ilaçlar vermiştim. Ondan sonra onun patronu çok memnun kalmış, o buraya gelip gidebilsin diye davetiye gönderdi, 91 yılında ilk defa Kazakistan'a gittim. İki sene sonra gittiğimde göremediğim yerleri görebilmek için tekrar gittim. Sonra da gidemedim.

Orada tertemiz Kazakça konuşan Kazakları göreceğim, kendim de Kazakça öğreneceğim diye düşünmüştüm. Çünkü Kazakça bilmiyordum. Şu an yeni yeni, gelen gidenden Kazakça öğreniyoruz. İşte öğreneceğim diye gitmiştim, bir baktım herkes Rusça konuşuyor. Ben de oradan birkaç Rusça kelime öğrenip geldim. Aklımda hep deve göreceğim, otağ göreceğim diye gitmiştim. Ama onların hepsi köydeymiş. Hayallerimi gerçekleştiremedim, ama iyiymiş, beğendim. Kendi doğduğumuz yerler.

Fakülteyi tamamladıktan sonra mecburen böyle bir dükkân açacaksın ya da bir fabrikada çalışacaksın. Ben de kendi işimin olmasını tercih ettim. Türkiye'deki en sık hastalıklar diyabet, romatizma ve tansiyon.

Şu anda Türkiye'deki hastanedeki en iyi bölümlerden biri genel cerrahi

Fakültetti bitirgennen keyin mecbur bunday bir düken aşuw kerek ya bir fabrikada istew kerek. Onın için men osınday bir jeke jumısım bolsın dedim. Türkiyadağı awruwlardıñ köbi diabet, romatizma deymiz, älgi qan basımı.

Äzir Türkiyede hastaneler doktorlardın genel cerrahi bölimleri köp jaqsı diagnoz koyadı. Misalı, çet elden kelip ol jerde çeşilmegen awruwlardı mına jerde Türk doktorlar çeşip beredi. Ol jağday jaqsı.

Köp dâri işken jaqsı bir narse emes. Sondıqtan kerek dâriлерdi işletuw kerek deymın. Endi biznes jagınan firmalar bizdiñ bu dâriлерdi, bu dâriлерdi satıp berseñızder dep aytıp koyadı.

Deni saw boluw üşin üş narse deymın. Türükter aytadı üş aqtan uzaq turınız deydi. Seker, un, tuz. Olar densawlıqqa jaqsı emes. Odan keyin sport jaqsı dep aytamın. Köp maylı tamaq jaqsı emes. Maylardan da zeytin mayı jaqsı boladı. Öz jegenderime biraz dikkat etem. Är narse de jemeymin. Tuz köp kullanbaymın. Tätti nârselerdi bolğan uwaqıtta jeymin, äteyilep jemeymin. Balalarım da solay. Men olarğa aytıp otiramın. Osını jeñder,

bölümü. Genel cerrahi bölümünün doktorları çok iyi teşhis koyuyor. Mesela yurt dışından gelen, yurt dışında çözülemeyen hastalıkları Türk doktorları çözüyor. Bu çok iyi.

Çok ilaç içmek iyi bir şey değil. O yüzden sadece lazım olan ilaçları işlemek lazım. İşte bu ticaret tarafından firmalar bizim bu ilaçlarımızı satabilir misiniz diye soruyorlar.

Sağlıklı olmak için üç şey lazım. Türkler diyor ki üç beyazdan uzak dur: şeker, un, tuz. Bunlar sağlık için zararlı. Spor sağlık için çok iyi. Çok yağlı yemek iyi değil. Yağların içinde en iyisi zeytin yağı. Kendi yediklerime çok dikkat ediyorum. Her şeyi de yiyemiyorum. Tuz çok kullanmıyorum. Tatlı olursa yerim, ama sürekli yemiyorum. Çocuklarım da öyle. Ben de onlara sürekli bunu yiyin, bunu yemeyin diye söylüyorum.

Bütün Kazakların sağlığı iyi olsun diye diliyorum. Bizim atalarımızdan gelen at eti diyoruz ya, o sağlık için en güzel ve en iyi yemektir diye düşünüyorum. Çünkü at etinde kolesterol olmuyor. Başka etlerde kolesterol çok olduğu için damarlara iyi gelmiyor. Genelde sağlık için çok yememek lazım. İki öğün az az yemek en iyisi diye

<p>osını jemeñder dep.</p> <p>Bükil qazaqtıñ densawlıǵı jaqsı bolsın dep tileymin. Bizdin atababalarımızdan kele jatqan jılqınıñ eti deymiz. Ol densawlıqqa eñ jaqsı tamaq dep oylaymın. Nege deseniz kolesteron joq onda. Basqa etterde köp bolǵannan keyin tamırlarǵa ol jaqsı bolmaydı. Densawlıq üşin köp jemew kerek. Eki uwaq jesek az-az jesek ol eñ jaqsı nәрse dep oylaymın.</p> <p>Qay jerde bolsaq ta aman bolayıq. Aman saw bol! Çaresiz hastalıqtardıñ emi tabılsın!</p>	<p>düşünüyorum.</p> <p>Nerde olursak olalım iyi olalım, saǵlıklı olalım. Çaresiz hastalıkların tedavisi bulunsun!</p>
<p><u>Derleme 9</u></p> <p>Anlatan: Oǵuz BİLGE</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleǵi: 47, Erkek, FlexGrup Lojistik Fabrika Müdürü</p> <p>Derleme Yeri: İstanbul, Zeytinburnu</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>	<p><u>Derleme 9</u></p> <p>Anlatan: Oǵuz BİLGE</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleǵi: 47, Erkek, FlexGrup Lojistik Fabrika Müdürü</p> <p>Derleme Yeri: İstanbul, Zeytinburnu</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 05.12.2018</p>
<p>Menim atı-jönim Oǵız Bilge. Özim orta jüz Abaq, Kerey bolamız. Bir miñ toǵız jüz elüw üşinşi jıldarı atamız kelgen. Atameken Zaysan, sonimen birge Qıtay, Altay, İndiya, Pakistan, Pakistannan Türkiyaǵa atadarımız köşip kelgen. Endi bizdin</p>	<p>Benim adım Oǵuz Bilge. Orta Cüz, Abaq-Kerey. 1953 yılında atalarımız gelmiş. Anavatanımız Zaysan'dan Çin, Altay, Hindistan, Pakistan'a oralardan da Türkiye'ye göç etmiş. Bizim doğup büyüdüğümüz yer İstanbul Zeytinburnu Mahallesi. 22 yaşında ilk defa 1993</p>

tuwılıp ösken jerimiz, İstanbul, Zeytinburnu rayonu. Osında tuwılıp östik. Jıyırma eki jasımda, tuñğış ret bir miñ toğız jüz toqsan üşinşi jılı Almaty qalasına bardım. Ol jerde toqsan bes, toqsan altınşı jıldarı üylendim. Üylenip, qazir üş balam bar. Eki qız, bir ulım. Ol jerde jıyırma bes jılday turdım. Qazir İstanbul, Zeytinburnu rayonına qayttıq. Qaytqanda maqsatımız jumıs tuwralı.

Osında firmalar aşıp, sol firma arqılı Qazaqstanda tecrübemizde osı arada paydalanıp jatırmız. Jalğız ğana Qazaqstannan emes, yaғni Rossiyadan, Ukrainadan temir qaldıqtarın äkelemiz, ferro silis, ferro mangan deymiz, grafik elektrot zattar äkelemiz. Temir zavodtarımen kelisim şarttarımız bar. Sol kelisimşart boyınşa jumıs isteymiz. Firmamızdıñ atı-jöni Flex Grup lojistik dep ataladı. Biraz jıldar boldı istep jatırmız. Endi osında kelip, firmanın basında turuwğa tuwra keldi. Sondıqtan, bala-şağammen, äyelimmen bärimiz İstanbulda öz üyimiz bar osı arada sol jerde turamız. Kāzirşe qarbalas bolıp jatqan nārsemiz osılay. Ärine biz elimizge qaytamız, bul jerde jumıs babında keldik. Toqsan üşinşi jılı bargan niyetimiz elimizge, jurtımızğa baruw, basqa eşqanday maqsatımız bolmadı. Sol jerde üylenip, bala-şağalı

yılında Almaty Şehrine gittim. Orada 95-96 yıllarında evlendim. Şu an evliyim, üç çocuğum var. İki kız, bir oğlan. Orada yirmi beş sene yaşadım. Şu an İstanbul Zeytinburnu Mahallesine geri döndük. Dönme amacımız iş.

Firmalar sayesinde Kazakistan'dan, tecrübemizden faydalanarak, sadece Kazakistan'dan değil, Rusya'dan Ukrayna'dan ferro silis, ferro mangan diyoruz, grafik elektrotları getiriyoruz. Demir fabrikalarıyla anlaşmalarımız var. Bu anlaşmalar sayesinde çalışıyoruz. Firmamızın adı Flex Group Lojistik. Birkaç senedir çalışıyoruz. Buraya gelip firmanın başında durmam gerekiyordu. O yüzden çocuklarım, eşim, hepimiz İstanbul'a, kendi evimiz var buralarda, burada yaşıyoruz. Şu an uğraştığımız işler bunlar. Tabi ki de ülkemize döneceğiz. Buraya çalışmaya geldik. 93 yılında gitme sebepimiz ülkemize, yurdumuza dönmek. Başka hiçbir maksadımız yoktu. Orada evlenip çocuk sahibi olduk, çok şükür. Çocuklarım da oradan evlenir diye düşünüyorum. Şu an kızım büyüdü, üniversiteyi kazandı, okuyor. Oğlum da büyüdü, o da üniversiteye hazırlanıyor. Küçük kızım liseye gidiyor.

Türkiye'de yaşamak dil öğrenme

boldıq, Qudayğa şükir. Baladarım da sol jerde üylenedi dep ne isteymin, kâzirşe qızım östi, universitetke tüsti, oqıp jadır. Ulım da östi olar da dayındalıp jadır universitetke. Kışkentay qızım mektepke barıp jadır.

Til jağınan jaqsı nege deseñiz Türkçe üyrenedi, ağılşın tilin üyrenedi, ana jaqta qazaqşa, orıssa bilip jadır. Tört til bilse jaman emes. Bizge bir jağınan öte jaqsı boladı. Ana jaqta tecrübelerimiz boldı. Osı İstanbulğa qaytqan kezimizde de qoğamımız bar. Qazaqstannan kelgen qazaqtardı osı Türkiyada qurılğan qoğamımızda qarşılaymız. Onlarğa qolımızdan kelgenşe jol körsetemiz, suraqtar bolsa kömektesemiz. Endi är türlü jağday boladı. Misalı, mına jerge kelse toy-tomalağımızdı köredi. Bul jerde de adamdar toy jasaydı, öledi, anawmınaw boladı. Endi qoğam bolğannan keyin är türlü jağday boladı. Sizder de keldiñiz, kördiñiz, taptıñız, osınday jılı jer bar, çay beretin jerimiz bar, dastarxanımız bar degendey. Salt-dästürimiz jür burınğıday, özgergen joq.

Ärqaşan Qazaqstanğa barıp turamız. Äyelim özi Öskemenniñ Naymanı, Katon-Qarağaydan.

açısından çok iyi. Çünkü Türkçe öğreniyorlar, İngilizce öğreniyorlar. Kazakistan'da da Kazakça, Rusça öğreniyorlar. Dört dil öğrenmek kötü değil. Bir taraftan bize de iyi. Kazakistan'da tecrübelerimiz, tanıdıklarımız var. İstanbul'da derneğimiz de var. Kazakistan'dan gelen Kazakları Türkiye'de kurulan derneğimizde karşıyoruz. Onlara elimizden geldiği kadar yön ve yol gösteriyoruz. Soruları olursa yardım ediyoruz. İşte durumlar farklı oluyor. Mesela buraya gelirse düğünlerimizi görüyorlar. İnsanlar burada düğün yapıyorlar, ölüyorlar, çok şey oluyor. İşte toplum olunca farklı olaylar olabilir. Siz de geldiniz, gördünüz, buldunuz. Böyle dernek gibi yeriniz var, çayınız var, sofranız var. Gelenek göreneklerimiz eskisi gibi.

Kazakistan'a sürekli gelip gidiyoruz. Eşim Öskemen Şehrinden Nayman boyundan Qaton-Qarağay'dan. Akrabalarımız var. Kız alıyoruz, kız veriyoruz. Öyle...

Türkiye'de doğup büyüdüğümüzden beri kimse bizi yabancı görmedi. Bizi öz Türk olarak görüyorlar. Bizi ata vatanımızdan gelenler, atalarımız diye görüyorlar. Tabi içinde bilmeyenler

Tuwıstarımız bar, qız alıp, qız berip jatırımız.

Tuwılıp, öskennen beri eşkim bötensigen joq. Nağız Türk dep bizdi bileidi. Bizim atamekennen kelgendor dep, atadarımız dep sanaydı. Ārine işinde bilmegen adamdar bar, olar bizdi tatar dep ataydı, japon dep aytadı, qıtay dep aytadı. Endi biz olarğa köp önem bermeyimiz. Endi onday nadan adamdarmen ne söylesez. Endi özimizdi jalpı tūsindirip, jelbirep jatqan tuwımızdı körsetip, mine bizdiñ tuwımız dep, kázir aytıp maqtanıp jatırımız, Qudayğa şükir. Biz jas bolğan kezderde āli tawelsizdik bolmağan, ol kezderde on altı jastarda bolatınbız. Biz kázir öte quwanıştıımız tuwımız bar, jerimiz bar, elimiz bar, tilimiz bar, dinimiz bar. Sondıqtan Türkiya da bōten emes bāri birdey, eşqanday bōtensip jatqan eşkim joq.

Bizim otbasımızda negizinde bala-çağammen qazaqça söyleymin. Qazaqça üyrettim, qazaqça söyleymin. Jas kezimizde biz qazaqşa müldem bilmeytin edik. Men apamnıñ qolında östim, apamnıñ aytqan sözderin ğana biletinmin. Biraq qazir baladarıma Qudayğa şükir otırğan kezde, üyde āñgimelesken kezde de ilĝıy qazaqşa.

de var. Onlar bize Tatar diyorlar, Japon diyorlar, Çin diyorlar. Biz onları çok önemsemiyoruz. Böyle nankör insanlarla ne konuşacağız ki. İşte kendimizi tanıtmaya çalışıyoruz. Dalgalanan bayrağımızı gösterip övünüyoruz Allah'a şükür. Biz gençken Kazakistan bağımsız değildi. O zamanlar 16 yaşlarındaydık. Biz şu an çok mutluyuz. Bayrağımız var, yerimiz var, halkımız var, dilimiz var, dinimiz var. O yüzden Türkiye'de yabancı değil, hepimiz aynıyız. Hiç kimse ayrımcılık yapmıyor.

Ailemizde Kazakça konuşuyoruz, Kazakça öğrettim, Kazakça konuşuyoruz. Delikanlılık çağında Kazakça hiç bilmiyorduk. Ben ninemin elinde büyüdüm. Ninemin dediklerini biliyordum sadece. Ama şu an Allah'a şükür çocuklarımla otururken, çocuklarımla konuşurken hep Kazakça. Kendileri de çok iyi Türkçe bilmiyorlar. Türkçeyi yeni yeni öğreniyorlar. Kazakça, Rusça çok iyi konuşuyorlar. Çünkü Kazakistan'da doğup büyüdüler. Okulu orada tamamladılar. Şu anda üniversiteyi burada okuyorlar. Eşim Kazak Telekom'da çalışıyordu. Şu an ev hanımı. Çünkü çocuklar büyüyüp üniversite kazandıktan sonra aile durumu ve benim iş sebebiyle burada olmam yüzünden çalışmıyor. Zaten geleli üç ay

Özderi Türkçe durıs bilmeydi. Türkçeni jäne-jäne üyrenip jatır. Qazaqşa, orıssa jaqsı söyleydi. Üytkeni Qazaqstanda tuwılıp, östider, mektep bitirdider, endi kázir osında kelip üniversitette oqıp jatır. Äyelim Qazaq Telekomda jumıs isteytin edi, kázir endi baladar ösip, universitetke tuskennen keyin, semyalıq jağday jäne benim jumısmdın maqsatimen, jumısım osında bolğannan keyin, kázir üyde jumıs istemeydi. Kázir jäne keldi, üş ay boldı kelgenine. Sondıqtan kázirşe poka üyde otır, balalarğa iye bolıp otır. Olardıñ sabaqtarına kömektesip jatır. Qamqor bolıp jatır mağan bir jağınan, men jalğız özim, balalarğa tügel ne istey almaymın. Ol özi qolınan kelgenşe, tamağın dayındap, sabaqtarına kömektesip, sol mağan järdem berip jatır.

Endi Quday qalasa, bizder endi ärine İstanbulda tuwılıp, ösip, Türkiye memleketi bizim üşin böten bir jer emes. Mına jerde ziyaretterimiz de bar, atadarımız qaytı boldı, osında jerledik. Endi bäribir bizdiñ işimizde bul jerden derew burılıp kete almaymız. Bäribir tarihımız bar mına jaqta, tuwılğan jer, atadarımızdıñ jeri Qazaqstan, ol jerde biz mindetti türde bolamız. Balalarımız da sol jerde boladı keleşekte. Kázir

oldu. O yüzden şu an evde, çocuklara bakıyor. Onların derslerine yardım ediyor. Bana destek oluyor. Ben tek başıma çocuklara yetişemem ki. Hanım elinden geldiği kadar yemeğini yapıp derslerine yardım ediyor, bana da yardım ediyor.

Türkiye Cumhuriyeti bizim için yabancı bir ülke değil. İstanbul'da doğup büyüdük. Burada ziyaret yerlerimiz var, atalarımız vefat etti. Burada defnettik. Şu an işimiz de burada. Bu ülkeden de hemen vazgeçemeyiz. Burada da tarihimiz var. Doğduğumuz yer, atalarımızın yeri Kazakistan. Kesinlikle gelecekte orada yaşayacağız. Çocuklarımız da orada yaşayacak. Şu an burada iyi bir eğitim aldıktan sonra tekrar Kazakistan'a döneceğiz, bir iki yıl içinde inşallah.

Gelenek göreneğimiz eskisi gibi. Eski Kazak gelenekleri. Her zaman büyüklerimize saygı gösteriyoruz. Aksakalları baş köşeye çıkarıyoruz. Çayı eşim döküyor. Eşim müsait olmazsa kendim de dökerim. Beraber hazırlıyoruz, yardım ediyorum. Şu an zaman böyle. Değişti ya.

Kazakistan'ın gençleri mutlaka yüksek eğitim alıyorlar. Türkiye'de Allah'a şükür şimdi yeni yeni eğitime önem vermeye başladı. Eskiden maddi

mına jerde durıstap oqıp, bilim alıp, bilim alğannan keyin qaytadan Qazaqstanğa qaytamız. Bir-eki jıldıñ işinde Quday qalasa.

Dästür degende, burınğı qalıptasqan qazaqtıñ дәstürі, ülkenderimizdi siylaymız әrqaşan, aqsaqaldar törge şıǵadı. Şaydi әyelim quyadı. Äyelim bolmasa özim quya salamın. Dayındaymız, kömektesemiz. Kәzir zaman sonday boldı, özgerdi.

Türkiyanıñ jastarı men Qazaqstannıñ jastarı, Qazaqstanda jas baladar mindetti türde oqıp jatır, joǵarı bilim alıp jatır. Türkiyada Qudayǵa şükir kәzir ğana oquwǵa önem berdi. Burınğı kezde qarajat jaǵdayı qıyın boldı Türkiyanıñ. Kәzir sekseniñsi jıldan keyin, Türkiya köterile bastaǵannan keyin, ekonomik jaǵday bärinde durıs bola bastaǵannan keyin, baladarı oquwǵa bastadı. Burınğı kezde onday jaǵday bolmadı. Türkiyanıñ tarihına, jaǵdayına qarasañız, qıyın kezder köp boldı. Sondıqtan bizden ülken kisider köp oqıy almadı. Kәzir bizdiñ baladaramız şükir Allaǵa bәri jaqsı oqıp jatır. Barlıq universitetlerde jaqsı bop jatır, birewi doktor bop jatır, birewi injener bop jatır. Endi jaqsı, joǵarı дәrejede bilim alıp jatır.

konuda Türkiye'nin durumu zordu. 80'li yıllardan sonra Türkiye'nin ekonomik durumu yükselmeye başladı. Çocukları da eğitmeye başladı. Eskiden öyle bir imkân olmadı. Türkiye'nin tarihini bakarsanız çok zor zamanlar geçirdi. O yüzden büyüklerimiz okuyamadı. Şu an Allah'a şükür çocuklarımız okuyorlar. Bütün üniversiteler iyi. Biri doktor, biri mühendis, bütün üniversitelerde okuyanlar var. Şu an Türkiye'nin eğitim durumu iyi. Herkes eğitim alabiliyor.

Ben burada liseyi tamamladım. Ondan sonra Kazakistan'da okudum. Ama ben Kazakça Rusça üniversite hazırlığı gördüm. Yaklaşık iki sene okudum. Ondan sonra bıraktım. Yüksek eğitim alamadım. Çünkü o zamanlar biraz yaramazdım.

Herkesin bir yolu var. Biz de bu işin başına arkadaşlarımızın, abilerimizin sayesinde geldik. Onların bize yön göstermesi, onların bol tecrübesi, iyi ilişkilerle abilerimizi aldatmadan dürüst olduk. Doğru yolu gösterdiler, doğru şeyleri söylediler. Elimizden geldiği kadar, nasip olan rızkımızı bulduk. Bu işte dürüstlük, sözünüzü tutabilirsiniz çok iyi insanlarla iletişim kurmak kolay.

Türkiye'den giden kişilerin çoğu Kazakistan'da iyi işler yaptılar. Bazıları

Men de mına jerde mektep bitirdim, odan keyin Qazaqstanda da oqıdım. Biraq ol jerde men qazaqşa, orıssa üniversitette dayındıq kördim, eki jılday oqıdım, odan keyin qaldırdım. Joğarğı дәrejedegi bilimdi men alğan joqpın, ol kezde biraz tentek boldık dep aytuwğa boladı.

Bir kisi bir joldı bulup jatır, dostar arqılı, aǵalarımız, kökelerimiz boldı. Solardıñ bizge jol körsetkeni boyınşa, olardıñ alğan mol tecrübesi boyınşa, bizge jol körsetti de, sol jol boyınşa jürip, qarım-qatınas jasağan kisilerimizge aldamay olardı, durıs joldı körsetip, durıs nәrselerdi aytıp, qolımızdan kelgenşe, nәsip bolğan nәrselerde, rızkımızdı taptıq. Bul jerde adaldıq, söziñizdi ustay alsanız, onda köp kisilermen til tabısuwğa oñay.

Endi Türkiyadan barğan kisilerdiñ köbi, Qazaqstanda biraz jumıstar istedi. Keybirewleri aqşa tawıp qayttı, keybirewleri ol jerde aqşasın qaldırıp ketti. Är türlü jaǵday boldı. Ärkimniñ öziniñ jumısına qarağan közqarastarı, endi bir jaǵınan niyet öte durıs boluw kerek. Niyetke de baylanıstı.

Sovetskiy soyuz kezinde qalğan temirler köp. Äli küнге deyin alıp ketip

iyi para kazanıp döndü, bazıları orada parasını bırakıp döndü. Çok deǵışık olaylar oldu. Herkesin kendi işine göre düşünceleri, niyeti, dürüst olması gerek. Her şey niyete baǵlı.

Sovyet Döneminden kalan demir kalıntıları çok. Bugün hala o demirleri alıyorlar. Çinliler alıyor, Türkler alıyor, İraniiler alıyor. Yurt dışından gelen insanların çoǵu da alıyorlar. Bizim uğraştığımız kara demirleri bir iki fabrikamız var anlaşmalı, Kazakistan'dan buraya getirmeyi düşünüyoruz. Bazen üç bin ton, bazen beş bin ton. Kalite bakımından aynı. Rusya olsun, Kazakistan olsun, başka ülkelere göre Türkiye bu konuda çok istekli. Sovyet Birliğindeki ülkelere demir kalitesi ve fiyatı iyi olduğu için oralardan getiriyorlar. Ukrayna yakın, oradan almak kolay. Rusya yakın, oradan da hemen alınabiliyor. Limanlar var, büyük gemiler var. Kazakistan'dan getirmek biraz zor. Çünkü sadece Aqtaw Şehrinde liman var. Aqtaw Limanından fazla yük getiremiyorsun. Oranın gemileri üç bin, maksimum beş bin ton. Ama başka yerlerde on bin, yirmi bin hatta daha fazla. Ne kadar çok alırsanız geliş fiyatı azalıyor. Transfer yolunun ücreti de ucuz oluyor. O yüzden Kazakistan'dan getirmek hem masraflı hem de yol uzak.

jatır. Qıtaylar alıp jatır, Türikter alıp jatır, İrandar alıp jatır. Çet eldin adamdarı köp kelip alıp ketip jatır. Endi biz aynalısqı jatqan qara temirdi, oybaylatıp alıp jatqan joqpız. Bizde de bir-eki zavod bar kelisip, Qazaqstandan alıp keteyik degen oyımız bar. Keybir kezder boladı üş miñ tonna, keybir kezder boladı bes miñ tonna, sapa jağından birdey, Rossiya bolsın, Qazaqstan bolsın, basqa memleketterden qarağanda. Türkiya köp talabı, bir jağınan bağası arzan jäne sapsı jaqsı bolğannan keyin osı Sovetskiy Soyuz jaqtan alıp ketedi. Ukraina jaqın, derew aladı. Rossiya jaqın sol jerden tez aladı. Porttar bar, ülken kemeler bar. Qazaqstannan qıyın, Aqtawda ğana port bar, Aqtaw portta kişkentay obemdarmen ğana jük alıp jatır. Kemeler üş miñ tonna bes miñ tonna maksimum, al basqa jaqta on miñ tonna, jıyırma miñ tonna ülkeye beredi. Qanşa köp alsañız öz qunı tömendey bastaydı. Transport jolı aqşası tömendeydi. Sol siyaqtı Qazaqstan paydalı bolğanmen birge, jolı uzaq. Qımbat tüsip jatır. Rossiya, Ukraina tağı tez bolıp jatır. Ol jerden bir apta on künde jetedi, Qazaqstannan jiberseñiz jıyırma, jıyırma bes künde jetedi. Sonday äñgimeler bar.

Rusya ve Ukrayna'dan getirmek daha çabuk. Oradan bir hafta, on güne geliyor. Kazakistan'dan ise yirmi, yirmi beş güne geliyor. İşte böyle.

Flex Grup'un medikal turizmle de ilişkisi var. Flex Grup doçernyaya kampanya olsa da biz ortak olarak çalışıyoruz, Abdullah Seçer ve ben Oğuz Bilge. Bir ortağımız daha var. Onlar hastaneyi işletiyorlar. Onlarla beraber bir proje yapacağız. Flex Grup aslında ayrı, ama hep beraber çalışıyoruz. Medikal turizm eskiden beri var. Kazakistan'dan Türkiye'ye çok kişi geliyor. Çoğunlukla çaresiz hastalıklara yakalanan insanlar, kalp ameliyatı, böbrek ameliyatı, göz ameliyatı için gelenler var. İşte onlara biz elimizden geldiği kadar yardım etmeye çalışacağız. Kazakistan'da eğitim alan öğrencilere Yeni Yüzyıl Üniversitesi, özellikle Gazi Osman Paşa Hastanesi'ne davet edip okutmayı düşünüyoruz. Hem öğrencileri eğiteceğiz hem de doktorlara tecrübe olması amacıyla Kazakistan'dan doktorları davet edeceğiz. Onları ameliyatlara sokmak istiyoruz. Böyle işler yapmak istiyoruz. Ülkemize elimizden ne gelir, nasıl yardımcı olabiliriz eğitim alanında, onları yapacağız. Kazakistan'dan da öğrenecek çok şey var, ama Türkiye'den de öğreneceklerimiz çok. Bu sebeple güzel

<p>Flex Grupuñ Medical turizmnen aynalı bar. Flexgroup özi doçernyaya kampaniyası, doçernyaya kampaniya bolğanimen, birge seriktes ustawında biz özimiz, Abdullah Seçer jäne men Oğuz Bilge, jäne tağı bir partnerimiz bar bolnicanıñ adamdarı solarmen birge birigip jasadıq. Endi Flex Grup ottdelno, biraq birge istep jatırımız bärimiz, sonıñ özinde de. Medikal turizm burından bar, Kazakistanda Türkiyağa köp kisider kelip jatır. Köbinese jaman awruwmen awırıp jatqan adamdar. Odan keyin jürek operaciyası, büyreke operaciyası, közge köp keletinder bar. Solarğa biz koldan kelgenşe kömek bereyin dep jatırımız. Qazaqstandan bilim alatın baladarğa Yeni Yüzyıl Üniversitesi, özel Gazi Osman Paşa hastanesi solardı çaqırtıp, oqıtayın dep jatır. Balalardı oqıtıp, doktorlar tecrübe aluw üşin ana jaqtan doktordardı çaqırtqımız keledi. Solardı operaciyalarğa kirgizgimiz keledi. Sonday bir qarım-qatınastar jasağımız kelip jatır. Elimizge qolumızdan ne keledi, qanday kömek bere alamız, bilim jağınan. Endi Qazaqstannıñ da beretin narseleri bar, biraq Türkiyadan da alatın narseler bar. Sol üşin bul öte jaqsı bir qarım-qatınas. Keleşekte baladarımız üşin de, densawlıq üşin de</p>	<p>bir bağı kurulacak. Gelecekte çocuklarımı için, sağlık için lazım şeyler. Biz 2019'da iyice plan yapıp adım atacağız.</p> <p>Ben Rusça az çok biliyorum. Kazakça, Türkçe, İngilizce çok az biliyorum. Yavaş yavaş öğrenmeye çalışıyorum, ama zaman kısıtlı. Ben genelde Sovyet ülkelerinin içinde Rusya'ya, Ukrayna'ya gidiyorum. Onlarla da Rusça konuşuyoruz. O yüzden fazla dil öğrenmeye ihtiyacım yok. Çünkü genelde Rusça lazım oluyor.</p> <p>Bu zamanda sadece okumak lazım, düzgün terbiye almak lazım. Kimseyi aldatmadan dürüst olmak lazım. Bu büyük bir itibar. Dil bilmek ayrı bir şey. O eğitime bağlı. Bir dil, bir insan. Kaç dil bilerseniz o kadar avantajınız olur hayatta.</p> <p>Kazakistan şu an din konusunda Allah'a şükür geliyor. Tabi ki ilk sırada din, ondan sonra eğitim almak lazım. Bilimle din birleştirilmeli, ben öyle düşünüyorum. Öbür dünyayı da düşünmek lazım. Öbür dünyadan da sorumluyuz. Yaptığımız işlerden, söylediğimiz sözlerden sorumluyuz. O yüzden dini de iyi bilmek lazım.</p> <p>Kazakistan'a selamlar. Hepiniz iyi olun. İstanbul Zeytinburnu'ndan sizlere,</p>
---	---

<p>kerek nãrseler bular. Sol mende eki miñ on toǵızda josparlap, qadam jasaymız Qudayǵa şükir.</p> <p>Men orıssa biraz bilem, ayta alam, qazaqşa, türıkşe, aǵılşın tili öte az bilemin. Üyrenip jatqanda onday bir mümkinşilik joq. Öytkeni men köbinese Sovetskiy Soyuzdıñ işinde orıstar men Ukrainaǵa baram. Olarmen orıssa til tabısamız. Sodan keyin maǵan köbinese orıssa kerek bolıp jatır.</p> <p>Oquw kerek boldı. Tãrbiyesin durıs alıp, adal jürse eşkimdi aldamay. Ol ülken bir abıroy boladı. Til bilgen ärine ol bölek nãrse, ol öz bilimine baylanıstı. Bir til bilseñiz bir adam bolasız. Qanşa til bilseñiz, paydasın sonşa köresiz ömirde.</p> <p>Qazaqstan Qudayǵa şükir din jaǵınan da ösip jatır. Ärine din birinşi orında boluw kerek odan keyin bilim aluw kerek, ol bilimdi dinmen birge jaqsılap aralastırıp, adal boluw kerek. Men solay oylaymın. Bürsü dünyasın da oylaw kerek. Bürsü dünyada da jawaptı bolamız üytkeni. İstegen qılıqtarımızǵa, aytqan sözderimizge jawaptı bolamız. Sonıñ üşin din jaǵınan da durıstap bilüw kerek.</p> <p>Qazaqstan elimizge ülken sälem!</p>	<p>bütün Kazak halkına selam söylüyorum. Hoşça kalın!</p>
---	---

<p>Bäriniz aman bolındar. İstanbul, Zeytinburnunan sizderge bükil qazaq xalqından sälem jiberemiz! Aman bolındar!</p>	
<p><u>Derleme 10</u></p> <p>Anlatan: Köksegen EREN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 96, Erkek, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Salihli, Manisa</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 03.04.2019</p>	<p><u>Derleme 10</u></p> <p>Anlatan: Köksegen EREN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 96, Erkek, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Salihli, Manisa</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 03.04.2019</p>
<p>Biz miñ toğız jüz qırıq toğızda memleket Çinden çıqtıq. Şıqtağı niyetimiz, ya hatta betalısımız, ya hatta düşünecek oyımız ör dünyası Türkiyağa, ya hatta Atatürk, Türk boyına Türk dâwletine jetsek degen niyetpenen qızıl cınnıñ o zamandağı komonostıñ, komonostıqtıñ sıqıntısımın memleketten çıqtıq, kettik. Şıqtığımızda qanşa miñ adam, köş olaraq memleketimizden çıqtığımızda är uwruwdan bar, qazaqtıñ är boyınan bar. Naymanı bar, Kereyi bar, Uwağı bar, Arğını bar, Qaraqası bar. Sol kezde ya Alla, ölse bir töbede, qalsaq bir şuñqırda degen niyetpenen qanşa adam memleketten şıqtıqtan soñra, jol boyı o zaman Şiñjannıñ</p>	<p>Biz 1949'da Çin memleketinden ayrıldık. Ayrılmadaki niyetimiz, hatta yönümüz, hatta düşüncemiz ulu Türkiye'ye, hatta Atatürk, Türk boyuna, Türk Devletine gitsek diye niyetlenip, kızıl cinin o zamanki komünistin, komünistliğin sıkıntısıyla memleketten çıktık, gittik. Çıktığımızda kaç bin adam, göç ederek memleketimizden çıktığımızda her soydan var, Kazak'ın her boyundan var. Nayman'ı var, Kerey'i var, Uwaq'ı var, Arğın'ı var, Qaraqası var. O zaman Allah, ölse bir tepede, kalsak bir çukurda diye düşünen kaç adam memleketten çıktıktan sonra, yol boyu o zaman Sincan'ın Qarajar Bölgesi diye büyük bir bölgesi var, onun yaylaları güzel olurdu. Sonra malı yaz aylarında</p>

<p>Qarajar bölgesi degen biyik bir bölgesi bar, onıñ jaylawdarı jaqsı boladı. Soğan maldı jaz aylarında oraya çıǵıp jaylap, qıstıñ küz ayların bola jaǵın beklep, aldınan ketetin joldan çalǵınçıdarı jiberip, o boyımen sonday basımızdaǵı bastawşımız, aqıl beretin adamdar Xalibek Xakim o zamanda memlekette bolǵanda sauannıñ xakimi olarak turǵan edi. Kanşa dana hazar var çıktık odan soñra çalǵınçılarımız küz aylarında qıs bolmadan äwel bergi jaǵında Lop degen jer bar. Taklimakan degen çöl bar, odan beri qaray kelgende Kas-tazinur degen jer bar. Orda jatqan qanşa mıñ qazaq bar. Degenderdi uqqannan keyin sodardan habar almaq üşin, sodardı körmek üşin, çalǵınçıdarı jibergende kimisi jetip qaytti, kimisi jete almay qaytti. Sodan qıstı bekledi, qıs ayında Qaraşar tawınan Qaraqurım degen Qaraşarınıñ bu tarapında Loptıñ jaǵasında Qaraqurım degen bir taw bar, ülken bir taw, bir tarapı çöl, bir tarapı jayılıs malǵa jaylı bir jer. Sol qıs aylarında Qaraqurım tawına barıp kısılandıq, göçten çıqtıq. Qaraqurım tawınan eki kün eki tünde Lob degen deñizdiñ jaǵasına keldik. Lob degen deñizdiñ jaǵasına keldikten sonra, büyük bir deñiz. Bilüwşi joq, körmegen jer çalǵınçıdar körip kelgen jerimenen</p>	<p>oraya çıkarıp yayar, kışın sonbaharın gelmesini bekler, sonra gittiǵın yola kaşifleri gönderir o yöne, sonra başımızdaki başkanımız, akıl veren adam: Xalibek Xakim o zamanda memleketteyken savannın hakimiydi... ondan sonra kaşiflerimizi sonbahar aylarında kış olmadan evvel bu tarafında Lop diye yer var. Taklamakan denilen çöl var, ondan bu tarafta Kas-tazinur diye bir yer var. Orda yatan kaç bin Kazak var. Dediklerini anladıktan sonra onlardan haber almak için, onları görmek için, kaşifleri gönderince kimisi ulaştı, kimisi ulaşamadı. Sonra kışı bekledi, kış ayında Qaraşarı'nın bu tarafında Lop'un yakasında Qaraqurım denilen bir daǵ var, büyük bir daǵ, bir tarafı çöl, bir tarafı malı yaymak için uygun yer. O kış aylarında Qaraqurım Daǵı'na vardık, kışı orada geçirdik, sonra tekrar göçe çıktık. Qaraqurım Daǵı'ndan iki gün iki gece sonra Lop denilen denizin kıyısına geldik. Bilen yok, görmedikleri yer kaşiflerin görüp geldiǵi yerle nihayet Lop'a geldikten sonra Lop'un başına yerleşen Kölçi denilen şehir vardı. Uygurların, Turfan, Aksu'ya baǵlı Toqsun denilen şehir, Toqsun denilen şehri konuşmuştuq, Toqsun denilen şehrin hâkimi gelip "benim de niyetim vardı, yabancı devlete, farklı dünyaya</p>
---	---

äytewir Lobqa kelgennen keyin Lobtıñ basında mekendenip otırğan Kölçi degen çahar boladı eken. Oyğurdardıñ, sarttıñ Qaşqa, Turpan, Aqsuğa bağı Toqsun degen çahar. Toqsun degen çahardıñ tildesip edik, Toqsun degen çahar xakımı kelip, meniñ de niyetim bar edi, sırt dāwletke, ör dünyasına çığıp ketpek. Men de sendermen keteyin az bolsadağı joldı men bilem. Zaten Lobtı kuldap köşkünde üş kün köşkennen keyin Şaytanniñ şaharı degen bir şahar bar. Teginde batıp ketken Şaytanniñ şaharı deydi. Sonda qırıq bes metre yahut ta ellüw metrelik bir jerge gene buz qatadı, odan başka jerden ötken joq. Ayağımen kete berseñ Qazaqtardı aparğan Qıtaydıñ jeri Taklimakanniñ ayağı Gobi şöline ketedi. Jalğız ol jerdıñ muzı qatqanda, bizdiñ qazaq (qañtar ayı deydi ya) qañtar ayında muz qatatın ayğa şeyin beklemiz dedik. Osı Sarttıñ bastığımen Emen Damallı degen kisi edi, körşi şahardıñ xakımı. Onıñ da ertip şıqqan birqanşa joldası bar. Odan kelip, qulday-qulday köşip, sol aytqan jerine kelgende arqadan o zaman Şıñjañnan çıqqanda jeti-segiz mıñday adam çıktı. Çıqqan adamnıñ bāri oraya qadar geldi. Oraya kelgennen keyin, köldi jağalap köşip otırıp, köşip otırıp

çıkıp gitmek. Ben de sizlerle gideyim, az olsa da yolu ben biliyorum” dedi. Zaten Lop’tan ayrılmaya karar verdiğimizde, göçerken üç gün gittikten sonra Şeytanın Şehri denilen bir şehir var. Vaktinde galiba oraya şeytan batmış, ondan sonra Şeytanın Şehri denilmiş. 45 metre yahut 50 metrelik bir yer buz tutuyor, ondan başka yerde buz yok. Gide gide Kazakları götüren Qıtay’ın yeri Taklamakan’ın sonu Gobi çölüne götürdü. Yalnız o yer buz tutunca bizim Kazak (Ocak ayı diyor ya) Ocak ayında buz tutana kadar bekleyelim dedik. Sart’ın başkanı Emen Damallı denilen kişiydi, komşu şehrinin hâkimi. Onun da beraberinde birçok yoldaşı var. Oradan gelip söylenen yere geldiğinde o zaman Sincan’dan çıkarken yedi sekiz bin adam çıktı. Çıkan adamların hepsi oraya kadar geldi. Oraya geldikten sonra gölün kenarında yürüyüp o yere geldiğinde, buz kırk elli metrelik bir yer katılaştıran yer, katılaştırmayan yer, düz yer. Lop göl içinde akşamleyin ne olduğunu bilmiyorsun gün doğunca bağırır çağıran, haykıran bilmem ne drrr brrr dedi. Bazı Yiğitler “biz kalabalık adam gördük, hepsi kaçır kaçır gitti, çırılçıplak adam kıllı kıllı gördük” diyor, bazıları diyor kalabalık hayvan görmüş, suyun içine girip gitti. İyi tamam. Sonra buz tuttu denilen yere gelip millet

sol jerge kelgende, muz qırıq-elüw metrelik bir jer qatqan jer, qatpağan jer tegis. Lob köl degenniñ işinde keşke jaqın quldasañ ne varın bilmeysiñ tañ atqanşa baqırğan, çaqırğan, ayqaylağan bilmem ne drrrr brrr drrr dedi de jatadı. Bağzı jigitter deidi biz qalıñ adam kördik qaşıp-qaşıp kirip ketti ilgi jalañaş adam jündi-jünli, qıllı kördik diyor, bağzı diyor qalıñ hayvan kördik suwdıñ işine kirip ketti. İyi tamam. Sonımen, älgi muz qatadı degen jerge kelip millet jıyıldı. Jıl ötkennen keyin qazaqta qoy köp, tüye bar, jılqı bar, sıyr bar biz qazaq degen qalıqpız. Öz erkimiz bolmasa pek o kadar jelikpeymiz, ayqaylap kirip ketemiz. Odan keyin bizdiñ bastıqtağı adamdar, Qalibek sıqıldı büyük adamdar, “Ey, aldımnen adamdı ötkizip alayıq, qoydı, maldı qoya tur. Aldımnen mına muz túspey turğanda adamdı ötkizip alayıq. Adam ötkennen keyin maldı ötkizsek sodan keyin köremiz. Bul qanşağa dayanadı. Qırıq elüw metrelik känä mäsuwäsi bar muz.” Degennen keyin aldımnen näsip pa bir eki cüz üydiñ köşi ötti. Ötkennen keyin qazaq tıñdayma qoydı suwğa saldı, qoy muzdıñ üstine kirgennen keyin qoy kete ma, muzdıñ üstine qoy siyip turıp alğannan keyin, birazdan soñ ana muz

toplandı. Yıl geçtikten sonra Kazaklarda koyun çok, deve var, at var, sığır var, biz Kazak denilen halkız. Kendi isteğimiz olmazsa pek o kadar heveslenmeyiz, bağırip gideriz. Ondan sonra bizim baştaki adamlar, Qalibek gibi büyük adamlar, “hey, öncelikle insanları geçirelim, koyunu, malı boş ver. İlk önce bu buz yarılmadan önce insanları geçirelim. İnsan geçtikten sonra malı geçirsek sonra görürüz. Bu ne kadar dayandı. Kırk elli metrelik buz var.” dedikten sonra nasıpmış bir iki yüz evin göçü gitti. Geçtikten sonra Kazak dinler mi? Koyunu suya attı, koyun buzun üstüne çıktıktan sonra koyun durur mu, buzun üstüne koyun işedikten sonra, biraz sonra o buz lap diye yarılmaya başladı. Halkın yarısı öteki tarafta kaldı, geçenler bir tarafına geçti. Bir tarafa gitse, bir iki yüzü gitti. Kalanı kaldı orada. Birinin babası kaldı, birinin annesi, birinin evi kaldı, birinin çocuğu kaldı, birinin malı kaldı, öteki tarafında kalan orada kaldı, diğerk tarafta geçen halk sonra Taklamakan göçünden ayrılıp bu yandaki kurak yere çıktı. Kuma, kurak yere çıktıktan sonra su yok. Ondan sonra önceden söyleyen kaşifler, yolcular, yer bakmaya gittikten sonra su yok, başka ne yapalım dediğinde büyükler buz eritelim dedi. Şey, keçi derisinden yapılan kap var

laaap jarılıp bastı ketti. Eldiñ jartısı ar jağında qaldı, ötken ber jağına ötti. Ber jağına öitse, bir eki cüz ötti. Qalğanı qaldı orada. Birewdiñ äkesi qaldı, birewdiñ şeşesi qaldı, birewdiñ uyi qaldı, birewdiñ balası qaldı, birewdiñ malı qaldı, ar jağındağılar ar jağında qaldı, ber jağına ötken el sonımen Taklimakan köşinen çıǵıp, beri qaqqa şıqtı, qumğa, qaqqa şıqqannan keyin suw jok. Odan soñra burın aytqan çalğınçılar jolçılar, arı qaray ketkennen keyin suw joq, basqa ne japamız degende, ülkender muz artamız (eritemiz) degen. Şey, eşki terisinen toqılğan qap var ya, soğan salğan muz biraz dayanadı degen, qanşa kündik çöl ya, ötkender ötti ötpegender de habarımız joq, ketti. Ötken qaldı. Adamnıñ köbisi orada zaya boldı.

Beri qaray çölge çıqtıq. Çölge çıqqannan keyin eki kün, üş künge ğana dayandı. Artıp çıqqan muz. Közimizge suw, dariya, deñiz aquday-ay ana jerde suw bar eken ğoy dep quwanamız, qarasañ tuzdiñ sağımı. Sol jerde köp adamdar qayıp boldı. Bir kün eki künnen keyin elder suwsızlıktan ketti. Odan sonra millet qan içmeye başladı. Qoydıñ qanı dünyada ötpeydi eken. Jılqınıñ qanının basqa qan jutılmıyor. Jılqınıñ qanı suyuq boladı eken.

ya, ona konulan buz biraz dayandı, kaç günlük çöl ya, gidenler gitti gitmeyenler de haberimiz yok, gitti. Giden kaldı. İnsanların çoğu orada ziyan oldu.

Çöle çıktık. Çöle çıktıktan sonra sadece iki gün, üç güne dayandı. Erittiğimiz buz. Gözümüze su, derya, deniz Ey Allah'ım yerde su var diye sevindik, baksan tuzun serabı. O yerde çok adamlar kayboldu. Bir gün, iki gündən sonra halk susuzluktan öldü. Ondan sonra millet kan içmeye başladı. Koyunun kanı genelde boğazdan geçmezmiş. Atın kanından başka kan yutulmuyor. Atın kanı sıvı olur. Deveden başka, sığır ve öküzler sadece iki üç gün dayandı. Koyunu sürdüğümde kulağı kesik koyunlar iki üç gün sonra işitmedi. Yaklaşık bir hafta on gün içinde ulaşanlar var, ölen adam var, kaybolan adamlar var, neyse, uzatmayalım da.

On günün içinde kaşiflerin haritasından bakınca, haritada bir yerde su var diye bilgi var, ona geldiğinde, orada biraz buza rastladık. Buz tatlı. Su ekşi. Geldikten sonra çocuk olsun, adam olsun, büyük olsun bunu yalaya yalaya adamların ağız yüzü yara. Yutulmuyordu ki. Ondan sonra o zamanda büyük adamlar var, güçlü adamlar var. Kimisi çocukları bağırtdan, buza bırakmadan

Tüyeden basqa, sıyrı eki üş-aq künge deyin dayandı, ögizder. Endi mine qoydı aydağanda qulağı joq çunaq qoy eki künnen keyin qulağı estimey qaladı eken. Bir äpte on kün çamasında, jetkender bar, ölgen adam bar, qayıp bolğan adam bar, neyse, uzatmayalım da.

On künniñ arasında çalğınçıdardıñ qaritasınan baqqanda, qaritada bir jerde suw bar degen belgi bar soğan kelgende, sol jerde biraz muzğa keziktik. Muz tatlı. Suw aştı. Kelgennen keyin bala bolsın, adam bolsın, ülken bolsın muzdı jalay-jalay adamdardıñ bet-awzı jara. Jutulmaydı ki. Sodan keyin o zamanda büyük adamlar bar, quwatlı adamlar bar. Kimisi baladarın baqırtpay, muzğa jibermey baylap qoydı, kimisi adam baylap qoyadı. Tüyeni tüsirip, qazan asıp, jıñıl degen otın bar. Sol jıñıldan alıp, muzdı eritip, muzdı eritkennen keyin azar-azar, adamğa köp bermeydi eken. Bir şını, osınday gana jutqızıp qoyıp, millet esin jıyıp sol jerde biraz jattı. Al endi erteñinde Allanıñ isi, qar jawdı. Alla berdi dedik. Qar jawğan jer butalı-qarağan boladı eken. Qardıñ üsti, buta-qarağanıñ üstine qar da tüsti, mal da jedi, adam da qaldı, sıpırıp-sıpırıp eritip jedi. Eki künnen keyin buta-

bağladı, kimisi adam bağladı. Deveyi indirip kazan asıp, jıngıl ağacının odunu var. O odundan alıp buzu erittikten sonra azar azar, adama çok vermedi. Bir bardak bu kadcırcık içirip millet aqlını başını toplayana kadar orada biraz yattı. Sonrasında Allah'ın işi, kar yağdı. Allah verdi dedik. Kar yağdığında yer butalı-qarağan oldu. Karın üstü, butalı-qarağanın üstüne kar yağdı, mal da yedi, adam da eritip eritip yedi. İki gün sonra buta-qarağanın başında duran karı koyun da yedi, mal da yedi. Yedikten sonra buta ile beraber yenilen kar, atın, koyunun, şeyin üç gün sonra atla şey durdu kaldı. Karla beraber yenilen ot var ya, karın deşti. Ondan sonra, gittik, gittik, gittik. Oradan çıkıp bugünkü Aksay, oralarda yakın geldikten sonra oradan gittik. Ondan sonra kalan halkın yarısı var ya, o kalan halkın yarısı hiç yok, haber yok. Suyun kenarında giden var ya, buz yarıldığında diğər tarafta kalanlar. Kas diye yer vardı. Orada aslında Çın Şısay'ın zamanında kaçan birkaç Kazak Qusayın Teyci kaç senedir savaştığı, yerleştiği o yerde iki yüz kadar Kazak var. 1935-36 yılı. Oraya kaçmışlar.

Oraya geldik, sonuç olarak üf deyip Kazak'ı Kazak gördükten sonra zorda bırakmazdı. Kimisi atını verdi, kimisi koyun verdi. Kazakların yaşadığı yerde

qarağannıñ basında turğandı qoy da jedi, mal da jedi, jegenen keyin butamenen qosıp jegen qar jılqınıñ, qoydıñ, şeydiñ üş künnen keyin jılqımenen şey turdı qaldı. Qarmenen beraber jegen çöp var ya, qarın tesip ketedi eken. Sonımenen, kettik kettik kettik. Sonımenen çıǵıp osı künde Aqsay degen jer. Oralarǵa taman kelgennen keyin, sodan kettik. Onan keyin qalǵan eldiñ jartısı var ya, sol qalǵan eldiñ jartısı tük joq, qabar joq. Suwdı jaǵalaǵanda ketken var ya, muz jarılǵanda ar jaǵında qalǵandar. Kas-tazinur degen jer boladı eken. orda teginde Çiñ Şısaydıñ zamanında qaşqan birqañsa qazaqtar Qusayın tãji qañsa sene soǵıstı mekendegen sol jerde eki jüzdey qazaq bar eken. 1935-36 jılı qaşqan.

Sol jerge keldik, sol jerge kelip sodan äytewir üf dep, qazaqtı qazaq körgennen keyin dalaǵa tıstamaydı ya. Kimisi atın berip, kimisi qoyın berip. Qazaqtıñ da jasaǵan jerinde çahar joq, mına jaqta Ürimci ar jaǵında ülken çahardar uzaq, ar jaǵında ... çalıq degen äytewir tört bes kündik jol jürgende çahar boladı eken. Jalǵız xalıqtarı, o zamanda ol jerde jasaǵan xalıq jegeni qoydıñ eti, atqanı añ eti, atıp jeydi, kiyim joq. Äyelderiniñ

şehir yok, bu tarafta Ürimçi tarafında büyük şehirler uzak, her tarafında ... denilen dört beş günlük yol yürüdükten sonra şehir vardı. Yalnız halkları, o zaman o yerde yaşayan halk koyun eti, vurduǵu hayvan eti yedi, giysi yok. Kadınların başında saç yoktu. Kadınların başındaki saçını tamamen kazıtıyorlar. İki tane böyle bir tulum var. Başında saç olursa bit düşer ya, ondan sonra kıyafetinin yün tarafını dışa doğru giyiyordu. İç tarafını, yani yünsüz tarafını içe alıyordu. Yün tarafını içe giyse bit düşer ya. O yerde birkaç yıldır geldi geldi, geldi, orada her taraftan var. O yerde yaşadıkdan sonra Kas'ta bir sene yaşadık. Önceki zamanda giden halk var ya, sudan geçemeyen, avare giden halk, onun öleni öldü, kalanı kaldı. Onlardan diri kalanları bir yıl sonra dönüp gelenleri oldu. Kas'tan 50.yılı çıktık. 50'de çıkıp Himalaya Dağı'na yönlendik. Himalaya Dağı'na tırmandık. Çok yüksek bir yer. Orada oksijen az olduǵu için çocuk olmaz, hatta koyun verir de at çocuk veremez. İnsanlar orada oturdu. Sapasağlam dursan neyse, orada zaten pirinç, buğday, un, bir şey yok ya, yediğimiz hep et. Et dediğimiz hayvan eti, onu yesen bir şey olmuyor, ama koyun etini yediğinde bitti, işe yaramıyor. Koyun kesip, çorba içip koyun etine

basında çaş bolmaydı eken, ayelderdiñ basındağı şaştı taptaqır etip alıp tastaydı eken. Eki dana mınaday tulum bar. Basta şaş bolsa bit tüsedı ya, al ondan sonra şeyisi bolsın kiyimniñ jün tarapın sırtına qaratıp kiyedi eken. İşki tarapın, taqır tarapın işine kiyedi eken. İş tarapında jün bolğannan keyin bit boladı ğoy. Ol jerde birqanşa sene keldi, keldi, keldi ol jerde är taraptan bar. Odan keyin ol jerde turğannan keyin, Kasta 1 jıl turdıq. Endi älgi bayağıda ketken el bar ğoy, suwdan öte almay qañğıp ketken el, onıñ ölgeni öldi, qalğanı qaldı. Sodan qayta aynalıp tirisi sol bir jıldan keyin sodan aynalıp kelgender boldı. Kasta jürdik. Kastan elüwde şıqtıq. Elüwde çığıp Gimaliya dağına çıqtıq. Gimaliya dağına çıqtıqtan soñra yüksek bir jer. Ol jerde mına jas bala bolmaydı, qatta jılqı qoy ğana boladı da, jılqı da qulındamaydı. Adamdar osınday otırdı ma, otırğanda sap-saw otırsañ ol jerde zaten mına küriş, biyday, un, ila bir şey yok ya, jeytiniñ et. Et bolğanda mına hayvan eti bolğanda mına añ eti. Onı jeseñ bir şey olmaydı, qoydıñ etin jediñ boldı jaramaydı. Qoy kesip, sorpa işip, qoy etine toyıp aldıñ ba, tañerteñ işiñ bitedi. Onimen eldiñ köbi oradan ketti. Gimaliya dağına çıqtıq. Köp adamdar

doyunca sabaha kabız oluyorsun. Halkın çoğı orada öldü. Himalaya Dağı'na çıktık. Orada da birçok insan ziyan oldu. Kaşmir'den Ladak diye bir yere geldik. Ladak Hindistan'a bağlı. Orada Tibetli de var, Moğol da var. Kaçanın göçenin hepsinin yerleştiği yer. Böylece Kaşmir'e geldik, Ladak'tan Kaşmir'e gelmek çok zordu.

İşte o zaman peşimizden düşmanlar kovalıyordu.

Aklima Hâkim: Düşmanla karşılaştığımızda savaşıyorlardı. Bizim köyün bir evinde bir erkek varsa onun illa tüfeği boynuna asılı asker gibi olur. Bizim kadınlar yükünü sırtlar, kayınpederim gibi biri onlara öncülük ediyordu. Öncülük ettiği halde devam ediyorlar. Bizim arkamızda hazır asker yoktu. Onların askerleri geldiğinde bizim evlerdeki tüfek tutan erkek tüfeğini alıp bizi koruyor. Erkekler o halde kalıyorlar. Ne zaman düşmanı alt ederse o zaman peşimizden geliyor. Hindistan'a ulaşana kadar yedi-sekiz yerde savaş oldu.

Himalaya Dağında Çin'in sekizinci atlı ordusu var. Sekiz yüz tane atlı asker var. O asker biz Ladak'ın sınırına kadar iki günde zar zor göç ederek geldiğimizde üç gün sonra peşimizden geliyor. O zaman geceleri kıyafet

orada zaya boldı.

Ladaq degen bir çaharğa keldik Kaşmerden. Ladaq Hindistanğa bağı. Ol jerde tebit de bar, moñğol da bar. Qaşqan-pısqannıñ bəri sol jerge barıp jerlesetin jer. Sonımen keldik Kaşmerge, Ladaqtan Kaşmerge kelmek üşin zor...

Sonda arqamızdan jaw qup kele jatır.

Aklima Hâkim: Är kezikken jerde soğısadı. Soğısqanda bizdiñ awıldan bir üyde bir erkek bolsa mıltağı bar moynında äsker bop çığadı. Äyelder jügin artıp alıp, kayın atam bastap bir kisi jol bastaydı. Jol bastağan izben kete beredi. Bizim arqamızda dayın äsker joq, ana dayın äsker kelgende sonda bir üyde bir erkek mıltaq ustap el qorğaydı. Erkekter sol küyi qaladı. Qay waqıtta keş bir zamanda jawdıñ beti qaytqannan keyin arqamızdan keledi. Hindistan jerine jetkenşe jetti segiz jerde soğıs boldı.

Gimaliya dağında Qıtaydıñ segizinşi ordusu deydi, äskeri bar, segizinşi ordu attı äsker. Segiz jüz ton attı äsker bar. Sol äsker bizdi Ladaqtıñ üdütüne şeyin eki kün köşip kep jatsaq, üş künnen soñra arqamızdan keledi.

çıkarmak yok. İşte o askerden kaçıp kurtulduk dediğimizde Hindistan sınırında Hint askerleri girmemize izin vermedi. Sikh'ler var ya, sakallı sakallı, işte onlar izin vermedi. Orada sınırda kaldık. Sınırdaki kaldığımızda mallarımızda çok zarar gördü. İnsanlarımız da zarar gördü. Sonunda Hindistan'a Pakistan'dan elçi gönderdik. Gönderdiğimiz elçi (Dalelhan) kırk günde zor gidip geldi. Onlardan haber alana kadar kırk gün içinde insanlar hayvanlar öldü. Arkamızdan da askerler geldi. Dağa taşa tırmanıp çıktığımızda kırk gün sonra Hindistan sınırını açtı. Öylece Kaşmir'e geldik.

Kaşmir'de yaşadık. Bir yıl sonra tekrar göç ettik. Kaşmir'den Pakistan'a, oradan da Bombay denilen şehre geldik. Bizden önce 36 yılında çıkan Kazaklar demiştik ya, işte o Kazaklar Pakistan'daymış. 36'da çıkan Kazak biz 51'de geldiğimizde 36 ile 51'in arası kaç, 15 yıl, 15 yılda Kazak dilencilik yapıp el açmışlar. İstanbul'dakilerin hepsi onlar. Onlara Pakistanlı, bize de Kaşmirli diyorlar. Bombay'dan gemiye binip Türkiye'ye doğru devam ettik. O zaman bizden on dört yıl önce gelen Kazaklar var ya, onların içinde Urduca bileni var, İngilizce bileni var diyor Halife Altay. Halk yeni yeni birbirini bulup, kendini

Tünde o zamandarda kiyim şeşpek joq, bılay qışınbaq joq. Sodan ol äsker eki künnen soñra qaşıp qutılacaq... Ündistan üdüdüne (şekara) kelgende Ündistan äskeri jol bermedi, kirdirmey qoydı, sikh dey me, saqaldı saqaldı, kirdirmedi. Sol üdüde qaldıq, sol üdüde qalğanda köp mal da zaya boldı, adam da zaya boldı. Aqırı ondan keyin Hindistanğa Pakistannan elçi jiberdik, jibergen elçi (Dalelqan) qırırq künde zor keldi, barıp. Olardan habar alıp barıp. Qırırq künde adamdar, maldıñ bari ketti. Arqadan äsker keldi. Taw tasqa qaşıp şıǵıp, sol qırırq künnen keyin, sol Hindistan jol aştı, sonımen Kaşmerge keldik...

Kaşmirde turdıq, bir jıldan keyin beri qaray köştik. Kaşmirde Pakistana, ondan sonra Bombay degen şaharğa keldik. Bizden äwel otız altıda şıqqan qazaq dedik ya, otız altıda şıqqan qazaq Pakistandaymış. Otız altıda şıqqan qazaq biz elüw birde kelgende sol otız altımen arası qanşa on bes jıl. On bes jılda qazaq qayır tilep, tilenşilik jawıp, burın kelgen qazaq, Istambuldaǵıdardıñ bari sol. Onlar Pakistanlıq, bizdi Kaşmerlik deydi. Bombaydan kemege mindik. Kemege mingennen keyin Türkiyağa devam ettik.

toplayıp iyileşmeye başladığında bir hastalık ortaya çıktı. Kolera hastalığı. Koleradan insanlar ishal olup kusuyor, ölüyordu. Çok insan orada öldü. Kaşmir'e gittikten sonra, Çin'den kaçırtığımızda Amerikan Konsolu Urumçi'de kalmıştı. Biz Kas'a gelmiştik ya, Kas'a geldiğinde maliye bakanı Çin'de tutuklanmamıştı. İşte sonra Osman Batur, Amerikan Konsolunu kaçırtıp kurtarıyor. Lasa'ya kadar ulaştırıyor. Biri yolda ölüyor, biri ulaşıyor. Kaşmir'de yaşayan Kazaklar müracaatta bulunuyor. Türkiye'ye gideceğiz. Amerika bize gel diyor. Arabistan bizi davet ediyor. Türkiye'den beş tane millet vekili bizi davet edip Kaşmir'e kadar geldi. Siz bilirsiniz, Amerika'ya mı gideceksiniz, Türkiye'ye mi gelirsiniz... Ama biz anavatanımız Türkiye. Oraya gitmek istedik. Türkiye'ye yol açıldı. İşte öyle Türkiye'ye geldik. Türkiye yer verdi, ev verdi, para verdi, her şey verdi. Şimdilik bu kadar. Yoksa söyleyecek çok şey var...

O zaman, o kelgen on dört jıldıq otırğan el var ya, Bizden burın (14jıl) kelgen el qaytkenmen Orduca da biletini bar, İngilisşe biletini bar işinde ana Xalipa Altay deydi. Elisxan da jaña birbirimen qurastırıp, jıynastırıp kele jatqanda bir hastalık payda boladı. Birdeñke degen awruw. Kolera adamdar işi ötip öletuğın, işi ötip, qusıp öletuğın. Elisxan bastıq, köp adamdar sol jerde ölip ketedi. Kaşmerge biz barğannan keyin, Kaşmerge keldik otırdıq dedik pa, biz Qıtaydan qaşıp şıqqanda, Amerikan konsolu Ürimşide qalğan. Biz Kaske geldik ya Kaske kelgende, maliye baqanı Qıtayda ustalğan joq. Sonımen Osman bahadır, Ospan Batır Qıtaymen..., olar Amerika konsolun qaşıp şıgaradı. Lasağa qadar jetiştiriyor. Birisi de jolda ölüyor. Birise de jetişiyor. Orada turğannan keyin, Kaşmirde turğan el endi Amerikadan kelesige qadar qazaqtar murajağatta bulunuyor. Türkiyağa ketemiz. Amerikan bizge kel diyor, odan sonra Arabistan bizge kel diyor, Türkiyeden beş tane millet vekili bizge kel dep Kaşmerge bardı, siz bilesiz Amerikağa ketejeksiñ ba, Türkiyağa ketejeksiñ ba, biz dedik ki ana otanımız Türkiya. Odan keyin tamam, Türkiyağa jol aşıldı. Sonımen Türkiyağa keldik.

<p>Türkiya jer berdi, üy berdi, para berdi, her şey berdi. Şimdi bu kadar, ayta berseñ köp...</p>	
<p><u>Derleme 11</u></p> <p>Anlatan: Aklima HÂKİM</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 85, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Salihli, Manisa</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 03.04.2019</p>	<p><u>Derleme 11</u></p> <p>Anlatan: Aklima HÂKİM</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 85, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Salihli, Manisa</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 03.04.2019</p>
<p>54 jılı osı jerge keldik. Kelgennen keyin ükimet üy berdi. Tamaqtı özderiñ taup jeñder dedi. Özderiñ taup jegennen keyin, bala demey, ülken demey üyge tamaq äkelüwge jağdayımız boldı. Sonda men on bes jasımda mına jaqta jipli pabrikası degen bir pabrika bar edi, soğan barıp jumıs istedim. Onan keyin erkek baladar baraj degen jer bar mına jaqta, soğan barıp, jumıs istep, üyge kündelik ekmek äkelüwge, nan tabuwğa çuğıldandı. Onan keyin eki jıldan keyin, teri mäselesin çığardı meniñ atam. İzmirge barıp bit bazarın kezip jürgende bir eski ton tawıptı. Eski teri şapan. Teri şapandı alıp kep, bizdin memlekette urustar tigüwşi edi, öte qımbat boluwşı edi. Osını aparıp bir tigip köreyik dep,</p>	<p>54 yılında buraya geldik. Geldikten sonra hükümet ev verdi. Ekmeğinizi kendiniz kazanın dedi. Ekmeğimizi kazanmaya başladıktan sonra, yaşlı, çocuk demeden çalışmaya başladık. O zaman ben on beş yaşındaydım. Burada bir iplik fabrikası vardı. Orada çalıştım. Ondan sonra erkek çocuklar ise baraj diye bir yer vardı. Oraya gidip çalışıyordu. Her gün eve ekmek getirmeye çalışıyordu. İki sene sonra benim dedem deri ile uğraşmaya başladı. İzmir'de bit pazarında gezerken eski bir kürk bulmuş. Eski deri kaftan alıp getirdi. Bizim memlekette Ruslar dikiyordu onları, çok pahalıydı. Bunu oraya götürüp dikmeyi deneyelim dedi. İşte o kaftanı nasıl dikildiğini görmek amacıyla söktü. Kazak kadınlar dikiş makinasını</p>

sonı alıp kep sögip, ülgı şıǵarıp, qalay tikkenin, qazaqtıñ äyelderi maşına tartqandı biledi ya, kiyim tikkendi biledi. Sodan keyin sonı sögip, ton qıp, kiyim qılıp ıǵarıp, kiyin qılıp ıǵarǵannan keyin, bazarǵa aparıp satsa, älgı aldınǵı satqan baǵadan daha qımbat baǵaǵa satadı. Alǵan baǵasınan eki-üş joǵarı. Sonan keyin mınaw jaqsı närse eken goy, mınanı jasay biledi ekenbiz dep sonımen tirşilik qılıp, bertin zamanǵa şeyin sonımen ömir ötkizdik. Allaǵa şükir. Onan keyin sol ata-babamızdın äkelgen mına keñ dünyasında, dünyanıñ jaqsı-jamanın oylamay jata berdik. Ömirimiz bu!

On segiz jasında şıqtım turmışqa. Bes balam boldı. Ülken bir atanın üyinde kelin boldım. Üş qayın anam bar edi, bir qayın atam bar edi. Osı kündegi qızdar bir qayın ananı jaqtırmaydı, oybay uzaq tursın menen dep. Qayın ananıñ ulı jaqsı bolǵanda çeşesi jaman bola ma, men buǵan qarsımın! Men üş qayın ananın üstine keldim eşbirewinen bir jamandıq körmedim. Misal, insan bolǵannan keyin, anadan estigen sözdi mınaǵan aytpadım, mınadan estigendi anaǵan aytpadım, oybay seni qıyın jaqsı dep maqtap otır ana qayın anam dep, söytip birine arasına bal jaǵıp qoydım. Sonımen Allaǵa şükir bəri qolınan

kullanmayı biliyorlar ya, kıyafet dikmeyi biliyorlar. Ondan sonra onu söküp kaftan olarak dikince pazara götürüp satıyor. Aldıǵı fiyattan iki üç kat pahalıya satıyor. Ondan sonra bu iyi, bu işi başaraabiliriz diye deri işiyle uğraşmaya başladık. Bu zamana kadar bu işle uğraşıyoruz. Allah'a şükür ondan sonra atalarımızın sayesinde dünyanın iyi kötüsünü düşünmeden yaşayıp gittik. Ömrümüz böyle geçti.

On sekiz yaşında evlendim. Beş çocuǵum oldu. Kalabalık bir ailenin gelini oldum. Üç kaynanam vardı. Bir kayınpederim vardı. Zamane kızları bir kaynanayı kaldıramıyor. Eyvah, uzak dursun bu benden, kaynananın kendisi kötü de oǵlu iyi mi olacak. Ben ona karşıyım. Ben üç kaynananın üstüne geldim, hiçbirinden kötülük görmedim. Ondan duyduǵumu ötekine söylemedim, ortalıǵı karıştırmadım. Sen çok iyisin diye kaynanalarımaya yağ çekiyordum. Allah'a şükür bütün zorluklardan geçtim. Şu an bir kaynanam kaldı. Yanımdakinin ablası benim kaynanam. Yüz iki, yüz üç yaşında. Ömrümüz böyle geçti. Bu zamana kadar yaşadıklarımızı dayım anlattı size.

Gençlere nasihatim, kadın bir evin temeli. Çocuklar babaya göre annesinin

ötkizip, endi eñ soñ birewi qaldı mına kisiniñ äpekesi menin qayın anam, jüz eki, jüz üş yaşında. Ömirimiz osılay boldı. Baǵanaǵıdan beri qarayǵı ömirimizdiñ ötkenin mına naǵaşım aytıp otır.

Jastarǵa aytıp otırǵan sözim, äyel degen bir üydiñ temeli, temel tası. Ayelder äkeden göri baladar şeşeniñ sözini jaqsı tıñdaydı. Baladarına jaqsı tärbiye berüw üşin, dünüyanıñ zevk sapasına köñil bölmey, baladardı jaqsılap jetistirüw gerek. Menim aytatınım osı. Elge paydalı bolsın. Misalı, qustıñ da bes-altı balapanı boladı, mısıqtıñ da bes-altı tane balaları boladı ama işke jaramaydı. İnsanniñ baladarı işke jaraydı. Onı da düzeltip, jolǵa qoyatın çeşe. Äke künde bir uwaq köredi. Çeşe küni boyı keşke deyin köredi baladardı. Sonda baladarı eñ jaqsı jetistiretin çeşe. Köp jük tüsedi çeşege. Baladardı milliyetçi qılıp jetistirüw gerek. Ne ekenin bildirüw gerek, sen kimsiñ qazaqsıñ, orıstı äwes körme Qıtaydı äwes körme odar öziniñ jolımen kete bersin. Biraq biz qazaqpız, birinşi musulmanbız, ekinşi qazaqpız bul eki joldı umıtmaw gerek. Baladarına bunu kişkene künnen miyǵa quyu gerek. Munu kim quyadi şeşe. Üydegi jeti jasına şeyin üyretmen çeşe,

sözünü daha iyi dinliyor. Çocuklara iyi terbiye vermek için dünyanın yalancı zevklerine aldanmamız lazım. Çocukları iyi yetiştirmek lazım. Benim demek istediğim bu. Halkına faydalı olsun. Mesela kuşun beş, altı tane yavrusu oluyor. Kedinin beş, altı tane yavrusu oluyor. Ama hayırsız oluyor. İnsanoğlu ise hayırlıdır. Onları da hayırlı kılıp doğru yola yönlendiren annesidir. Baba günde bir kere görüyor. Anne ise sabahtan akşama adar çocukların yanında. O yüzden anne çocuklarını en iyi şekilde yetiştiriyor. Ağır yükün hepsi annede. Çocuklarını milliyetçi olarak yetiştirmesi lazım. Kim olduğunu iyice anlatması lazım. Sen Kazaksın. Ruslara heves etme. Çine özenme. Onlar kendi yoluna gitsin. Ama biz Kazağız. Önce Müslümanız, sonra Kazağız. Bu iki şeyi unutmamak lazım. Çocuklar küçükken aklına kazımak lazım. Bunu aklına kazıyacak olan anne. Evde yedi yaşına kadar öğretmen anne, yedi yaşından sonra öğretmenlerin eline gidiyor. Sorumluluk annede. Ben bunu demek istiyorum. Ondan sonra genç kızlar evleneceği zaman kaynanadan nefret etmesinler. Kaynana onlar için bir rehber. Kaynananın hiçbir zararı yok. Kaynana elinden geldiğince yol gösterir. Önünde yol gösterecek biri olmazsa sen hayat

jeti jasınan keyin üyretmenderdiñ qolına baradı baladar. Sonda eñ sorumluduq çeşege tüsedi. Men osını aytamın. Odan keyin jas qızdar üylenetin bolğanda qayın ananı jek körmesin. Qayın ana olar üşin bir rehber. Qayın anadan iş zarar kelmeydi. Qayın ana elinen keldiği kadar kelinine jol gösteredi. Aldınan bir jol gösteretin kisi bolmasa sen qanday bildim deseñ, hayat jolınan ol kempir geri dönüyor. Mina qız daha yeni gidiyor oraya, sonda jolda körgeñ qanday qıyınşılıqtarın ol kəri kempir kelinge üyretedi. Mina jerde mınaday bar, mına jerde mınaday bar, mına jolmen düzü ket dep. Mını qayın ana jaqsı körmegeñ kelinder adasıp, eki-üş aydan keyin küyewimen töbelesip, eki-üş balanı süyrep, ayrılıp ketip jatadı. Bu neden buluyor, bu aldınğı kərilerden tärbiye almağannan buluyor. Keyingi jastarğa, keyingi qızdarğa menin aytatınım osı. Äzirgi zamanda özderiñiz oylasañızdar ayrılıq köp, çığıp jatır. Keseli qaydan çığıp jatır, ana jerden çığıp otır. Aldındağı jaqsı-jamandı körgeñ kempirden sırttağanı üşin, onıñ aqılını almağanı üşin, onıñ jolımen jürmegeni üşin, jol taba almay adasıp, ayrılıq çığıp otır. Ömirdi birge sürdire almay otır.

Kelinniñ kempirge japqan jalası,

yolunu nereden bileceksin. O yaşlı kadın senden daha iyi biliyor. O yaşlı kadın gördüğü bütün zorlukları geline öğretiyor. Burada böyle bir şey var. Burada böyle davranman gerekiyor. Bu yollarda düz git diye. Bunu kaynanasını sevmeyen gelinler yanılıp iki üç ay sonra eşiyle kavga ediyor, ya da iki üç çocuğunu eline alıp ayrılıyor. Bu neden oluyor? Bu ömür görmüş ihtiyar kadınlardan terbiye almadığından oluyor. Gençlere, gelinlere bunu demek istiyorum. Bu zamanlarda biliyorsunuz ayrılık çok. Sıkıntı nereden çıkıyor biliyor musun? İşte oradan çıkıyor. Önündeki hayatın iyisini kötüsünü gören yaşlıları dinlemediği için. Ondan örnek almadığı için. Onun yolunu yanlış bildiği için. Kafaları karışık ayrılıyorlar. Hayatı beraber yürütemiyorlar.

Çocuklarını nasıl kıskanacak ki? Bu gelinin kaynanasına iftira atması. O çocuğunu o yaşa kadar büyüten, bakan anne çocuğu hayat kurduğunda niye ona engel olsun ki. İşte o zaman gelin kaynananın sözlerini hoş görmüyor. Bu yaşlı kadın saçmalıyor mu diye onun dediklerini, nasihatlerini dinlemediği için yoldan çıkıp ayrılıyorlar. İki çocuk doğursa da, üç çocuk doğursa da doğru yolu bulamadan, eşiyle anlaşmadan kaynanasını kötülüyor, onu dinlemiyor,

<p>ol balanı ol jasqa şeyin jetektep alıp kelgen kempir, endi balası bir hayat qurıp, bir ömir süreyin dep jatqanda oğan nege onday qastıq qıladı. Sonda kelin kempirdiñ sözün jaqtırmaydı, mınaw özi kəri kempir, aljıp otır ma nemene aytıp otır dep onıñ aytqan aqılın almağanı üşin bılay barğannan keyin joldan adasıp, ayırılıq çıǵıp otır budan. Eki bala tuwsa da, üş bala tuwsa da tuwra jolğa jürgize almay, küyewimen anlaşa almay, kempirdi jamansınıp, onıñ tilin uqpay, üyde turǵan aqılınıñ tilin almay, öz aqılınan jol taba almay adasıp qalıp otır. Sonda baladan da ayırıldı, baydan da ayırıldı, kempirden qasıyet artıp kelin ortada qaldı. Jaman bolsa da jaqsı bolsa da seni sewgen jigitiñdi jetistirgen kempir jaman bola ma?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Qaǵaz bar ma? - Peçete mi? <p>Qazaqstanǵa bul kisiniñ qızı men küyew balası barıp on dört jıl turıp qayttı. Almatıda turdı, jer de aldı, üy de aldı.</p> <p>Menim äkemniñ aytqan sözi edi. Biz qaşıp, köşip kele jatırız. Bir jerge barıp jetissek, bir musulman dāwletine, sonda keyin biz qara küşpen soǵıstıq jeñilip qaldıq, qaşpaq zorunda qaldıq. Endi bolmasa bizdiñ bir jerge</p>	<p>kendi aklıyla yol bulamayıp yoldan çıkıyor. İşte çocuklardan da ayrılıyor, kocadan da ayrılıyor. Yaşlı kadının nasihati boş mu? Birbirlerini dinlemeden gelin boşta kalıyor. İyi olsa da kötü olsa da seni seven insanı yetiştiren anne kötü olur mu?</p> <p>-Kâğıt var mı?</p> <p>-Peçete mi?</p> <p>Kazakistan'a bu kişinin kızıyla damadı gidip on dört sene yaşadı. Almatı'da yaşadı. Yer aldı, ev aldı.</p> <p>Benim babamın bir sözü var. Biz kaçıp göç ettiğimizde bir ülkeye ulaşınca bir Müslüman devletine tüm gücümüzle savaştık ama yenildik. Kaçmak zorunda kaldık. Şu an bizim çocuklarımız bir yere giderse yarın öbür gün gençlerimiz kalemle savaşacak. Okuyarak, yazarak. Tüfekle savaştık yenildik. Cahildik. Memleketimizi, doğduğumuz yeri, öz vatanımızı bırakıp kaçmak zorunda kaldık. Niye? Çin'in zulmünden. Benim babamın abisi Jünisqajı 1935 yılında hacca gitmiş. Hacca gidip oradan bir yerlere gitme düşüncesi varmış. Türkiye'ye gelip İstanbul'da kırk beş gün kalmış. Kırk beş gün kaldıktan sonra soruşturup araştırınca bir Türk'le tercüman aracılığıyla konuşuyormuş. İşte bu Türk'ün ataları nereden gelmiş diye araştırmış. Araştırdı otelin sahibi demiş</p>
---	--

<p>baladarımız barsa, jastarımız barsa, jastarımız barıp erteñ qalemmen soğısatın bolsa, oqıp, jazıp. Mıltıqpenen soğıstıq biz jeñildik. Sawatımız joqtı, memleketimizdi, tuwğan jerimizdi, öz otanımızdı tastap, qaşpaq zorunda qaldıq. Nege? Qıtaydñ zulımından. Menim äkemniñ ağası Jünisqajı degen kişi miñ toğız jüz otız besinşi jılı qajığa kelipti. Qajığa kelip, qajı da sol uwaqıtta sol kisilerdiñ bir jaqqa şıǵıp ketüwge oyı bar eken. Türkiyağa kelip, Istanbulda qırıq bes kün qalıptı. Qırıq bes kün qalğanda, qarastırsa, surastırsa türiktiñ sözimen tilmaşşı söylesetin bolıptı türikpenen. Sonda bul türiktiñ ata-tegi qaydan kelgen eken dep izdestiripti. İzdestirse öteldiñ iyesi aytıptı: “munu kütüpqanadiñ müdürünen bilesiñ sen. Biz bilmeymiz, biz bilsek teris aytamız” degennen keyin, izdep jürip, kütüphaneniñ müdürün tawıptı. Müdürün tawıp söylesip otırса bul kitap Osmanlı tarihi bul türiktiñ kelgen jeri Osmanlı, Orta Asyadan kelgen. Orta Asya degen bizim jer ğoy, sol jerden mına jerge kelip, ükimdik sürgen. Osmanlı bütün küşiniñ jetken jerine qadar musılmandıqqa çevirgen. Onan keyin biz solardıñ qalğanımız depti. Osıdan mağan bir kitap sat depti. Osmanlı</p>	<p>ki: “bunu kütüphanenin müdüründen öğrenebilirsin, biz bilmiyoruz. Bilsek de yanlış söyleriz.” dedikten sonra araştırap o kütüphanenin müdürünü bulmuş o adam. Onunla konuştıǵu zaman bu kitap Osmanlı tarihi. Bu Türklerin geldiği yer Osmanlı, Orta Asya’dan gelmiş. Orta Asya bizim yer. Oradan buraya kadar uzanıp hükmetmişler. Osmanlı gücü yettiği kadar Müslümancılık yapmış. Ondan sonra biz onların torunlarıyız demiş. İşte bana bu kitabı sat demiş. Osmanlı tarihinden bir kitap sat. Memleketime gittiğimde Kazaklara okuyup böyle Müslüman kardeşlerimizin olduğunu gösterelim diye kitabı istemiş. Ama adam demiş ki: “bu kitabı sen alırsan sana da günah, veren bana da günah. Ben sana bu kitabı satamam.” “Sen bu kitabı bana ver. Ben kimseye göstermeden götüreceğim. Bizim ülkede bu kitaba ihtiyaç var. Şu an biz nereye gideceğimizi bilemiyoruz. Oradan Ruslar geliyor, buradan Çinliler geliyor. İkisinin arasında Kazak ayak altında sinek gibi ezilmesin” diye müdüre durumu anlatınca müdür “tamam” deyip kitabı vermiş. “Ama kimseye göstermeden götür” demiş. Kendisi zayıf bir adammış. İstanbul’da otelden çıkacağı gün kitabı çıplak karnına koydu. Bal mumu kâğıt diye bir şey var. Bal mumuyla kâğıdı</p>
---	--

tarihinan bir kitap sat. Memleketime barganda qazaqtarima oqıp, osınday bir musılman kardeşlerimizdiñ bar ekenine qanağat etsin dep bir kitap sat dese, bu kitaptı “sen ustasañ da sağan künä keledi, soñında mağan künä keledi. Men sata almaymın sağan bu kitaptı.” “Osı kitaptı sen mağan ber men qaytsem bunu eşkimge körsetpey alıp ketem. Bizdin memleketimizde bul kitapqa ihtiyacları bar. Äzir biz qayda keterimizdi bile almay otırmız. Mına jaqtan orıs kele jatır, mına jaqtan qıtay kele jatır ekewiniñ arasında az ğana qazaq ayaq altında şelpek bop qalatın boldıq, çıbınday ezilip” dep, müdürge jağdayın aytsa, sonan keyin “maqul berdim, biraq körsetpey äket” deydi. Özi arıq kışi eken. Istambuldiñ öteline çığatın küni, jañalaş qarnına qoyadı kitaptı. Balawız qağaz degen birdeñke boladı ğoy, balawız qağazben jabıstırıp, onıñ sırtın bes metr, qazaq belbaw baylaydı ğoy bes metr şüberekpen, sol belbewdi baylap, bunu qayın atam aytadı, sonda qayın atam ana kısıniñ janında aqılçısı eken. Çabarmın gibi, aqılçısı, kömekşisi. Sonı deydi balawız qağazdı jalañaş qarnınan tırnalap otırıp äreñ aldıq deydi. Kitaptın bir qabatu qarnına jabısıp qalıptı deydi. Onan keyin el işinde oqığanğa şpion köp

yapıstırıp, Kazak kemer bağıyor ya beş metrelik kumaşla. O kemere bağılayıp, bunu kaynatam diyor, o zamanlar kayınpederim o kişinin yanında danışmanmış. Danışmanın yardımcısıymış. İşte diyor ki, bal mumu kâğıdı çıplak karnından çok zor çektik. Kitabın bir tarafı karnına yapışıp kalmış. Ondan sonra halk içinde okumak istiyor ama ajanlar çoktu. Dağa çıkıp orada okuduk diyor. Güvendiğimiz insanlara gösterip dağa gidip okuyorduk diyor. Çam ağacının arasında. Ondan sonra birbirimizin kulağına fısıldayıp böyle bir yer varmış. İyi bir Müslüman devleti varmış. Keşke oraya ulaşabilesek diye bir hayalimiz vardı. O kişi 1935’te hacca geldi. 38’de o kişi tutuklandı. İçimizden bir ajan “bu kişi halkı bozup bir yerlere götürecekmış, bu kişiyi çaktırmadan tutuklamak lazım” diye, Sekiz yüz kişiyi çağırıp o zaman Çinduba zamanı. Oraya çağırıp ondan sonra gerekli kişileri tutuklayıp diğerlerini serbest bırakmışlar. O zamanlar benim babam lise öğrencisiymiş. Urimçi’ye gidip okuyormuş. Sonradan abimin ziyaretine gidiyordum diyordu. Bir gün ziyarete gittiğinde abim demiş ki: “sen beni sürekli arama, gelme, benim cezamı arttırıyorlar. Beni buradan diri çıkarmayacaklar. Ama sen yurt dışına

deydi eldiñ işinde. Tawğa çıǵıp, tawdıñ arasında oqıdıq deydi. Señgen kismizge körsetip, tawğa barıp oqıdıq deydi qaraǵaydıñ arasında. Onan keyin birbirimizge qulaǵımızǵa sıbırdap, osınday bir jaqsı jer bar eken, musılman dāwleti bar eken. Ätteñ soǵan bir jetsek degen işimizge bir arman tüsti deydi. Ol kişi otız beste qajıǵa keldi. Otız segizde ustalıp qaldı o kisi. Mına kisiniñ pikirin körgennen keyin işimizdegi şpion “mına kisi eldi bozup, eldi bir jaqqa äketpekşi eken. Mına kisini aldap şaqırıp ustaw kerek”-dep, segiz jüz kisini şaqırıp, o zaman Çın Du Ban zamanı, sol daybauǵa şaqırıp aparıp, odan keyin kerekti kisilerdi ustap alıp qap, qalǵanın qoya beredi. Sol uwaqıtta menim äkem lisede oqıp jürgen bala eken, Ürimşige barıp oqıydı eken. Artınan aǵamniñ ziratına barıp jürdim deydi. Ziratına barıp jürgende bir küni ayttı deydi: “sen meni izdep kele berme. Maǵan küñanı köbeytip jatır. Meni bul jerden tiri şıǵaratın emes. Sen öziñ sırtqa şıqsañ menin urpaqtarımdı tastamay ala ket”-deydi. “Men eşqayda ketpek niyetim joq men qayda ketem”-dedim deydi, söytip edim, “menin aqlım, maqsatım, oyım, meniñ qayın atamniñ atın atap sonıñ mıyınıñ işinde, sonıñ oñ qolınan jabıssañ Jünisqajınıñ

çıkacaksan benim sülalemi bırakmadan götür.” diyor. “Benim hiçbir yere gitmeye niyetim yok, nereye gideyim ki”, diyor. Öyleyse benim kayınpederimin ismini söyleyip “beni aqlım, maksadım, düşüncem onun beyninin içinde. Onun sağ koluna yapışıp Jünisqajı’nın selamı var diye yapışırsan o seni bir yere götürecektir. Kendisi gittiğinde ondan bir adım uzaklaşmadan beraberinde git. Kendin gittiğinde benim çocuklarımı, neslimi bırakmadan al götür” dedi. Tekrar gittiğinde o yerinde yokmuş. Çinduba “elinizdeki büyük bıçaklara kadar hepsini bize teslim edin. Biz bu hapisanedeki kişiyi çıkaracağız.” diye kararname çıkmış dedi. Ondan sonra oradan buradan araştırıp büyük bıçağı, tüfeği olan, tabancası olanlardan hepsini toplayıp teslim ettik hükümete diyor. Atı yürütüp gittim. Ağabeyimi ata bindirip getireceğim diye. Hapiste yatıyor ya... Bir hafta sonra atı boş yürüterek geldi eve. Boş yürüterek geldiğinde köydekilerin hepsi bağıra çağıra ağlamaya başladı. “Onu öldürmüşler, yoksa at niye boş gelsin” diye.

Bir de kışın bir günüydü. Babam birilerini gönderip etraftaki akrabaları çağırtdı. Aksakalların hepsi geldi. Hepsi geldikten sonra Junisqajı’yı kaybetmişler. Ben atı yürütüp araba alıp geleyim diye

sälemi bar dep jabissañ, sol seni bir jerge äketedi. Özi ketkende qalmaq birge ket. Öziñ ketkende menin baladarımdı, urpaqtarımdı tastamay ala ket"-deydi. Qayta aynalıp barğanda ol kisi joq deydi jerinde. Çınduban "qoldarıñdağı ülken bışaqqa şeyin äkep bizge tapsırsañdar biz mina abaqtıdağı kisini şığaramız"-degen bir jarlıq saldı deydi. Sosın anadan-mınadan izdestirip jürip, ülken pışağı bolğan, miltığı bolğan, tapançası bolğan. Sodardıñ bärin jıyıp aparıp, ükimetke tapsırdıq deydi. Attı ertip, jetektep bardım, ağamdı atqa mingizip äkelem, abaqtıda jatqan kisi ya... Bir aptadan keyin, attı bos jetektep keldi üyge. Bos jetektep kelgende awıldağılardıñ bəri çuwap, jılap ketti, "ana kisini öltirip qoyğan eken ğoy, äytpese at nege bos keldi"-dep.

Odan keyin qıs küni edi, äkem birewdi jibertip mañaydağı tuwıstardı şaqırttı, çaldardıñ bəri keldi. Bəri kelgennen keyin Jünisqajını joğaltıptı, men attı ertip, alıp keteyin dep barıp edim, joq kılıp jiberipti, joq qılğanda öltiripti. Odan keyin bul kisiler qaytsek bir jaqqa şıgıp ketsek dep düşünüp jüredi eken. Bul işimizdegi kisiniñ bir jaqqa şıgam degenin kim ayttı degende, bir awıl qıtay bar eken qazaq bop

gitmiştim. Ama o ortalıktan kaybolmuş. Kaybolmuş derken öldürmüşler. Ondan sonra bunlar ne yapsak da başqa bir yere gitsek diye düşünüyörlarmış. Bu fikrimizi içimizdeki kişinin bir yere gidelim dediğimizi kim söyledi dediğimizde bir mahalle Çinli varmış. Ama artık Kazaklaşmışlardı. Kazakların arasına sinmiş. İşte o ajanmış. Kışın onun öldüğünü duyunca geldi. Kışlakta idik, sonra yazlık, ilkbahara da geldik... İlkbahar geldiğinde ellerindeki bütün tüfekleri teslim etmişti ya hükümete. Öç almak için ellerinde hiçbir şey yok. Bunun öcünü nasıl alırım diye dağa çıkıp dağdaki huş ağacı var ya, onun baş tarafı gürz gibi kuruyormuş. Ondan on on beş tane gürz kurutup o yaz zamanlarında bu bizim köyde olan olayların hepsini oraya ileten onlarmış diye bir mahalle Çinliyi gece yarısı öldürüyorlar, on on beş tane erkek. Hepsi öldü dediklerinde diri kalan yok diye düşündüklerinde bir kadın bir erkek can çekişiyordu. Bizimkiler gittikten sonra yavaş yavaş kalkıp, gidip haber vermişler. Bütün mahalleyi öldürdüler sadece biz kurtulduk demiş. Çin'den asker çıkıyor. Benim kayınpederim babama sinirlendi. Sen yatan Çinlileri gidip öldürdün. Artık Rusya'ya gidip Alihan Töre'den yardım iste diyor. Babam yolu bilen birini yanına

ketken, qazaqtñ arasına siñgen, sol şpion eken. Qısta ana kisiniñ ölgenin estip keldi. Qıstawda edik, odan keyin jazğıturım köktemge şıqtıq. Köktemge şıqqanda qoldarındağı bar mılıqtı tapsırıp berdi ya ükimetke. Öşin alayın dese birnäse joq. Munı qalay öşin aluw kerek dep, tawda qayıñ ağaş degen ağaş boladı ğoy, bası çoqpar bop qırıydı. Sodan on-on bes tane çoqpar qurıtıptı, şoqpar qurıtıp sol jazğıturu zaman osı bizdiñ awıladağı bolğan närseñiñ bärin aytıp turğan mınaw eken dep, osı bir awıl qıtaydı qırıp tastaydı tünde, on, on bes jigıt barıp. On, on bes jigıt barıp qırıp tastağannan keyin bärin öltirdik, til qatqarmay öltirdik degende bir äyel, bir erkek şala jansar bop jıǵılıp jatıp, analar ketkennen keyin aqırın turıp alıp, barıp, qabar beripti. Bizdi qırıp ketti, til qatqarmay biz ğana qutılıp keldik dep. Qıtaydan äsker çıqıyor. Qıtaydan äsker çıqqanda mına meniñ qayın atam äkeme urıladı, sen tipti jatqan qıtaydı barıp qırıdıñ, endi Urusyadan barıp Alixan töreden kömek äkel deydi. Babam joldı biletuğın birewdi ertip alıp ekewi ketedi. Ekewi ketti, sol uwaqıtta men altı jas mölçerindemin. Jaw keldi degennen keyin bir adam çawıp keldi bizge qaşındar baladar, üyge barıñdar jaw kelip qaldı mına jağından. Nurpay

alıp yola çıkıyor. O zamanlar ben yaklaşık altı yaşındayım. Düşmanlar geldi dedikten sonra bir adam at üstünde gelip çocuklar kaçın eve gidin, düşmanlar geldi dedi. Nurpay Batur'u öldürdüler dedikten sonra biz de çocuğuz, koşarak eve geldik. Eve geldiğimizde bir yerlerden tüfek sesi geldi. O zaman savaşın başladığını anladık, Kızıl nehrinin kenarından kaçarak, Danu Qarağay diye bir yayla varmış dağın üstünde. Bu taraftan düşman gelirse oraya çıkacağız diye bir plan yapmış Kazaklar. İki tarafı dağ, küçücük bir geçit varmış. Nehrin kenarında yürüyebilecekleri bir yer varmış. Nehrin kenarında yürüdüğünde düşmanlar o yola çıkamıyorlarmış. O zaman ellerinde bir tüfek, beş ok varmış. Birisi onları saklamış. Ne yapacağız diye düşünürken hayvanları çok iyi vuran keskin nişancı varmış. Nişancıya demişler ki askerlerin komutanı oradaki tepenin üstüne çıkıp komut vermiş. Onu öyle yapın, bunu böyle yapın diye. Elinde bir eldiveni var Çin adamın. Dedem demiş ki: sen keskin nişancısın. Onu okla vurabilir misin? Ona göre hazırlan," demiş. Olur, ben onu bir okla vurabilirim" diye sürüklene sürüklene hedef alabileceği bir yere gittiğinde vurmuş. Vurduğunda attan düşmüş adam. Attan düştüğünde bir

batırdı kep, öltirip, qırıp jadır degennen keyin biz qaşıp, üyge keldik, balamız jügirip. Üyge kelsek, mına jaqtan mıltıq dawısı estilip jadır. Sonıñ arasında soğıs bolğanın bilip, Qızıl özenniñ işin ördey qaşıp, Danuw qarağayda degen jaylaw bar eken, tawdıñ üstinde. Mına jaqtan jaw kelse soğan şığamız degen oy bar eken qazaqtarda. Eki jağı taw mınaday bir ğana geçit keşetin jol bar eken, özendi ördep qana jüretin. Özenniñ jolın tossañ jawdı şıgarmaydı eken. Sonda qoldarında bir mıltıq bes oq qana bar eken. Endi qaytemiz dep otırğanda, añdı köp atatin bir mergen bar eken. Mergenge aytıptı bir äsker bastıq anaday jotaniñ üstine şıgıp turıp, komanda beripti, ananı üyüñder dep, mınanı büyüñder dep qolındağı qolğabı bar bir adam qıtay. Atam aytıptı: “sen mergensiñ ğoy ananı bir oqpen atıp tüsiresiñ be, soğan göre dayındal”-deпти. Sosın, “boladı, men ananı bir oqpen atıp tüsirem”-dep eñbektep, eñbektep otırıp barıp, tam tamağınıñ astına barğanda sol jerde atıptı. Atsa attan uşıp ketipti adam. Attan uşıp ketkende, bir muzika çaldı deydi qaytıñdar degen. Äsker bastıqtı qaytadan alıp Ürimşige ketipti qıtaylar. Soğıs toqtap qalıptı sol jerde.

Ol eki ortada benim akem de

müzik çalmış, dönün diyen. Askerlerin komutanını alıp Urimçi'ye gitmiş Çinliler. Savaş da o zaman bitmiş.

O arada benim babam Alihan Töre'ye gidip gelmişti. Alihan Töre'ye gittiğinde etrafı koruyan otuz asker varmış Kazaklardan. Rusya tarafından gelip sınırı koruyan askerlere gidip bizim köye düşman geldi, siz gidip kurtarın, ben Alihan Töre'ye gidiyorum, demiş...

Düşmanlar etrafı sardıysa Kazak kardeşlerimizi düşmana bırakmayalım, diye o Danu denilen yere gitmeden önce, o Kızıl nehrin içine otuz asker geldi. Otuz asker geldiğinde o hapiste ölen kişinin eşi “bu askerler bizi kurtarmaya geldiler, ben bunlara şeker saçayım” elinde bir avuç şekeri varmış. Şeker saçsam diye eline bir avuç alıp çıkmıştı. Böyle çıkınca askerlerden biri “önümüze kadın çıkarsa bizim şansımız yok, o yüzden önümüze kadın çıkmasın, başka bir erkek çıksın” demiş. Sonra başka bir hizmetçi çocuk tutmuş. Bir avuç alırken işte bizim şansımız iyi olacaktı, bizi tatlıyla karşıladılar. Biz kazanacaktıydık diye mutlu olmuşlar. Gözetleyen düşmanları otuz kişinin okuyla, tüfeğiyle öldürüp nehrin diğer tarafına püskürtmüşler. Diğer tarafa püskürttükten sonra tekrar gelip onların peşinden Kazakistan'dan üç

Alixan törege ketip bolıptı. Alixan törege ketip bara jatqanda aymaqtı küzetip jürgen otız äsker bar eken qazaqtan. Rusiya tarapınan kelip, şekaranı küzetken äskerlerge barğannan keyin, bizdiñ awıldı jaw basıp jatır, sender barıp qutqarıñdar, men Alixan törege ketip baram dep akem solarğa ayıptı.

Jaw basıp jatsa biz barayıq qazaq balasın jawğa qırdırtıp qoymayıq dep sol danu degen jerge jetmeden äwel, sol Qızıl özenniñ işine sol otız äsker keldi. Otız äsker kelgende bağanağı abaqtıda jatıp ölgen kisiniñ báybişesi: “mına kisiler aldımızdan keldi ğoy, men mınadarğa çaşuw çaşayın” dep bir uwus qantı bar eken, çaşuw çaşam dep qolına alıp büytip çıǵıptı. Büytip çıqsa äsker bastıqtıñ birewi ayıptı: “aldımızdan qatın çıqsa bizdiñ jolımız bolmaydı depti, aldımızdan qatın şıqpasın basqa bir erkek ustasın”-depti. Sosın basqa bir qızmetşi bala ustaptı. Älgiden bir uwıs alıp, endi bizdiñ jolımız boladı eken, bizdi tattimen qarsılandıq qoy, biz jawdan üstin bolamız eken dep, olar quldap ketipti. Añdıp turğan jawdı otız kisiniñ oǵımen, mılıǵımen kelgen onlardı qırıp otırıp, tasırqay özennen arı qaray ötkizip tastaptı. Ötkizip tastağannan keyin qayta kelip, mına

yüz asker daha göndermiş Alihan Töre. O üç yüz askerle babam da döndü. Tekrar döndükten sonra Çinlileri kendi sınırına kadar kovup artık burada Türkistan memleketini kuracağız diyerek bir hükümet kurdular. O hükümetin başkanı benim kayınpederim. Ondan sonra babam başkan yardımcısı oldu. Kendi aralarında görev dağılımı yaptılar. Bunlar hükümetten para alıp hâkim olmadılar. Kendi işleriyle diğerlerini kurtarmak için, halkını kurtarmak için, yeri kurtarmak için. Ondan sonra bu insanlar yaşasak bir tepede, ölürsük bir çukurda olalım diye Kuran’ın üzerine ant ettiler. Ant edenlerin çoğu da andını bozmuş.

Köksegen Eren: Güz aylarıydı. Kızıl Nehirde atı tutan sırıǵı yere saplayıp halatı bağladı, ortasına Kuran’ı koydu, halkı onun altından geçirdi. Herkes Kuran’ın altında geçip yemin etti. Kuran’ın altından geçip yemin edenlerin hepsi yoldan çıktı. Hem de sözünü tutmayanların hepsi Çin’in elinde kaldı. Çoğu da vuruldu.

Böylece bugüne kadar yaya, çırılçıplak Türkiye’ye gelip yerleştik, Allah’a şükür. Hayallerini gerçekleştirdi büyüklerimiz. Burada mezarlığımız var gördünüz mü? Dünyada tek mezarlığımız var, o da burada. Her bir yandan ezan

jerde onıñ artınan Qazaqstannan üş jüz äsker jiberipti Alixan töre. Sol üş jüz äskerimen birge äkem qayıp keldi. Qayıp kelgennen keyin, qıtaydı öziñiñ udutunan asırıp tastap, endi mına jerge biz şarqı Türkistan memleketin qurayıq, üş aymaq ükimetin qurayıq dep sol jerden bir ükimet qurdılar. Ol ükimettiñ bastığı menin qayın atam boldı xakimi. Odan keyin babam üküdayı boldı, basqa birewler zäñgi boldı, o boldı, bu boldı özderi qızmetti bölip aldı. Bular ükimetten aylıq alıp, äkim bolıp otırğan joq, öz tirçilikterimen jerdi qutqaruw üşin, eldi qutqaruw üşin. Sodan keyin bu kisider tiri bolsaq bir töbede bolayıq, ölsek bir şuñqırda bolayıq dep, quran ustasıp uwağdalasadı. Uwağdalasqan kisilerdiñ köbi qayıp ketti uwağdalasıp, qudayı quran dep qayıp ketti.

Köksegen Eren: Küz ayları edi qızıl özende, jılqı ustaytın qurıqtı jerge şaşıp qoyıp, sodan arqandı baylap, ortasına qurandı qoyıp, joğarıda, xalıqtı sonıñ arqasınan ötkizdi. Bäre qurannıñ astınan ötip ant işti ya. Qurannıñ astınan ötip ant işkennen tuwra jolga ketkenderdiñ bäre çıqtı. Uwadeden qayıqandardıñ bäre sol qıtaydıñ qolında qaldı. Qanşasın qurşınğa aldı.

Sonimen, büginge şeyin jürip

okunuyor. Cuma günü akşama kadar Kuran okunuyor. Kendi düşünceleriyle, kendi maksatlarıyla, kendi işleriyle buraya kaç kişi geldiyse o iki kişiden birisi kayınpederim, diğeri de babam.

Babam o Mao'ya gitmeden önce 1947'de evden kendi cenazesini düzenledi. Zaman nasıl olacak, Çin'in elinde ölsem cenazesiz gitmeyeyim diye, ondan önce ağabeyi hapiste ölmüştü ya, cenazesi, hiçbir şeyi yoktu. İşte beni de çağırıyor diye, onlar bana ne yaşatacaklar diye, evde cenazesini düzenletip halkla vedalaştı. Hayattayken cenazesini düzenlettiğinde ata binip kibleye dönüp duruyormuş öldü diyen kişi. Ondan sonra başka insanlar bu tarafında durup aynı cenaze çıkarır gibi orada cenaze çıkarıyormuş. O anda annem var, bütün köy haykıra haykıra ağlamışlar. Bu kişiyi bir daha görecek miyiz, göremeyecek miyiz? Hem de cenazesini düzenliyor diye. İşte o Mao'ya gittiğinde Mao ona bir görev veriyor. O gece oturan herkese: “on yıllık kanunum dedi. On yıllık kanunu uygulayacağım. Bunu kabul edenler benim can dostlarımdır. Kabul etmeyenler de benim has düşmanlarımdır. Sizin yedi neslinizi kurşuna dizeceğim” demiş. Kendi ağzıyla bu sözleri söyledi. Sonra bütün herkes devlete çalışacak projedeki gibi tek millet

otırıp, jayaw jañalaş Türkiyağa kelip jetistik. Allağa şükir! Maqsattarına jetti ülkenderimiz. Mına jerde mezarlığımızdı kördiñder ma dünyada bir tane mezarlığımız bar mına jerde. Tört jağınan ezan oqılıp jatır. Juma küni keşke deyin quran oqılıp turadı. Öz oylarımnen, öz maqsattarımnen, öz tirşilikterimnen bu jerge qanşa jan keldiyse sol eki kisiniñ birewi meniñ qayın atam, birewi meniñ öz äkem.

Öz äkem älgi Maoğa barıp, miñ toğız jüz qırırq jetide Maoğa barğanda üyden janazasını oqıtıp ap ketti. Zaman qalay boladı qıtaydıñ qolında ölsem janazasız ketpeyin dep, aldında ağası türmege tüsip, türmede ölip otır ğoy. Janaza joq tük te joq, endi meni tağı şaqırıp otır dep, dayvil bul mağan ne körsetedi dep üyden janazasını oqıp, qoştasıp. Tiri kezinde janazasını oqıtqanda atqa minip qubılağa qarap turadı eken, öldi degen kisi. Sodan keyin basqa insandar mına jağında turıp, aynı janaza çığarğan uqsap, sol jerde turıp janaza oqıydı eken. Sonı oqığanda çeşem bar awıl çuwlap jılaptı. Mına kisini tiri köremiz ba körmeymiz ba janazasını oqıtıp ketip baradı dep. Sonan älgi Maoğa barğanda Mao qolına proje beredi ğoy. Bir tün otırğandardıñ bärine: “Mınaw menin on jıldıq

olacağız, tek dille konuşacağız... Herkes devlete çalışacak.

Eve gittiğinde bir mahalleye bir kazan yemek pişirildi. Herkes bir tabakla yemek aldı. “İşte evde kalan, işe gidemeyen, evde kalan yaşlılar ne olacak” diye sordum diyor babam. “Onlar ölsünler, azalsınlar demiş. Ama beni dinlemezseniz demir perdenin diğer tarafında oturacaksınız. Uçan kuşu bile vuracağım” demiş. Bunu dediğinde benim kalbimden: sen Allah’tan güçlü değilsin ki, Allah bizi nereye yönlendirirse kendi bilir, diye geçti. Allah’a güvenmek geçti kalbimden. Şu an diyor ki: Allah’a çok şükür. Buraya geldikten sonra diyor yani. Ben o gün onu düşünmüştüm. Allah’a şükür. Dünyanın her tarafına Kazak milleti ulaştı. Bunun sebebi Kazak’ın rızkını o taraflara saçtığı için. Onun rızkını oralardan alması için. Anasını babasını bırakıp giden çocukların çalışıp o taraflarda yaşıyorlar diyor. Bu dediklerini yakın zamanda kendi kulağımla duydum. Bu benim gönlümde kalan bir şey. Allah’a gerçekten inanırsan düşündüğün yere kadar götürür demişti. Böyle Allah’a şükür, dünyanın her yerinde Kazaklar var. Allah hâkimlik etsin! Biz hiç kimsenin yerini talan etmedik, kimsenin bankasını soymadık, sadece dinimizi

qanuwın deydi. On jıldıq qanundı uyuqlaymın bunu qabil etkender meniñ jan dostımsıñdar, qabil etmegender meniñ qas duşmanımsıñdar. Senderdiñ jeti urpaqtarıñdı qurşınğa dizem”-deydi. Mao öz awzımen aytadı bul sözdi. “Sosın bükil ärkez dāwletke çalışacaq, projede bir millet bolamız, bir tilde söyleymiz, herkes dāwletke çalışacaq.”

Köyge kelgende bir aymaqa bir qazan asıladı degende bir aymaqa bir qazan asıldı. Mınaday bir-bir tabaqpen jemek aldı. “Endi üydegi qalğan jumısqa kete almağan kempir şalğa ne boladı”-dep suradım deydi babam aytadı. “Olar ölsin, barsın azaysın”-dep ayttı deydi. “Onan keyin menin tilimdi almay ketkenderge temir perdeni bir tüsiremin. Uşqan qustı da atıp tüsiremin”-deydi. Osını aytqanda menin jüregimnen mınaw keşti deydi. Sen Qudaydan küşti emessiñ ğoy, Quday bizdi qayda aparam dese özi bilede degen bir inanç geçti jüregimnen, Qudayğa bir senim geçti deydi jüregimnen. Äzir deydi Allağa çok şükür, mına jerge kelgennen keyin aytadı men sonda sol küni osını oylap edim anaw ananı aytıp otırğanda Allağa şükür dūniyanıñ är tarapına qazaq balası jetisti deydi. Bu da neden deydi, qazaqtıñ rızığın Alla so tarapqa şaşqanı

kurtarmaya çalıştık. Geldikten sonra dedi ki: dinini alırsa, dilini alırsa, namusunu çalarsa, özgürlüğünü alırsa dedi, başka neyin kalacak ki. Buraya geldikten sonra Kazakları toplayıp yarın öbür gün böyle bir şey olabilir, gitmek isteyenler şimdi gitsin. Gitmek istemeyenler kıpırdamadan burada kalın. Biz kaçsak da gideceğiz, zorlansak da gideceğiz, ne yaparsak yapalım gideceğiz. Kaçarsak yüzde bir ümit kurtulmak, kalırsak yüzde sıfır dedi. Hangisini seçiyorsunuz. Sonra babamın amcasının oğlu bu sene benim koyunlarım kuzulayacak. Onları kuzulatıp seneye gideceğim demiş. Eyvah, o zaman kıpırdama demiş. Koyunu kuzulatıp otur, kıpırdama. Öylece Allah’a tevekkül edip göçüp geldik. Buraya kadar ulaşan sadece yüzde biriydi.

Türkiye’ye geldikten sonra bolluk, çalışırsan niye çalışıyorsun diye kimse sormuyor. Sessiz sakin uyuyorsan niye yatıyorsun diye kimse gelmiyor. Bu yemeği nerden aldın, kim getirdi, parasını kim verdi diye kimse sormuyordu. Bundan fazla özgürlük var mı? Gün boyunca akşama kadar başını kaldırmadan secde edip namaz kılıyorsun. Niye böyle oturuyorsun demiyorlar. Namaz kılmadan dışarıda gezersen niye namaz kılmıyorsun

üşin, Alla sol rızıǵın terip jew üşin, äkesin tastap, çeşesin tastap, baladar ketip, çalışıp, ana jerde mekendenip jatır deydi. Dep osı bertinde aytıp otırǵanın qulaǵımnen estidim. Bul bir menin jüregimde qalǵan bir narse. Qudayǵa naq inansañ oylaǵan jeriñe aparadı eken ğoy dep. Sonimen Allaǵa şükür dünüyanıñ är tarapında qazaǵımız bar, Alla üstemdik bersin. Biz eşkimseniñ jerin talap almadıq, eşkimseniñ bankasın tonamadıq, sadece dinimizdi qurtarmaq üşin. Kelgennen keyin ayttı diniñdi alsa, tiliñdi alsa, rüyatıñdi alsa, azattıǵıñdi alsa dedi endi ar jaǵıñda neñ qaldı dedi. Qazaqtardı qayta kelgennen keyin jiynap alıp ayttı. Erteñgi küni osı boladı eken, ketem degenderiñ keteyik, ketpeymin degenderiñ qozǵalmay qalıñdar. Qaşaşq jüzde bir ümit qutılmaq, qalsaq jüzde sıfır dedi qaysısın qalaysıñdar? Sonda babamniñ amcasının ulı aytıptı bıyıl meniñ ... şeyin qozdaǵalı tur, sonı qozdatıp alıp, endigi jılı ketemin dep. Oybay qozǵalma depti. Qoyıñniñ qozısın qozdatıp otır, qozǵalma depti. sonimen Allaǵa tawekel dep, köşip kelip, osı jerge kep jetisip, jüzde biri ğana keldi.

Türkiyaǵa kelgennen keyin keñşilik, jumıs isteseñ nege jumıs

demiyorlar. İçki içersen içtiǵını de kontrol etmiyorlar, içmesen de niye içmiyorsun diye kimse takılmıyor. Özgürsün. Bundan başka özgürlük var mı? Allah'a çok şükür!

İstanbul'daki Kazaklar bizden önce gelip 35 yılında gelip Pakistan'da bekliyorlarmış. 14 sene Pakistan'da kalmışlar. 14 yıl orada kalsa bile, orada burada ayrı düşen Kazaklar çokmuş. Onların çoǵu bizimle Kaşmir'e geldi. Pakistan'dan geldikten sonra Pakistan'la Hindistan arasında sıkıntılar vardı. Birbirleriyle ilişkileri yokmuş. Sadece mektuplaşıyorlarmış. Benim babam ve kayınpederim birleşip birkaç yıl Pakistan'da kalmışlar. Niye bu kadar süre Pakistan'da kaldınız deyince biz yerimizin azat edilmesini bekliyoruz. Yer azat olmaktan geçti, artık bir Müslüman topraǵında toplanalım. Siz Pakistan'da biz Hindistan'da böyle parça parça olursak kaybolacaǵız. Bir araya toplanalım diye mektuplaşıyorlar birbirleriyle. Önce Türkiye'ye müracaat edelim. Türkiye Müslüman devleti. Türkiye kabul etmezse Arabistan'a gidelim. Onlar da Müslüman devleti. Bize başka uygun bir yer yok demiş. Türkiye'ye müracaat ettiǵinde ilk önce Pakistan'dan gelen kardeşler müracaat etmişler. O arada bize bir millet vekili

isteysiň dep birew aytpaydı. Ündemey uıyıqtap jatsañ, nege uyqtap jatsıñ dep eşkim jügirip kelmeydi. Mina tamaqtı qaydan alıp keldiñ, kim äkeldi bunıñ parasın kim berdi dep eşkim suramaydı. Budan arı azattıq bola ma? Küni boyı keşke deyin basıñdı kötermey säjde qılıp namaz oqıp otırsañ, nege büytıp otırıñ demeydi. Namaz oqımay dalada jürseñ nege sen namaz oqımaıysıñ demeydi. İşki işsen işkendi de teksermeydi, işpeseñ sen nege işpeıysıñ mınawmen barıp dep eşkim aytpaydı. Öz erkin öziñde. Budan arı erkindik bola ma? Allağa çok şükür.

Istambuldağı qazaqtar bizden burın otız besinşi jılı kelip Päkistanda otırıp qalğan eken. On tört jıl qalıptı Päkistanda. On tört jıl qalğanda olardıñ ana jerde mına jerde bölünip qalğandar köp eken. Odardıñ birqañsası bizben birge Kaşmerge keldi, Päkistanga kelgennen keyin Päkistan men Hindistan arası aşıq eken. Birbirimen qatnas joq eken sadece qat barıp keledi eken. Meniñ äkem men qayın atam birigip, qañsa jıl mınalar Päkistanda qalıptı, sender nege qaldıñ nege otırıñdar Päkistanda dese, biz jerimiz azat boladı dep beklep, tosıp otırmız depti. Jer azat bolğannan ketti. Endi bir musılman topırağında jıyılayıq. Sender

Kaşmir'e gelip Türkiye'ye gelin. Siz uzaktan göç etmişsiniz. Türkiye'ye gelerseniz aynı bu memleketteki gibi ev vereceğiz, yer vereceğiz, durumlarınız iyi olacak demiş. Ondan sonra gençler Amerika'ya gidelim, Amerika bizi davet ediyor dediler. Sonra da büyüklerimiz oturup konuşmuşlar. Biz bir kafirden kaçıp ikinci kafire gidersek neslimizi bırakıp gideriz, günümüz ne olacak? Allah'a ne cevap vereceğiz? Ne olursa olsun, iyi olsun, kötü olsun bir Müslüman toprağına emanetlerimizi ulaştıralım. Emanet dediği de nesillerimize diyor. Ondan sonra kimse Amerika'ya gitmeye taraftar olmadı. Türkiye'ye müracaat etti. Türkiye'ye geldik. Parça parça geldik. Toplu olarak almadılar. O zamanlar Pakistan'dan gelen kardeşlerimize siz kendi yol masraflarınızı karşılayıp gelin demiş. Biz de en son savaşın içinden çıkıp geldiğimiz için hükümet bütün masraflarımızı karşılayıp bizi göçmen olarak aldırdı. Hükümetin parasıyla geldik. Biden önce gelen kardeşlerimiz ekmek elden su gölden diye İstanbul'a gelince kendilerini rahata bırakmışlar. Böyle olmaz dedi bizim büyüklerimiz. Biz kendi kendimize işimizi kurmamız lazım. Biz bunun için gelmedik diye bir ay kaldık İstanbul'un misafirhanesinde. Bir ay sonra biz bir yere çıkarız diye otel

Päkistanda biz Hindistanda parça-parça bolsaq joğalıp ketemiz. Biz bir jerge jıyılaiyq dep bular qattasadı birbirimen. Aldımenen Türkiyağa murajağat eteyik, Türkiya musılman çaresi, musılman dāwleti, Türkiya qabil etpese Arabstağa barayıq musılman dāwleti. Basqa bizge iñğaylı jer joq dep. Türkiyağa murajağat etkende aldımenen sol Päkistannan kelgen ağayındar kep murajağat etedi. O arada bizge bir millet ökili kelip, Kaşmerde. Türkiyağa keliñder sender uzaqtan kaşıp, köşip kelipsiñder. Türkiyağa keliñder. Türkiyağa kelseñder aynı osı memleketeriñ uqsap üy beremiz, jer beremiz, osınday bolasıñdar dep. Odan keyin jas albırttar Amerikağa barayıq, Amerika da bizdi şaqırıp jatır, keliñder dep. Onan keyin ülkenderimiz otırıp söylesipti. Biz mına kâpirden qaşıp kelip, mına kâpirge kelip, urqımızdı tastap ketsek bizdiñ künimiz ne boladı. Allağa ne jawap beremiz? Ne bolsa da jaqsı bolsa da jaman bolsa da bir musılman toprağına jetkizip tastayıq mına amanattarı. Amanat degende urpaqtarın aytadı ğoy. Sodan keyin eşkim Amerikağa barmaq taraptarı bolmadı, Türkiyağa murajağat etti. Türkiyağa keldik. Biraq bölim-bölim bop kettik. Biraq toptan almadılar,

müdürüne söylemiş. Müdür demiş ki nereleri istiyorsunuz. Bizden öncekiler biz dağda büyüyen insanlarız, hayvancılık yapan insanlarız demiş. Soğuk yer lazım bize dediklerinde Kayseri diye bir yere vermişler, dağ tarafından yer vermişler. Ondan sonra oraya kendilerinin yaylası yok, dağları yok, bir hayvanla nereye gidip bakacaklar. Eyvah, bizim durumumuz iyi olmadı, dağ tarafları istemeyin bozkır olsun, dediğinde Salihli'de göçmenlere yapılmış bir ev var. Oradan yer vereceğiz demiş. Olur demişler. Ev verirseniz ekmeğimizi kendimiz buluruz dedikten sonra Salihli'de ev verdi. Bizden önce Bulgar göçmenlerine yapılan evmiş bu ev. Bu yerin adı Kurtuluş Mahallesi. Oradan kaçmış, buradan kaçmış, düşmanlardan kaçıp kurtulanların yeriymiş.

Bu kişinin on beş çocuğu olmuştu. Yedisi ölmüş, altı tanesi hayatta. Yaklaşık otuz tane torunu var.

bölim-bölim aldılar. Sonda Päkistannan kelgen ağayındarğa sender öz aqşalarıñmen jol-qarajattarıñdı şıgarıp keliñder depti. Biz eñ soñ soğıstıñ işinen şıgıp kelgenimiz üşin, bizdi Macer göçmeni qılıp ökimet aldırđı. Ükimettiñ parasımen keldik. Bizden burın kelgen ağayındar ekmek elden, suw kölden dep jata beripti Istambulda. Bul bolmaydı dedi bizim ülkenderimiz, biz özimiz üşin tirşilik qıluwımız kerek, biz budar üşin kelgen joqpız, dep biz bir-aq ay qaldıq Istambul misapirxanasında. Bir aydan keyin biz bir jaqqa şıqsaq dep ötel müdürüne aytıptı. Müdür aytıptı qay jerdi isteysiñder. Bizden burıñıdar biz tawda ösken adambız, mal bağıp ösken adambız dese, suwıq jer kerek bizge dese Qaysar degen jerdi beripti, taw jerdi beripti. Odan keyin ol jerde olardıñ öziniñ jayatın jeri joq burıñıday, iyen-iyen tawı joq bir maldı qay jerge aparıp bağıadı? Oybay bizdiñ jağdayımız jaqsı bolmadı, taw jerdi istemeñder oy jerdi isteñder degende, sol Salihlide göçmenderge salınğan üy bar, sol jerden beremiz depti. Boladı depti. Üy berseñder boldı, tamaqtı özimiz tawıp jeymiz depti. Degennen keyin Salihlidan üy berdi, bizden burın Bulğaristan göçmenine salınğan eken

<p>bu üy. Bul jerdiň atı Qurtılış mahallesi. Anadan qaşqan, mına jawdan qaşqan qurtılğandar kelip, jerleşken jer eken bul jer.</p> <p>Bul kisiniň on bes balası bolğan, jetewi jerde, alatawı tiri. Otızğa juwıq nemesi bar.</p>	
<p><u>Derleme 12</u></p> <p>Anlatan: Şükrü Ali EREN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 51, Erkek, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: Salihli, Manisa</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 03.04.2019</p>	<p><u>Derleme 12</u></p> <p>Anlatan: Şükrü Ali EREN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 51, Erkek, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: Salihli, Manisa</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 03.04.2019</p>
<p>Bizim Salihli Kazak Türkleri derneği var. İki bin bes jılında resmi olarak qurılğan. Odan burın da eki kez dernek qurılıp jabılıp qalğan. Sebebi ne deseniz, bin dokuz yüz sekseninci jıllarda jabılqan ondan burın da jabılıp kalğan. Eki bin bes jılında tekrar resmi jolmen qurılğan. Jüz jerma bestey üyesi bar. Bul jerdegi turatın qazaqtar üye bop turğan.</p> <p>Mart aylarında Nawrız kutlamaları boladı, soğan biz toplanıp jasaymız. Buriňgi zamandarda jerimiz bar Türkiyeli parki degen jer. MHP</p>	<p>Bizim Salihli Kazak Türkleri Derneği var. 2005 yılında resmi olarak kurulmuş. Ondan önce iki kere dernek kurulup kapanmıştı. 1980’li yıllarda kapanmış, ondan önce de kapanmıştı. 2005 yılında tekrar resmi olarak kuruldu. 125 üyesi var. Burada yaşayan Kazakların hepsi üye olmuştu.</p> <p>Mart aylarında nevrüz kutlamaları oluyor. Toplanarak kutluyoruz. Eskiden mekânımız vardı, Türkiyeli Parkı diye bir yer. MHP iktidarı belediyeyi alırken dediler ki size başka yer verelim, burayı bize verin. Verdik, ama ondan sonra</p>

İktidarı belediye alırken dediler sizge başka jerden jer bereyik, bul jerdi bizge beriñder dep, berdik, odan keyin de jerimiz bolmay qaldı. Äzir eki-üç yıldır jıylıstarımız bolmay jadır. Masela, dernekti ziyaret edem degen kisiler bolsa, ötkende büyükelçilikten müsteşar geldi. Jerimiz bolmağan sebepten atölyemizde, kördiñiz ğoy, ol jerde qonaq qıldıq, söylestik. Biz dernek olarak, Salihli qazaqtar olarak dernek atına jer sorunuzmuz var, bizden burıñğı kisiler de biraz vergisini, kira deydi, qazaqçası awzıma túspey tur, bermepti. Sol sebepten men biraz borçlar kapadık. Ol sebepten köbi jıylıs bolsa kelmeydi, aqşa suraydı dep. Eşbirewi aqşa bermey jür, sonday qıyındıqtarımız bar.

Allağa şükür eki bin on jetti jılında besinci qurultay boldı ğoy, dernek, vakıf başkanı bop bardıq. Ol jerde Qazaqstan Astanasını gördük. Öte oğan máz-bayram bop qaldıq. Ondan burın hep oylaytın edim, nege bunday aqşa ğana berip, qazaqpın dep, oy qazaq bolmay türk bop ketsem ğoy dep jür edim. Sağolsun, ol jerde bastıq dep çağırıp, bilet tegin, jer tegin, bärin kördik. Jaqsı boldı. Tekrardan qazaq bolğanıma quwandım.

Yerimiz olmadı. Şimdi de iki üç yıldır toplantılarımız olmuyor. Mesela derneği ziyaret etmek isteyen olursa, geçen büyük elçilikten müsteşar geldi. Yerimiz olmadığı için atölyemizde, görmüşünüz ya, orada misafir ettik, konuştuk. Biz Salihli Kazak Derneği olarak yer sorunuzmuz var. Bizden öncekiler vergisini, kirasını düzgün vermemiş. O yüzden borçları kapatmak zorunda kaldık. O yüzden çoğu toplantı olunca gelmiyor, para isterler diye. Kimse para vermiyor. Böyle bir sıkıntımız var.

Allah'a şükür 2017 yılında 5.Kazak Kurultayı gerçekleşti. Dernek başkanı olarak gittim. Orada Kazakistan'ın başkentini gördük. Bunun için çok mutlu olduk. Ondan önce hep niye bu kadar para harcayıp Kazak oluyorum, keşke Kazak olmadan Türk olsam diye düşünürdüm. Sağ olsunlar, orada başkan diye çağırıp bileti ücretsiz, kalacak yeri ücretsiz, hem de her yeri gördük. İyi oldu. Tekrar Kazak olduğuma mutlu oldum.

Allah razı olsun, geçen, bir iki ay oldu, büyük elçilikten müsteşar geldi. Abzal Saparbekoğlu müsteşar gönderdi. Buradaki Kazakların durumunu sordu, kim ne yapıyor. Kazakistan'da bu sene gençlik yılı. O yüzden dediler ki okumak

<p>Alla razı olsun, ötken işte bir-eki ay boldı. Büyükelçilikte Abzal Saparbekulı jiberipti müsteşar keldi. Bul jerde qazaqtarın durumunu suradı, kimder ne isteydi. Qazaqstanda bul jıl gençler yılı, jastar jılı ol sebep onı aytım, gençler okumak istegenderge kömektesemiz deydi. Ol jerde jumıs qurğanğa, istegenderge öndiris bolğanı, yardım edip, birdeñkeler jasaymın, qolımız aşıq, jerimiz aşıq kelinder dedi. Tabi bul jerde ekonomik jağdaylar aynı Türükter uqsap zor. (Biraz ben kazakçam Türkçeyi ile karıştırıyorum, şimdiden keşiriñiz). Kazakça bastap Türkçe gittim. Çünkü bazı kazaktın tili türkmen çok oqşaş. Bizim qazaqça söylespegende umıtıp ketemiz. Bizde sester çığaruw sebebinen zorlanamız. Qıynalğanda ol ses jaqsı çıqpağanda hemen türkçege köşip ketemiz. Nege deseniz biz uyıqtaymız ğoy, rüyanı türkçe köremiz. Men suraymın, bizim Almanyada, Fransiyada tuwıstar bar, jiyender bar, suraymın men: “siz rüyanı qalay köresiz, qay tilde köredi?”. Biz rüyanı türkçe göremiz, misal äkem rüya göredi, baqıradı tüsinde qazaqça: “oy, ketpe, jılqı ketip bara jatır, qaşıp bara jatır”-deydi uıqtap jatqanda, qazaqça köredi ama biz rüyanı türkçe köremiz. Almanyadaki äzirki balaların köbi</p>	<p>isteyen gençlere yardım edeceğiz. Orada iş yapacağım, üretim yapacağım diyenlere yardım edip bir şeyler yaparız, elimizden geleni yaparız dedi. Her zaman kapımız açık, gelin dedi. Tabi burada ekonomik durum Türklerinki gibi zor. (Ya ben Kazakçayla Türkçeyi karıştırdım, şimdiden özür dilerim.) Kazakça başlayıp Türkçe devam ettim çünkü Kazakların dili Türklerle çok benziyor. Biz Kazakça konuşmadıkça unutuyoruz. Biz bazı Kazak seslerini çıkartırken zorlanıyoruz. Zorlandığımızdan o sesler iyi çıkmıyor, o yüzden hemen Türkçeye geçiyoruz. Mesela biz uyurken rüyayı Türkçe görüyoruz. Almanya’da, Fransa’da yeğenlerimiz var, onlara soruyorum. Siz rüyayı nasıl görüyorsunuz, hangi dilde görüyorsunuz diye. Biz rüyayı Türkçe görüyoruz. Mesela babam rüya görüyor, rüyasında Kazakça bağıyor. “Ya gitme, at gidiyor, kaçıyor” diyor uyurken. Kazakça görüyor. Ama biz Türkçe görüyoruz. Almanya’daki, Fransa’daki Kazak çocukların çoğu rüyalarını Almanca, Fransızca görüyor. O da iyi bir şey değil. Çünkü biz Kazağız. Ama ana dilimiz Türkçe olmuş. Türkçeyle Kazakça iyi de, oradakilerin durumu daha zor. Öyle şeyleri düşünüyorum, düşününce de üzülüyorum. Yüzümüze</p>
---	--

rüyaların Almanca göredi. Fransiyada. Ol jaqsı birdeñke emes. Nege deseniz biz qazaqpız, ama ana dilimiz türkçe olmuş. Türkçe ile qazaqça jaqsı, ama ol jaqtakiler daha biraz qıyın. Ol nãrselerdi oylaymın biraz, üzülemin. Türimiz körse qazaq, menin balam da qazaq, äyelim de qazaq, çeşem, äkem bãri qazaq. Ama aqırın-aqırın türk bop jatırmız. Ama bes-on jıldır quwanıp turmın, Nazarbayevın politikası öte jaqsı. Çünkü yukarı baksa ayu, astığa baksa ejderha jatır, arasında qazaq, ezilmeden köbeymesi kerek dep oylaymız.

Dernek olarak da bizge ziyaretke kelgen büyükelçiler var. İlginç, Kazakistan büyükelçileri keledi, biz qazaqpız. Qıtaydın elçileri keledi, Japonyadan da keldi. Japonya elçiliginden kelgen äyel bar, hatta bizden jaqsı qazaqça biledi. Krioke degen bir profesör jas jigit bar, ol keledi. Men bilmegen nãrselerdi biledi. Ospanın zamanında ol jerde birdeñke ayttı äkemge.

Kas degen jerde bizdiñ aġamız bar Nayman balası Mansur degen onıñ äkesi bar Qusayın Täyci. Bir üç tane äsker kelipti subay, qıtay kiyimdi. Qusayın Täycimen söylesipti o zaman,

bakınca Kazak, benim çocuġum Kazak, eşim Kazak, anne-babam hepsi Kazak. Ama yavaş yavaş Türkleşiyoruz. Ama beş-on senedir Nazarbayev'ın politikası iyi olduġu için mutluyum. Çünkü yukarı baksa ayı, ařaġı baksa ejderha, ortada Kazak. Bizim ezilmeden çoġalmamız lazım diye düşünüyorum.

Dernek olarak bizi ziyarete gelen büyük elçiler de var. İlginç, Kazakistan büyükelçileri geliyor, ilginç ne biliyor musunuz Çin'in elçileri de geliyor. Japonya'dan da geldi. Japonya elçiliginden gelen kadın var. Kazakçası bizden de iyi. Kreoke diye genç bir profesör var. O geliyor. Benim ilmediklerimi biliyor. Geldiğinde babama bir şey anlattı.

Kas'ta bizim aġabeyimiz var Nayman çocuġu Mansur. İşte onun babası var. Qusayın Teyci. Üç tane Çin kıyafetli asker subay gelmiş. Qusayın Teyci'yle konuşmuşlar o zaman. Onlarla münakaşa etmişler. Ondan sonra endişelenmişler. Çin askeri geldi ya. Eskiden oraya bizim atalarımın göçüyle gelenlerle göç etmiyorlarmış. Onları görünce göç etmeye karar vermişler. Onu gelen Japon'a anlattı babam. Japon da güldü ve o gelen üç subay öyle mi, böyle mi diye sordu. Babam görmüştü. O sordu,

onlar da aytısıp qalğan. Sodan keyin çoşıp ketipti. Qıtay keldi ğoy, ğskeri keldi. Burın ol jerde bizim atalarımızın kelgen kōşimen birge kōşpeydi eken. Üş ğsker er gelipti, qıtay, qıtay kiyimdi. Olardı kōrgennen keyin kōşetin bolıptı. Onı kelgen japonğa anlattı ğkem. Ol japon da dedi ki, küldi. Ol kelgen üş subay bılay ma, bılay ma dep, ğkem de kōrdi. Ol suradı ol ayttı, babam suradı ol ayttı. Meğerse, onlar qıtay emes eken, japon eken. O zamandan bul japonlar nege kelip jūr degende. Ol zamanda da japonlar men qazaqtardıñ arasında. Qazaqtı misal, sadece qıtay bakmıyor, sadece ruslar kontrol etmiyor, japonlar da bakıyor yani. Bul bize ilginç geldi.

Bazen oylaymın... Japonlar qazaqçanı öte jaqsı biledi. Benim demek istediğim, biz qazaqlar bazen oylamaymız ğoy bazı nārseleri bizim sırtımızda bazı ulttar bizdi oylap jūr. Jaksını oylap jūr, jamanı oylap jūr. Jigitterge bir dārs dep oylaymın. İnşallah soğıs bolmasın, yani ileride bir şey bolsa qıtaymen de öşpiz, orıspen de öşpiz, japon da bar öş mi, dos mı bilmeymiz. Solay...

Gelecekte biz türk bop ketemiz

o cevap verdi. Meğerse onlar Çinli değilmiş, Japon'muş. O zaman Japonlar neden gelmiş? Kazakları sadece Çin gözetlemiyor, Rus kontrol etmiyor, demek ki Japonlar da bakıyormuş. Bu bize çok ilginç geldi.

Bazen düşünüyorum. Japonlar Kazakça biliyorlar. Benim demek istediğim biz Kazaklar bazen düşünmüyoruz bazı şeyleri. Bizim sırtımızdan bazı milletler, bazı ülkeler bizi gözetliyorlar. İyi mi düşünüyorlar, kötü mü düşünüyorlar? Bu bizim yiğitlere bir ders olur diye düşünüyorum. İnşallah savaş olmaz. İleride bir şey olursa Çinlilerle de husumetliyiz, Ruslarla da, Japon da düşman mı dost mu onu da bilmiyoruz. Öyle...

Gelecekte biz Türkleşir miyiz, inşallah Kazakistan bayrağı dimdik durursa, Nazarbayev şu an yerinden ayrıldı ya, yerine başka bir iyi, akıllı biri gelirse, inşallah gelir. Ondan sonra iyi oluruz diye düşünüyorum.

Biz deri işini yapıyoruz. Siz kurtka¹¹⁴ diyorsunuz, burada zig deri diyorlar, tüysüz, yünsüz deri. Onlardan kaftan, yelek dikiyoruz. Burada herkes deri işini yaptı. 1980-83 arasında ekonomik krize girdiğimizde çoğu deri

¹¹⁴ Kurtka: Rusça bir kelime, Türkçesi mont.

be, türkleşemiz me, inşallah Kazakistan tuwı dim dik dursa, kök tuwımız tik tursa inşallah, Nazarbayev özi jerini bosalttı, basqa jaqsı bir, danakör bir adam kelse, inşallah keledi. Odan keyin jaqsı bolamız dep oylaymın.

Biz, aynalısatın kāsibimiz teri. Siz kurtka deysiniz, bul jerde zig deri deydi, tüsüz, yünsüz, jabağasız teri. Ondan tigemiz. Sodan çapan, jelek, bul jerde yelek deydi, siz jiletska deydi orıssa. Onları tigemiz, solay. Bāri terimen aynalıstı. Bin dokuz yüz seksen, seksen üş arasında ekonomik kriziske kirgende, köbi teri işi japsa da, satılmaydı. Kriz var, Fransaya ketip qaldı, menen bes jas, on jas ülken ağalarım köbi Fransaya ketip qaldı. Ben o zamanda lisedeydim. Lise bittikten sonra tekrar biraz teri tağı jaqsı bolıp ketti. Oy, teri jaqsı boladı dep, İstanbul üniversitesi terişilik bölümünü bitirdim, Marmara matematikte oqudım. Teri injeneri bop jürmin. Bul jerdegi qazaqtardıñ köbi terimennen baylanıstı edi, ekonomik jağdayı gel git deydi türkçe, gel git bolğannan keyin, köbi basqa isterge firma, zavodlarda işçi bolıp kirip aldı. Äzirge bir-eki jas baladar bankada çalışıp otır. Eki-üş jas jigitimiz üyretmen boldı. Menen ülken üş-tört jas ağamız müdür boldı oqulda.

işini yapıyor, ama satamıyordu. Kriz yüzünden herkes Fransa'ya gitti. Benden on- on beş yaş büyük ağabeylerimin çoğu Fransa'ya gitti. Ben o zamanlar lisedeydim. Liseyi tamamlayınca deri işleri tekrar iyi oldu. Bu dericilik ileride gelişir diye İstanbul Üniversitesi Dericilik Bölümünü tamamladım. Sonra Marmara Üniversitesi Matematik Bölümünü okudum. Şu anda deri mühendisi olarak çalışıyorum. Buradaki Kazakların çoğu deriyle uğraşıyordu, ekonomik durum, gel-git diyor Türkçe, gel-git olunca çoğu başka işlere firmalara, fabrikalara işçi olarak girdiler. Şu an birkaç çocuk bankada çalışıyor. İki üç tane kardeşimiz öğretmen oldu. Benden üç dört yaş büyük ağabeyimiz lise müdürü oldu. Bir iki ablamız da öğretmen oldu. Onlar şimdi emekli oldular.

Aslında yeni bir göç olacaktı burada, hiç Kazak kalmayacaktı. Belki de ben de giderdim Avrupa'ya ya da başka bir yere. Karnımızı doyurmak içindi hepsi. Ama o da zor olmuştu.

<p>Lisede müdür. Bir-eki apayımız da üyretmen boldı. Onlar äzir pensiyağa çıqtı, emekli oldular.</p> <p>Yeni bir göç olacaktı, burada hiç Kazak kalmayacaktı, belki ben de gidecektim, belki Avrupa'ya gidecektik, ya bir yerlere. Karnımızı doyurmak için ama o da zor olmuş.</p>	
<p><u>Derleme 13</u></p> <p>Anlatan: Abılayxan Ali DOĞRU</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 46, Erkek, Deri İmalatçısı ve İşletmeci</p> <p>Derleme Yeri: Alaş Kazak Vadisi, Kemalpaşa, İzmir</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 07.04.2019</p>	<p><u>Derleme 13</u></p> <p>Anlatan: Abılayxan Ali DOĞRU</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 46, Erkek, Deri İmalatçısı ve İşletmeci</p> <p>Derleme Yeri: Alaş Kazak Vadisi, Kemalpaşa, İzmir</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 07.04.2019</p>
<p>Adım Abılayxan Ali Doğru, men Türkiyede tuwdım. Tuwğan jılım bin dokuz yüz jetpis üş. Üş balam bar, iki bin toğız jılında üylendim. Qazaqstanğa keyde barıp jürmin. Sol jerde oqıytın eki balam bar, ağamniñ baladarı. Solarga üy alğan edim. Sol jerde oqıttım solardı. Ata oqıttı, men emes, meniñ äkem. Sol jerde okulu bitirip, kâzir, birew üniversitetke tüsti, jılqımen aylanıadı. Birewi de Türk Hava jolında jumıs istep otır, hostes.</p>	<p>Adım Abılayxan Ali Doğru, Türkiye'de doğdum. Doğduğum yıl 1973. Üç çocuğum var. 2009 yılında evlendim. Kazakistan'a bazen gidip geliyorum. Orada okuyan iki tane ağabeyimin çocuğu var. Onlara ev almıştım. Onları orada okuttum. Babam okuttu, ben değil. Benim babam. Orada okulu bitirip şimdi biri üniversite kazandı. At seyisliği yapıyor. Birisi de Türk Hava Yollarında çalışıyor. Hostes.</p> <p>Burayı babam 1987 yılında aldı.</p>

<p>Osı jerdi papam bin dokuz yüz seksen yedi yılında aldı. Osı jer kişkene awıl edi. Suw bolmağandan mına jerde turğan adamdardıñ bəri ketipti. Sol üşin papam osı jerdi tawıp, suw äkelip, osı jaylawdı saldı. Suwretke tartarsız, otaw saldı. Keyde osında jılda bir ret Nevruzda Türkiyede, İzmirde oqıytın baldardı şaqırıp Nevruz sorpası jasaymız. Jılına bir ret osı jerde jıynalı boladı. Qazaq balaları bar bolsa kökpar oynaydı. Keyde altıbaqan salamız, sonı oynatamız. Aptada jeti kün osı jerdi aşamız. Osı jerde kazaktardıñ tamaktarın beremiz. Osı jerdi adamdar tanısın dep, osı jerge kelgen adamdarğa, jartı sağatqa arendağa jılqını beremiz. Sol jılqımen jaylawdıñ bärin aynalıp keledi. Keyde baladarımız bar bolsa, baladardı mane jeytin jerimiz bar, sol jerde bes minuwtke mingizemiz.</p> <p>Keyde barıp kelem Qazaqstanğa, basta sol jerde jumısım bar boldı. Ülken bir savodtıñ işinde Aqtawda otiratın stol satatın bir jer jasatqan edim, sol jerde boldım. Sosın Almatığa bardım. Almatıda bir üy aldım. Sol baladardıñ oqıytın üy qalsın dep. Biraq sol üydi sosın, üş jıl burın satıp tastadım. Keyde barıp kelem, sol jerde jiyenderim bar, Tuzdıbastaw deytin jerde. Sol jiyenderim keyde keledi. Bolmasa men</p>	<p>Burası küçücük bir köydü. Burada su olmadığı için insanların çoğu gitmiş. O yüzden babam burayı bulup buraya su getirdi. Bu yaylayı yaptı. Fotoğraf çekersiniz, otağ kurdu. Bazen İzmir’de, Türkiye’de okuyan öğrencileri davet edip Nevruz çorbası yapıyoruz yılda bir kere. Yılda bir kere burada toplantı oluyor. Kazak çocuklar kökpar oynuyor. Bazen altıbakan kuruyoruz. Haftanın yedi günü burası açık. Kazak yemeklerini yapıyoruz. Buraya gelen insanlar Kazak kültürünü tanısın diye gelen misafirlerimize atları yarım saatlik kiraya veriyoruz. O atlarla yaylayı gezip geliyorlar. Bazen çocuklar olursa çocuklar için özel yerimiz var. Orada beş dakikalık ata bindiriyoruz.</p> <p>Bazen Kazakistan’a gidip geliyorum. İlk başta orada işim vardı. Aqtaw’da bir fabrikanın içinde sandalyeleri yapan bir yer yaptırmıştım. Orada durdum. Sonra Almatı’ya gittim. Oradan bir ev aldım. O çocuklar okurken kalacak yer olsun diye. Ama o evi sonradan, üç sene önce sattım. Bazen gidip geliyorum. Orada yeğenlerim var. Tuzdıbastaw diye bir yerde. Yeğenlerim bazen geliyorlar, olmazsa da ben yılda bir kere gidiyorum. Kazakistan’a sürekli gidiyorum, seviyorum. Göç etmeyeceğiz ama. Hepsi burada okudu. Akralarımız</p>
---	---

özim baram jılına bir ret. Barıp turam Qazaqstanğa, jaqsı körem, unatam Qazaqstandı. Köşpeymiz biraq, bări osında oqıdı, tuwıstarımız qazir osında, köp tuwıstarımız joq sol jerde.

Özimiz Qıtaydan köşip kelgen son, osı jerge Türkiyağa kelippiz. Endi tuwıstarımızdıñ bări osında. Sol jerde jiyenderim bar basqa eşkim joq. Jaylawdıñ basında basqa öz jumısım bar. Keyde şet elden teri äkelip, ilenbegen. Terini äkep satam osı jerde. Baladarım da osında oqıp otır, äpkelerim de osında, bări osında. Endi Qazaqstanğa qayta almaymız ğoy.

Papam, bin dokuz yüz kırk tokuz jılında Savandan şıqqan. Elli iki jılında Päkistanğa kelgen, sol kezde Türk ükimeti, prezidenti ana vatan deydi, musılman bolğan jerge köşemiz dep jürgen kezi. Solardı çağırıp, osı jerge äkelgen. Elli dört jılında da Türkiyege kelgenbiz. On sekiz bin adamdan üş bin adam kelipti. Jolda bări soğıstan, awruwdan qaytı bolıptı.

Biz Kereymiz, orta jüzbiz. Orada köşkenderdiñ bări orta jüz.

Papamniñ oyı bar edi osında bir gostinica salamın dep. Qalay gostinica kiygiz siyaqtı, demalatın. Adamdardıñ

burada. Kazakistan'da da çok akrabamız yok.

Biz Çin'den göç ettikten sonra Türkiye'ye yerleşmişiz. Son akrabalarımın hepsi burada. Orada yeğenlerimden başka kimse yok. Yayladan başka kendi işlerim de var. Yurt dışından işlenmemiş deri getirip satıyorum burada. Çocuklarım da burada okuyor, ablalarım da burada, hepsi burada. O yüzden artık Kazakistan'a gidemiyoruz.

Babam 1949 yılında Savan'dan çıkmış. 52 yılında Pakistan'a gelmiş. Orada Türk hükümeti, cumhurbaşkanı anavatan diyorlar. Müslümanların olduğu yere göç edeceğimiz düşündüğü zamandı. Onları çağırıp buraya getirmişti. 54 yılında Türkiye'ye gelmişiz. On sekiz bin adamdan üç bin adam gelebilmiş. Yolda herkes savaştan, hastalıktan vefat etmişti.

Biz Kerey, Orta Cüzdeniz. Oradan göç edenlerin hepsi Orta Cüz.

Babam buraya otel yapmayı düşünüyordu. Nasıl bir otel? Yani otağ gibi, dinlenilecek bir yer. Şu an insanların çoğu bizden istiyor. Diyorlar ki "biz burada kımız içiyoruz, Kazakların yemeğini yiyoruz, böyle güzel bir yaylada yatacak yer lazım" diye. Böyle

<p>köbi surap otır bizge. “Endi biz osı jerde qımız işemiz, qazaqtardıñ tamaqtarın jep otırmız bir osınday küşti jerge jatatın jer kerek”-dep. Sol üşin oyımız bar. Kırk kiygiz üy salıp, kelgen adamdar sol jerde demalıp, üş-tört kün osında jatıp, qımız işip qaytsın dep oyımız bar. Endi bolaşaqta köremiz onı.</p> <p>Keyde adamdar okul aşılgan kezde ve jabılğan kezde keledi. Teniz bar goy osında, jumıs bolmaydı jazda osında, keyde köktemde boladı, qısta boladı. Sağat toğızda aşamız altığa deyin aşıq boladı. Aptanıñ bes küni aqırın jumıs boladı. Biraq altıncı, jetinci günler adam köp boladı osında. Otawdıñ işine alıp, qazaq uruw ne jeydi, ne işedi, mına jerdi nege jasadıq, şañıraq degen ne degen söz sonı túsindirip beremiz. Sol üşin adamdardıñ bärine de qızıq keledi. Köbinde Türkiyanıñ işinden keledi, Türkiyanıñ jan-jağınan keledi. Jazda şet elde turğan türükter keledi.</p> <p>Teri satam, zavotım var. İlenbegen terini alamin, tuzdaymın, Türkiyağa äkelemin, sosın sonı ilettirip, koja, kurtka, dublenka jasaytın</p>	<p>bir planımız var. 40 otağ yapıp gelen insanlar orada dinlenir, üç dört gün burada dinlenir, kımız içer, keyif yapar diye düşüncemiz var. Gelecekte bakacağız. İnsanlar okul açıldığında ve kapandığı zaman çok geliyor. Yaz tatili olduğunda insanlar çalışmıyor. Hem burada deniz var. Bazen de ilkbahar ve kışın misafirler geliyor. Haftanın beş günü bazen işler yavaş, ama hafta sonları misafirler çok oluyor. Otağın içine gelenlere Kazak milleti ne yiyor ne içiyor, burayı neden yaptık, şanıraq¹¹⁵ nedir, bunları anlatıyoruz. Onun için de insanlara çok ilginç geliyor. Genelde Türkiye'nin içinden geliyorlar. Ya da yazın yurt dışında yaşayan Türkler geliyor.</p> <p>Deri satıyorum, fabrikam var. İşlenmemiş deriyi alıyorum, tuzluyorum, Türkiye'ye getiriyorum. Sonra onları deri, mont yapan insanlara satıyorum. Deriyi Irak'tan alıyorum, Taraz'dan alıyorum, çoğunlukla İsviçre'den alıyorum, Fransa'dan alıyorum. Havası iyi olan yerlerin derisi de kaliteli oluyor. Kazakistan'dandaki Taraz Şehrinin derisi çok iyi oluyor. Türkistan'ın derisi de iyi</p>
--	--

¹¹⁵ Şanıraq: Armanın yuvarlak oluşu göçebe Kazakların, Kırgız ve diğer Türk boylarının evi olan “kiyiz üy”in en üst kısmı “şanıraq”ı sembolize etmektedir. Bu iyilik, refah ve huzur simgelemektedir Göktürklerin pusulasıdır. Yurt kurulurken güneşin doğuşuna ve batışına göre yerleştirilir, otağ içinde zamanı belli eder hava alır hava verir. Gök tengriyi temsil eder asla yere konulmaz tengri tamgasıdır.

adamdarğa satamın. Terini Iraktan alam, Tarazdan alam, köbinde Swedenden alaman köbinde, Fransadan alaman. Havası jaqsı bolğan jerdin, terisi de küşti boladı. Qazaqstanda Tarazdin terisi küşti boladı, Türkistanin terisi küşti boladı. Mına jerde İzmirdin terisi küşti boladı. Istıq bolğan, jañbir köp jawmağan, awası taza bolğan jerlerdin terileri küşti boladı. Suwıq bolğan jerdin, Astananın terisi jaman boladı. Pavlodardın terisi jaman boladı. Rusyanın terisi jaman boladı.

Biz jetti balamız, jetti balanın birewi qaytı boldı. Kaz osında men turam, üş äpkem İstanbulda turadı, birewi de qaytı boldı osı üş ay burın, ülken äpkem qaytı boldı, birewi de Sweden de turadı.

Osı jaylawdı qalay qalıqtarğa tüsindiremez, qazaq qalay ult sonın bärin tüsindirip jüremiz dep oyımız bar endi. Adamdardın köbi tanıydı bizdi. Otız jıl bolıptı osı jerge kelgeli. Osı jumıstı salğalı otız iki jıl bolıptı. Osı jerdi papam salğan. Sol kisi de altıncı aydın jiyırma üşinde qaytı boldı. Sonın artınan biz qalay osı jerdi ösiremez dep oyımız bar endi.

Qız balam Merey, ul balam Asqar

oluyor. Burada da İzmir'in derileri çok iyi. Sıcak, yağmur az yağan yerlerin, temiz havası olan yerlerin derileri de kaliteli oluyor. Soğuk olan yerlerin, mesela Astana'nın derisi kötü oluyor. Pavlodar'ın, Rusya'nın derisi de kötü oluyor.

Biz yedi kardeşiz. Bir kardeşimiz vefat etti. Şu an burada ben yaşıyorum. Üç ablam İstanbul'da yaşıyor. Birisi de üç ay önce vefat etti. Vefat eden büyük ablam. Birisi de İsviçre'de yaşıyor.

Bu yaylayı insanlara nasıl anlatacağız. Kazak milleti nasıl bir millet. Onu tanıtamaya devam edeceğiz diye düşünüyorum. İnsanların çoğu bizi tanıyor. Buraya geleli otuz sene olmuş. Bu işe başlayalı otuz iki sene olmuş. Burayı babam yaptırdı. Babam da altıncı ayın yirmi üçünde vefat etti. Ondan sonra biz burayı nasıl geliştireceğiz, nasıl işleteceğiz bir endişemiz var.

Kızım Merey, bir oğlum Askar, diğeri de Arıstan.

Kımız yapıyoruz. Türkiye'nin her tarafına satıyoruz. Yetmiş bir vilayetin hepsine ulaştırıyoruz.

İlk defa Kazakistan'a 93 yılında gittiğimde yadırgadım. Yeri güzel ama 93 yılında gittiğimde güvenlik çok kötüydü.

birewi, birewi Arıstan.

Qımız jasaymız, Türkiyanıñ jan-jağına satamız. Jetpis bir vilayattıñ bärine jetkizemiz.

İlk Kazakistana doksan üş jılında barğanda jatırqadım, jer küşti, biraq doksan üş jılında barğan kezde aqrana jaman edi. Tünde awa qarayğannan keyin sırtqa şıqqan qıyın edi. Jıl ötkenşe solardıñ bəri ketti. Qazir küşti jer boldı. Barıp kelüwge men özim unatam. Barğanda da on bes kün qalam sol jerde. Biraq biz osında oqıppız, universitetke osında tüssippiz. Osında tuwıppız. Sol üşin bizge qarağanda osı jer jaqsı kelip otır. Biraq sol jerge on bes künge barsaq, nege on bes kün tez ötip qaldı dep aytıp kele jatırmız. Dokuz Eylül, İktisatta okudum.

Türikter bizdi jaqsı sanadı, jaqsı kördi. Elli dört jılında şaqırğan kezde bizge orın berip, Salihliden bir orın berdi, Niğde deytin bir jerde orın berdi. Sol jerge köşken adamdardıñ bärine üy salğızıp, jaqsı qarsı aldı bizdi. Kemal Paşada köp adam joq endi, İzmirde bar. İzmirde altı-jeti üy bar. Bundan burın on altı-jıyırmaday üy bar edi, biraq köbi qaytı boldı. Solardıñ baladarı da osında turğan joq. Nemiste jumıs istep otır, solar da jazda bir ayğa keledi.

Akşam hava kararınca dışarı çıkmak çok tehlikeliydi. Yıllar geçince onların hepsi kayboldu. Şu an çok iyi. Gitmeyi seviyorum. Gittiğimde de on on beş gün kalıyorum. Ama biz burada okuduk, üniversiteyi de burada okuduk. Burada doğduk. O yüzden bize göre burası daha iyi. Ama oraya on beş günlüğüne gittiğimizde niye on beş gün çok hızlı geçiyor diye endişeleniyoruz. Ben Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Fakültesinde okudum.

Türkler bizi iyi karşılamışlar. 54 yılında davet ettiklerinde bize Salihli'den bir yer vermiş. Niğde diye bir şehir var, oradan yer vermiş. Oraya göç edenlerin hepsine ev yaptırıp iyi karşıladılar bizi. Artık Kemalpaşa'da kimse kalmadı. Çoğu İzmir'de. İzmir'de altı yedi ev var. Bundan önce yaklaşık on altı, yirmi ev vardı. Ama onların çoğu vefat ettiler. Onların çocukları da burada yaşamadılar. Almanya'da çalışıyorlar. Bir aylığına geliyorlar buraya. Hala evlerini satmamışlar. Adamlar azaldı. O zaman göç edenlerin çoğu azaldı. Biz göç görmedik. Burada doğduk. Babam on dört yaşında oradan çıkmış. O daha iyi biliyor, yolda nasıl zorluklar olduğunu, Çinlilerle nasıl savaştıklarını. Annesi de orada vefat etmiş. Çinliler vurmuşlar.

<p>Üylerin satpağan. Adam azaydı. Sol kezde köşken adamdardıñ bāri de azayıp ketip otr. Biz körgen joqpız köşti. Biz osında tuwdıq. Papam on tört jasında şıqqan sol jerden. Sol kisi jaqsı bileği, jolda qalay qıyınşılıq şekkenderini. Qalay artınan qıtaylarmen soğısqañı. Maması da sol jerde qaytı bolıptı, qıtaydar atıptı.</p>	
<p><u>Derleme 14</u></p> <p>Anlatan: Erkejan DOĞRU</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 40, Kadın, İşletmeci</p> <p>Derleme Yeri: Alaş Kazak Vadisi, Kemalpaşa, İzmir</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 07.04.2019</p>	<p><u>Derleme 14</u></p> <p>Anlatan: Erkejan DOĞRU</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 40, Kadın, İşletmeci</p> <p>Derleme Yeri: Alaş Kazak Vadisi, Kemalpaşa, İzmir</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 07.04.2019</p>
<p>Atım Erkejan Doğru. Almanyadan keldim. Münihte tuıldım. Ruwım orta jüz Kerey. İki bin dokuzda üylenip keldim. Şimdi Alaş-kımız çiftliğini küyewimmen birge Abılayxanmen jumıs isteymin. Münihte mektepke bardım. Üniversite Münihtemin. Londrada SOAS (School of Oriental and African Studies).</p> <p>Münihte qazaqtar köp, kırk bes ayle bar. Abılayxanın äpkesi bizim İtelinin kelini boladı. Onıñ küyewini</p>	<p>Benim adım Erkejan Doğru. Almanya'dan geldim. Münih'te doğdum. Boyum, soyum Orta Cüz, Kerey. 2009'da evlendim, alışıyoruz. Eşim Abılayhan'la beraber çalışıyoruz. Münih'te okula gittim. Üniversiteyi de Münih'te tamamladım. Sonra Londra'da SOAS (School of Oriental and African Studies) okudum.</p> <p>Münih'te Kazaklar çok, kırk beş aile var. Abılayhan'ın ablası İteli'nin gelini. Onun eşini tanıyoruz. Benim</p>

<p>tanıbiz. Menim äpekemmen Abılayxannıñ äpkesi arkadaş, joldas. Birge öyle tanıştık. İki bin dokuzda keldim.</p> <p>Münihtıñ qazaqtarı orta jüz Kerey. İstanbula kelip turadı. Tanısımız akrabamız köp.</p> <p>Mama papamıñ İstambulda da üyi bar. İstanbulda boldı qız uzatuw. Qazaq balaları qazaqşa üyrenmeydi, sebebi çünkü biz bilmiyoruz. Mamam papam biyledi. Men Türkçe söylesem. Üş til bilemin. Türkçe, almanca, ağılşın. İzmirden köp keledi, Muğladan köp keledi, Bodrum, Çeşme. Jazda nemisten, Fransadan köp keledi, İngiltereden Türkter köp keledi.</p> <p>Qazaqstana bir kez, iki bin altıda bardım. Unadı. Qazaqstanda Almatıda kisider qazaqşa söylesmedi menimen, men de orıssa bilmeymin. Oradan biraz qıynaldıq.</p> <p>Babam kazakça çok iyi biliyor, annem biraz biliyor.</p> <p>Türkiyege elüw dörtte keldi, Almanyağa papam bin dokuz yüz yetmiş ikide geldi. Yetmiş iki yetmiş dört arası.</p>	<p>ablamla Abılayhan'ın ablası arkadaş. Öyle tanıştık. 2009'da geldim.</p> <p>Müni Kazakları genelde Orta Cüz, Kerey. İstanbul'da yaşıyorlar. Tanıdığımı, akrabamız çok.</p> <p>Anne-babamın İstanbul'da da evi var. İstanbul'da kız uğurlama töreni oldu. Kazak çocukları Kazakça öğrenemiyor maalesef. Çünkü biz bilmiyoruz. Annem, babam biliyor. Ben Türkçe konuşuyorum. Üç dil biliyorum: Türkçe, Almanca, İngilizce. İzmir'den buraya çok misafir geliyor, Muğla'dan çok geliyor, Bodrum, Çeşme'den. Yazın Almanya'dan, Fransa'dan, İngiltere'den Türkler çok geliyor.</p> <p>Kazakistan'a bir kez 2006'da gittim. Beğendim. Kazakistan'da Almatı'daki kişiler Kazakça konuşmadı benimle. Ben de Rusça bilmiyorum. O konuda biraz zorlandım. Babam Kazakça çok iyi biliyor, annem biraz biliyor.</p> <p>Türkiye'ye 54'te geldik. Babam Almanya'ya 1972'de gitti. 72-74 arasıydı.</p>
--	--

<p><u>Derleme 15</u></p> <p>Anlatan: İsa ÖNER</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 56, Erkek, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: İzmir Merkezi</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.04.2019</p>	<p><u>Derleme 15</u></p> <p>Anlatan: İsa ÖNER</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 56, Erkek, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: İzmir Merkezi</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.04.2019</p>
<p>Meniñ atım İsa, soyadım Öner. Äkemniñ atı Sintirali. Orta jüz, Qoñırat, Qarakese.</p> <p>Miñ toğız jüz alpıs üş doğumlumun. Awğanıstannan şıqqanda miñ toğız jüz jetpis birde Türkiyağa kelgenbiz, İstambulğa, Zeytinburınğa. Kelgende men atamnan bir jil burın kelgenmin, pasaportpen kelip turist bolıp kelip, qalıp qoyğanbiz. Atam menen bir jildan keyin kelgen, äkemiz. Äkemderdiñ tuwğan jeri, Şımkenttiñ Jetisay mañayı dep aytadı, sol Jetisayda tuwılğan-aw deymın da. İstambulda äkemniñ inisi bar, ağam sol aytadı Şardaranıñ mañayın aytadı eken dep. Ol kisilerdiñ anası sol yerde tünyağan eken. Odan keyin otız jil Zeytinburnında otırğanbiz. Tört jil ma Niğdege köşip bardıq. Niğdeden de bul jerge on dört jil bola ma. On bes jil boladı İzmirge kelgenimizge. Sodan</p>	<p>Benim adım İsa, soyadım Öner. Babamın adı Sintirali. Orta Cüz, Qonırat, Qarakese.</p> <p>1971’de Türkiye’ye geldik. İstanbul Zeytinburnu’na. Ben dedemden bir sene önce gelmişim. Pasaportla turist olarak gelip burada kalmışız. Babam da bir sene sonra gelmiş. Babamın doğduğu yer Şımkent, Jetisay, o taraflar diye söylüyor. Herhalde Jetisay’da doğmuşlar. İstanbul’da babamın kardeşi var. Ağabeyim “Şardaran’ın etrafı” diyor. Onların anneleri de oralarda doğmuş. Ondan sonra otuz sene Zeytinburnu’nda durmuşuz. Dört sene Niğde’de yaşadık. Niğde’den buraya göç edeli yaklaşık on dört sene oldu galiba. İzmir’e geleli on beş sene olacakmış. Ondan beri yaşıyoruz, çalışıyoruz, hayatımız geçiyor.</p> <p>Biz dikiş makinesinde torba, para kesesi, önceden yelek dikiyorduk. Onlar artık satılmıyor. Önceden ne dikersek</p>

jasap istep jürmiz, ömir ötkizemiz.

Biz mäşina tigemiz, qapşıq, aqşa salatın qapşıq, burın jelekter tigetin edik, olar ötpey qaldı. Ne tikseñ ala beretin edi Türkiyanıñ eli. Äzir alıñqıramaydı. Burın jünnen tigetin edik, jünderi buğaz dedi unamay qaldı. Qıtaydan keletinder biraz suluw körinmişler, Qıtaydan kelgenderdi alıp ketedi de, bizdikilerin almay qalğasın jelek tikkendi qoydıq. Odan keyin pop degen bir närse bar edi, teriniñ qurağimen qurap ne qılatın edik, odan tört jıl bola ma bes jıl bola ma satılmay qaldı, ötpey qaldı. Turistik jerler alatin edi, Antalyada, Kuşadası degen jerlerde, Marmaris degen jerlerde. Tört jıl boladı, almay qaldı. Ol jumıs ta qaldı. Üş-tört jıldan beri cüzdan deydi, teñge salatın närse bar, sonı tigemiz, jumısımız sol. Äyelimiz kesedi men tigemin. Sonımen ömir ötkizip jatırımız.

Niğde de bir tört jıl otırıp kelgenbiz. Ol jerde biz barğanda jalpı bäriniñ qoydarı bar edi. Biz ketkennen keyin olar da satıp bärin, bir üş-tört üydiñ ğana qoyı bar sıqıldı. Biz barğanda on üş qoy berip edi, eki jıl, üş jıl baqtıq. Däwlet qarızğa bergeni da, eki jıldan keyin aqşasın ödeysiñ dep. Bizdiñ ol jerde jerimiz joq edi da,

Türkiyeliler alıyordu, şu an almıyorlar. Eskiden yünden dikiyorduk, yünleri kalitesiz diye beğenmediler. Çin'den gelen mallar süslü gözükiyordu. Çin'den gelen malı alıyorlar da bizimkileri almadılar diye yelek dikmeyi bıraktık. Ondan sonra pop diye bir şey vardı. Kurumuş derinin parçalarını birleştirip dikiyordu. Onlar da beş sene mi, altı sene mi satılmamaya başladı. Turistik yerlerden alıyorlardı genelde. Antalya, Kuşadası, Marmaris gibi yerlerde dört senedir almıyorlar. O işi de bıraktık. Üç dört senedir cüzdan diyoruz, tenge koyacak bir şey var, onları dikiyoruz. İşimiz bu. Eşim biçiyor, ben dikiyorum. Böylece yaşıyoruz.

Niğde'de dört yıl yaşamıştık. Oraya gittiğimizde herkesin koyunları vardı. Biz gittikten sonra onlar da hepsini sattı, üç dört evin koyunları kaldı galiba. Biz gittiğimizde on üç koyun vermişlerdi. İki-üç sene baktık. Devlet borç olarak vermişti ya, iki sene sonra parasını ödeyeceksiniz diye. Bizim orada da yerimiz yoktu da. Kızımızın bir hastalığı vardı. İstanbul'a giderseniz iyileşir dedikten sonra, Allah'a şükür iyileşti. Oraya gittikten sonra çocuğumuz oldu, çocuğumuz işte bu. İki tane kızım, bir tane oğlum var. Kazakistan'da yeğenlerim var, öz ablamın çocukları.

Istambulda bir qızımızdıñ awruwı bar edi, sol jerge bar jazıladı degen soñ, Qudayğa şükür jazılıp ketti. Sol jerge barğan soñ balamız boldı, balamız mınaw. Eki qız, bir bala bar. Qazaqstanda jiyenderim bar, tuwğan äpşemniñ. Şimkentte otıradı...

Eki kızım yüksek lisans bitirdi. Qazir doktorada Ege üniversitesinde. Bul dārigerlikke oqıymın deydi, nāsip bolsa. Qazaqstanğa dārigerlik kerek deydi. Balamniñ ıqılası bar Qazaqstanğa.

On-on bes jıl bar edi, quda tüser, üş kün toy bolatın edi. Kişi jüz aǵayındardıñ, naǵaşılarında bir ay jürgenbiz. Kişi jüzge küyew balamın ğoy. Maǵan şaqırıp qızmet qılasıñ dep, künde barıp, qolǵa suw quyıp, dastarxan töse, üyt-büyt, jumısımdı tastap baratın edim. Barmasañ urıladı, küyew bala nege kelmediñ sen, körinbediñ ğoy dep.

Ölen bilmeymin, bos qalǵanbiz. Dombıra tartıwdı bilmeymin, ölen de bilmeymin. Kişkene kezimnen jumıs qıp öskenmin. Altı jasımnan apam ölip, jetim qalǵanmın. Äkem ekinci äyel alǵan. Äyeli ölgen dep awıldaǵılar... Atam biraz tentektew kisi edi,

Şimkent'te yaşıyorlar.

İki kızım yüksek lisans bitirdiler. Şimdi Ege Üniversite'sinde doktora yapıyorlar. Bu doktorluk okuyacağım diyor, nasip olursa. Kazakistan'a iyi doktorlar lazım diyorlar. Oğlumun isteği var Kazakistan'a gitmek için.

On-on beş yıl önce vardı. Quda tüsüw¹¹⁶, üç gün düğün oluyordu. Kız tarafında bir ay kalmıştık, Kişi Cüz'ün damadıym ya. Beni çağırıp hizmet edeceksin diye her gün gidip yaşlıların eline su dök, safrayı kur, onu yap, bunu yap, işimiz bırakıp oraya gidiyordum. Gitmezsem bana sıkıntı çıkarıyorlardı, damat niye gelmedin, gözükmedin diye.

Şarkı söylemeyi bilmiyorum, beceriksizim. Dombra çalmayı da bilmiyorum, şarkı da bilmiyorum. Küçüklüğümde beri çalışarak büyüdüm. Altı yaşında annemi kaybettim, yetim kaldım. Babam ikinci karısını aldı. Kadın öldükten sonra köydekiler... Babam biraz yaramaz bir adamdı. Asabi... Eşini dövüp öldürür diye köydekiler kızlarını vermediler, yoksa babama bir-iki kız vardı. Bir de kendi yurttaşlarımızdı. O yüzden babam sinirle başka bir şehre gidip Badaqşan diye bir yerden kız alıp geldi. Afganistan'dan gelmiş.

¹¹⁶ Quda tüsüw: damadın anne babası ve akrabaları kız istemeye gelir.

aşuwşaq... sabap, öltiredi bul dep, atama bir-eki qızdar bar edi, bermedi awıldağılar. Özimizdiñ tağı jurtlarımızdan. Onı atam aşuwlanıp, basqa şeherge barıp, Badaqşan degen jerden barıp alıp kelgen, Awğanıstannan kelgen. Awğanıstanda bere beretin edi, on bir, on eki jasında. Äpşem de on altı jasında edi, onı da uzatıp jiberdi. Awğanıstanda Türkiyağa kelemiz dep bes jil otırğanbız Kābil degen jerinde başkentte. Sonımen fabrikağa jumısqa baratın edim. Bir apte kündiz jumıs qılsam, bir apte tünde keşqurım altıda barıp, altıda şığatın edik. Jeti segiz jasımnan jumıs, sodan beri jumıs qoy endi. Ölen aytatın uwaqıtım bolmadı.

Ağamız ayttı, osında bir äyel bar, alıp bereyin dedi sağan. Men üylengen edim, bir tört-bes ay jürip, oñaspadıq, ayrıldıq. Biz awılda ösken balamız, awıldıñ adamısıñdar sender bılay şaharda öspegensiñder dep kemsitedi. Kem köredi Qıtay qazaqtarı. Onı elüw miñ berip alğanmın, köp aqşa ol kezde. Atam toyıma on bir qoy soyğan. Eki-üş ay jürip ol ketip qaldı. Ketip qalğan soñ jeñgeñdi tawıp, ağamız ayttı, osınday bir ne bar, özimisten dep söytti. Alasıñ ba dedi. Alıp bereyin dedi. E, maqul dedik. Burın bir-birimizdi körgen

Afganistan'da on bir-on iki yaşlarındaki kızları veriyorlar. Ablam da on altı yaşındaydı. Onu da uğurladılar. Afganistan'dan Türkiye'ye geleceğiz diye Kabil'de kaldık, başkentte. İşte fabrikaya işe gidiyordum. Bir hafta gündüz çalışıyordum, bir hafta akşamleyin altıda gidip sabah altıda çıkıyordum. Yedi yaşından beri iş, o zamandan beri hala iş. Şarkı söyleyecek zamanım olmadı.

Ağabeyim “burada bir kadın var, onu sana alalım” dedi. Ben evlenmiştim. Dört beş ay sonra anlaşımadık, ayrıldık. Biz köyde büyüyen çocuklarız. Onlar da siz köy çocuklarısınız, şehirde yaşamamışsınız diye bizi aşağılıyorlardı. Bizi Çin Kazakları aşağılıyordu. İlk eşimi de elli bin verip almıştım. O zaman büyük bir para. Şu an bile büyük bir para. Dedem düğünümde on bir koyun kesmişti. Öyle iki-üç ay yaşayıp beni bıraktı. İşte gittikten sonra yengenizi bulup, ağabeyim “böyle bir kız var, kendimizden, evlenecek misin” dedi, alalım sana dedi. Ee, tamam dedik. Eskiden birbirimizi hiç görmemişiz. Ağabeyimiz dediği için tamam dedim. Afganistan'da damat olduğumda büyük köy, küçük köy diyordu. Biz küçük köyde yaşıyorduk. Eniştemiz de büyük köydeydi. Dünür olduğum zaman düğün

emespiz. Ağamız aytqannan bola, maqul degenbiz. Awđanıstanda küyew bolğanda, ülken awıl, kişkene awıl deydi, biz kişkene awılda turatın edik, jezdemiz ülken awılda edi. Quda bolğan kezde toy bolğanşa, mına kişkene awılğa kele almaydı. Kirgizbeydi basqa jigitterdi. Toyı bolıp qosılğanşa, ekewi birinbiri körmeydi.

Nekesin qıyatında güwalik aytadı. Bul jerde kelin menen küyew bala otırıp, qabul ettim dep aytadı ğoy, ol kezde olay emes edi. Ol kezde tañ atqanşa süretin edi. Qız jaqtan bir kisi erkek jaqtan bir kisi üwakildigin alıp, qızğa barıp suraydı. Qız aytpaydı. Esikke kelgennen “Güwä güwä güwälik güwälikti yüralıpti... xalıqtıñ qasında turıp, güwäligin berip jatırımız”-dep, sol aytatın edi. Sol tañ atqanşa, oyun bolsın dep aytpaytındarı da bar. Bazı asıqqandarı bolsa baqırıp, ağaları şıdamsız bolsa, urısıp aytqızadı. Qız üwakildigin beredi, küyew bala üwakildigin beredi, ekewi mollağa barıp aytadı. Sosın nekesin qıyadı.

Awđanıstanda elüw jılday otırdıq, sonda mınaw Awđan eline bir tane qız bergen emes. Alsa aldı bergen emes.

olana kadar küçük köye gelemiyordu. Başka erkeklere oraya girmelerine izin vermiyordu. Düğün olmayana kadar ikisi birbirini görmüyordu.

Nikah yapılırken nikah yeminleri ediyorlar. Burada gelin ve damat kabul ettim diye söylüyor ya o zaman öyle değildi. O zaman sabaha kadar devam ediyordu. Kız tarafından biri, erkek tarafından biri vekil olarak gelip kızı istemeye gidiyorlar. Kız hemen kabul etmiyor. Kapıya geldiğinde “şahit şahit şahitlik, şahitliği yürütmek... halkın ortasında durup şahit oluyoruz” diye söylüyorlardı. İşte sabaha kadar oyun olsun diye söylemeyenler de oluyordu. Bazen acelesi olanlar ağabeyleri sabırsızlanınca bağıra çağıra zorla söylettiriyordu. Kız onay veriyor. Damat onay veriyor. İkişi imama gidip söylüyorlar. Sonra nikah yapıyorlar.

Afganistan’da elli sene yaşadık. İşte o zamanlar Afgan halkına bir tane bile Kazak kızı vermemişler. Onlardan kız almışız ama kız vermemişiz. Kazağı Kazağa veriyorduk ama asla Farsi Paştulara vermemiştik.

Söylüyorum jarapazan¹¹⁷... başına

¹¹⁷ Jarapazan: Asırlardan beri sürüp gelen Kazakların âdeti. Ramazan ayı geldiğini halka duyurup, müjde isteme âdeti.

<p>Qazaq pen qazaq beretin edi da, paştu, parsısına bergen emes.</p> <p>Aytamın jaramazan jar basına, Keruwender qawın artar arbasına, Jigitter oqı namaz oraza tut, Beyiřtiñ qoliñ jeter almasına. Aytqanmen jaramazan toyamıs pa Kădesi burıñınıñ qoyamıs pa Qoy berseñ, qozı berseñ jarasadı. Aparıp säresige soyamıs pa Muhammet ümmetiñe jaramazan Osı üyde jeñešem bar appaq qana Bizge oramal beredi saqtap qana Biz awılğa baramız maqtap qana.</p>	<p>Kervanlar... yükler arabasına Yiğitler namaz kıl, oruç tut Cennetin elmasına elin ulaşır Söylesek jarapazan doycak mıyız... Eskisi gibi bırakır mıyız Koyun versen, kuzu versen yakışır Götürüp sahura kesecek miyiz Muhammed ümmetine jarapazan Bu evde nurlu bir yengem var Bize sakladığı örtüleri veriyor Biz de övünerek köye gidiyoruz</p>
<p><u>Derleme 16</u></p> <p>Anlatan: Şerife ÖNER</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 56, Kadın, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: İzmir Merkezi</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.04.2019</p>	<p><u>Derleme 16</u></p> <p>Anlatan: Şerife ÖNER</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 56, Kadın, Deri İmalatçısı</p> <p>Derleme Yeri: İzmir Merkezi</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 04.04.2019</p>
<p>Benim adım Şarifa, soyadım Öner. Kişi jüz, Kete.</p> <p>Bin toğız jüz seksende</p>	<p>Adım Şarifa. Soyadım Öner. Küçük Cüz, Kete.</p> <p>1980'de Afganistan'dan Türkiye'ye</p>

Awғанıstannan Türkiyağa keldik. Biz keletin zamanda Awғанıstanda sawaş boldı, urıs boldı. Meniñ amcam çok gezedi, Türkiyağa gezip kelipti. Gezip kelgende, bul jerde qazaq bar dep... Awғанıstandan pasaport alıp, bizdi jibermeydi. Biz Rusyağa baramız, Qazaqstanğa baramız dep pasaport alğanbız. Sosın barıp uşağımız İstambulğa aqtarma bolğanda, tüsip qalıp qoyğanbız burada. Bārimiz söytip kelgenbiz. On sekiz yaşında keldim Türkiyağa. Awғанıstanda tirşiligimiz jaqsı edi, öyle. Şapan tigtin ek, jelek tigtin ek. Babamniñ dükānı bar edi. Dükkanında işçiler var edi... Awғанıstanda jaña-jaña jaqsı bop kele jatır edik, paqırlıq ta körgen joqpın Awғанıstanda, baylıq ta körgen emespin, orta bop büyügenbiz. Büyerge de üyrenip kettik qoy endi, orada da jaqsı edi.

Qazaqstanğa kete almadıq. Qazaqstan ol kezde bağımsızdığım qazanğan emes. Yasaq edi o zaman. Bolmasa Qazaqstanğa baramız ğoy. Kirgizbeytin edi.

Yetiştirmekte çok basqı yapmadım, erke qılıp ösirdim böyle. Ār aytqanın qılıp ösirgenmin. Jaqtırmaytın nārsem bolsa jaqtırmaymın dep

geldik. Bizim geleceğimiz zaman Afganistan'da savaş oldu. Benim amcam çok geziyordu. Türkiye'yi de gezmiş. Geziden geldikten sonra orada Kazaklar var diye... Afganistan'dan pasaport aldık, ama gitmemize izin vermiyorlardı. Biz Rusya'ya gideceğiz, Kazakistan'a gideceğiz diye pasaport yaptırmıştık. Sonra uçağımız İstanbul'da aktarma yaparken inip burada kaldık. Hepimiz öyle geldik. On sekiz yaşında Türkiye'ye geldim. Afganistan'da işimiz iyiydi. Kaftan dikiyorduk, yelek dikiyorduk, babamın dükkanı vardı. Dükkanında da işçileri vardı. Afganistan'da yeni yeni iyi olmaya başlıyorduk. Fakirlik de zenginlik de görmedim Afganistan'da. Orta durumda büyüdüm. Buraya da alıştık ya, ama orası da iyiydi.

Kazakistan'a gidemedim, Kazakistan o zaman bağımsızlığını almamıştı: yasaktı o zaman; yoksa Kazakistan'a gidecektik.

Çocukları yetiştirirken çok baskı yapmadım. Nazlı olarak büyüttüm. Her dediklerini yaptım. Beğenmediğim bir şey olsa beğenmiyorum diye söylüyordum. Yani onlara belirtiyordum. Bunu ben hoş görmedim diyorum, onu yapmıyorlar. Dikiş makinesini kullanmayı öğret, parça kesmeyi öğret dediler, ben ise okula gitsin, okusun,

aytamın, yağni özine bildirem. Mınanı men jaqtırmadım deymın, onı istemeydi. Maşın tıguw üyretedi, parşa kesüw üyretedi. Men bolsa mektepke barsın, oqısın, öz ayağında tursın, eşkimsege muqtaj olmasın. Özderine de söytip aytam.

Özim annam vefat etti kişkene kezimde, toğuz yaşında vefat etti. Ama men hiç zorluk çekken joqpın, annem bolmağanımen. Meniñ babam köp meni jaqsı ösirdi.

Basqa aytatınımız İstambulğa keldik. Pazar çantası tıktık, sabı bar temir çanta tıktık. Odan sonra kapüşonlu jağası tüyi bar qışlıq nârseler odan tıktık. Deri tıktık, yelek tıktık. Pop tıktım. Endi çanta tikiyorum öyle. Ağam da şeber edi, mınaday kiyim tıgetin, özimniñ äkem. Awğanıstannan kelgende eş sıqıntı körgen joqpız. Allağa şükür mütal bolğan joqpız kimseden. Qızdarıma tıgüwdi üyretpedim, olar oqısın dedim. Bir tane Jaqıp degen kisi bar edi, bizdiñ mektepqa barğan, sonda “oqığan ozar, oqımağan tozar”-deytin edi. Oqıñdar deytin edi.

Toy bolğanda, qızdar poz berip otradı. Sosın baldar şaqırısqa boladı ğoy, sonda qolğa suw quyamın dep,

kendi ayakları üstünde durabılsın, kimseye muhtaç olmasın dedim.

Annem vefat etti küçükken. Dokuz yaşındayken öldü. Annem olmasa da hiç zorluk çekmedim. Babam beni çok iyi yetiştirdi.

Başka işte İstanbul’a geldik. Pazar çantası dikiyordum. Sapı demir olan çanta dıktık. Odan sonra kapüşonlu, yakası tüylü olan kışlık kıyafetler dıktık. Deri dıktık, yelek dıktık. Pop dıktık. Şu anda çanta dikiyorum. Öyle.

Ağabeyim ustaydı. Böyle kıyafetler dikiyordu. Öz babam yani. Afganistan’dan geldiğimizde hiç sıkıntı yaşamadık. Allah’a şükür kimseye yük olmadık. Kızlarıma dikiş yapmayı öğretmedim. Onlar okusun dedim. Bir tane Jaqıp diye bir adam vardı. Bizim okula gitmişti. O zaman “okuyan ilerler, okumayan küflenir” diyordu. Okuyun diyordu.

Düğünde kızlar kırılarak poz verip oturuyorlar. Sonra onların oturduğu odaya erkekler gelip ellerine testiyle su dökmek için sıraya giriyorlardı. Su döktüğünde beğenen kızları “hım, güzelmiş” diyorlar. Sonra kızı beğeniyorlar. Sonra ailesiyle... Düğün olduğunda kadınlar bir odada oturuyor.

<p>minaday balalardın bəri talasatın, men quyamın, men quyamın dep. Suw quyğanda beğenen qızları “mmm güzelmış”-deydi. Sosın qızdı bayanadı, sosın aylasimen... toy bolğanda kileñ qız kelinşek bir tamda otıradı. Jibek oramalmen betin jawıp, sızılıp otıradı. Jeñgelerine aytadı sosın baq bu qızdı beğendim deydi, qız da köredi ğoy endi, büytip qaraydı. Boladı deydi sosın... qızdar üylenetin zamanda burışta otıradı, Qazaqstanda bar ma bilmeymin. Teris qarap otıradı, bürkenip, jılap otıradı böyle. Sosın küyew keledi, baldızdarı oynaydı aldına şıǵıp, sosın şaşuw şaşadı ärkez kelip... sosın kelinşek küyewiniñ üyine kelgende eki tane oramal jamılıp jüredi. Birewi aq işinen, üstinen qırmızı, yeşil, pembe renkli taǵıp jüredi. Küyewdiñ tarapı tamaqqa şaqıradı, sosın barıp qırmızını aladı, beyazben jüredi. Üylenbeden önce qızqaşar qıladı. Sol jerde köp mereke qıladı, sosın oyun boladı. Qızqaşar nekesin qıyatın kün.</p> <p>Äkesi kimge berse qızın kete beretin. Qarsılıq berilmeydi, äkesi ne</p>	<p>İpek örtüyle yüzünü kapatıp kırılarak oturuyorlardı. Erkekler yengelerine bu kızı beğendim diye söylüyorlar. Kızlar da süzerek bakıyorlar. Olur diyorlar sonra... Evlenecek kızlar köşede oturuyorlar. Kazakistan'da var mı bilmiyorum. Duvarın köşesine bakarak ağlayarak oturuyorlar. Sonra damat geliyor. Baldızları oynayarak önünden çıkıyor. Sonra herkes gelip saçı saçıyor... Gelin damadın evine geldiğinde iki tane baş örtüsü örterek geziyor. Birisi beyaz, üstüne de kırmızı, yeşil, pembe, renkli yani. Damat tarafı kız tarafını yemeğe davet ediyor. Sonra kırmızı örtüsünü çıkarıp beyaz örtüyle dolaşiyor. Evlenmeden önce kızqaşar yapıyorlar. Orada çok eğleniyorlar, dans oluyor, oyun oluyor. Kız qaşar nikah yapılacak gün.</p> <p>Babası kızını kime verirse kız onunla evleniyordu. Babasına karşı gelmiyor, babası ne derse o oluyordu.</p> <p>Nikah yaptıktan sonra yengesi bu çifte çay veriyor. Birbirlerini görmüyorlar ya, o yüzden çay veriyor. Sonra qol ustasar¹¹⁸ diye elini tutuyor, şaş sipatar¹¹⁹</p>
--	--

¹¹⁸ Qol ustasar: nişanlı iki gencin ilk görüşmesi sırasında yengelerinden biri damadı yedekleyip, nişanlısının yanına götürüp, el ele tutuşturuyordu.

¹¹⁹ Şaş sipatar: nişanlı iki gencin ilk görüşmesi sırasında yengelerinden biri damadı yedekleyip, nişanlısının yanına götürüp, damat nişanlısının saçını okşuyordu.

aytsa sol boladı.

Nekesin qıyıp bolğannan keyin jeñgesi şay beredi ekewine, bir-birin körmeydi ya, sosın şay beredi. Sosın qol ustasar dep qolın ustaydı, şaş siypatar dep para aladı. İrim qıladı aytewir. Ata şapan deydi, kempir öldi deydi. Oşaqqazarı bar. Eşkim ol paradan paqır bop zengin bolmaydı, qızıq qoy. Sonday âdetter bar edi ğoy. Ol zamanda körmeydi bir-birin.

Jetiruw bar edi, nawabat, türkmenabat, şorabat, daladaraq bar edi, sonday bir sürü soqaq bar edi. Bärinde qazaq bar edi. Türkmen de bar edi, özbek te bar edi, parsuwandar az edi. Sol parsuwandar bizdiñ üyge keletin edi, jağa tıgetin edi. Bir sürü işçilerimiz bar edi, keletin edi üyge. Aralaspaytın edik o qadar. Çalışatın edi, ketetin edi.

Bala qırqınan şıqqanda, qırıq qasıq suwğa, dua qılıp, oqıp, şomıldıradı ğoy. Sosın işine tamız bolsın dep bir tana altın ya da gümüş saqıyna bolsa işine qoyadı. Körgenim sol işte... Eski zamanda qırqınan şıqqanşa, tuwğan insandar şıqpaydı. Endi o zamanda awruw boladı dey ma, parız qılatın edi, kirip barmaydı.

diye para alıyorlar. Böyle âdetler var. İşte ata şapan, kempir öldi¹²⁰ diyorlar. Oşaqqazar da var. Kimse o aldığı parayla zengin ya da fakir olmuyor. Sadece eğlenmek için. Böyle âdetler var. O zamanlar birbirlerini görmüyorlardı.

Jetiruw, Nawabat, Türkmenabat, Şorabat, Daladaraq diye bir sürü sokak vardı. Hepsinde de Kazak vardı. Türkmen de vardı, Özbek de vardı, Persler de vardı. O persler bizim eve geliyordu, yaka dikiyorlardı. Bir sürü işçimiz vardı. Eve geliyorlardı. Ama o kadar samimi olmuyorduk. Çalışıyordu, gidiyordu.

Çocuk kırkını çıkardığında kırk kaşık suya dua okuyup yıkıyorlardı. Sonra içine temiz olsun diye altın ya da gümüş yüzük koyuyorlar. Gördüğüm bu işte... Eskiden kırkından çıkmayan yeni doğurmuş kadınlar evden çıkmıyordu. İşte o zamanlar hastalık olur diye davetsiz gitmiyorlardı. Kırkından çıktıktan sonra çocuğu yıkayıp yakın akrabalarının evine götürüyor. Kulağı ağrımazın diye âdet olarak bir şey veriyor, sabun veriyor, gömlek veriyor. Durumları iyi olanlar yakın akrabalarını davet ediyor. Onlar da hayırlı olsun demeye geliyor. Saçı saçmak âdetini

¹²⁰ Kempir öldi: yukarıda zikrettiğimiz gelenekler gerçekleşikten sonra, damat nişanlısının evine girerken ihtiyar kadınlardan birisi damadı sınamak için kapı önüne uzanıp ölmüş gibi davranıyordu. Damat ihtiyar kadına hediye sunarak diriltiyor.

<p>Qırqınan şıqqannan keyin şomıldırıp öziñiñ jaqındarınıñ üyine aparadı. Qulağı awırmasın dep ırım qılıp birnäse beredi. Sabın beredi, köylek beredi. Qulağı awırmasın dep ırım qılıp beredi. Durumdarı jaqsı bolğandar, jaqındarın şaqıradı, quttı bolsınğa keledi. Şaşuw şaşadı.</p> <p>Bizdiñ Masaraşerefte Nawrız mıqtı boladı. Qırıq kün, qırıq gece... Şahijanğa (Hz. Alidñ türbesi) Çarşamba künderi baramız. Orada jiyirma segiz uwalayattan herkes keledi, ziyaretqa. Kör bolğandardıñ közi aşıladı, şifa boladı, tilek tileydi. Sosın orada är narse satadı, yiyecek, giyecek. Ondan sonra cumada aqşamda zikir boladı, zikir qıladı. Mayda baldarğa şapan tigemiz, olar qapşıp aladı, talasıp aladı. Biz jibegin tigetin edik, gerçeğin. Jibek olmayan sahtaları da bar. Ärkez bütçesine göre tigeği.</p>	<p>yapıyorlar.</p> <p>Bizim Mezar-ı Şerif'te Nevruz çok iyi oluyor. Kırk gün kırk gece... Sahican'a (Hazreti Ali'nin türbesi) çarşamba günü gidiyoruz. Oraya yirmi sekiz vilayetten herkes geliyor. Kör olanların gözü açılmaya başlıyor, şifa oluyor. Dua ediyorlar. Bir de orada çok şey satıyorlar, giyecek, yiyecek. Ondan sonra cuma akşamları zikir ediyorlar. Küçük çocuklara kaftan dikiyoruz. Onlar kapışa kapışa alıyorlar. Biz ipekten dikiyorduk, hakiki ipek olmayan, sahteler de vardı. Herkes bütçesine göre dikiyor.</p>
<p><u>Derleme 17</u></p> <p>Anlatan: İmam KÂTİP</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 53, erkek, İmam</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>	<p><u>Derleme 17</u></p> <p>Anlatan: İmam KÂTİP</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 53, erkek, İmam</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>

<p>Menim atım İmam Kâtip. Orta jüz-Kerey-Molqu-Maşjan-Aytuwğanbız. Osı Altay awılınıñ camiyinin moldasımın. Mın toğuz jüz altmış altı jılında ekim ayında tuwğam. Sonan keyin osı arada ilk okulda oqıdım. Odan keyin Niğde degen qalada İman Kâtip degen oqulda oqıdım. Mın toğuz jüz seksen toğızın on ekinci ayın on besinde imam bolıp, Altınsarı, Yeşilyurt qasabasında jumısqa bastadım. Ol jerde on jıl qaldım. Qayıp kelip, Ulukışla degen özimizdiñ awdanda camide molda bolıp turdım. Odan keyin qayıp aynalıp kelip, öz memleketimizge, özimizdiñ köyimizge, özimizdiñ awılımızğa kelip aldıq. On bes, on altı jıl boldı köye kelgeli. Sodan beri Altay köydiñ moldasımız. Qolımızdan ne kelse, awıldıñ işindegilerge yardımçı bop, oqıp jürgen baladarğa Altay köyün tanıtayıq dep sonimen jürmiz.</p> <p>Bes balam bar, äzir törtewi oqıp jatır, birewi kışkene. Birewi Çıptahan (Çiftehan) degen jer osı arada, bir termal suwdıñ bolğan jerinde. Birewi Kütahyada, birewi Nevşehir degen jerde oqıp jatır, birewi Niğde özimizdiñ qalada. Balalar ösip kele jatır.</p> <p>Bizim atadarımız jetti jüz jiyırma,</p>	<p>Benim adım İmam Kâtip. Orta Cüz, Kerey, Molqu, Maşcan, Aytuğan. Bu Altay Köyü camisinin imamıyım. 1966 yılının ekim ayında doğdum. Sonra burada ilkokulu okudum. Sonra Niğde şehrinde imam-hatip okulunda okudum. 1989'un on ikinci ayının 15'inde imam oldum. Altınsarı Yeşilyurt kasabasında işe başladım. Orada on sene kaldım. Tekrar dönüp Ulukışla ilçesindeki camide imam olarak çalıştım. Ondan sonra tekrar kendi memleketimize, kendi köyümüze geldik. Köye geleli on beş-on altı sene oldu. O zamandan beri Altay köyünün imamıyım. Elimizden geldiği kadar köydekilere yardımcı olup öğrencilere yardım ediyor, Altay köyünü tanıtalım diye yaşıyoruz.</p> <p>Beş tane çocuğum var. Dördü okuyor, birisi küçük. Birisi Çiftehan diye bir yer var buralarda, bir termal suyun olduğu yerde. Birisi Kütahya'da, birisi de Nevşehir diye bir yerde okuyor. Birisi de kendi şehrimiz Niğde'de. Çocuklar büyüyor.</p> <p>Bizim atalarımız 720-730 yıllarında Çin'den göç etmişler. Göçme sebebi Çin'in baskıları. Bunu yapmadınız, şunu yapmadınız dedikten sonra Pakistan'a göç etmişler. Pakistan'da on iki sene yaşamış bizim Kazaklar. On iki sene</p>
--	--

jeti jüz otız jıldarında Qıtaydan köşipti. Köşkünde Qıtaydın basqısı ğoy. Anaw qılmadıñdar, mınaw qılmadıñdar degennen keyin köşip, Pakistañğa köşip kelipti. Pakistanda on eki jıl qalıptı bizdın qazaq balası. On eki jıldan keyin Adnan Menderestiñ döneminde Türkiyeye keletin bolıptı. Elçilerdin aracılığimen kelip, İstanbulda, Zeytinburnunda, Sirkecede, Tuzlada misapirxanadarda bağıp, odan keyin bizdın ülken kisilerimiz ayıptı, äkeşeşemiz, atadarımız, “biz mal bağatın kisimiz, bir jer gösterseñder biz mal baqsaq”-degennen keyin, osı bizdın Altaydın awılın gösterip, kisi basına otız dönem tarla beripti. Üy tigip beripti, elüw altı metre kare üy jawıp beripti. Bäriniñ üyderi bar. Biz köşip kelgende miñ toğız jüz elüw üş, elüw altı jıldarında Türkiyede Altay köyü degen awılğa yerleşkenbiz, äkeşeşemiz. Men özim miñ toğız jüz altmış altıda dünyağa keliptim. Biz kelgende Altay köyge jüz altmış, jüz altmış beş üy jawıp beripti. Olardan qala-qala jıyırma çaqtı üy qaldı. Onıñ bəri İstanbulğa köşip ketken, odan arı qaray Avrupağa ketkender de boldı. Endi Altay köydegilerdın bir kısmı jıyırma-otızday üy Bor, Niğde qalasında. Olardın köbisi balasın oqıtayın dep

sonra Adnan Menderes döneminde Türkiye'ye geleceklermiş. Elçilerin aracılığıyla gelip İstanbul'un Zeytinburnu'nda, Sirkeci'de, Tuzla'da misafirhanelerde kalmış, ondan sonra büyüklerimiz demiş ki “anne-babalarımız, atalarımız, biz hayvancılıkla uğraşan insanlarız. Bize bir yer gösterseniz biz hayvancılıkla uğraşsak” dedikten sonra işte bu bizim Altay köyünü gösterip kişi başı otuz dönüm tarla vermişler. 56 metre kare ev yapıp vermişler. Hepsinin evleri var. Biz göç edip geldiğimizde 53-56 yıllarında Türkiye'deki Altay köyüne yerleşmişiz, anne babamız yerleşmiş. Ben 1966 yılında dünyaya geldim. Biz geldiğimizde Altay köyünde yüz altmış, yüz altmış beş ev vermişler. Onlardan şu ana kadar yaklaşık yirmi ev kalmış. Onların hepsi İstanbul'a göç etmişler, diğerleri de Avrupa'ya gitmişler. Altay köyündekilerin bir kısmı yirmi, otuz ev Bor ve Niğde şehrinde. Onların çoğu çocuklarını okutmaya gitmişler. Buraya gelip gitmek zor, ulaşım zor. Şu andaki en büyük sıkıntımız ulaşım. Gelip gitmemiz çok zor.

Düğünlerimiz hala değişmedi. Kendi âdetimize göre, kendi gelenek-göreneklerimize göre, eski âdetlerimizi uyguluyoruz. Parmakların sayısı kadar

ketken. Mina jerden kelip-ketüw zor, ulaşım zor. En büyük bizim sıqıntımız äzir ulaşım. Barıp kelgen, ketken qıyın bolıp tur.

Toydarımız äli buzılğan joq. Özimizdiñ âdetimizge, özimizdiñ geleneklerimizge, göreneklerimizge eski âdetpen ketip bara jatır. Parmaktardıñ sayısı kadar deydi ğoy sonday ğana kisi bar. Öz-özimizben, öz işimizde üylenemiz. Molqı Molqıdan üylenbeydi, Qaraqas Qaraqastan üylenbeydi. Bizde äli sol izben ketip bara jatır.

Altay awılındağılar mina jaqta bir alma baqçadarı bar. Bir kısmı sonda barıp çalışadı, bir kısmı tarla tapamen uğraşadı, egin egedi. Endi bir bölümi qoymen uğraşadı, qoy bağadı. Bizden biraz ülkender demalisqa çığıp emekli bolğannan keyin köyde jatır. Jastar çalışıp jatır. Jumıs köp men isteymin degen kisige.

Men Altay köyden keldim, qazaq balasımın deseñ qolın üstine köterip turadı. Bazı kelgen kisilerge de aytamın da qazaq balası osı mañaydıñ bärinde qolın üstine köterip turadı. Qıyın memnunbuz oğan da. Baramız, birewdiñ esigin qağatın bolsaq. Oy, beri kel, sen Altaylı mısın dep suraydı.

diyorlar ya, o kadar kişi kaldı burada. Kendi aramızdan evleniyoruz. Molqu Molqu ile, Qaraqas Qaraqas ile evlenmiyor. Biz de bu âdetleri takip ediyoruz.

Altay köyündekiler burada bir elma bahçesi var, bir kısmı orada çalışıyor, bir kısmı da bağ bahçeyle uğraşıyor, ekin ekiyor. Bir kısmı da koyunlarla uğraşıyor. Bizden büyükler emekli olduktan sonra köyde kalıyor. Gençlerimiz çalışıyor. İş çok, çalışmak isteyen kişiye.

Ben Altay köyünden geldim, Kazağım, desen el üstünde tutuyorlar. Bazı gelenlere de söylüyorum Kazak çocuğunu bu tarafta herkes el üstünde tutar diye. Çok memnunuz onun için. Gidip birinin kapısını çalarsak hadi buraya gel, sen Altaylı mısın diye soruyorlar. Buna çok memnunuz. Hiçbir şikâyetimiz yok. Seviyorlar da. Altay köyündeki Kazaklar bir şey çalmak, kötü şeyler yapmak için hiç kimseye bulaşmadı.

Kazakistan'a hala gitmedim, gitmeyi düşünüyorum. İşte çalıştığım için bir aylık iznimiz oluyor. Oraya gitmek için maddiyat da lazım. Gideceksin, gezeceksin, para lazım. Bunlar kolay değil. Az önce sen de gördün, dört-beş çocuk var, onlar da okuyorlar. Onların

Oğan qıyın memnunbız. Oğan da hiçbir şikayetimiz yok. Jaqsı köredi de. Altay köyünde otırğan qazaq balası, urlıq qoy, jamandıq qoy hiçbir şeye qosılmağan.

Qazaqstanğa daha barmadım. Baramın degen oy bar. Endi özimiz jumısta bolğannan keyin, bir aylıq qana iznimiz boladı. Oğan barğanğa maddiyat ta lazım. Barasıñ, barğannan keyin gezesiñ para lazım. Bulardıñ bari qolay emes. Jaña öziñ kördiñ ğoy. Törtbes bala bar. Olar oqıp jatır. Olardıñ masrafı. Qolay emes.

Türkiyadan memnunmun. Türkiyadağı qazaqtarğa aytamın, camide sohbette aytamın da “Türkiyede yaşağan qazaq balası cennetini yaşıyor”. Nege deseñiz, biz köşip kelgen zamanda äke-şeşemiz aytatın “bizdiñ üstimizdegi kiyimden kelgenbiz, tügimiz joq bolatın”-deydi. Äzir joğımız joq. Qolımızda, Alhamdulillah, mal deseñ mal bar, üy deseñ üy bar, maşına deseñ maşınamız bar. Üyimizde eksigimiz joq. Bul jastan keyin Qazaqstanğa barıp nemene qılamız dep oylaymız. Jas baladar barıp, oqıyıq, ol jerde bir iş tutayıq, jumıs isteyik dese, olardı bilmeymin.

Özimiz qazaqpız, süyegimiz qazaq. Qazaqstan ükimetiniñ Altay

masrafı da var. Kolay değıl.

Türkiye’den memnunum. Türkiye’deki Kazaklara cami sohbetlerinde diyorum ki “Türkiye’de yaşayan Kazak çocuğı cennette yaşıyor”. Çünkü biz göç edip geldiğimizde anne babamız “biz sadece üstümüzdeki kıyafetlerle gelmiştik” diyordu, hiçbir şeyimiz yoktu, diyordu. Şu an yoğunuz yok. Elhamdulillah elimizde mal desen mal var, ev desen ev var, arabamız var. Evimizde eksigimiz yok. Bu yaştan sonra Kazakistan’a gidip ne yapacağız diye düşünüyorum. Gençlerimiz oraya gidip okuyacağız, orada çalışacağız dese, onları bilmiyorum.

Biz Kazağız. İliklerimize kadar Kazak. Ama Kazakistan hükümetinin, Altay köyünde Kazakların olduğunu bile bilmeyen Kazakları var. Altay köyüne yardım edelim, sizin için ne yapabiliriz, size yardımda bulunacağız demeleri lazım. Biz Kazağız. Türk hükümeti bazen gelip soruyor. Sizin neyiniz var, ne eksiginiz var diye.

Biz okuduğumuz zamanda Altay’a gelip gitmek çok zor oluyordu. Az önce seni aldığım yerden yaya geliyorduk. On bir kilometre yerden yaya gidip geliyorduk. Burada bir kara trenimiz oluyordu. Saat 7’de bindiğinde 12 gibi

awılında bir qazaq bar ekenin bilmeytin qazaq bar. Altay awılına bir kömektesip, senderge nemene qıla alamız, senderge jardımda bulunamız deytin jöni bar. Biz qazaqpız. Qıtay ükimeți kelip bazen suraydı senderdiñ nemeneleriñ bar, ne eksikteriñ bar dep suraydı.

Biz oqıp jürgen zamanda Altay kelip ketken qıyın zor bolatın. Jana men seni alğan jerden jayaw keletinbiz. On bir kilometre jerden jayaw kelip ketetinbiz. Mına jerde bir trenimiz bolatın, qara tren. Sağat jetide mingende on ekide köye keletin. Ana jerde jürüp, mına jerde jürüp tört-bes sağatta zor keletin. Sonı eş umıtpaymın. Oqığanda öte qıyınşılıq şektik. Aş qaldıq desek ötirik boladı da. Ama üye kelüw öte qıyın bolatın. Onın için mına jerdi biraz geliştirüw gerek. Altay köyiniñ nüfusunu arttırıw gerek. Altay köyden köşip ketip jatır bāri, tastap ketip jatır. Olar niye tastap ketip jatır onı araştıruw gerek. Qazir qarasañız jıyırma şaqtı üy qalıptı. Bir bes sene sonra Altay köyünde belki bes üy de qalmaydı. Bunun önlemi alınması lazım. Altay köye bir şeyler yapmak lazım. Genç nüfusu buraya aktarmak lazım. Olarğa iş sağlamak, bir şeylerge yönlendirmek lazım. En büyük şey

köye geliyordu. Orada duraklayıp, burada duraklayıp dört-beş saate ancak geliyordu. Onu hiç unutmam. Okuduğumuzda çok zorluk çekiyorduk. Aç kaldık desem yalan olur. Ama eve gelmek zor oluyordu. O yüzden buraları biraz geliştirmek lazım. Altay köyünün nüfusunu arttırmak lazım. Altay köyünü herkes bırakıp göç ediyor. Onlar niye bırakıp gidiyor araştırmak lazım. Şu an yaklaşık yirmi ev kalmış. Belki beş sene sonra Altay köyünde beş ev bile kalmaz. Bunun önleminin alınması lazım. Altay köyüne bir şeyler yapmak lazım. Genç nüfusu buraya aktarmak lazım. Onlara iş sağlamak, bir şeylere yönlendirmek lazım. Aslında Altay köyü için yapılacak en büyük hizmet bu.

Ben niye gideceğim. Buradaki ulaşımı gördün. Ben şu an Niğde'ye gidip yaşarsam her şey ayağımın altında. Yemek alıp yesem de bir yere gitmek istesem de... Şu an buradan İstanbul'a gitmek istersem Bor'a Ulukışla'ya gitmem lazım. Ondan sonra kendi araban olmazsa kime rica edeceksin, kimle gideceksin? Bunların hepsi bizim için sorun.

Türkiye'deki yaşam bir zamanlar, biz okuduğumuz zamanda, herkes baş örtüsünü çıkardı. Örtüsünü

aslında Altay köyü için yapılacak hizmet bu.

Men nege ketem, mına jerdegi ulaşımdı körip otırsıñ, men äzir Niğde qalasına barıp otıratın bolsam, barlıq närse ayağımniñ astında. Tamaq alıp jeymin desem de, bir jaqa baramın desem de... äzir mına jerden İstanbulğa baramın desem, Borğa baruwım kerek, Ulukışlağa baruwım kerek. Odan keyin öziñniñ astında arabañ bolmasa kimge aytıp, kimmen barasıñ? Onıñ bəri bizim için sorun.

Türkiyadağı yaşam bir zamanlar, oqıp jürgen zamanlarımızda basın aşıp tastadı. Bas örtüsü, basın aşıp tastadı, basıp aşpağandardı oqulğa almadı, töbelesken zamanımız bolğan. Äzir oylasañ basın jawıp alıp, astına sım kiyip alıp jürgender boladı. Ol örtülü emes. Ol İslam örtülü emes. Basta biz Allanıñ rızasını oylağandı qaldıq. Bizdiñ körintimiz qanday jaqsı boladı, sonı oylap kettik. Allanıñ Qurandağı ayetinde “oy, örtiniñder, baş örtülerindi mına göğüsteriñniñ üstine qoyıñdar”-degen ayat bar. Bunu bir jaqqa tastap qoydıq. Basımızdı örttik, odan keyin tap-tar qılıp sım kiyip aldıq. Camige kelgen jamağatqa qarasañız, bütün camiderde ya üş, ya bes, ya on jamağat

çıkarmayanları okula almadılar. Kavga edip dövüştüğümüz zamanlar oldu. Şu an düşününce herkes başın örtüp pantolon giyiyor. O İslami açıdan örtülü değildir. Biz Allah’ın rızasını düşünmeyi bıraktık, daha çok dış görünüşümüzün güzel olmasına önem veriyoruz. Allah’ın Kuran’daki ayetinde “örtünün, baş örtüleriniz göğüslerinize gelsin” diye bir ayet var. Bunu bir tarafa bıraktık. Başımızı örttük, ondan sonra da dar pantolonlar giydik. Camiye gelen cemaate bakarsanız üç-on tane cemaat kalmış. Bunun sebebi köydeki nüfusun azalması, gelen kişiler de kalmadı. Sabah namazına gidiyoruz, sabah namazına bir kişi bile gelmiyor. Niye gelmiyor? Uykuya dayanamıyorlar, bazıları işe gidiyor sabah namazında. Şu an biz bu dünyayı düşünüp ahireti unuttuk.

Kızlarım başlarını örtüyorlar, hepsi beş vakit namazlarını kılıyor. Sadece üçüncü kızım başını örtmedi daha. Ne zaman başını örtecek bilmiyorum. Baskı yapmadan anlatıp Allah’ın emri diye söylemek gerekir. Ama beş vakit namazını kılıyor. Sadece namaz kılarken başını örtüyor. Ben de bu konuda öğretmenlerle konuştum. Ne yapacağız, nasıl anlatacağız diye. Onlar da bana “artık sen ona baskı yapma, zaten dinde baskı yok” diyorlar. Ama Müslümanım

qalıptı. Muniñ sebebi, awıldarda jamağat qalmağan sebebi oğan qarağanda nüfus te qalmay qaldı. Keletin kisiniñ iñğayı da qalmadı. Tañerteñ namazğa baramız, tañ namazğa bir kisi kelmeydi. O nege kelmeydi deseñ, oy, uyqısın qıymaydı, bazıları jumısqa ketip jatadı. Tañğı namazda. Endi biz dünyanı oylap, aqiretti umıtip kettik.

Qızdarım basın örtedi. Bes uwaqıt namazın oqıydı bāri, üşinşi qız daha basın örtken joq, qaşan örtedi onı bilmeymin. Basqı jappay anlatıp, Allaniñ āmiri ğoy dep aytuw kerek. Bes uwaqıt namazın oqıydı. Endi namazın oqığanda ğana basın jawıp oqıp jūr. Endi oğan da men üyretmenderimen de söylesem. Qaytemiz, qalay qılamız deymiz. Olar da mağan aytadı “endi sen oğan köp basqı jappa, zaten dinde basqı joq”. Ama müsülmanım degen kisige ergenlik çağına kelgennen keyin jabuw kerek qoy. Basını örtmek zorunda, İslami yaşamak zorunda, bes uwaqıt namazın oqıp, orazasın ustap, zekātin beruw bular parız ğoy. Aqırın-aqırıp jumsartıp aytuw kerek qoy bazı nārseni.

Bir jastan keyin kisi sawlıqtı oylaydı eken, densawlıqtı. Bala-şağamızğa duğa etemiz, ümmet

diyen bir kişi için ergenlik çağına geldikten sonra kapanması lazım. Başını örtmek zorunda. İslam’ı yaşamak zorunda. Beş vakit namaz kılıp oruç tutup zekāt vermek. Bunların hepsi farz. Yavaş yavaş yumuşak bir şekilde bazı şeyleri anlatmak lazım.

Bir yaştan sonra insan sağlığını düşünmeye başlıyormuş. Çoluk çocuğumuza dua ediyoruz. Ümmet-i Muhammed’e dua ediyoruz. Artık dualar böyle oluyormuş. Ben zengin olayım, fakir olayım diye değil, sağlığı düşünüyormuş insan. Vatanın, milletin, toplumun iyi olmasını düşünüyormuşsun. Ya ben şunu yapayım, bunu alayım, bunu yapayım demeyi artık bırakıyormuşsun. Gelen giden öğrencilere elimden geldiği kadar yardım etmek istiyorum. Şu an köyde de bunu yapmaya çalışıyoruz.

<p>Muhammetke duğa etemiz. Özimizdiñ duğamız sol boladı eken. Men endi bay bolayın, jarlı bola qoyayın emes te endi densawlıqtı oylaydı eken kisi. Uwatandan, milletten, toplumun jaqsılığın oylaydı ekenbiz. Oy men ananı istey qoyayın, oy ananı ala keteyin, mınanı jaba qoyayın degennen qaladı ekensiñ. Kelgen ketken üyrenci baladarğa qolımnan kelgen istesem, kömek bolsam dep, köyde otırıp sonı jawıp jürmiz.</p>	
<p><u>Derleme 18</u></p> <p>Anlatan: Sümeyye NAYMAN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 72, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>	<p><u>Derleme 18</u></p> <p>Anlatan: Sümeyye NAYMAN</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 72, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>
<p>Sawda isteymiz degender İzmir jaqa ketip qaldı. Nayman eli ketti Qaysar, Dawel jaqa. Nayman, Qaraqas, Tasbiyke... Elishannıñ sülalesi osı jerde. Bări sol Istambul degen jerde. İzmirde de köp eşkim joq. Qazaqtarğa uqsap, bawırsaq, şelpek pisiremiz.</p>	<p>Ticaretle uğraşacağız diyenlerin hepsi İzmir'e gitti. Nayman soyu Kayseri'ye gitti. Nayman, Qaraqas, Tasbike... Yelishan'ın sülalesi burada. Hepsi İstanbul diye bir yerde. İzmir'de de çok kimse yok. Kazakistan gibi bawırsaq, şelpek¹²¹ pişiriyoruz. Dügünlerde</p>

¹²¹ Şelpek: Bunun yanı sıra Kazaklarda her Cuma günü "yedi şelpek" (yedi ekmek) pişirme geleneği vardır. Şelpek veya ekmek orta boy ve ince olur. Ölenlerin yad edilmesi ve ruhlarına Kuran okunması için yenilir veya etraftaki komşulara dağıtılır.

<p>Toyda bawırsaq pısıradı. Niğde degen jerde bawırsaq pisirdıq. Qazaqstannıñ bawırsağı ülken-ülken boladı dep kerttik. Osı jerde otta pısırdıq, apardıq Nawrıзда. Añqarağa da bardıq Nawrıız quttıqtap. Qara şay işpeymiz kārider, sütti çay işemiz. Ākelerimiz burın tuz salatuğın, jastar tuz salmaydı, qanıt. Sırttan qımbat şaydan alamız, sütpen şay demdeymiz. Pardaqqen işpeymiz, biz çınimen işemiz. Türkiyanıñ pardağın ustay almaymız. Çınimen işpesek işken qurlı bolmaydı.</p> <p>Biz Pākistanda tuwıppız qırırq jetinşi senesi, odan keyin Türkiyağa elüw üşte keliptik. Köyge elüw altıda keldik pa eken?! Jaqsı bilmeymin. Odan sol ükimet üy salıp berdi.</p> <p>Küyewim üş kere Qazaqstanğa bardı. Nursultan Nazarbayev yetiştirip ketti ğoy endi bārin. Jastarğa berdi ğoy endi, jastar qalay isteydi eken, jastardıñ joldarı aşıq bolsın!</p> <p>Burıñğı zamanda biz besikke salğanda toy deytuğın, eki kün, üş kün</p>	<p>bawursaq pişiriyorlar. Niğde'de bawursaq pişirdi. Kazakistan'ın bawursaqı büyük büyük oluyor. Burada ateşte pişirip Nevruza götürüyoruz. Ankara'ya gittik nevruzu kutlamaya. Biz kırmızı çay içmiyoruz, sütlü çay içiyoruz yaşlılar. Esliden babalarımız tuz döküyordu. Gençler tuz döküyor, şeker döküyorlar. Dışarıdan pahalı çaylar alıyoruz. Sütlü çay demliyoruz. Bardakla içmiyoruz, kaseyle içiyoruz. Türkiye'nin bardağını tutamıyoruz. İşte, kâse ile içmezsek içmiş gibi olmuyoruz.</p> <p>Biz Pakistan'da doğmuşuz. Kırk yedi senesi. Ondan sonra Türkiye'ye elli üç senesinde gelmişiz. Köye elli altıda geldik galiba. Tam hatırlamıyorum. Ondan sonra hükümet ev verdi bize.</p> <p>Eşimle birlikte üç kez Kazakistan'a gittik. Nazarbayev geliştirdi bayağı her şeyi orada. Gençlere yerini verdi. Gençler nasıl yapacak bilmiyoruz. Gençlerin elinde artık. Onların yolu açık olsun.</p> <p>Eskiden biz beşik düğünü diyorduk. İki üç gün şildehana¹²² yapıyorduk. Şarkı</p>
---	--

¹²² Şildehana: Kazaklarda bir ailede çocuğun doğmasının verdiği mutluluk sadece ailenin değil, akrabalarının, komşularının ve köy halkının ortak mutluluğudur. Kutlamalar bir ile üç gün arasında değişmektedir. Bu, yeni doğan bebeği cin, peri ve şeytanlardan koruma inancıyla gerçekleştirilen bir âdettir. Evde toplanmış olan genç yiğitler ve kızlar, çocuğa gelen kötü ruhları korkutmak ve çocuğu bu kötü ruhlardan korumak için eğlenceli şarkılar söyleyerek ve oyunlar oynayarak sabaha kadar eğlenirler.

şildeqan küzetetuğın, ölen aytatuğın, alğaş kelgen zamanda. Endi olardıñ bāri āzir joq. Biz özimiz bir nemerederdi osı jerge ākelip, tıstırma jawıp, tıstırma jasap, besikke salatın toy istedik, mına awılda. Istambulda jetise almaydı, el qalıñ emes pe?! Olar uşıp-qonıp, işip-jep, jantalasıp jüredi Istambulda. Küneş köyde çaldar barda bütün bāri qazaq bolatın. Awıldağı baladardıñ bāri qazaqça söyleydi. Bittey-bittey baldar qazaqşa söyleydi. Çare jerdegiler aralastıradı.

Kitapqa qarap, musılmanşa qoydıq, baladardıñ atın: Nuran, Ahmet, Muhammet Ali, saqabalardıñ, āwliye-ānbiyelerdiñ atın qoyamız. Soyadımız Qaraqas dep qoysaq boladı eken. Uwuruwımız aytsaq boladı eken. Til bilmeydi emes pe ũlkender, til bilmegennen keyin õñine qarap-qarap seniki sonday bolsın, seniki sonday bolsın depti. Menin ākemniñ türin köripti de Köktürk bolsın depti. Ākemniñ közi kök, kelbetti kisi dep sen Köktürk bol dep. Anıq türük ekensin dep, qısqartıptı Kök dep. Sol kesde qay el dese Qaraqas Qaraqas, Sarbastar Sarbas dese, Naymandar Nayman dese birkelki, soyadı degen sol eken.

söylüyorduk ilk zamanlarda. Şimdi onların hiçbiri yok. Biz kendi torunlarımızı buraya getirdik. Beşiğe saluw düğünü yapıp bu İstanbul'a yetişemiyorlar. Kalabalık ya. Onlar yiyor içiyor, karmakarışık yaşıyor İstanbul'dakiler. Güneş köyünde ihtiyar adamlar vardı. Bütün hepsi Kazaktı. Köydeki çocukların hepsi Kazakça konuşuyordu.

Kitaba bakıp İslam'ı okuduk. Çocukların adı Ahmet, Nurdan, Muhammed Ali, sahabelerin, evliyaların adını koyduk. Soyadımız Qaraqas diye koysaydıq keşke. Çünkü Qaraqas bizim soyumuzun adı. Dil bilmiyor ya bizim büyükler. Yüzlerine bakıp seninki şöyle olsun, seninki öyle olsun demişler. Benim babamın yüzüne bakıp Göktürk koymuşlar. Babamın gözü mavi, yakışıklıymış. Sen Göktürk ol demişler. Tam hakiki Türksün demişler. Sonra da soyadını Gök diye kısaltmışlar. O zaman hangi soydansa, Qaraqas, Sarbas, Narman dese. Soyadı dediğin odur. Bilmiyordu büyüklerimiz.

O zamanlar babalarımız deri işletiyordu. Koyun derisini tuzlayıp işliyordu. Koyun derisi hiç kalmıyordu, sürekli satılıyordu.

Bilmeydi ülken kisiler.

Teginde äkelerimiz ileytuğın. Qoydñ terisin de tuz salıp ileytuğın. Qoydñ terisin toqtatpaytuğın, alıp ketetin.

Qazaqtar qızdı, kelinşekti dalağa çığarmadı. Maşinede ton tiktik, teri tiktik. Qazaqtar azat bolğanğa şeyin qazaqtar qatın-bala dalağa çıqpadı. İñğay teri tiktik. Ton tiktik, mäsi tiktik, mına kiyetin kürme deydi, jelek deydi ğoy, sonı tiktik. Bärimiz qara maşinege çaruwa istedik. Toqsan bir, toqsan ekige şeyin. Ondan keyin Qazaqstan azat boldı. Baylarımızdın bəri Qazaqstanğa barıp çaruwa isteymiz dedi, zawıt jasaymız dedi, birewi nan pisiretin pırın deydi, qolında şaması barlar bəri sol jaqa bardı. Mına ülken tirmenen tonın alıp sawdağa, menin küewim üş qaytara bardı. Sol menin bawırım da bardı. Tuwısı bar eken otız maşinamen çaruwa istedi. Sodan äkem jaqtırmay urısıp otıratuğın. Otız kisi bir toğadan tamaq işkenbiz, üş jüz kisi bir toğadan tamaq işkenbiz dep jaqtırmay äkem kəri adam urısıp, söylep otıratın. Sodan bəri büytip-büytip keldi. Bawırım aman-esen kelgenine quwandıq. Odan bəri oqıymız-oqıymız dep, maşına ustamadı. Teri-jün

Kazaklar kızlarını dışarıya fazla çıkartmamışlar. Dikiş makinasında don diktik, deri diktik. Kazaklar azat olana kadar çocuklar, kadınlar fazla dışarı çıkmıyordu. Sürekli deri dikiyorlardı, don dikiyorlardı, mesh dikiyorlardı. Yelek, hürme diyorlar, onları dikiyorduk. Hepimiz kara dikiş makinasında dikiş yaptık. 91-92'ye kadar böyle devam etti. Ondan sonra Kazakistan bağımsız oldu. Zenginlerin hepsi Kazakistan'a gidip çalışacağız dediler. Fabrikalar açacağız dediler. Birileri fırında çalıştı. Elinde imkân olanlar da oraya gidiyorlardı. Buradan büyük tırlarla kürkler alıp ticaret için benim damadım ve eşim üç kere gittiler. Benim kardeşim de gitti. Orada akrabalar vardı. Otuz arabayla iş yaptılar. Ondan sonra babam beğenmedi. Sürekli tartışıyorlardı. Otuz kişi bir ekmeği yiyorduk, üç yüz kişi bir ekmeği yiyorduk diye. Babam yaşlı ya, beğenmiyordu. Sürekli bunu söylüyordu. Ondan sonra bir şeyler yapıp geldi tekrar. Kardeşimin sağ salim gelmesine sevindik. Ondan sonra hepsi okuyacağız dediler. Dikiş makinasını eline bile almadılar. Bundan sonra deri kesmekle uğraşmayıp okuyacağız dediler.

Eskiden başlık veriyorlardı, şimdi yok. Bizim zamanımızda beyaz eşya, buzdolabı yoktu. Kendi dikiş

<p>qırquymen aynalıspaymız bəri oquw oqıp ketti.</p> <p>Burinğı zamanda beretuğın qalıñ mal dep, endi äzir joq. Bizdiñ zamanımızda beyaz eşya, buzdolap degen joq edi. Özimizge maşınamızdı, körpe, tösek sırmaq, radio deydi, televizyon joq bizdiñ zamanımızda, bir temir tösegimizdi äke-şeşemiz söytip jasap bergen.</p> <p>Bizdiñ zamanımızda öltiri toy dep, esik köretin toy dep toy isteytin. Qazir jeñiltip jatır. Jar-jar, jarapazan burın bar edi, qazir joq. Betaşar bar.</p> <p>Et, sorpa, jaratılğannan beri, bala künnen beri aq şay, süt. Geçen, eczane var, daway satatın jer bar. Meniñ qızım qırıqtıñ üstinde, ekewmiz barayıq dep, qızımdı alıp bardım men daway alayın dedim. Sosın keyin daway alğannan keyin, para almay körıp jatırmız dedi, qızıma aytım para almasa körineyik dedim men. Aldımen men otırdım, körıp-körıp alıp, älgi nemenesimen, kârilikten biraz nemene betiñe túsken eken dedi. Nuran sen de otır, sen de</p>	<p>makinamızla döşek dikiyorduk. Bizim zamanımızda televizyon yok, radyo vardı. Yataklarımızı anne babamız yapıp veriyordu.</p> <p>Bizim zamanımızda öltiri toy¹²³ diye düğün yapıyorlardı. Şimdi azalıyor. Jar jar¹²⁴, jarapazan vardı eskiden. Şimdi yok. Betaşar¹²⁵ var.</p> <p>Et çorba, doğduğumuzdan beri sütlü çay içiyoruz. Geçenlerde burada bir eczane var, oraya ilaç almaya gittik. Kızım kırkın üzerinde. İkimiz gidelim ilaç alacağım dedim. Ondan sonra para vermeden muayene olabilirsiniz dediler. Para almayacaksanız olayım dedim ben. İlk önce ben oturdum, bakıp inceledi aletleriyle. İhtiyarlıktan yüzün kırışmış dedi. Nuran sen de otur göster dedim. Kızımın yüzü çok kötü olmuş dedi. Şimdikiler et yemiyor, kaymak yemiyor, tereyağı yemiyor. Bizim cildimiz iyi. Abdest alıyoruz sürekli. Makyaj yapmadık gençken.</p>
--	--

¹²³ Öltiri: Kazaklar dünür olacaklarına karar verdikleri zaman damat tarafındaki itibarlı birisi gelin tarafına öli ile diri arasında dürüstüz, bizim dünürlüğümüz hakır diye bir koyunu adak yapar.

¹²⁴ Jar jar: kız uğurlama düğününde sınsuwdan önce baba ocağında uğurlanacak olan kızlara söylenen nasihat şarkı.

¹²⁵ Betaşar: düğün günü gerçekleşir ve damat evinde gelinin yüzü misafirlere gösterilir, aynı anda geline damadın akrabaları tanıtılır ve gelin eğilerek damadın akrabalarına selam verir. Bu gelenek dombıra, saz enstrümanı eşliğinde gerçekleşir.

<p>körset dedim, qızdın beti qurıp qalıptı deydi. Et jemeydi, sorpa işpeydi, qaymak jemeydi, sarı may jemeydi o qız. Bizdın cildimiz jaqsı, biz dâret alamız, betimizge boyaw jaqpadıq jas künimizde biz.</p>	
<p><u>Derleme 19</u></p> <p>Anlatan: Nurayşe ODUNCU</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 62, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>	<p><u>Derleme 19</u></p> <p>Anlatan: Nurayşe ODUNCU</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 62, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>
<p>Atım qazaqça aytqanda Nurğayça, Türkçe aytqanda Nurayşe. Menim tört balam bar, tört qızım bar. Ekewin üylendirdim. Ekewi janımda, Altay köyde otırmız. Eki qızım qazaqtarda Güneşliköyde, İstambuldağı.</p> <p>Atalarımız ta Orta Asyadan köşip keldi. Köp qonışqandı bilmeymin.</p> <p>Altay köyinde besinşi sınıpqa qadar oqıdım. O zaman orta oqul, lise joqtı. Содan keyin oqımadım. Borda qoyunlu pabrikası bar bolatın. Sol jerde çalıştq, sol jerden emekli boldıq. Küyewimiz ekewimiz çalışqanbız. Ol</p>	<p>Benim adım Kazakça Nurayşa, Türkçe söylediğinde Nurayşe oluyor. Dört oğlum, dört kızım var. İkisini evlendirdim. İki yanımda. Altay köyünde oturuyoruz. İki kızım Kazaklarda, Güneşli köyünde, İstanbul'da.</p> <p>Atalarımız Orta Asya'dan göç etmişler. Kazakça konuşmayı çok iyi bilmiyorum.</p> <p>Altay köyünde beşinci sınıfa kadar okudum. O zaman orta okul, lise yoktu. Ondan sonra okumadım. Bor'da koyun fabrikası var. Orada çalıştım. Orada emekli oldum. Eşimle birlikte çalışmıştık.</p>

emekli bop, bir jıl sonra öldi. Men de emekli bolıp, eki balammen otırmın osı jerde. Köp is jawmaymın. Baladarım is joq olar çalışpaydı. Üymen uğraşadı. Birewiniñ atı Derya otız altı jasında, bir qızımniñ atı Esra, otız eki jasında. Meniñ janımda, sol meni bağıp otr. Qazaqça túsinedi, söyley almaydı. Köp bilmeydi.

Men altmış eki jasındamın.

İşbir jaqa barmadım. Men osı köyde, İstambulğa barıp kelem arada baladarımniñ janına. Qazaqstanğa barğımız keledi, bara almadıq. Bizim äkemniñ tuwıstarı bar eken. Men özim, bawırım sol jaqa barıp keldi. Ol äzir Borda otradı, sol jaqtıñ bärin aylanıp keldi. Tuwıstardıñ bärin körıp keldi. Qızınıñ birewi Qazaqstanda oqıp keldi.

Qızdı surap keledi, odan keyin bir jüzük tağıp ketedi. Kelin bop mına jerden çığaramız. Önce bir qoy soyıp, Altay köyiniñ bärin çağırıp, tamaq berip, toy jabamız. Odan keyin kelindi çığaramız. Kelin mına jerden çıqqanda körısip, jılap, eñirep çığadı. Eskiden söytip çığatın. Baratın jerge İstambulğa ketse, aparamız. Ol jerde bir toy boladı. Qoy soyadı. Onan keyin bütün aqrabanı bilesiz, bärin çağırıp, çeşeleri jüredi sol

O da emekli oldu, bir sene önce vefat etti. Ben de emekli oldum. Şu an iki çocuğumla burada yaşıyorum. İş yapmıyorum. Çocuklarım da çalışmıyor. Evle uğraşıyorlar. Birinin adı Derya, otuz altı yaşında. Diğərinin adı Esra otuz iki yaşında. Benim yanımda, onlar bana bakıyorlar. Kazakça anlıyorlar ama konuşamıyorlar. Çok konuşamıyorlar.

Ben altmış iki yaşındayım.

Hiçbir yere gitmedim. O köyden İstanbul'a geliyorum ara sıra çocuklarımın yanına. Kazakistan'a gitmek istiyorum. Ama gidemedim. Babamızın akrabaları varmış. Kardeşim oraya gidip geldi. O Bor'da oturuyor. Oraların her yerini görüp geldi. Akrabaları gördü. Kızının biri Kazakistan'da okudu.

Kız istemeye geliyorlar, bir tane yüzük takıyorlar. Ondan sonra gelin olarak buradan uğurluyoruz. Önce bir koyun kesiyoruz. Altay köylülerinin hepsini davet edip onlara yemek veriyoruz. Düğün yapıyoruz. Ondan sonra gelini uğurluyoruz. Gelin çıktığında ağlayarak çıkıyor. Eskiden öyle çıkıyordu. Gidecek yeri İstanbul ise götürüyoruz mesela. Orada düğün oluyor. Koyun kesiyor. Ondan sonra akrabaları hepsini davet ediyor. Orada anne de

<p>bir apta on kün. Aparıp tastap kelemiz.</p> <p>Men enemmen üç jıl turdım. Men üylendim on segiz jasımda. Mına jerde üç sene enemmen turdım. Odan keyin pabrikağa çalışıp kettik. Bor jaqa kettik. Sol jerge barıp çalıştık. Jıyırma üç, jıyırma dört sene. Baladardı tastap kettik. Enem baqtı birewin, çeşem baqtı. Çalışıp emekli bop kelgennen keyin, bir jıldan keyin küyewim böbreklerin rahatsız bolıp, vefat etti. Özim de emekli bolıp, sodan beri köyde oturmız. Eki balam bar sol meni bağıp otr.</p> <p>Jastardıñ bärine Alla ömir bersin.</p> <p>Jip pabrikası, mına jerden jipti üretp, yurt dışına jiberedi. Jumıs awır boldı, qolay ma... ülken pabrika, ilk kirip barsañ qulağıña pamuk tolıp ketedi. Söyte-söyte alıştık. Sol jıyırma bes jıl, baladar osı jerde. Enemiz ketti biz çalışıp jürgende, äke-şeşemiz ketti. Sonımen oturmız. Allağa şükir!</p>	<p>oluyor. Bir hafta on gün orada duruyor. Tekrar geri dönüyoruz.</p> <p>Ben kaynanamla üç sene yaşadım. Evlendim on sekiz yaşında. Burada üç sene kaynanamla yaşadım. Ondan sonra fabrikada çalışmaya gittik. Bor taraflarına. Orada yirmi üç- yirmi dört sene çalıştık. Çocukları bırakıp gittik. Kaynanam birine bakıyordu. Diğerine de annem bakıyordu. Çalışıp emekli olduktan bir sene sonra eşim böbreklerinden rahatsızlanıp vefat etti. Ben de emekli olduğumdan beri köyde yaşıyoruz. İki çocuğum var. Onlar bana bakıyorlar.</p> <p>Allah gençlere ömür versin.</p> <p>İp fabrikasında ip üretp yurt dışına gönderiyor. İş çok zor oluyor. Büyük kocaman fabrika. İlk gittiğinde kulağına pamuk doluyor. Öyle öyle alıştık. Böylece yirmi beş yıl geçti. Çocuklar burada. Kaynanam vefat etti biz çalıştığımızda. Anne babamız vefat etti. Öyle. Allah'a şükür!</p>
<p><u>Derleme 20</u></p> <p>Anlatan: Cemile YAŞAR</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 70, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p>	<p><u>Derleme 20</u></p> <p>Anlatan: Cemile YAŞAR</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 70, Kadın, Emekli</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p>

<p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>	<p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>
<p>Süyegim Kerey-Esdäwlet. Tasbike-Sekel-Esdäwlet bir qan tasıydı. Bir ata tasıydı bäre. Çaqabayı bar. Jetpiske ilindim. Biz Qaysarğa yerleşken adam edik teginde, äke-şesem Qaysarlı edi. Altay köyde bir äpekem bar edi. Soğan kelip, soğan yerleştik. Biz kişkene künimizde edik. Tük bilmeymiz. Közimiz qapalı. Tük bilip jatqanımız joq, körip jatqanımız joq. Äytewir atadarımız, çeşelerimiz bile di goy är joldıñ bärin. Basqa biz eşteñke bile almaymız.</p> <p>Jeti balam bar, bes qız eki ulım bar. Baladarım İstanbulda çaruwa jabadı. Ükimettiñ tekstil degen jerine barıp sol jerde çalışadı. Sol jerde yerleşip otır Zeytinburnında. Denderi saw, çalışıp, öz tamaqtarın özderi tawıp jep otır. Qızdarım da İstanbulda. Üş qız, bir ulım İstanbulda. Men osı jerde jañgız emespin, bir erjetken balam bar. Sonıñ qolında otıramın. Balam çiptlikke çalışadı. Ağaşqa çalışadı, ormanğa. Men özim üyde otıramın sol. Burın qolğap, patik tıgetuğıtınbiz sonımen idare etkenbiz. Sonımen ükimetten emekliğe ayrılıp, sonımen otıramız äytewir aman-esen. Densawlıq artıq</p>	<p>Sarbas Jamila. Soyum Kerey-Esdevlet, Tasbike, Sekel, Esdevlet hepsi bir atadan. Çakabay'ı var. Yetmiş yaşına geldim. Biz Kayseri'ye yerleşmiştik. Anne babam Kayserili. Altay köyünde bir ablam vardı. Oraya gelip Kayseri'ye yerleştik. Biz küçüktük o zamanlar. Hiçbir şey bilmiyoruz. Gözümüz kapalı, hiçbir şey hatırlamıyotuz. Atalarımız, analarımız biliyor bütün göç yolunu. Biz başka bir şey bilmiyoruz.</p> <p>Yedi çocuğum var, beşi kız, iki oğlum var. Çocuklarım İstanbul'da çalışıyorlar. Hükümetin tekstil yeri var, orada çalışıyorlar. Orada Zeytinburnu'na yerleştiler. Durumları iyi, çalışıyorlar. Kendi ekmeklerini kendileri kazanıyorlar. Kızlarım da İstanbul'da, üç kız bir oğlum İstanbul'da. Ben burada yalnız değilim. Büyük oğlum var. Onun yanında yaşıyorum. Oğlum çiftlikte çalışıyor. Orman, ağaçlar, orada çalışıyor. Ben evde oturuyorum. Önceden eldiven, patik dikiyordum, öyle idare ediyorduk. Hükümetten emekliye ayrıldım, sağ salım oturuyorum. Sağlık her şeyden önemli.</p> <p>Kazakistan'a gitmedim. Altay'da babamın yakın akrabaları vardı. Onlara</p>

goy bärinen.

Qazaqstanğa barmadım, Altay degen jerde äkemniñ tuwıstarı, jaqın aqrabaları bar edi, oğan bara almadıq. O da qaytı bop, öldi. Eki ağamız bar edi, ekewi de öldi, jeñgelerimiz de öldi. Baladarı da bar edi, kişkene ğoy baladarı tanımaydı ğoy bizdi. Dep oylay beremiz, rızıq bolsa baramız ğoy äli. Tört tane torun bar. Bağıyla, Nağıyma, İsa, Gülay, Emel, Ämina, Musa.

Burın kelin men ene bir otırıp, bir turatın, qazirgi jastar otırmaydı ğoy, qayın ananın janında, qayın atanın janında. Türkiyağa üyrenip alğan jastar otırmaydı ğoy. Endi bir otırıp, bir jüreyik, bir turayıq dep aytıp körem ğoy çamam kelgenşe. Jastar özderi biledi ğoy, biz bilmeyiz.

Biz eskiden äke-çeşemizden erken ayrılğanbız. Kişkene küniñde nemene bilesiñ?

Istambulda bir äpekem bar edi, Altay köyli. Hasta kâzir, jataqta jadır. Uldarı bar solar qarap otıradı. Sonımen otıramız, Allam öziñ biyiksiñ ğoy dep.

Qazaqstannan kelgen qızımızğa köp-köp teşekkür ederim! Jolı aşıq bolsın, aman-esendikpen qawışayıq!

gidemedik. O da vefat etti. İki ağabeyimiz vardı, ikisi de öldü, yengelerimiz de öldü. Çocukları vardı, küçüklerdi. Tanımıyorlar ki bizi. Rızkımız varsa gideceğiz İnşallah. Dört torunum var: Bağıla, Naima, İsa, Gülay, Emel, Amina, Musa.

Eskiden gelin ve kayınanalar bir oturup kalkıyordu. Şu anki gençler şimdi oturmuyor ya. Kaynananın, kayın pederin yanında. Türkiye'ye alıştıktan sonra gençler oturmuyor. Artık bir oturalım, bir kalalım, bir yaşayalım diye söyleyeceğim inşallah gelinime. Ama gençler kendisi bilir. Biz bilmiyoruz.

Biz eskiden anne babamızdan erken ayrıldık. Küçükken ne biliyorsun ki.

İstanbul'da bir ablam vardı, Altay köyli. Şu an hasta, yatıyor. Oğulları var, onlar bakıyor. Öyle oturuyoruz. Allah'ım sen büyüksün diye.

Kazakistan'dan gelen kızımıza çok teşekkür ederim. Yolu açık olsun. Sağ salim bir daha görüşmek üzere.

Sen nerede yaşıyorsun?

Tek başına mı okuyorsun?

Kaç kardeşsiniz?

Onların durumu nasıl?

<p>Sen qayda jüresiñ?</p> <p>Qayda otırasıñ?</p> <p>Jañğız oqıysıñ ba?</p> <p>Qaç kardeşiniz?</p> <p>Olardıñ durumu qanday?</p> <p>Ketken kisilerdiñ aytuwına qaray, tilimiz aynı, dinimiz aynı, türimiz aynı ğoy, kismet bop buyruq bolsa Qazaqstanğa baramız dep oylay beremiz. Bilmeymin endi.</p>	<p>Gidenlerin dediğine göre dilimiz aynı, yüzümüz aynı ya kismet olursa Kazakistan'a gitmeyi düşünüyorum. Bilmiyorum.</p>
<p><u>Derleme 21</u></p> <p>Anlatan: Xamdulla</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 11, Erkek, Öğrenci</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>	<p><u>Derleme 21</u></p> <p>Anlatan: Xamdulla</p> <p>Yaşı, Cinsiyeti, Mesleği: 11, Erkek, Öğrenci</p> <p>Derleme Yeri: Altay köyü, Niğde</p> <p>Derleme Konusu: Otobiyografi</p> <p>Tarih: 14.04.2019</p>
<p>Qazaqşanı Qıtaydan üyrendim. Altay köyge kelgeli eki jıl boldı. Ama İstanbulda üş jıldır jürmiz. Äkemniñ jumısında biraz qıyın boldı. Sodan keyin mina jerge qayta keldik. Eki qala da jaqsı fark etmez. Qıtayşa bes jasımda bilüwşi edim, qazir umıtıp qaldım. Ulukışlada oqıp jatırmin. Üniversitet bilmeymin...</p>	<p>Kazakçayı Çin'de öğrendim. Altay'a geleli sekiz sene oldu. Ama İstanbul'da üç senedir yaşıyoruz. Babamın işleriyle ilgili zor durumlar oldu. Ondan sonra buraya tekrar döndük. Şehir de iyiydi. Fark etmez. Çince beş yaşındayken çok iyi biliyordum. Şimdi biraz unuttum. Ulukışla'da okuyorum. Üniversiteyi nerede okuyacağım bilmiyorum.</p>

SONUÇ

Bu araştırma, 1954 yılında can havliyle ülkelerini terk edip Türkiye'ye yerleşen Kazakların dillerini, kültürlerini ve Türkiye'ye adapte olma süreçlerini konu edinmektedir.

Kültürle ilgili Kazakistan Kazaklarının tespit ettiğimiz farklı yönleri aşağıda listelenmiştir.

1. Göç edilen bölgelere (Afgan, Çin,) göre kıyafetler de farklılık göstermektedir.
2. Günümüzde yok olmaya yüz tutmuş gelenek göreneklere değinilmiştir. Örneğin: qızqaşar, ata şapan, oşaqqazar, kempir öldi.
3. Kazakistan'da devam eden bazı gelenek görenekler Türkiye Kazaklarında kullanılmamaktadır. Mesela: tusaw kesuw, şildehana, kız uzatuw, sırğa saluw.
4. Kazak âdetlerinde olmayıp Türklerin âdetinde yer edinen kına gecesi, düğünde kırmızı kurdele ve altın takmak Türkiye Kazaklarında da yer edinmiştir.
5. Türklerdeki el öpme âdeti Türkiye Kazaklarına da geçmiştir.
6. Kazakistan'da dini unsurlara çok sık rastlanmaz, ancak Türkiye Kazakları dini motiflere daha çok sahiptir.

Türkiye'ye yerleşen Kazaklarla birebir yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen derleme metinler ışığında Türkiye'de yaşayan Kazak Türklerinin dili, Türkiye Türkçesi ve standart Kazak Türkçesi ile karşılaştırılıp, ses bilgisi açısından tespit edilen ortak ve farklı birtakım veriler aşağıdaki gibidir:

1. Derleme sırasında metin oluştururken cümle kopuklukları ve standart Kazak Türkçesine uymayan yanlış ifadeler tespit edilmiştir.

Örneğin,

Türkiye Kazaklarının Dili: Biraq dalada dostarımızben mektepte türikşe söylep kördik, sondıqtan qazaqşamız küşti emes, biz üşinşi näsildiñ.

Standart Kazakça: Türkiyağa kelgen qazaqtardıñ üşinşi näsili retinde biz tek qana dostarımızben dalada, mektepte türikşe söylesetinbiz, sondıqtan türikşemiz jaqsı emes.

Türkiye Türkçesi: Biz sadece dışarıda, lisede arkadaşlarla Türkçe konuşuyorduk, o yüzden üçüncü neslin Kazakçası iyi değil.

2. Kazakistandaki Kazakların diliyle Türkiye’de yaşayan Kazakların dilleri karşılaştırıldığında Türkiye’deki Kazakların singarmonizm (ünlü-ünsüz uyumu) kuralını çok iyi korumuş olduğu görülmektedir.

3. Göç edilen yerlere (Afgan, Çin) göre Kazakça tellâffuzlarda farklar bulunmaktadır. Çin’den gelen Kazaklar singarmonizm kuralına uygun ve yumuşak konuşmaktadır. Ancak Afgan Kazaklarınıninki biraz daha serttir.

4. Türkiye’de yaşayan Kazakların Dilinde Türkiye Türkçesinin etkileri görülmektedir.

5. Türkiye’de yaşayan ileri yaştaki insanların da cümle içinde Türkçe kelimeler kullandığı tespit edilmiştir.

Örneğin,

Türkiye Kazaklarının Dili: Osı jerdegi jumıs daha kıyın İzmirdan, her türlü jumıs, hem kelin bolğan, hem dükkanı işletken, hem äyel bolğan kıyın.

Standart Kazakça: Bul jerde İzmirge qarağanda jumıs istew, kelin boluw, dükenge ülgerüw öte qıyın.

Türkiye Türkçesi: Burada İzmir’e göre çalışmak daha zor. Herhangi bir iş yapmak hem gelin olmak, iş yapmak, kadın olmak çok zor.

6. Rus dilinde kullanılan günlük kelimeler Türkiye’de yaşayan Kazakların dilinde de kullanılmaktadır.

7. Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi bir arada kullanılıp karma ifadeler oluşturulduğu görülmektedir. Örneğin anlaşa aşmay, bağımsızdığım qazanğan, bayanadı.

8. Söz içinde bazı seslerin yer değiştirebildiği örnekler de ortaya çıkmıştır.

9. Bazı kelimeler Standart Kazak Türkçesinin aksine Türk aksanına uygun olarak söylenmektedir.

Yukarıdaki örnekler, Türkiye Kazaklarının Kazak Türkçesi ile iletişim kurmakta zorluk çektiklerini göstermektedir.

Araştırma sonucunda Türkiye Kazaklarının Türkiye Cumhuriyeti Devletine sonsuz müteşekkik olduklarını, kendi ülkelerinden kopup başka ülkelere göçen Kazakların Türkiye'yi ikinci vatan olarak kabul ettikleri görülmüştür. Konuşmalarımız esnasında Türkiye Kazaklarının, Kazak Türkçesine çok fazla hâkim olmadıklarını ve konuşurken çekindiklerine tanık olundu. Bazı ailelerde Kazak Türkçesi sadece aile dili olarak devam etmektedir. Bu durum, ilerleyen zamanlarda ne yazık ki Türkiye Kazakları arasında, Kazak Türkçesinin zamanla etkisini yitirmesine ve unutulmasına sebep olabilecektir.

EKLER

Konuşmacı Ahmet KRAL, 51 yaşında, İş adamı, Zeytinburnu, İstanbul.

Konuşmacı Abdullah Miraç BÜKEY, 29 yaşında, Araştırma Görevlisi, Zeytinburnu, İstanbul.

Konuşmacı Oğuz BİLGE, 47 yaşında, FlexGrup Lojistik Fabrika Müdürü, Zeytinburnu, İstanbul.

Soldan Konuşmacılar Külparan SEVİNÇ 72 yaşında, emekli, Qatıyban ÄDİLBAYQIZI, 72 yaşında, emekli, Mäden KRAL, 69 yaşında, emekli, Zeytinburnu, İstanbul.

Qatıyban ÄDİLBAYQIZI'nın evinde, Zeytinburnu, İstanbul.

Qatıyban ÄDİLBAYQIZI'nın el işlemedi, Zeytinburnu, İstanbul.

Konuşmacı Aynur Sevinç TÜRKÖZ, 59 yaşında, Eczacı, Zeytinburnu, İstanbul.

İstanbul Kazak Vakfındaki Kazak Göçünü gösteren resim.

Konuşmacılar. Soldan Aklima HAKİM, 85 yaşında, emekli, Köksegen EREN, 96 yaşında, emekli, Şükrü Ali EREN, 51 yaşında, deri İmalatçısı, Şükrü Ali EREN'in eşi.

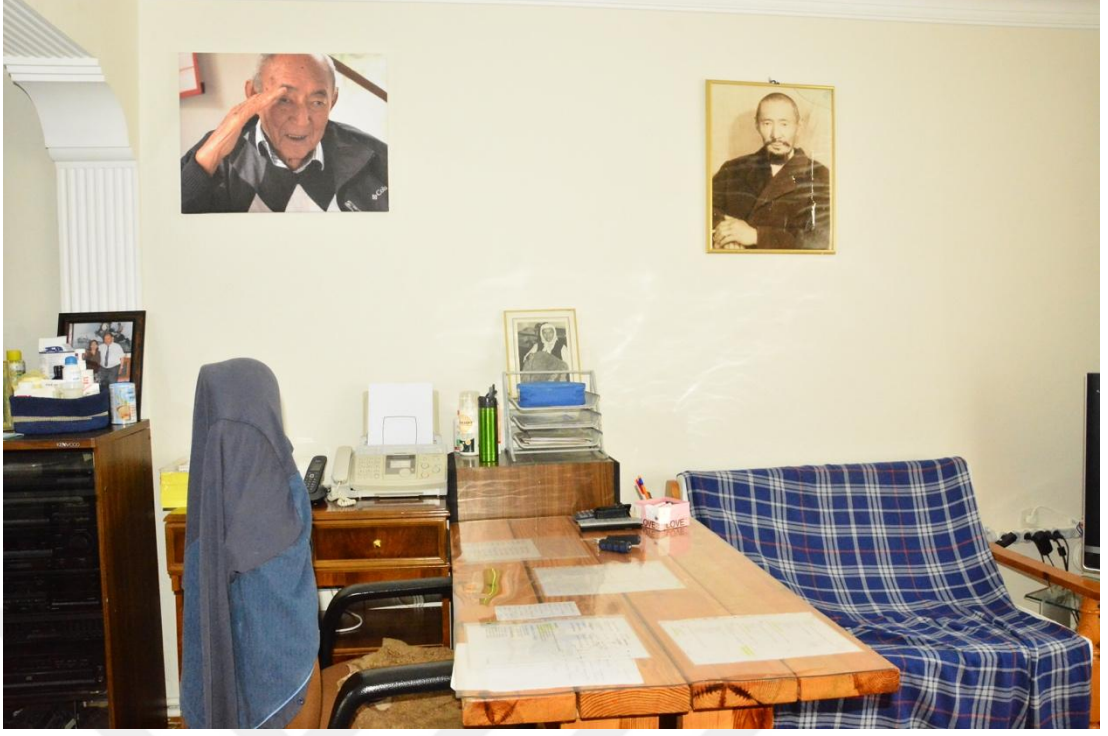
Konuşmacılar. Soldan Şerife ÖNER, 56 yaşında, deri İmalatçısı, İsa ÖNER, 56 yaşında, deri İmalatçısı, oğlu Sinan ÖNER, kızı Munise ÖNER. İzmir Merkezi.

Konuşmacılar. Abılayxan Ali DOĞRU, 46 yaşında, deri imalatçısı ve işletmeci, Erkejan DOĞRU, 40 yaşında, işletmeci, Alaş Kazak Vadisi, Kemalpaşa, İzmir.

Alaş Kazak Vadisi, Kazak otağında, Kemal Paşa, İzmir.

Alaş Kazak Vadisi sahibi Şerzat Doğru'nun çalışma masası, Kemal Paşa, İzmir.

Alaş Kazak Vadisindeki otağın şaşıraq'ı.

Alaş Kazak Vadisi, Kazak otağından bir görüntü, Kemal Paşa, İzmir.

Alaş Kazak Vadisindeki küçük at maneji, Kemal Paşa, İzmir.

Alaş Kazak Vadisindeki Kazak restoranı, Kemal Paşa, İzmir.

Konuşmacı Nurayşe ODUNCU, 62 yaşında, emekli, Altay köyü, Niğde.

Konuşmacı İmam KÂTİP, 53 yaşında, İmam, Altay köyü, Niğde.

Konuşmacı Sümeyye NAYMAN, 72 yaşında, emekli, Altay köyü, Niğde.

Konuşmacı Xamdulla, 11 yaşında, ğrenci, Altay köyü, Niğde.

Konuşmacı Cemile YAŞAR, 70 yaşında, emekli, Altay köyü, Niğde.

Altay köyünün şuan ki hali.

Altay köyü Kazak Vakfi başkanının evi.

KAYNAKÇA

- “Türkiyadağı Qazaqtardıñ Qazirgi Jağdayı Men Ornalasuwı”, <https://baribar.kz:https://baribar.kz/student/25277/turkiyadaghy-qazaqtardynh-qazirgi-zhaghdayy-men-ornalasuwy/>, (Erişim Tarihi: 06.08.2018).
- Altay, H., *Altaydan Gelen Halk*, Astana Yayınevi, Astana 2011.
- Amanolov, K., *Türki Halıktarının Tarihi*, 3. Cilt, Alma Yay., Almatı 2005.
- Amanjolov, S., *Voprosı Diyalektologii i İstorii Kazahskogo Yazıka (Kazak Türkçesinin Tarihi ve Diyalektoloji Meseleleri)*, Kazak Devlet Eğitim Yayınevi, Almatı 1959.
- Atmaca, E., “Kazak Türkçesi Ağızlarının Tasnifi Çalışmalarına Bir Bakış”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2016, 589-625.
- Baytursınov, A., “Şahzaman Mırzağa”, *Ayqap Dergisi*, 1912, 10-11.
- Beybit Böjen’in Derviş Kılıç’la Röportajı, “*Sonunda Vatanımıza Döneceğiz*”, *Ayqın Gazetesi*, sayı 25, 12 Şubat, 2008.
- Biray, Nergis; Ekrem Ayan, Guljanat Ercilasun, *Çağdaş Kazak Türkçesi*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015.
- Bozkurt, F., *Türklerin Dili*, 4. Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul 2005.
- Buran, Ahmet; Ercan Alkaya, *Çağdaş Türk Yazı Dilleri*, 3. Cilt. Akçağ Yayınları, Ankara 2014.
- Doğan, L. (ed.). *Çağdaş Türk Lehçeleri El Kitabı*, (2. baskı), Kriter Yayınları, İstanbul, 2010.
- Doğan, O., *Kazak Türkçesi Fonetigi*, İleri Yayınları, İstanbul 2015.
- Dosqarayev, J., “Keybir Fonetikalıq Qubılıstar Jayında”, *Qazaq Tili Tariyxı Men Dialektologiyasınıñ Mäseleleri*, Almatı 1963.
- Dosqarayev, J., “Qazaq Tilindegi Affrikat Dıbıstardıñ Jumsaluwı”, *Qazaq Tili Tariyxı men Dialektologiyasınıñ Mäseleleri*, Almatı 1963.

- Ercilasun, A. B., “Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, 2013, 17-22.
- Ercilasun, A., *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, 1. Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Fasmer, M., *Rus Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, 4. Cilt, Astrel Yayınevi, Moskova 2004.
- Güner, G., *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Kesit Yay., İstanbul 2013.
- Hizmetli, S., “Kazak Ulusu ve Kazak Tarihi Üzerine: Dünü ve Bugünü”, *İstem*, İstanbul 2011, 23-43.
- Jeksenbayeva, E., “Tawelsizdikke Jetüw Jolında Kazak Halkı Kanday Näwbetterdi Basınan Keşirdi?”, kaz.nur.kz: <https://1348815-tauelsizdikke-zhetu-zholynda-qazaq-qan.html>, (Erişim Tarihi: 15.11.2019)
- Jemeney, İ., *İran Kazakları (Yaşam Tarzı, Gelenek Göreneklere)*, Almaty Yayınevi, Almatı 2007.
- Kalşabayeva, B. K.; A. Beysekulova, *Türkiye Kazakları, Tarihsel ve Etnografik Araştırma*, Kazak Üniversitesi Yayınevi, Almatı 2013.
- Kara, A., “En Mutlu Kazak Diasporası: Türkiye Kazakları”, <http://turkiyekazaklari.blogspot.com>: en-mutlu-kazak-diyasporasi-turkiye.html, (Erişim Tarihi: 25.11.2019)
- Kara, A., “Türkiyede 20 Binden Fazla Kazak Yaşıyor”, *Aydın Gazetesi* (12), 2008.
- Kara, A., *En Eski Devirden Günümüze Kadar Kazakistan ve Kazaklar*, Almatı 2006.
- Karıbayeva, G., “Ç Affrikatının Qazaq Söylenisterindeki Taraluw Şegi”, *Qazaqstan Respublikasınıñ Ğılım Ministrliğı-Ğılım Akademiyasınıñ Xabarları*, 1996, 30-31.
- Kazak Dili Anlatım Sözlüğü, 6. Cilt, Ğılım Yayınları, Almatı 1982.
- Koç, K., Kenan; Oğuz Doğan., *Kazak Türkçesi Grameri*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004.
- Koç, K., Kenan; Oğuz Doğan., *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 2003.

- Koç, Kenan; Oğuz Doğan., *Kazak Türkçesi Grameri*, 2. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2013.
- Kononov, A., *Grammatika Yazka Tyurskih Runičeskih Pamyatnekov VII-VIII vv.*, Leningrad 1980.
- Krueger, R. *Introduction to Kazakh, Teaching Aids for The Study of Inner Asia*, Bloomington, Indiana: Indiana University Research Institute for Inner Asian Studies, 1980.
- Margulan, A. *Ğilimiy zerttew maqalalar*, Jazuwşı Yayınevi, Almatı 1985.
- Puşkin Dili Sözlüğü*, 2. Cilt, Yabancı ve Ulusal Sözlükleri Devlet Yayınevi, Moskova 1957.
- Qazaq Tilinin Orfografiyalıq Sözdigi*, Ğılım Baspası, Almatı 1978.
- Qinayat, Z., “Qazaq Atawı Tuwralı Köne Boljamdarğa Jaña Közqaras”, *Şekaraşı Dergisi*, 2014, 26-33.
- Rus Dili Sözlüğü*, 2. Cilt, Rus Dili Yayınları, Moskova 1982.
- Säduwaqasov, N., “Qazaq Atawı: Derek pen Däyek”, *Jalyn Dergisi*, 2015, 126-130.
- Saray, A., “Qazaq Atawı “kas-pi”, “kas-ki” tayparımen baylanıstı”, *Añız Adam dergisi*, 2011, 46.
- Seyduwillaulı, T., “Qazaq Atawı Qaza Sözinen Şıqqan”, *Añız Adam Dergisi*, 2011, 19.
- Svanberg, İ., *Kazak Diasporası: Etnik Hayatta Kalma Sorunları*, Atamura Yayınevi, Almatı 1997.
- Tekin, T., *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara 1995.
- Yaşar, M., “Kazakların Kıtalararası Yolculuğu: Büyük Kazak Göçü”, <https://www.gzt.com:https://www.gzt.com/mecra/kazaklarin-kitalararasi-yolculugu-buyuk-kazak-gocu-3460792>, (Erişim Tarihi: 08.04.2019).

Kaynak Kişiler

Abdullah Miraç BÜKEY, 29 Yaşında, üniversite mezunu, araştırma görevlisi. 04.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Abılayhan Ali DOĞRU, 46 Yaşında, üniversite mezunu, deri imalatçısı ve işletmeci. 07.04.2019 tarihinde Çinliköy, Kemalpaşa, İzmir adresinde görüşüldü.

Ahmet KRAL, 48 Yaşında, iş adamı. 04.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Aklima HÂKİM, 85 Yaşında, ilkokul mezunu, emekli. 03.04.2019 tarihinde Kurtuluş Mah. Salihli, Manisa adresinde görüşüldü.

Aynur Sevinç TÜRKÖZ, 59 Yaşında, üniversite mezunu, eczacı. 16.11.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Cemile YAŞAR, 70 Yaşında, okur yazar değil, emekli. 14.04.2019 tarihinde Ulukışla, Altay köyü, Niğde adresinde görüşüldü.

Çolpan GÜRKAN, 52 Yaşında, lise mezunu, dükkân işletiyor. 05.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Erkejan DOĞRU, 40 Yaşında, üniversite mezunu, deri imalatçısı ve işletmeci. 07.04.2019 tarihinde Çinliköy, Kemalpaşa, İzmir adresinde görüşüldü.

İmam KÂTİP, 53 Yaşında, üniversite mezunu, imam. 14.04.2019 tarihinde Ulukışla, Altay köyü, Niğde adresinde görüşüldü.

İsa ÖNER, 56 Yaşında, ilkokul mezunu, deri imalatçısı. 04.04.2019 tarihinde Faik Paşa Mah. Basmane, İzmir adresinde görüşüldü.

Köksegen EREN, 96 Yaşında, ilkokul mezunu, emekli. 03.04.2019 tarihinde Kurtuluş Mah. Salihli, Manisa adresinde görüşüldü.

Külparan SEVİNÇ, 72 Yaşında, ilkokul mezunu, emekli. 05.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Māden KRAL, 69 Yaşında, ilkokul mezunu, emekli. 05.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Nurayşe ODUNCU, 62 Yaşında, ilk okul mezunu, emekli. 14.04.2019 tarihinde Ulukışla, Altay köyü, Niğde adresinde görüşüldü.

Oğuz BİLGE, 47 Yaşında, lise mezunu, flexgrup lojistik fabrika müdürü. 05.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Qatıyban ĀDİLBAYQIZI, 72 Yaşında, ilkokul mezunu, emekli. 05.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Qayırmamet ADAY, 64 Yaşında, ilkokul mezunu, deri imalatçısı. 09.12.2018 tarihinde Nuripaşa Mah. Zeytinburnu, İstanbul adresinde görüşüldü.

Sümeyye NAYMAN, 72 Yaşında, okur yazar değil, emekli. 14.04.2019 tarihinde Ulukışla, Altay köyü, Niğde adresinde görüşüldü.

Şerife ÖNER, 56 Yaşında, ilkokul mezunu, deri imalatçısı. 04.04.2019 tarihinde Faik Paşa Mah. Basmane, İzmir adresinde görüşüldü.

Şükrü Ali EREN, 51 Yaşında, üniversite mezunu, deri imalatçısı. 03.04.2019 tarihinde Kurtuluş Mah. Salihli, Manisa adresinde görüşüldü.

Xamdulla, 11 Yaşında, öğrenci, öğrenci. 14.04.2019 tarihinde Ulukışla, Altay köyü, Niğde adresinde görüşüldü.

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı Dametken ABDULLAYEVA

Doğum Yeri ve Tarihi Kazakistan, Merki 13/11/1994

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kazak Dili Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller İngilizce, Rusça, Türkçe

İletişim

E-Posta Adresi d.b.abdulla@gmail.com

05551646414